

Bible Mahou

Bible Mahou Portions

Bible Mahou
Bible Mahou Portions

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Language: Mahou
Country: Côte d'Ivoire
Publisher: Wycliffe Bible Translators USA
Copyright: © Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved. (Active)
Last Updated: 2022-10-28
ID: MXXWBT
ISO: mxx
ISBN:

Matiyu	4
Maki	36
Luka	56
Yaya	90

Matiyu

Kunnanfwee ηό

Matiyu yé kitabu oo sanmankanmεε mín nvola án ηen, o léε Enza Ngílisi ye kó ó lé Ala te wεε i lákan ndí mín ngo lb. Sanmankanmεε mín ndé wée sewε Yawudhyaa ólu yé.

Kitabu miin ηe Enza ηwóoko óle f́la án ηen, óni aa bh́ búluyi mínnon ke tá Bulaaman man ke táa bhyáa Laula man. Aa yáala án nan ko Ala te wée lákan ndí a yé mɔɔn lɔɔnɔmɔnnin mín ngo ĺ, ko ale Enza ne ko yé.

Matiyu é kitabu kɔɔ o kɔɔnnɔn kóman o tá ké a yáa ko Enza ηwéen nan ó láfa. Enza ηe káwananngo mínnu óni lákawanin mínnu ké aa ó yáala án nan. Láanvyaa óo sɔɔla ηán mín man aa ó yáala án nan.

Matiyu é yáala án nan a yé kitabu o kɔɔnnɔnko Enza née Ala dhyénje o lé mín ngáa nan mansaya kwáa o síi. Aa f́la án ηen ko: «O lb, áa táa síya ólu bé ke né yé kaamɔɔndhye nu lé ké í bátize Fá o, dhyénje o, óni Ní Sen-nyenanin ηo tɔɔ lá, ké í kála, ké íi né yé kóman o bháto. Né yáa tó ni ále ló ηóo ló f́ ke táa sé dínhan lábha ηo man» ().

Matiyu yé Kitabu o ĺtaapan ó

Enza mbúluyi óni a wóo ko ó
Yaya Bátizelikebhaa yé bháala ó
Sɔtaannan é Enza nɔswaannan
Enza ηe bháala mínnge Galile mala o ĺ
Enza ηan táaman o ké bh́ Galile ke táa Yeluzalemu
Enza ηan bháala óni a sayako o Yeluzalemu
Enza ηwéen kúun ke i yée yáa a yé kaamɔɔndhye ηolu lá

Enza Ngílisi búluyi o

Luka 3.23-38

1 Enza Ngílisi é bh́ mɔɔn mínnu lb, kó mín nzéwenin ηé o mɔɔn ólu ka, o léε lúu nín: Enza ηé *Laula* Bhónzɔ né le; Laula lo ηé Bulaaman bhónzɔ ne le. ² Bulaaman é *Shaaka* fá le le, tó Shaaka é *Yangubha* fá le le; Yangubha léε Zuda ní a kɔɔɔ ní a lɔɔɔ lú fá le. ³ Zuda léε Pelesi ní Zela lú fá le. Aa i sɔɔ a muso Tamaa lé la. Pelesi léε Esilɔn fá le, Esilɔn née Alamu fá le. ⁴ Alamu léε Aminadabu fá le, Aminadabu léε Naasɔn fá le, tó Naasɔn née Salimɔn fá le. ⁵ Salimɔn ηé Boozi sɔɔ a muso Lahabu le la, Boozi é Obedi sɔɔ a muso Luti le la; Obedi léε Yese fá le, ⁶ tó Yese é mansacε Laula fa le.

Laula é *Swemannan* sɔɔ Uli fúumuso o lé la. ⁷ Swemannan léε Lehabamu fá le, Lehabamu léε Abiya fá le, tó Abiya léε Asafu fá le. ⁸ Asafu léε Zozafati fá le, Zozafati léε Zolamu fá le; Zolamu léε Wuziya fá le. ⁹ Wuziya léε Zotamu fá le, Zotamu léε Ahazi fá le, Ahazi léε Ezekiyasi fá le. ¹⁰ Ezekiyasi léε Manase fá le,

Manase léε Amɔn fa le, tó Amɔn léε Zoziyasi fá le.

¹¹ Zoziyasi é Yekoniya ni a kɔɔɔ ní a lɔɔɔ lú sɔɔ í wóobhaa la. O wáati kée ηó lb, Babilɔninnga ólu táa ni Izalayelika ólu lé *Babilɔnin* mála o ĺ i myaannin ngwo Izalayeli.

¹² Izalayelika ólu táa mínnge Babilɔnin, Yekoniya tée Babilɔnin ndáa sεε o lb. Ale lé léε Sheyateli fá le. Sheyateli léε Zolobabeli fá le. ¹³ Zolobabeli léε Abiyudi fá le, Abiyudi léε Eliyakimu fá le; Eliyakimu léε Azɔɔ fá le, ¹⁴ Azɔɔ léε Sadɔki fá le, tó Sadɔki léε Akimu fá le le, Akimu léε Eliyudi fá le. ¹⁵ Eliyudi léε Eleyazaa fá le, Eleyazaa léε Matan fá le, tó Matan léε Yangubha fá le. ¹⁶ Yangubha léε *Yusufu* fá le; *Mwenyamu* é sii Yusufu léε kunman. Ale Mwenyamu léε Enza ηwóo. F́ é kéla o Enza ηo le mán kó Kílisi o.

¹⁷ Wóoseε tá ni náannin léε lo Bulaaman ni Laula cε; tó ke ta Laula ta sán o mán ke táa sii Izalayelika ólu myáansan ηo man tó ii táa Babilɔnin, wóoseε tá ni náannin léε ló o wáati fyáa ó cε; wóoseε tá ni náannin léε ló í gbengan óni Kílisi o wóosan o cε.

Mantii Enza ηwóoko o

Luka 2.1-7

¹⁸ *EnzaNgílisi* é wóo pán mín man, o léé ké nín: *Mwenyamu* léé Enza ηwóo; óo kéla sán mínnon, *Mwenyamu* mánmyaannin ndéé *Yusufu* léé kw; bhó njeé té mán ló i ce bhá tó *Mwenyamu* é kóon tá. Aa kóon ó tá *Ní Sennenyannin* ηó léé tá fwéenseya lo. ¹⁹ *Mwenyamu* mánmyaan ce mín *Yusufu*, o tée mōon téenin né le; a lo ndéé té fé ké *Mwenyamu* tōo a cáan. O kōon, ale *Yusufu* é a yace síi kó a káa o fúu ó lābhyaá lōonon. ²⁰ A tēe o kó ó lōkiila bhée, tó *Mantii* o yé malēeka lo é í kībhalokan ná a panman ke fō a ye kó: «*Laula* Bhōnzō *Yusufu*, í kēnan shāan *Mwenyamu* ta ke a ke í muso le; ke mansōo a kōonman ηé dhyé mínnon wé, óo bhōla *Ní Sennenyannin* ó lé lo. ²¹ A yāa wóo dhyénje la. Dhyé ηó tōola kó *Enza*, ke mansōo ale lé káa a ye mōon ólu kīsi ke i bhí i ye yúumu olu lo.»

²² *Mantii* o tēwee tīnmin a ye céla ó mán ke saanin mínngē, óo í láfa céne. A fōnin ndéé *Mantii* o kwó tá ne kó:

²³ *Sīnngbiinin mín man ceko ké bhá ηwé,*
o yāa kōon tá ke í yéé mansōo dhyénje la;
fō yāa ké dhyé ηó mán kó Emannuweli.
O tōo ó kōo tōo tá kó: Ala é án nvé.

²⁴ *Yusufu* é kúun mínngē ke bhí sunnōon o lo, *Mantii* o yé malēeka óo kó mín nvó a yé, áa ó ke: *Yusufu* é *Mwenyamu* táa muso le. ²⁵ Wāa bhó mán lo i ce fō ke táa sé *Mwenyamu* wóo ó man. *Mwenyamu* é í yéé mansōo dhyénje la, tó *Yusufu* é dhyé ηó tōola kó *Enza*.

Kólmaá lu wéé nan dhyéηenninngwaa o bháto

² *Enza* ηé wóo *Betelemu* só o lá *Zude* mála o ló mansace *Elbdi* tá tee o lé kw. *Enza* ηwoonin ηó kw, kólmaá lo lúu bhí kōo ηo lo kēnan *Yeluzalemu*.

² Ii pāankeli ke kó: «*Yawudhyaá* olu yé mansace mín ηé weela wóola nín, aa mín ne? Án ni a wóoko o lóodhye ηó yé kōo ηó lo. Án nānnin ηé a bháto tōo le lo.»

³ Mansace *Elbdi* é o kóman ó myén mínngē, ale ní *Yeluzalemuka* ólu bé kōonon é fii. ⁴ *Elbdi* é *faan-leeηansebhaa* olu kúndii ólu ní *seliya kaamōon* ólu bé lādhye ke i manpaanke kó *Kílisi* o káa wóo mín ne? ⁵ Ii fō a ye kó: «*Kísibhaa* o káa wóo *Betelemu* só o lé lá *Zude* mála o lo, kó céla *Mishe* é o lé séwe kó:

⁶ *Íle Betelemu, tó ii Zude lúu ó ka,*
íle té Zude mála só o bé lo ftiinin ηo le tún,
ke mansōo kunnii ló yāa bhí íle lo,
o yāa í síi pēn Izalayelika ólu kúnnan.»

⁷ *Elbdi* é o myén mínngē, aa kólmaá olu kii lóo nōn ke i manpaanke lóodhye ηó bhōsan gbúnigbu o mán, ⁸ tó ke i lo cé lá *Betelemu* ke fō i ye kó: «*Áa* táa pāankeli

ké céene dhyé ηó tá shāa fé, á ké a ywāa yé, áa nan fō pēn, ké né a táa a bháto íkw.»

⁹ Mansace oo wee o kóman ólu fōla kólmaá olu ye mínngē, olu táa, tó i te wee lóodhye mín yé kōo ηo ló wé, oo bhyāa i pēn. Dhyé ηó tēe bhó mínnon, lóodhye ηó sé o téeman tó ke í ló. ¹⁰ Ii lóodhye ηó lōnin pē o ywāa ó téeman mínngē, i niso é dhyāa ke tīnmin. ¹¹ Ii lo bhó ηó la, tó ii dhyé ηó yé a wóobhaa *Mwenyamu* bhóo. Ii í manyii tó ke dhyé ηó bháto, ke i ye lwée ηólu lāfwee ke séen ni wúsulan óni *miili* lú ké a ye kōpwaan le. ¹² O kwó, Ala é i lasowi kibhalo lo kó i kēnan í kwósee *Elbdi* fé yēon. Oo ké mínngē, ii shāa gbée ta ke táa i ye yamaan o lo.

Yusufu wéé Mwenyamu ni Enza ndá ke bwéé ke táa Misila

¹³ Kólmaá olu táanin ngwō, *Mantii* o yé malēeka lo é í kībhalokan na *Yusufu* pánman ke fō a ye kó: «*Í wii,* dhyé ηó ní a wóobhaa ta ke bwéé ke táa i pánman-loonaan ké *Misila* yamaan o lo. Tó yēon sō fō nge fō í yé wáati mínnon ngó í í kwósee, ke mansōo *Elbdi* káa dhyé ηó ywāa pīin ne wé ké aa a fáa.» ¹⁴ *Yusufu* é o lé ké í wii lé sū o lo ke dhyé ηó ní a wóobhaa o tá ke táa *Misila*. ¹⁵ Aa tó *Misila* kēnan sé fō *Elbdi* yé saya ó mán. *Mantii* o tēwee tīnmin a ye céla ó ló mán ke saanin mín nge, oo í láfa céne. A fōnin ndéé *Mantii* o kwó tá ne kó: *Nwéen nyénje ó kii ké aa bhí Misila.*

Elbdi kó ke Betelemu dhyénjeman ηólu fáa

¹⁶ *Elbdi* é yé mínngē óo kólmaá olu wéé ale lānēen, aa fundeli gbúnigbuke, aa céla látaa *Betelemu* só óni a lamiin ηo só ólu la kó dhyénjeman mínno mán tīnmin sánpin fyāa ka má, kó ke olu bé fáa. Aa o sánpinla o fō ke mansōo kólmaá olu tēwee lóodhye ηó bhōsan mín nvō a ye, o té mán tīnmin sanpin fyāa ka má. ¹⁷ Céla *Zelemi* é kóman mín nvō, oo í láfa céne. A fōnin ndéé a kwó tá ne kó:

¹⁸ *Ló mánngan ηé bhóla Lama só ó la,*
saankasikanmba é bhóla:
Lasheli léé kásila a dhyé ηólu kōon,
a man sōn ké ló a í bhóo lá a yóso la,
ke mansōo a dhyé ηólu té í ní lá bhée.

Yusufu wéé í kwósee Izalayeli yamaan o lo

¹⁹ *Elbdi* é wee saya kéla mínngē, *Mantii* o yé malēeka lo é í kībhalokan na *Yusufu* pánman *Misila* yamaan o lo ²⁰ ke fō a ye kó: «*Í wii,* dhyé ηó ní a wóobhaa ta ke í kwósee *Izalayeli* yamaan o lo, ke mansōo mōon mínno tēe dhyé ηó kwō ke a fáa, o mōon ólu wéé sayake.» ²¹ *Yusufu* é o lé ké í wii le ke dhyé ηóni a wóobhaa ta

I *miili*: Oo swāandhyaafe nziya lo lé le. Ii a bhóla yii lé lo; *miili* ó tēe *Yawudhyaá* olu bhóo fé ngúugbee né le óyoo wúsulan o kúu tēe gbée i man tēnmen.

ke í kwósee Izalayeli yamaan o ló. ²² Wáa aa myén mínngé kó Akelayosi wée ké *Zude* mála ó mansa lé ale Akelayosi fá Elbdi ǰǰn lɔ, Yusufu é sháan taa ó ló yénǰn. Ala é a lasowi kibhalo lɔ, tó aa taa *Galile* mála ó lɔ ²³ ke taa í síi só lɔ lál yénǰn kó *Nazaleti*. Céla ólu kó-man mín nɔɔ, olu í láfa céne. A fɔnin ndée ikwɔ kó fɔ yáa ké Enza man kó: «Nazaletikace.»

Yaya Bátizelikébaa é Ala yé Mansayako ó lásela

Maki 1.1-8; Luka 3.1-18; Yaya 1.19-29

³ Ló nɔ la, *Yaya Bátizelikébaa* é nan *Zude* dhyé o lɔ tó ke taa a lásela kó: ² «Áa a yóo ólu yéeman, ke mansɔɔ *sángboo* ó *Mansaya* ó lánggeenman wáati o wée bhyáa sé le!» ³ Céla *Ezayi* é fɔ Yaya lé mán kó:

Mǰǰn ló é gbáanan dhyé o kǰǰn kǰǰn kó:

*Áa Mantii ó yé sháa ó lálaa,
áa a tǰnminnaa ólu látee.*

⁴ Deeke mín ndée Yaya kannan, o lálaanin ndée ǰǰn-mɛnshe le la, tó ke césiigboo ló síi a soola. A bhálo ó tée gótiba óni wówonin ndúu le le. ⁵ *Yeluzalemuka* ólu ní *Zude* mála ó ywáa bé lɔ mǰǰn ólu ní *Zuluden* bha ó lánga o mǰǰn ó bé é taa Yaya saala ⁶ ke taa í lálabɔ i yé yúumu olu mán tó Yaya tée i *bátize* *Zuluden* bha ó lɔ.

⁷ Yaya é yé mínngé óo *Falizen* ǰólu ní *Sadusi* olu táala a saala ké aa i *bátize*, aa fɔ i ye kó: «Álee santutudhye ǰólu, yéetii é álee lasowi kó álee a bwée Ala yé kíti nantɔ ó ǰen?» ⁸ Aa kóbbhe ólu ké, ké a yáa kó a wée díminsáa ké fala a yé kóyoo ǰólu lál. ⁹ A kénan í míli kó Ala yáa a kisi ke mansɔɔ Bulaaman é a fá lé. Ni fɔla a yé ngó Ala é sé ké káwaguun mínnu yéeman ke ólu ké Bulaaman dhyé ǰólu lé. ¹⁰ Téela ǰó lóbbhyenin ǰé ké bhá ke yíi ólu tée i díin ǰólu man. Yíi ó yíi té dhyémee kéla, ó bé yáa tée ké lálfií tá ó ló. ¹¹ Née a bátizela jí la, ke a yáa kó a wée a yóo ólu yéeman; Waa mín ngáa nan né kwɔ, ó yé sebhaaya o á bwó né tá ó lé. Né yée mánngan ke a ye sawaa ó bhá a se nan. Ale yáa a bátize *Ní Sennenyenin* ǰóni tá ó la. ¹² A yé zee óo a bhóo. A yáa a yé maan gbasinin ǰó lófye ké a dhyé ǰólu bhyáa a yé mǰǰnnin ǰó kǰǰn kǰǰn ké a foo ǰólu ǰeen tá sábbhe ó man.»

Enza ǰé bátize ténmen

Maki 1.9-11; Luka 3.21-22

¹³ Enza ǰé bhá o wáati o ló ló *Galile* mála ó lɔ kénan *Zuluden* bha ywáa o lɔ, kénan Yaya saala kó aa fé ké o a ale *bátize*. ¹⁴ Wáa Yaya é í bá ke fɔ kó: «Íle lé kákan ke né bátize, tó ile nánla né saala ko né a ile bátize kó ké díi?» ¹⁵ Enza ǰé a yawi kó: «Són ké aa ké cé ǰótun, ke mansɔɔ án ngákan ke Ala dhyáǰenngo ó ké ǰán mín man ó lée wé.» Óo ké mínngé, Yaya e sǰn. ¹⁶ Enza ǰé wee bátize lál, áa bhá jí ó lɔ ténmen. O wáati kée ǰó lɔ, sáangboo óo í láláka, tó aa Ala yé *Ní sennenyenin* o yé yíila óyoo biinin nge kénan í síi a ka. ¹⁷ Tó saaninkan nɔ

é bhá sáangboo o lɔ ke fɔ kó: «Nyénje ó lée nin, mín ǰan dí ǰén koyoonge. Ale lée né tá nisɔdhyaa o le.»

Sɔtaannan é Enza nɔswaannan

Maki 1.12-13; Luka 4.1-13

⁴ Kwó o la, *Ní Sennenyenin* ǰóo ke tó *Enza* ǰé taa dhyé o lɔ, kó óo kó é ke ke Sɔtaannan o tée taa a lóswaan. ² Enza ǰé tee bínaannin ní sù bínaannin ké sún nɔn mínngé, kóɔn é a myaan. ³ Sɔtaannan mín ǰé lóswaannikebhaa o le, oo í mángbaa Enza nan ke fɔ a ye kó: «Ní íi Ala Dhyénje le, a fɔ káwaguun míin nú ye kó ii i yéeman ke ké búlu lé í yé.» ⁴ Enza ǰé a yawi kó: «A sewenin ǰé Ala ye kitabu o lɔ kó: *Mǰǰn té bhálola lóminfe ngbéegbee la; wáa saanin súusuu é bhólá Ala káa lɔ, oo mǰǰndhye ǰó bhálola.*»

⁵ Oo ké mínngé sɔtaannan é taa nín Enza né fɔ Yeluzalemu, só sennenyenin ǰó la, ke alab Ala bhatob-homba ó kúnǰn ⁶ tó ke fɔ a ye kó: «Ní íi Ala Dhyénje le, í gbán ke i yíi lúuman, ke mansɔɔ a sewenin ǰé Ala ye Kitabu o lɔ kó:

*Ala yáa cé dí a ye maleeka ólu mán i kóɔn,
tó íi í tá í bhóo ó ló,
ké i se ǰó kénan gbasi káwaguun nɔ la.
Kénan gbasi káwa lóla.*»

⁷ Enza ǰé a yawi kó: «A sewenin ǰé íkwɔ kó: *Í kénan Mantii o, í yé Ala o lóswaan.*»

⁸ Sɔtaannan é taa ní ale tii yámba ló ka íkwɔ, tó ke díngan mansaya o ywáa olu ní olu céɰanlaa ólu bé yáa a lál, ⁹ tó ke fɔ a ye kó: «Náan míin bé dí í mán ní ile kwénnin nge i kúnmeen nókée né kó ké né bháto.»

¹⁰ Enza ǰé fɔ a ye kó: *Í mánbhɔ nán, Sɔtaannan! Ke mansɔɔ a sewenin ǰé Ala yé Kitabu o lɔ kó i manyii i yé Mantii o i yé Ala ó le yé, ké ale kéengboto lé bháto.* ¹¹ O fɔnin ngwɔ, Sɔtaannan oo a mankenin ndo. Maleeka ólu o lé ké nán lé Enza nzaala ke lómin dí a man.

Enza ǰé í kwósee la Galile

Maki 1.14-15; Luka 4.14-15

¹² Enza ǰé myén mínngé kó i wee Yaya bhyáa kasola, aa taa *Galile* lánga ǰo lɔ. ¹³ A man í lál ngé *Nazaleti*, aa taa í síi Galile bhá ó tóɰe Kapenamu só ó la, o só óo mala mínǰn, fɔ é kála o mala ó mán kó Zabalɔn ní Nefutali. ¹⁴ Oo ké lé, ke kó óo kó é ke ke céla *Ezayi* é kóman mín nɔɔ, o a í láfa. A fɔnin ndée a kwɔ tá ne kó:

*Álee Zabalɔn ní Nefutali mála mǰǰn olu,
óni álee mǰǰn mínnu kǰǰji o tóɰe,
óni mínnu Zuluden bhá ó kwóman;
álee síya mínnu Galile mala ó lɔ áa í tóo mánb!*

¹⁶ *Mǰǰn mínnu tée dínganlɔteela diwi lɔ,
olu wée kéenpanba o yé.
Diwi lɔdiwiyeninmba ó tée yamaan mín mǰǰn lú ka,
kéenpan o wée bhá olu ye.*

17 Ke ta o wáati o mán, Enza ndée lakawanin kéla kó: «Áa a yóo ólu yéeman, ke mansɔɔ Ala yé Mansaya ó lángeenman wáati o wée bhyáa sé le!»

Enza nǝ́ a ye kaamɔɔndhye njónan ólu kíila

Maki 1.16-20; Luka 5.1-11

18 Enza nǝ́ tó táamanla Galile bhála o la ke bhád-hyenjeman nvyáa yé: Simɔɔn mín ndɔɔ íkwɔ kó Piyeli, óni a lɔɔɔ Andele. I tee yo fii bhá ó lɔ ke yóɔ myáan.

19 Enza nǝ́ fe i ye kó: «Áa nan í bhyáa né kwɔ́, náan a ké mɔɔn jíinmaa le ké áa i lanan ne mán.»²⁰ O ywáaninngée njo lɔ ii í kwɔ́ ké i ye yo ólu lá téeman ke i bhyáa a kwɔ́.

21 Aa táa njénnzhaafe, aa bhádyemannje fyáa gbée yé yénɔɔn: Zebede dhyénje Zaki ní o lɔɔɔ Yaya. I tee i ye yo ólu lóbhyanan Kúun nǝ́ kóɔɔnnɔɔn ni i face Zebede le. Enza nǝ́ i kii; ²² Ii í kwɔ́ ké i face lá téeman, óni Kúun nǝ́ la, tó ke bhyáa Enza ngwɔ́.

Enza nǝ́ lakawanin kela óni ke lákeenyalike

23 Enza ndée Galile mála ó ywáa ó bé lɔyaalala ke táa mɔɔn olu kála né í yé séebho nǝ́lu la, óni ke táa Ala ye sanmankanmɛe ó láse le Ala yé Mansaya ó tá fa nvé, o kwɔ́, a tee yangalo bésuu lákeenyalala.²⁴ A tɔɔ́ é lá Sili yamaan o ywáa bé ka. Yangalo bésuu tée mɔɔn mínnu la, ii táa o mɔɔn ó bé lé a saala: Lámanseyoo ndée mɔɔn mínnu fé óni benzhaayatɔ́ ólu ní mɔɔn mínnu sé ndéwɛe fáa i man, Enza nǝ́ i lákeenya.²⁵ Yaman gbóg-bɔ́ é bhyáa a fonan, ke ta Galile mán ke sii Dekapɔli la, óni Yeluzalemu ní Zude ní Zuluden bhá ó kwɔ́man.

Enza nǝ́ lakawanin mín nge tii ó ka

Luka 6.20-23

5 Enza nǝ́ yaman o yé mínnge, aa í yé tii lɔ́ ka ke í sii yénɔɔn. A ye kaamɔɔndhye nǝ́lu táa a saala² tó aa i kála námyaan tá ko:

3 «Mɔɔn mínnu a lɔ́ nǝ́o íi faannda né i yóso o lɔ́, olu yeemanfanin nǝ́,

ke mansɔɔ í yáa sáangboó ó Mansaya o sɔɔ́!

4 Mɔɔn mín núu kásila, yeemanfaa é olu ye,

ke mansɔɔ Ala yáa i yóso láyii!

5 Mɔɔn mínnu sáwɛɛnin nje, yeemanfaa é olu ye, ke mansɔɔ lúukolo ó yáa ké i ta le!

6 Télejan ó néli é mɔɔn mínnu la, yeemanfaa é olu ye, ke mansɔɔ Ala yáa i dhyáápenngo ke!

7 Hínnɛn é mɔɔn mínnu yóso lɔ́, yeemanfaa é olu ye, ke mansɔɔ Ala yáa hínnɛn olu la!

8 Mɔɔn mínnu yóso ó gbénin nje, yeemanfaa é olu ye, ke mansɔɔ olu yáa Ala yé!

9 Mɔɔn mín núu mɔɔn ólu célobhyenan, yeemanfaa é olu ye, ke mansɔɔ fɔ́ yáa ké olu man kó Ala dhyé nú!

10 Ii mɔɔn mínnu tóɔlɔ́la i ye télejan o kóɔɔn,

yeemanfaa é olu ye, ke mansɔɔ i yáa Ala yé Mansaya ó héle o sɔɔ́.

11 Ni mɔɔn ólu ké ké a néennan, wáman ké ké a tóɔlɔ́la, wáman ke táa fwoɔnjan yóo mbé súu la lé a lá ke kun nǝ́ a yé lánanya ó lé né la, álee yeemanfanin nǝ́.

12 Áa í náanli, ke a nisɔɔdhyaa gbúnigbukɛ, ke mansɔɔ bhaayeba é a yé sá nǝ́ lɔ́. Sɔ́, ii céla ólu tóɔlɔ́ céne íkwɔ́.»

Saanan mín nǝ́ kɔ́ óni kéenjan ó ka

13 Enza nǝ́ fe íkwɔ́ kó: «Ále léee lúu kɔ́ o lé dínjan la. Wáa ni kɔ́ ó tá dhyáalaa ó ké bhɔ́ a lá, a káa mínnɛen lé náan bhée? Ké kɔ́n gbée le té a lá bhée nǝ́wé, o náan o mán, fɔ́ ke a lafií kéenman lé tó mɔɔn ólu í sé gbáan gbáan a ka.

14 Ále léelu é kéenjan lé dínjan mɔɔndhye nǝ́lu ye. Só mín nziinin nǝ́ ké tii o ka, o só ó té sé lóonan; ¹⁵ Oo lɔ́ mínnge, mɔɔn té tá bhyáala laman njo la tó ke pála nǝ́ mbiin a kunnan. Wáa mɔɔn é a siila lamannziife ne ka ké aa kéenjan lábho bhóngɔɔkɔɔnɔɔnbhaa olu bé ye.

16 A yé kéenjan ó kákan ke máan njé ne mɔɔndhye nǝ́lu náanla ké ii a kéko bhée ólu yé, tó a Fá mín nǝ́ sá nǝ́ lɔ́, ii o bwójan.»

Lakawanin mín nǝ́ tó nǝ́lu ka

17 «A kénan ké a kóɔɔnnɔɔn kó ní nan Musa yé seliya óni céla ólu yé kóman o lafadi tɔɔ́ le lɔ́. Mán nan o lafadi tɔɔ́ lɔ́, waa ní nán o kó nǝ́lu láfa tɔɔ́ le lɔ́. ¹⁸ Tó ní fe a ye tinjan in ne ngó: Sannin sáangboó óni lúukolo ó a tínmin, séwedhye nvítiinin wáman dhyaa nvítiinin nzí táa bhɔ́ tɔ́ nǝ́lu lókan nǝ́lu la. Fe tɔ́ nǝ́lu lókan nǝ́ a ké lé.

19 O le kóɔɔn ni mɔɔn mínnge seliya o bé lɔ́ fítiinin nǝ́ kée njáan, óni ké mɔɔn olu kála o kée ngéla, o tíi ó yáa kii ko bé lɔ́ fítiinin njo sáangboó ó Mansaya o lɔ́. Wáa mɔɔn mín nge séliya o látaaman óni ke mɔɔn olu kála o kéla, o tíi o yáa kii ko mɔɔn bá sáangboó ó Mansaya o lɔ́. ²⁰ Tó ní fe a ye ngo: Ni a yé téléjan ó mán tínmin seliya kaamɔɔn ólu ní Falizen nǝ́lu tá o ka, a táa Ala yé Mansaya ó héle o sɔɔ́.»

Lakawanin mín nǝ́ mwénnɛnli o ka

21 «A wée myén kó fɔ́ wée ké án myéman ólu yé Musa yé tɔ́ njo tá fa nvé kó: *Í kénan mɔɔn ní ó bhɔ́*, mɔɔn óo mɔɔn ké a mɔɔn kɔɔn ó ní ó bhɔ́, kíti kákan ke tee o tíi o ka. ²² Wáa née fɔ́la a ye ngó: Mɔɔn óo mɔɔn ke mwénnɛn a mɔɔn kɔɔn ó mán, kíti kákan ke tee o tíi ó ka, mɔɔn mín nge fe a mɔɔn kɔɔn ó mán kó «kúnda!» Kíti kákan ke tee o tíi ó ka kítiteɛbhaa ólu bhóo, mɔɔn mínnge fe a mɔɔn kɔɔn o mán kó «san!» O tíi ó kákan né ke táa yaananman tá ó lɔ́. ²³ O náan o mán, ní í ké fáa kóɔnwaan ké Ala yé faanleebhɔ́laa ó ka, ni a ke bhyáa í hákiila óo í wée í sɔ́ nǝ́ ké í mɔɔn kɔɔn lɔ́la, ²⁴ í kwɔ́ke í yé

I *Fɔ́ tɔ́ nǝ́lu lókan nǝ́ a ké lé: O ywáa ó fɔ́nin nǝ́ Ala saaninkan nnyeeamanbhaa lɔ́lu kwɔ́ lé kó sánnin dínjan a fáa.*

kóṭwaañfe ḡo lá faanḡebhɔlaa ó ló yénɔn ke táa íle ní í mɔkɔnɔkɔn o ɔe o lóbhye ḡótun, tó ke tó í kwóseela kénan í yé kóṭwaañ ó ké Ala ye.

²⁵ Ni íle ní mɔkɔn ló ké ké táala ṭɔkɔn ne kititeelaalɔ, í ṭángban ke íle ní o tii ó ɔe o lóbhye ké áa sháa o lá bhée. O ṭán o mán, í kéekɔkɔn ó táa táa í ló kítiteebhaa o bhóo, kítiteebhaa o táa í lábhyaa kasobho ḡo kunnansiibhaa ó bhóo, tó óo táa í bhyáa kasola. ²⁶ Tó ní fɔ í yé tinṭan in ne, ní í mán o yúu ó saa féfe, í táa bhó o kaso o la.»

Lakawanin mín ḡé káanḡe ó ka

²⁷ «A wée myén kó fɔ wée ké án myéman ólu yé Musa yé tɔ ḡo ló kó: *Í kénan ṭɔkɔnɔkɔnya ke.*²⁸ Wáa né kó a yé ḡo mɔkɔn óo mɔkɔn ké í ṭán bhó a mɔkɔnɔkɔn o muso fé, o tii ó wée wee ṭɔkɔnɔkɔnya lé kéla a yóso ó ló wé. ²⁹ Í bhóobhɔkɔ ṭán ó, ní o ke ke sɔkɔbu lé ké í ló yúumuke ó la, a bhó í la ke a lafii. Í kɔkɔn ó í fásimanlaa ó ywáa kéembe la, o a físaá í mán í ywáa bé lafii ó lé yaananman o la. ³⁰ Ni í bhóobhɔe ó léé í lónan yúumuke ó la, a tɛe í lá ke a lafii: *Í kɔkɔn ó í fásimanlaa ó ywáa kéembe la, o a físaá í mán í ywáa bé lafii ó lé yaananman o la.*»

Lakawanin mín ḡé fúusa ó ka

³¹ «A wée myén kó fɔ wée ké án myéman ólu yé Musa yé tɔ ḡo ló kó: *Mɔkɔn óo mɔkɔn ké í bá a muso la, o tii o kákan né ke fúusasewe le ló a muso bhóo.*³² Tó ní a fɔ a yé ḡo: ɔe óo ɔe ké í bá a muso la kéní o muso ó mán ṭɔkɔnɔkɔnya ke, ní o ké sii ɔe kwáa la, ké a wee ṭɔkɔnɔkɔnya lé ké wé, o ṭán kée ḡo mán a ɔe kɔkɔn ó léé a ye ṭɔkɔnɔkɔnya ke ó sɔkɔbu lé wé. Muso mín no ṭén fúu sáni ḡé a ɔe kwɔ, ɔe mín ḡe o muso ó tá, ké o tii ó wée ṭɔkɔnɔkɔnya lé ké íkwɔ wé.»

Lakawanin mín ḡé shénnin o ka

³³ «A wée myén kó fɔ wée ké án myéman ólu yé Musa yé tɔ ḡo tá fa nvé kó: *Í kénan bhó í yé shénninkan ḡo ka, wáa í ké í shén kan mínnan Mantii o koowaan la, o kan ḡo bhó a sháa man.* ³⁴ Wáa néé fɔla a yé ḡo a kénan shén mantɛe fése fése, a kénan shén mantɛe sáḡboo o la, ke mansɔkɔ Ala nónmɔkɔnaa ó léé wé, ³⁵ a ló ḡéñan shén mantɛe lúukolo ó la, ke mansɔkɔ Ala tónan ólu kóɔtalaa ó léé wé, a kénan shén mantɛe *Yeluzalemu* la, ke mansɔkɔ mansaba Ala tá léé wé. ³⁶ A yéé ló ḡéñan shén mantɛe a kúnḡkɔ ḡo la, ke mansɔkɔ a tɛ sé ke a kúnzhe o kée kée nangbe wáman ke a lafin. ³⁷ Mɔkɔn mín ḡe fɔ kó kɔn, o a ke kɔn ne, ní a lo ḡé fɔ kó kɔn-ɔn, o a ké kɔn-ɔn ne. Kóman tɔ mín núu fálala olu ka, o bé é sɔtaannan bhyáafo ne le.»

Lakawanin mín ḡé kóṭkɔnbhɔ ó ka

³⁸ «A ló ḡwéen myén íkwɔ kó fɔ wée ké án myéman ólu yé Musa yé tɔ ḡo ló kó: *Nvɔn ṭɔkɔn léé nvɔn le! Nán*

*léé ṭán o yúu saala, ṭín ḡo léé ṭín ḡo yúu saala.*³⁹ Wáa néé fɔla a yé ḡo mɔkɔn mín ḡe kóyoonge a lá, a kénan a tá kɔkɔn bhó. Ni mɔkɔn ló ké í tóooe í bhóobhɔe tóo o kɔkɔn, í bhóonwaan ndoo o síi a ye íkwɔ. ⁴⁰ Ni mɔkɔn ló ké í kii kítiteela la ké aa í ye deeke o myáan í lá, í yé deekeba ó yéé lo a bhóo. ⁴¹ Ni mɔkɔn la ké fáan lá í ka kó ii í séḡwɔkɔ wáa kée ḡe ní a ye lwée ḡo le, í séḡwɔkɔ wáa fyáa ké a ye. ⁴² Ní mɔkɔn la ké fé nón kófo í yé, ii a di mán, ní í bhóofe o sháannkɔ ké ké mɔkɔn lóla, í kénan í bá a tii ye.»

Á yúumɔkɔn olu a dhyáa a ye

⁴³ «A ló ḡwéen myén íkwɔ kó fɔ wée ké án myéman ólu yé Musa yé tɔ ḡo ló kó: *Í ṭiín o a dhyáa í yé, í yúu o a gbéya í yé.*⁴⁴ Wáa néé fɔla a yé ḡo a yúu ólu kó á dhyáa á yé, áa Ala déli a tóɔkɔbhaa olu ye. ⁴⁵ A Fá mín ḡé sá ḡo la, a káa ké o dhyénje lú lé o ṭán o lé mán, ke mansɔkɔ aa a ye tee ó lábhɔla mɔkɔn yóo ḡóni mɔkɔnbhɔe olu bé le ye, aa sá ḡo lánanla téemaa óni téemɛe ólu bé le ka. ⁴⁶ Á kó a dí mínnu yé, ní ó kée ḡolu ke dhyáa á yé, áa kɔkɔn mínneen lé sɔkɔla o la? Ní mɔkɔnmyaanbhaa olu tɛ o kéla a? ⁴⁷ Ni a ké ké a yélamɔkɔn kée ḡo léelu fola, áa kó ké gbéyanin né kéla o lé wé ḡan? Háanin káafii olu o súu o kela! ⁴⁸ Oo la mínḡe a yé kó o bé télenin ḡan ké o yóo a Fá mín ḡé sáḡboo ó la, o yé kó ólu télenin ḡé ténmen.»

Yáa o kákan ke bhó ṭán mín man

⁶ «Áa a yéé myaan! A kénan á yé Ala sháa o téenin ḡo kó tɔkɔniinnze né yaman o ṭánla. Ní o tɛ, a Fá mín ḡé sá ḡo la, á táa kɔkɔn sɔkɔla o la. ² Í ké ké yáa o bhóla faannda ḡólu la, í kénan ke ké mɔkɔn olu ṭán o a lá í ká, óyoo fyáangafo ólu o kela ténmen *séebho* ḡólu ní yamanywaa olu la. Ii o kéla lé ké mɔkɔn ólu a i tando. Tó ní fɔ a yé tinṭan in ne ḡo í wee wee í ta kɔkɔn ó sɔkɔla. ³ Wáa ní í ké ké yáa ó bhóla faannda ḡo lá í bhóobhɔe ó la, í bhóonwaan ḡo mánḡan ke kóɔkɔn o la. ⁴ O ṭán o mán, í yé yáa ó óo tó loo kɔn, tó Ala mín ḡé í Fá le, o mín ḡé í yé fé nóonaankenin ḡo yéla, o yáa í sála.»

Mɔkɔn kákan ke í séé ṭán mín man

Luka 11.2-4

⁵ «Ni í ké ké í séela, a kénan ke óo fyáangafo ólu: Olu ké ké í lóla sɔkɔ ke í séé, yéé yáa o lé a dí í ye *séebho* ḡólu ní sókɔkɔkɔn sháafaa né a ólu ka. Tó ní fɔ a yé tinṭan in ne ḡo í wee wee í ta kɔkɔn ó sɔkɔla. ⁶ Wáa ní íle ké fáa í séé, lo í féta ke lá ó látuun í yéeman ke í Fá Ala déli. O ṭán o mán, mɔkɔn ṭán tɛ í Fá Ala mín ṭela wé, o mín ḡé kó lóonaankenin ḡólu bé yéla, o yáa í sála.

⁷ Ni a ké ké í séela, a kénan táa kóman kée ḡolu lókuukuu lé kóṭkɔnḡa óyoo káafii olu kela ténmenne, aa kela olu kóṭkɔn kó ní í ké kóman shéeman nvɔ, kó í ye séé o káa myaan o ṭán o lé mán. ⁸ A kénan ké óyoo í

léelu, ke mansɔɔ Ala mín nǎ a Fá le, á mánko é kó óo kó la, o a o bé la ké álee mán a déli bhá nǎ. ⁹ A kákan ke í sée ténmen, o léee nin:

Án Nvá mín nǎ sá nǎ la,

Í tɔ́ ó a sénnenyá,

¹⁰ Í yé Mansaya o wáa nan.

Í dhyáanngoo ó a ké lúukolo ó ka óyoo aa ténmenne sá nǎ la.

¹¹ Bí bhálo ó dí án man.

¹² Án yúumu ólu mánkoto,

óyoo mín núu yuumu kéla án nan,

án ni olu mánkotola ténmen.

¹³ Í kénan án nǎso o la lóswaannin ke sháyoo nǎ la, án ngísi Sɔtaannan o mán;

[ke mansɔɔ, mansaya ó, sébhaaya ó, óni kunnanwee nǎ o bé bé é íle lé tá lé wáati o bé la. Amiinan!]

¹⁴ Aa céne, ni a ké yafa a mɔɔnɔɔnɔɔn ólu mán, tó a Fá mín nǎ sángboo ó la, oo yafa álee mán. ¹⁵ Wáa ni a mán yafa a mɔɔnɔɔnɔɔn ólu mán, a Fá táa yafa álee lu mán.»

Sún nǎ kákan ke ló nǎn mín man

¹⁶ «A ké ké sún nɔɔ, a kénan a nǎn lɔkuun óyoo fyáangafo ólu kela ténmenne, olu i yée lábhyaala lé ké bé a la nǎso ii sún nɔɔ. Tó ní fɔ a yé tinpan in ne ngó, ílee wée wée i ta nɔɔn ó sɔɔla. ¹⁷ Wáa ni íle ké ké sún nɔɔ, í nǎn o kwó ke túu swáandhyaanin ngé í kúnɔɔn, ¹⁸ ké mɔɔn ólu kénan la óyoo ii sún nɔɔ, fɔ mɔɔn nǎn té í Fá Ala mín nǎla wé, tó í Fá Ala mín nǎ kó lóon-aankenin nǎlu yéla, o yáa í sála.»

Ala bháa, bháa wée o: í tá ta

Luka 12.33-36

¹⁹ «A kénan nanfoo ládhye dínpan míin nɔɔ, ke mansɔɔ bháabhaa óni sóo nǎ o cáannan lúukolo ó ka, so nǎlu lónan bhó nú la ke sojan ke. ²⁰ Áa nanfoo ládhye sángboo o lé la, bháabhaa ni tunmuun ndé yénɔɔn ke cáanni ke, so ndé yénɔɔn ke lá o kee tó ke sojan ke. ²¹ Ke mansɔɔ í yé nanfoo ó ké ké ywáa míinɔɔn, í yóso óo kéla yénɔɔn lé. ²² Mɔɔn nǎndhye nǎ lée lúu mɔɔn fási ó laman nǎ le: Ni mɔɔn nǎndhye nǎlu bhéebhée ké ké, mɔɔn ywáa bé é ké kéengbe la, ²³ wáa ni fyén ke ké mɔɔn nǎndhye nǎlu la, mɔɔn fási o bé é kéla diwi le la. O nǎn o mán, fé mín ngákan ke kéenpan bhyáa mɔɔn ka, ni o ké ké diwi la, diwiko o lá nǎ lée wé ne!

²⁴ Mɔɔn súusuu té sé kéla kunndii fyáa yé yɔ né kéene: Kée nǎ yáa gbéya a ye, tó a tɔ kée nǎ o dhyáa a ye, wáman a yáa í gbénnen kée nǎ mán ke í mánbɔ a tɔ kée nǎ la. Ala ko o té sé dhyáala a yé ké wée kó o a dhyáa a yé o nǎn kée nǎ mán íkwɔ.»

Fɔ ke lá Ala la

Luka 12.22-31

²⁵ O lé kóɔn ní fɔla a yé ngó: A mánko é lóminfe ni mínninfe mínnu la ke sé dínpanlɔtee kéla, wáman a káa faani mínnu bhyáa a kannan, a kénan hánmin nǎlu la.

Mɔɔn ní o kúu mán ngbéee ke ténmin lómin o ka nǎn, tó mɔɔn fási ó kúu mán ngbéee fáanin olu le a, bháa díi?

²⁶ Kóɔn mínnu sáman, áa í míli olu mán: I te seen kéla,

i lo ndé seenmanfe ngéenan, i yée ló ndé seenmanfe ndála ke a bhyáalaa bhé mɔɔnnin nɔɔ, wáa a Fá mín nǎ sángboo ó la, oo i bhálola! Tɔɔn té álee la ke ténmin

kóɔn ólu ka nǎn? ²⁷ A kée ngéenan ó mínnen lé wée tó hánminan háanin ke hánmin nǎ a la bhyáa a ye

dínpanlɔtee ó lóbhéya ó ka.

²⁸ «Mínnen le kóɔn áa faaniko o hánmin nǎla a lá?

Áa í míliya lá binnvee olu mán: I te bháalakela, i lo ndé fáanin láláan. ²⁹ Waa tó ní fɔ a yé ngó háanin

mansace Swemannan ní a ye nanfoobatiya ó la, a man fáanin nɔɔ nín mín njée ndée binnvee o ló le. ³⁰ Binnvee

mín nǎ bín nɔɔ, o cáaniin Ala kwɔ, keni síin, o binnvee o yáa ké tá la: Tó Ala táa ále léelu féeya bhé a? A yé lá-

nanya ó nǎ ló! ³¹ A kénan hánmin ke táa fɔ le kó: «Án ngáa mínnen lé nɔɔ, án ngáa mínnen lé mín, án ngáa mínnen lé bhyáa án ngáannan?»

³² Síya gbée o léelu kála o fé nǎlu nínnan kúdeyi. Wáa a Fá mín nǎ sáng-

boo ó la, a mánko é o fé mín nan o a nǎlu la. ³³ Oo la mínnge, áa í lója ke í mányii Ala yé Mansayafaan ó lé

kó ótun, a ló nǎn sháa téenin nǎ lé níin nótun, o ké ké Ala é fé ndó ólu bé di a mán. ³⁴ O nǎn o mán, a kénan hánmin síin nǎ la: Síin nǎ yáa hánmin ale gbú la. Bí ta

see ó lá née bí le.»

Mɔɔn mánngan ke nǎn ngítitee

Luka 6.37-38,41-42

⁷ «A kénan kiti tée la ka, kó óo kó é ke ke Ala kénan kiti tée a ka. ² Ke mansɔɔ a ké mɔɔn tó ólu ta kiti o

tée ténmenne, Ala káa álee ta kiti o tée céne. Aa tɔ ólu tá ó swáan swáannikefe mín nɔɔ, Ala káa a tá ó swáan o

lé ló. ³ Tíkoo mín nǎ í bhádhye nǎ nǎn o mán, mínnen lé kóɔn ii ó mánféela, lóguun mín nǎ í tá ó mán, i té ó

yéla a? ⁴ I lo nǎ sé ké fɔ i bhádhye nǎ yé díi kó: «Í ló tíkoo é í nǎn mán, i ló ké ní a bhé», kée ké lóguun nǎ íle

tá nǎn o mán? ⁵ Fyáangafo ó, lóguun mín nǎ í tá nǎn ó mán, o bhé ótun. O la, i yáa yéli ké céene, ké tíkoo ó

bhé i bhádhye nǎ nǎn o mán.

⁶ A kénan fé nzénnenyannin nǎ bhyáa wúu ólu nɔɔ, ní o te i yáa í nǎn yéeman a mán ke a lófalánvala. A kénan a yé kóɔnngoo ólu bhyáa gbóyonin nú nɔɔ, ní o te i

yáa táaman ké a ka.»

Déliliko o

Luka 11.9-13

7 «Á ké fé n̄ó fé ndéli Ala fé, á yáa o s̄w, a ké fé n̄ó fé níin a fé, a yáa o yé, a ké í ka nányee Ala man kó óo kó la, Ala yáa o kó ó dhyáa ló a l̄. 8 Áa céne, m̄w óo m̄w ké délili ke, o yáa s̄w, m̄w mín nge níinnin ke, o yáa yéli ke, m̄w mín nge lá ó mangbasi, i yáa lá ó láka o tii ó ye. 9 Álee mínneen le dhyénje wée búlu kófo a yé tó áa káwa di a man, 10 Wáman ke san di a man kéeke dhyé n̄óo yóo kófo? 11 Áa yóo né wé kpán, wáa áa sháa fémee lú díla a dhyé n̄olu mán! Tó a Fá mín n̄é sá n̄ó la, o yáa sé í b́anan ké fémee lú díla a mán, ni a ké a déli a?

12 Álee fé ké m̄w t̄w ólu a kó mínnu ké a yé, ále a o ké ilee lu ye: Musa ní céla t̄w ólu kó mínnu séwe kitabu o la, olu ĺkan n̄ó lée wé.»

Eliyanan o s̄w a gbée

Luka 13.24

13 «Lá mín n̄an l̄w, áa lo n̄o l̄é fé, ke mans̄w lá mín n̄é m̄w lásela yaananman la, o lá ó a bwó, a sháa o ló ndáaman fwáayanin ne. Tó m̄w mín núu o sháa o t́ala, o léelu a sháa. 14 Wáa ńaanman̄an óo s̄wla ywáa mín̄w, o lá ó l̄é a l̄w, o sháa o l̄é táamanke a gbée. Tó m̄w mín núu o s̄wla, olu mán nzháa.»

Céla kóo n̄olu

Luka 6.43-44

15 «Áa í yé myaan céla kóo n̄olu man. Ii nánla a saala l̄é óyoo Saadhye nú, waa ké kóngowuu lée lúu wé. 16 Á yáa la i dhyé n̄ó l̄é lúman. M̄w é sháa lézenye m̄la n̄wéennzu ó lá díi, wáman ke tólodhye m̄ l̄éenin̄ii ó lá? 17 Yíibh̄ee óo dhyé méebh̄ee l̄é ḱela, tó yíi yóo n̄óo dhyé n̄óo n̄ee lú ḱela. 18 Yíibh̄ee o s̄u óo s̄u t̄é sé dhyénoo ngéla, yíyoo nzúu óo s̄u t̄é sé dhyém̄ee ḱela. 19 Yíi s̄u óo s̄u man ké dhyé méee ḱela, f̄w ke o t̄é l̄é ke a lafii tá la. 20 O n̄án o mán, á yáa la i dhyé n̄ólu mán.»

Kaam̄w̄ndhye mín n̄é Ala dhyáan̄enngo ó ḱela óni mín ndé kela

Luka 13.25-27

21 «M̄w mín mbée f̄la mán kó: Mantii ó, Mantii ó, o bé t́aa Ala yé Mansaya ó héle o s̄w dhyaalagbeyala la le! Nvá mín n̄é sá n̄ó la, m̄w mín núu o dhyáan̄enngo ó ḱela, o léelu ḱaa Ala yé Mansaya ó héle o s̄w.» 22 Ala ye kítiteelo n̄o ké sé, m̄w shéeman ńaan f̄w n̄én kó: Mantii ó, Mantii ó, án ni célayakoman lu lase íle l̄é t̄wla, án ni lámansa yóo nú gbé íle l̄é t̄wla, án ni káwanan̄ngo shéeman ngé íle l̄é t̄wla, bháa díi? 23 Ńaan a lase o m̄w ólu mán ngó: «Mán a l̄é t̄w; Áa í cébh̄w nán, ále kóyoongebhaa olu.»

Bhó nvyaa olu

Luka 6.47-49

24 «Oo la mín̄ge, n̄wéen kóman mín̄nu f̄w nín, m̄w ó m̄w ké ó kóman ó l̄myen ké a bháto, o tii ó yáa ké óyoo m̄w hákiiman mín n̄wéen a ye bhó n̄o l̄é fáa ó ka. 25 Sá n̄óo bé, kw̄w ólu fá f̄w ke waawaa, fwéenba é bhyáa o bhó n̄o ka. Wáa a man bé, ke mans̄w bhónzu ó gbáannin ndée fáa o le ka. 26 Wáa ní weela dhyaa mín̄nu f̄la nín, ni m̄w mín̄nu ké olu myén ke í bá i lataaman ó mán, o tii ó ḱaa ké l̄é wé n̄óo m̄w Hákiinda mín wee bhó n̄ó cenfuywaa la. 27 Sá n̄óo bé, kw̄w ólu waawaa, fwéenba é bhyáa o bhó n̄o ka tó óo bé ke wéyaa féfe.»

Enza n̄en sébhaaya ó

28 Enza é wee a ye kóman olu la wáati mín n̄w, a ye kaangbesejan o te wee yaman o kónn̄w bha. 29 Ke mans̄w a t̄ee lakawanin kela óo fáan é m̄w mín m̄o, wáa a te t̄é a ḱela óyoo í yé seliya kaam̄w̄w olu.

Enza n̄é kwáant̄w l̄é lák̄eenyala

Maki 1.40-45; Luka 5.12-16

8 Enza n̄é í yíi ke bh̄w tii ó mán, tó yaman bá é bhyáa a fo nan. 2 Ce kwáant̄w l̄é é í mángbaa ke í kún̄m̄een ngb́aan lúu l̄é a keennan tó ke f̄w kó: «Mantii ó, ni i ḱé s̄n, ii sé ké né ḱeenya.» 3 Enza n̄é í bhóo l̄awii ke í bhóo túu a lá tó ke f̄w kó: «N̄wéen s̄n, ḱeenya!» Ík̄w téeman, ce óo ḱeenya, a ye kwáan óo bh̄w a man. 4 Tó Enza n̄é f̄w a ye kó: «Í tóomanl̄w: í ḱenan f̄w m̄w sí yé kó né l̄é í lák̄eenya le. Waa t́aa i yé yáa faanl̄ee n̄an̄sebh̄aa o lá. Musa é fáanl̄ee mín ngófo s̄en̄enyali ó ta fa n̄o fé, ii ó bh̄w ké a yáa m̄w ólu lá kó i wée ḱeenya.»

Enza n̄wéen swaasikunndii l̄é yé bháalakedhye nak̄eenya

Luka 7.1-10; Yaya 4.43-54

5 Enza ndée lónan Kapenam̄u só ó lá sán mín̄w, la mu swaasikunndii l̄é í mángbaa Enza nan ke a déli tá kó: 6 «Mantii o, n̄én bháalakedhye n̄ó sé n̄ólu wée fáa a man, a lanin n̄é lúman, t̄wla óo a ka kóyoonge.» 7 Enza ngó a ye kó: «ńaan t́aa a lák̄eenya.» 8 Wáa swaasikunndii óo f̄w kó: «Kaam̄w̄w, i ḱenan i yé se, kó i ḱaa lo né yé bhó n̄o k̄w̄w̄w, né mán̄gan ni ó l̄é. Oo la mín̄ge, kóman k̄ee n̄w d̄w̄bun, ké o kóman ó a n̄én bháalakedhye n̄o lák̄eenya. 19 Ke mans̄w kunndii l̄l̄uu né bhóo, né ló n̄é swaasi l̄l̄uu kunnan. Ní sé ké a f̄w o k̄ee n̄én kó: «T́aa yánun», aa t́aa. Ké f̄w a lógb̄ee yé kó: «Nan yánun», aa nan. Ké f̄w n̄én ȳw n̄ó yé kó: «Miin ngé ta», aa ó ke.» 10 Enza n̄é o dhyáa n̄ólu myén mín̄ge, aa

I Swaasikunndii ó a la n̄óo álee káfii le le; o bhóo ó mán, Yawudhyaa olu tá laanan o la, Enza ndé t̄é sé t́aala a féta.

káwakoya, tó aa fɔ a fongamaa olu ye kó: «Tó ní fɔ a yé tinjan la ngó, né mán mɔɔn yé *Izalayeli* mɔɔn olu la bhá mín nanin njé né la ke tɔnmin ɔe miin nga. ¹¹ Aa céne, kíyamanwiilo njó ké bhú í lá, dínjan ó fa mbé mɔɔn shéeman jánan *Ala yé Mansaya* ó héle o sɔɔ, tó ilee ní Bulaaman ní *Shaaka* ní *Yangubha* lúu lómin ké kéene eliyanan o la. ¹² Wáa Ala yé Mansaya ó héle o láanin ndéé mɔɔn mínnu ye, olu táa a sɔɔ, i yáa olu gbé ke i lábho kéenman diwiba ó la, tó ii kási ké yénɔn ké i dinmisaninmba ¹ ó yé.»

¹³ Enza njé wee ke fɔ swaasikunndii ó ye kó: «Í kwósee í fétaa, ii kó mín déli lánanya bhóoman, o a ké o kó ó sɔɔnin né í kwó!» Swaasikunndii ó yé bháalakɛdhye njó kéenya o wáati kée njó lé la.

Enza njé yaangalotɔ shéeman nákeenyala

Maki 1.29-34; Luka 4.38-41

¹⁴ Enza njé táa Piyeli bhóo lúman. Aa táa o bhyáamu- so lánin nzɔɔ, ke mansɔɔ a fási téwee gban. ¹⁵ Enza njé í bhóo túu muso ó bhóola, tó fásigban óo wee, muso óo í wii ké gbáamyaan í lá.

¹⁶ Ywáa óo sé mínnge, mɔɔn ólu nan lámansayoondɔ shéeman ne Enza jɛn. Aa lámansa yóo njólu gbé í fé a kómankan njó la, tó ke yaangalotɔ ó bé lákeenyala. ¹⁷ Aa o ké lé kó óo ké ke céla *Ezayi* é kóman mín nɔɔ, o a í láfa. A fɔnin ndéé céla *Ezayi* kwó tá ne kó: *Aa í kún nó án jɛn shaaya ólu kɔɔ óni ke án jɛn yangalo olu bhú án nga.*

Mɔɔn kákan ke bhyáa Enza ngwó ténmenne

Luka 9.57-62

¹⁸ Enza njé yamandhye njó yé a lamiin njó ló mínnge, aa fɔ a ye kaamɔɔndhye njolu ye kó ii táa bhá ó ján dɔ́ o mán. ¹⁹ *Seliya kaamɔɔn* ó ló é í mangbaa ke fɔ a ye kó: «Mantii o, í ké táa ywáa óo ywáa la, jánan ké í kwóka yénɔn.» ²⁰ Enza njé a yawi kó: «Jánan é kuunwoosa ólu bhóo ke si la, bhó njé sámankɔɔn ólu bhóo. Wáa *mɔɔn Dhyénje* ó silaa té o bhóo.»

²¹ A ye *kaamɔɔndhye* njó ló é fɔ a ye kó: «Mantii o, í ló ké ndáa nvá sú ló njótun.» ²² Enza njé a yawi kó: «Bhyáa ngwóka, ii tó ké su ólu a i ye su ólu ló.»

Enza njééen fwéenba ló lál

Maki 4.35-41; Luka 8.22-25

²³ Enza njé í bhyáa kúun nɔɔ la tó a ye *kaamɔɔndhye* njolu í yéé a saala. ²⁴ Íkɔɔ téeman, fwéenba ló é wii jí ó ka ndéeman, háanin fɔ ke ké óo jífwéen o a Kúun njó láfa. Oo í ló ké Enza njé sunnɔɔn ló Kúun njó la. ²⁵ A ye kaamɔɔndhye njolu í mangbaa a lá ke a lakuun ni fɔ le kó: «Mantii o, án ngála! Án ngáa fáa!» ²⁶ Enza njé i yawi kó: «Áa sháannan mínngeen lé la? A ló jɛn lánanya ó a

¹ *Dinmisaninmba: O ywáa ó séwenin njé gelekikan nɔɔn tá ne kó ii í jín njó lókómankoman jɔɔnman.*

lɔɔ kéyi?» Aa í wii téeman ke í táan fɔ fwéen óni jí ó ye. Oo ké mínnge fwéen óni jí óo í mányii lwéhi. ²⁷ Oo í bé káwakoya, fɔ ii fɔla kó: «Ce miin njé mɔɔn síya mínngeen le kee, yáanin fwéen óni jí ó béé a bwójanla!»

Enza njé ce lámansayoondɔ fyáa lákeenyala

Maki 5.1-20; Luka 8.26-39

²⁸ Enza njé lo mínnge bhá ó ján dɔ́ o mán, Gadalaka olu yé lánja njó la, ce lámansayoondɔ fyáa é bhú kábulu ó la kénan a kunmye. I ye lámansa ólu féeya kójan o man, mɔɔn sí te té sɔnnan ke o sháa o ta. ²⁹ Ale lámansayoondɔ fyáa óo gbáa ndéeman ni fɔ le kó: «Mínngeen án njé, Ala dhyénje ó? Í nánnin njé yánun án ndóla tɔɔ le la a, kéni wáati mín njé sii, o mán sé bhá njan?»

³⁰ Oo í ló ké gbóyoonin nzéé lólu tée lóminkela tii ó mán. O gbóyoonin njólu ywáa tée já í la. ³¹ Lámansa yóo njólu Enza déli kó ni a ke i gbé kó aa i lalo o gbóyoonin njólu la. ³² Enza njó i ye kó: «Áa táa.» Oo ké mínnge ii bhú ce fyáa ó la ke táa gbóyoonin njólu la, tó gbóyoonin nzéé ólu í ce ké yéé tii ó ka ké táa í bé bháji ó la ké túun. ³³ Gbóyoonin ngunnansiibhaa olu béé bwéé, tó ke táa o kó o bé kɔɔsɔ sɔ o kóɔnɔn, óni lámansayoondɔ ólu tá kó óo tɔnmin ndénmen. ³⁴ O fɔnin njó kwɔ, sómɔɔn ó béé bhú ke *Enza* ngunmye. Ii a yé mínnge, ii a déli kó aa táa ke bhú i ye lúu ó ka.

Enza njééen ce sénvaaniman nó lákeenyala

Maki 2.1-12; Luka 5.17-26

⁹ Enza njé í yéé Kúun njó la ke í kwósee bhá ó ján dɔ́ o mán a feso Kapenam. ² Mɔɔn ló lúu nan ce ló lé a saala, o ce ó sé njólu téwee fáa a man. O yaangalotɔ ó lánin ndéé gbasa o ka. *Enza* njé a yé kó ó mɔɔn ólu wee lá ale la mínnge, aa fɔ kuugba ó ye kó: «Nyénje í lója, i yé yúumu ólu wée yafa í mán!» ³ O fɔnin njó kwɔ, *seliya kaamɔɔn* ló lúu fɔ í kóɔnɔn téeman kó: «Ce miin wée Ala tɔɔ ó cáan!» ⁴ Enza njé bhú i kóɔnɔnkan njó jánle. Aa fɔ i ye kó: «Mínngeen le kóɔn míliya yóo nzúu miin núu a kóɔnɔn?» ⁵ A fɔ ó kó: «I yé yúumu ólu wée yafa,» wáman ké fɔ a yé kó: «I wii ké táamanke,» o kóman fyáa ó ló, a mínngeen lé fɔ a dí? ⁶ Waa ní fé ké aa la kó sé é *mɔɔn Dhyénje* ó ye ké mɔɔn yé yúumu ó yafa ké tó dínjan ló.» O la, aa fɔ kuugba ó yé o la kó: «Ní fɔla i yé, í wii ké í yé gbasa ó tá ké táa lúman.» ⁷ Ce óo í wii ke táa a fétaa. ⁸ Yaman ó ján é la o kó ó ló mínnge, i man é sháan gbúnigbuke. Ii Ala tando, ke a kún ngé o sé o súu o dí lé mɔɔndhye njólu mán.

Enza njé Matiyu kíila

Maki 2.13-17; Luka 5.27-32

⁹ Enza njé bhú o ywáa ó la ke táa. A tɔnminndɔ óo Matiyu tɔɔ la síininndéé níɔɔnmyaanbhaa ólu yé bháalakelaa ó ló. Aa fɔ o ce ó ye kó: «Bhyáa ngwó!» Matiyu é i wii ke í bhyáa a kwɔ.

¹⁰ Kwó o la, Enza ndée lómin ké Matiyu yé bhó nò lá, nísóonmyaanbhaa shéeman óni kóyoongebhaa shéeman gbée lúu nan í sii ni ale ní a ye *kaamwóndhye* nolu fé. ¹¹ *Falizen* nólú nán é lo o kó ó ló mínngé, ii fɔ Enza nɛn kaamwóndhye nolu ye kó: «Mínneen le kóson a kaamwónce ni nísóonmyaanbhaa olu ní kóyoongebhaa olu lóminkela kéene?» ¹² Enza nɛ o dhyáa nò myén mínngé, aa fɔ kó: «Móon mínnu kéenyanin nɛ, ólu manko té ɔɔɔ lá, yangalobhaato o léelu manko é ɔɔɔ lá. ¹³ Ala é fɔ a saaninkan nɔ lo kó ní hínneen le fé, ndé faanlé fé. Áa táa í míli o kóman ólu mán. Né mán nan mɔonteenin nólú kíila, waa née nan yuumuto o léelu kíila.»

Enza nɛ dhyáa mín nvo sún nɔ tá fa nvé

Maki 2.18-22; Luka 5.33-39

¹⁴ Yaya yé *kaamwóndhye* nólú í mángbaa o lé ló Enza nan ke a manɔaanke kó: «Mínneen le kóson án nee ní *Falizen* nólú sún nonan swáaswaa, ké ile ní í yé kaamwóndhye olu té sún nonan?» ¹⁵ Enza ngó i ye kó: «Kwéenkwaá o ce ó téece olu té sé í nán lasiila ké i lé ní kwéenkwaá o ce óo ywáa kée nɔn le! Waa ló nó yáa sé, kwéenkwaá o ce ó yáa bwási i lá, i yáa súnno.

¹⁶ Móon sí té sé faani kɔ o ló bɛenan faaninguun ngwáa o la, ke mansɔo faaninguun ngwáa nò yáa fáanin kɔ o ywáa ló fála tó jáan ó tó é bwónan. ¹⁷ O kwɔ, móon té *lézennji* kwáa kéla bhwée kɔ o kóonɔn, ni ó ké ke, bhwée ó yáa cé tó lézennji óo bwó lúuman, ké bɔn wée ké bhwée ó ló lé wé. Wáa móon é lézennji kwáa ó kéla bhwée kwáa óle kóonɔn, tó i bé lamalanin nɛ tó.»

Enza nɛwéen káakwo yaangaloto ló lákɛnya óni ke síngbiinin nɔ lákuun

Maki 5.21-43; Luka 8.40-56

¹⁸ Enza nɛ tó kómanla i ye tó Yawudhyaa kunnɔnii ló é í kunnabhɔ. Aa í kúnneen nókɛ Enza ngɔ ke fɔ kó: «Nyémuso wée saya ké kwáa kwáa le nín, wáa dyen íi táa í bhóo lá a ka. O ké ké a yáa kúun.» ¹⁹ Enza nɛ í wíi tó ale ní a ye *kaamwóndhye* nolu bhyáa ce ó kwɔ. ²⁰ O ló muso lo tɛe i céman, mín nán káakwo tɛ tɛ wɛla tó a wɛ ke a lá yangalo le Kanbiini sanɔin tá ni fyáa. O muso óo í mángbaa Enza nán a kwóman ke í bhóo túu o yé deeke o lágbooo ló. ²¹ Ke mansɔo, a tɛe fɔla í kóonɔn lé kó: «Ni ngé sé móo túula a ye deeke o lá, nán kéenya.» ²² Enza nɛ í kwó yéeman, a nan é lá muso ó ka, tó aa fɔ a ye kó: «Í kénan sháan, nyémuso! Í lója, i yé lánanya ó wée í lókɛnya.» O wáati kée nò lo, muso óo kéenya.

²³ Enza no nin ngwó Yawudhyaa kunnɔnii ó bhóo bhóon, aa yaman yé yénɔn: O lólú tée fyóo fɔla, i lo gbéelu tée saankasi ke. ²⁴ Aa fɔ i ye kó: «Áa bhó kéenman, síngbiinin nɔ sayakenin ndé, aa sunnɔn le lo.» Wáa ii yéeb-

hɔ Enza nɔn. ²⁵ Yaman oo bhó kéenman wáati mínɔn, Enza nɛ lo sibho nɔ la ke síngbiinin nɔ tá a bhóo mán tó síngbiinin nɔo í wíi. ²⁶ O kó óo bhúubhɛe o só ó lánnga nɔ ywáa bé lo.

Enza nɛwéen fyóondo fyáa nánlaka

²⁷ Enza nɛ bhó o ywáa ó lo, a táatɔ óle, fyóondo fyáa é táa a kwó ke táa gbáa né kó: «Manɔwaan án nan, *Laula* Bhónɔo o!»

²⁸ Enza nɛ lo bhó nò la, fyóondo nólú í mángbaa a lá tó aa i manɔaanke ko: «A lánin nɛ la óo née sé a nán o lakala a?» Ii a yawi kó: «Móon, Mantii o.» ²⁹ Oo ké mínngé aa í bhóo túu i nán ólu la tó ke fɔ kó: «Ké kéenman ní á ye lánanya ó lé, a nán o a í láka!» ³⁰ I nan o í láka. Enza nɛ fɔ i ye ke a mangbeya kó móon sí kénan lo nòo ale léé i nan olu laka. ³¹ Wáa i bhónin ngwó kéenman, ii kóman móon olu yé cébe cébe lo Enza ndá fán nvé o lánnga nò lo.

Enza nɛwéen bhóbhoce lo lókoman

³² I taatɔ óle, ii nan ce ló lé Enza nɛn, Lámansa yóo né tɛwɛe o ce ó ké bhóbho le. ³³ Enza nɛ o lámansa yóo nò gbé ndénmen, bhóbhoce oo kóman. O kó óo bé kawakoya yaman o lo fɔ ii fɔla kó: «Káwananngo súu miin mán ké *Izalayeli* kóo bhá!» ³⁴ Wáa *Falizen* nolu tée táa fɔ le kó: «Lámansa yóo nólú kunnɔnii ó lé bhaaka lo, tó aa lámansa yóo nólú gbenan!»

Yaman o mánɔwaan wée lo Enza nɔn

³⁵ Enza ndée sóba ólu ní só dhyénin nɔ bé loyaalala ke táa móon olu kála né *séebho* nólú la, óni ke táa *Ala* yé *mansaya* ó sanmankanmɛe ó láse lé, o kwɔ, a tɛe yangalo bésuu lókɛnyala. ³⁶ Aa yaman o yé mínngé i mánɔwaan é lo a lo, ke mansɔo i mansɛenin né tɛe, óni ke i yée tée óyoo kunnansiibhaa té saa mínnu la. ³⁷ Óo ke mínngé aa fɔ a ye *kaamwóndhye* nolu ye kó: «Sunman ndée tá o waa sháa, waa bháalakebhaa ólu man nzháa. ³⁸ Óo lo mínngé áa sɛentii ó déli ké aa bháalakebhaa ólu bhyáa ké táa a yé sunman nò tée.»

Enza nɛ a ye kaamwóndhye ndá ni fyáa ó bhyáashaala

Maki 3.13-19; Luka 6.12-16

¹⁰ Enza nɛ a ye *kaamwóndhye* ndá ni fyáa ólu kii tó ke lámansa yóo nólú gbé nò sébhaaya o dí i man, ke yangalo óni shaaya bésuu lókɛnya sé dí i man. ² Aa *céladhye* ndá ni fyáa mín myáashaa, olu tóo ó léé lúu nín: Jónan ó tóo tɛe kó Simɔn, o mín nɛ kíila kó Piyeli, o lónce Andele; Zebede dhyénje fyáa ólu: Zaki ní Yaya; ³ Filipu ní Batelemi, Tomasi ní Matiyu, nísóonmyaanbhaace o; Alife dhyénje Zaki, óni Tade; ⁴ Simɔn Zeloti ^I ní Zudasi Sikaliyɔti mín ngáa Enza nanva.

^I Zeloti tóo o kóo yáa nan ké lé kó a wɛe í wíi Lomen olu kanman.

**Enza nǎ a ye kaamwɔndhɛ
nɔlu bhyáashaa cé mǐnnan**

Maki 6.7-13; Luka 9.1-6

⁵ Enza nǎ a ye kaamwɔndhɛ ndá ni fyáa ólu bhyáashaa cé mǐnnan o léé nín: A kénan sé káafii olu ye só ólu la, a kénan sé Samali só ó sí la. ⁶ Áa táa *Izalayelika* o léelu fé yé, o mǐnnu e óo saa túunnin nú lé. ⁷ A ké ké táala, áa táa lakawanin ké le kó: «*Ala yé Mansaya* ó lágéenman wáati o wée bhyáa sé le! ⁸ Áa yaangalotɔ ólu lákéenya, áa su ólu lákuun, áa kwáantɔ ólu lákéenya, áa lámansa yóo nǔlu gbé. Nwéen o kó ólu ké ó sé dí a man gbéegbɛɛ, oo lo mǐnnge, áa o kó ólu ké gbéegbɛɛ. ⁹ Á kénan séen, wáman wée, wáman shaanɛen wée bhyáa a jífa lo. ¹⁰ Á kénan bhɔɔ, wáman deeke fyáa, wáman sawaa lú, wáman gbéle ta. Ke mansɔɔ bháalakedhɛ ó kákan ke a yé sunman nɔ sɔɔ. ¹¹ A ké lo só óo só la, áa nǎanli ke kó yénee e sé kéla a yétii lé yénɔn. Áa tó o yétiiya ó la fɔ ke táa sé a táasan o mán. ¹² A ké fáa lo bhó nǔ la, áa fóli ke. ¹³ Ni o bhónanbhaa olu ké í bhóo síi a kɔɔ, i yáa o héle o sɔɔ, wáa ni i man í bhóo síi a kɔɔ, i táa a yé fóli o héle o sɔɔ. ¹⁴ Ni i man í nǎn síi a kɔɔ, wáman ke í tóo síi a kómankan kɔɔ bhó mǐn ní só súusu la, áa táa ke bhó o ywáa ó lo. A táatɔ ó, áa sé mangbasi ke a sénan gbánbga nɔ tó yé. ¹⁵ Tó ní fɔ a yé tinɔan in ne ngó, kítitɛɛ ló nɔ la, bhóo yáa gban o sómɔɔn olu lá ke tǐnmin *Sodɔmu* ya-maan ólu ní *Gomɔɔ* yamaan ó ka.»

Lɔbhawili mǐnnu káa ké kwóla

Maki 13.9-13; Luka 21.12-17

¹⁶ «Áa í tóomanlo! Ní a bhyáashaala óyoo saa lú ke táa kóngowuu olu céman. Oo lo mǐnnge, áa i yáakii tó a yé lo óyoo san olu, a yé kó ó ló mbé a gbé óyoo bi-ininngbe o. ¹⁷ Áa í yáakii tó a yé lo, ke mansɔɔ mɔɔn olu yáa á ló kítitɛɛbhaa ólu bhóo, óni ke a gbási gbénɔn lá i ye *séebho* nɔlu la. ¹⁸ I yáa táa ni ále ya-maantii ólu ní mansa ólu kéennan né kóɔn. O kó ó yáa ké séeyaman lé ilee ní káafii olu yé. ¹⁹ Wáa í ke a ló mɔɔn olu bhóo, a kénan hánmin a fɔdhyaa nǔlu ní a kómansɛnan o tá fa nvé. A káa dhyaa mǐnnu fɔ, olu yáa yíi a mán o wáati o lo, ²⁰ ke mansɔɔ a káa dhyaa mǐnnu fɔ, olu táa ké ále gbúlu fɔdhyaa ne. A *Fá Ní Sen-nɛnyanin* nɔ lé káa o kóman ólu ló a lálɔ. ²¹ Bhádhɛman nǔlu yáa ké nǔn ye saya ó sɔɔbu le. Fa ólu yáa o sí ké i dhyé nǔlu la. Dhyé nǔlu yáa í nányɛɛman í fa ólu mán ke í fáa. ²² Bé yáa a mánbhɔ né tɔɔ ó kóɔn. Wáa mɔɔn mǐn nge í lǔja ke táa sé a la nǔ mán, o yáa kǐsi. ²³ I ke a tǔlɔ só lǔla, áa bwée ke táa a lo gbée la. Tó ní fɔ a yé tinɔan in ne ngó, a táa wɛɛ

I A sénan gbánbga nɔ tó yénɔn: Oo *Yawudhyaa* olu yé kókese né le; o kɔɔ o tɔɔ lé kó kaamwɔndhɛ nɔlu ni o sómɔɔn olu mán bhye né wé. Ko mǐn nge táa i sɔɔ i gbu lu bhyaa fɔ néé wé.

Izalayeli só ó bé loyaalala sánnin *mɔɔn Dhyénje* ó nán ó cɛ.

²⁴ *Kaamwɔndhɛ* nɔ sí mán nvísaa a kaamwɔn o le, bháalakedhɛ nzi mán nvísaa a kundii o le.

²⁵ *Kaamwɔndhɛ* mǐn ndá tǔlɔya mán tǐnmin a kaamwɔn o tá o ka, o kaamwɔndhɛ nɔ kákan né ke í nǎanli, tó bháalakedhɛ mǐn ndá tǔlɔya mán tǐnmin a kundii o tá o ka, o kákan né ke í nǎanli. Fɔ ké ké lútii gbú o mán kó *Belizebuli*, lúmanbhaa olu tá o mánfaa yóoɔn ke tǐnmin o ka nǎn!

Luka 12.2-7

²⁶ A kénan sháan mɔɔn sí nɛn. Ke mansɔɔ fénoon-aankenin nzi té yé mǐn ndáa yé. Gbondo sí té yé mǐn ndáa bhó kéenman. ²⁷ Ngé fé nǔo fé nvo a yé diwi o lo, áa o lábɔ tée lo. Kóman mǐn nge fɔ a tóo lo, o kóman ó yáa lá bhó nǔ kúnɔn. ²⁸ Mɔɔn mǐn núu mɔɔn fáala tó í té sé ke a ni o fáa! A kénan sháan ólu nɛn. Áa sháan Ala le nɛn, Ala léé sé ke mɔɔn fásisoo óni í ní o fyáa bé láfii yaananman o lo ke i lahalaki yé. ²⁹ Mɔɔn té kóɔn dhyénin nvyáa felela dáasi kéembe la a? O ló mbé kwɔ, kɔɔnnin nɔ sí té í bénan lúuman ni á Fá Ala mán dyen o man. ³⁰ Sáanko ále a! Háanin a kúnzhe ó yé, Ala á ó bé lá nɔ. ³¹ Oo lo mǐnnge, a kénan sháan. Álee a fǐsaa kóɔn dhyénin nǔlu lé.»

**Enza ngó ke í lǔla bé nǎnla
kó ii a ye kaamwɔndhɛ ne**

Luka 12.8-9

³² «Mɔɔn mǐn nge í lǔ a lǔ bé nǎnla kó álee né yé kaamwɔndhɛ ne, né yáa nǔ la Nvá nǎnla o mǐin sá nǔ lo ngó o tǐi óo ndá le. ³³ Wáa ni mɔɔn mǐnnge í bá né lo mɔɔn ólu nǎnla, né yáa bá o tǐi ó lo Nvá mǐin sá nǔ lo o nǎnla.»

**Enza mán nan láha lálɔ ndɔɔ lo,
a nǎnnin nǎ ke lé lálɔ ndɔɔ lo**

Luka 12.51-53; 14.26-27

³⁴ «A kénan ké a kóɔn kó nǎnnin nǎ héle o lé lálɔ ndɔɔ lǔ lúukolo ó ka, nǎnnin ndé héle lalo ndɔɔ lo. Nǎnnin nǎ ke lé lálɔ ndɔɔ lo. ³⁵ *Ke mansɔɔ nǎnnin nɛ lé ke cɛ lo dhyénje óni a fa cɛ, dhyémuso óni a man cɛ, muso óni a manmuso cɛ.* ³⁶ *Mɔɔn yéela bhónanbhaa o léelu káa ké í yúu le.* ³⁷ Mɔɔn mǐn nva wáman a man ké dhyáa a ye ke tǐnmin né ka, o tǐi ó mánngan ke ké né yé kaamwɔndhɛ ne, mɔɔn mǐn dhyénje wáman a dhyémuso ké dhyáa a ye ke tǐnmin né ka, o tǐi ó mánngan ke ké né yé kaamwɔndhɛ ne. ³⁸ Mɔɔn mǐn man a *gbáanpii* o tá ke bhyáa né kwó ke mansɔɔ a te fé ké ii ale fáa né kóɔn, o tǐi ó mánngan ke ké né yé kaamwɔndhɛ ne. ³⁹ Mɔɔn mǐn nǎ fé ke a ni o lámala, o tǐi ó yáa kɔɔn a ní o lo, waa mɔɔn mǐn nge kɔɔn a ni o lǔ né kóɔn, o tǐi ó yáa eliyanan o sɔɔ.»

Bhaaye é kóbbheεεe ó la

Maki 9.41

⁴⁰ «Mɔɔn mín nge í nán sii a kɔɔ, oo í nán siila né lé kɔɔ wé. Mɔɔn mín nge í nán sii né kɔɔ, oo í nán siila né bhyáashaabhaa o lé kɔɔ wé. ⁴¹ Mɔɔn mín nge í nán sii Ala ye céla ó kɔɔ o yé célaya ó kóɔɔn, o tíi o yáa o céla o yé bhaaye o nɔɔn nɔɔɔ, mɔɔn mín no nge í nán sii Alamɔɔn o kɔɔ o yé Alamɔɔnya ó kóɔɔn, o tíi ó yáa bhaaye ɔɔ Alamɔɔn o la. ⁴² Tó ní fɔ a yé tinɔan in né ngó, mɔɔn óo mɔɔn ké jíswaan ó jífye nɔn kée dí nɔn *kaamɔɔndhye* nɔ bɛ lo fitiin nɔ mán kó ke mansɔɔ aa né yé kaamɔɔndhye ne, o tíi o táa ɔɔn a saa o lo.»

11 *Enza* nɛ wɛe í saanan mín nge a ye kaamɔɔndhye nɔlu lá cé, aa bhó yénɔn ke táa Galile lángá nɔ só ólu lámɔɔn ólu kála, óni ke Ala ye sanmankanmɛe ó láse.

Enza nɛ Yaya kwókɔɔndhyela

Luka 7.18-35

² Yaya Bátizelikebhaa é tó kaso o la ke *Kílisi* o kéwɛe ólu kolamyen. Oo ké mín nge aa a ye *kaamɔɔndhye* nɔ lólu bhyáashaa ³ ke táa *Enza* manɔan ke kó: «Mɔɔn mín ngákan kénan, íle léé ó lé a? Wáman án ngákan ké mɔɔn gbéé lé mankɔɔn?» ⁴ *Enza* nɛ i yawi kó: «Álee mín myénnan, óni álee mín néla, aa táa o lákɛe Yaya Bátizelikebhaa yé kó: ⁵ Fyóondɔ ólu yéli kéla, kuugba ólu táaman kéla, kwáantɔ ólu bɛ wɛe sénnɛnya, tóogbee nɔlu myennin kéla, su ólu kúunna, tó sanmankanmɛe ó í lásela faannda nɔlu mán. ⁶ Mɔɔn mín man í bá ne a lánanya ó ló, o tíi ó yeemanfanin nɛ.»

⁷ Í táanin nɔ kwó, *Enza* nɛ lámayaan ké kóman yaman ó yé Yaya kó ló kó: «Ale té wɛe táa mín nɛn lé mánfɛe dhyé ó kɔɔnɔn? Fwɛɛn ó támuu mín námaanmaan nɔn?» ⁸ Áa táa mín nɛn lé yé tɔɔ lo wé? Cɛ mánsiin nɛ féndiiya fáanin ló lá a? Waa mín núu féndiiya fáanin ólu lónan, olu kéla mansabho nɔ léelu lá! ⁹ Áa táa mín nɛn lé yé tɔɔ lo wé? Céla a? Tinɔan o léé wé, a yé a bwó céla le. ¹⁰ Yaya léé céla ó lé mín ngó é fɔ Kitabu ó lo. Ala é fɔ kó: *A mánfɛe, né yáa nɛn céladhye nɔ cé í nɛn, a yáa í yé sháa ó ló bhye* ¹¹ Tinɔan in ne ní fólá a yé ngó, mɔɔn sí mán wóo dínɔan lo míin ké mɔɔnba lé ké tínmin *Yaya Bátizelikebhaa* ka. Waa *sángboo* ó *Mansaya* ó lo, mɔɔn mín nɔn ló í bɛ lé, o tíi ó á bwó Yaya lé. ¹² Ke ta Yaya Bátizelikebhaa ta wáati o mán kénan sé bí mán, *sángboo* ó *Mansaya* kó o wɛe ké fáan ko lé le, mɔɔn oo mɔɔn ké í lója, o léelu káa a ɔɔ. ¹³ Ke ta o sán o man kénan sii Yaya Bátizelikebhaa ta wáati o la, Musa yé séliya óni céla tó ó bɛ é Ala yé Mansayako o láse. ¹⁴ Ni áa fé ke lá o kó ó la, fɔ é ké kó *Eli* mín ngáan, o léé Yaya le. ¹⁵ Tóo ké ke mín ngúnman, ó á myennin ke.

¹⁶ Ní sé ke bímɔɔn ólu lá yéetii mán? I bhónin nɛ dhyémuu o léelu la ké olu siinin nɛ bháa lo ke táa fɔ lé nɔɔnɔn kó: ¹⁷ «Án nɛn búu fɔ a yé, wáa a mán a lo nge. Án ní í saan kási ké, wáa a mán kásike!» ¹⁸ Ke mansɔɔ, Yaya Bátizelikebhaa é nan, a té té lómin kéla, a té té lézenji mínna. I lo nɛ fɔ a man kó: «Lámansa yóo nɛ a fé!» ¹⁹ *Mɔɔn Dhyénje* o nan, aa lómin kéla ké mínin ké. Ii fólá a man kó: «Cɛ miin nɛ lóminkebhaa ni dɔɔtɔ le lé. Níɔɔnmyaanbhaa ólu ni yuumukebhaa ólu táaman nɔn lé lé!» Wáa hákiitiya ó lónan a yé kéwɛe ó léelu fé.»

Só mín núu í bá lánanya ó mán

Luka 10.13-15

²⁰ *Enza* ndéwɛe káwananngo shéeman nɛ só mínnu la, aa olu yáyii ke mansɔɔ o só ólu lábhaa olu mán í yóo ó yéman. Aa fɔ o só ólu mán tá ne kó: ²¹ «Kunnangboya é íle Sholazen nɛn! Kunnangboya é íle Betisayida ye! Ke mansɔɔ káwananngo mínnu é ké ále fe yé, ni o súu tɛe ké *Tili* óni *Sidɔn*, o sólabhaa ólu tɛenan díminsa, ke bhɔɔ ó bhyáa i kannan ké i sii búulu o lo ke í yóso ólu yéman kóɔɔ. ²² O lé kóɔɔn, tó ní fɔ a yé ngó kítitee ló nɔ la, bhóo yáa gban ále la ke tínmin *Tili* ní *Sidɔn* I lú ka. ²³ Ale Kapenamuka ólu, aa kéla á kóɔnɔn kó á ye só o káa i kóɔ tá lé ké sé fɔ *sángboo* o lo a? Fése fése o! A káa yíi lé fɔɔ yaananman lo, ke mansɔɔ káwananngo mínnu wɛe ké a fé yénɔn, ni o síya tɛe ké *Sodɔmu* II, bí tɛenan *Sodɔmu* sɔɔ a siilaa ó lo. ²⁴ O lé kóɔɔn, tó ní fɔ a yé tinɔan in ne, kítitee ló nɔ la, bhóo yáa gban í lé lá ke tínmin *Sodɔmu* yamaan ólu ka.»

Laanvyaa o sɔɔnɔn o

Luka 10.21-22

²⁵ O wáati o lo, *Enza* nɛ fɔ kó: «ní bálika bhóla i yé Nvá, *sángboo* óni lúukolo ó tíi ó, ke mansɔɔ, í wɛe kó mínnu lónaanke lonikebhaa ólu ní hákiiman nɔlu mán, í wɛe ólu lá gbé lá dhyémuu ólu ye. ²⁶ Nvá í wɛe ké cé ke mansɔɔ a wɛe dhyáa í ye tinɔan in né.

²⁷ Nvá wɛe fé nɔ bɛ lo móo. Mɔɔn sí mán *Dhyénje* ó lo, fɔ Fa ó, mɔɔn sí lo mán Fa ó lo fɔ *Dhyénje* ó. Óni *Dhyénje* ó ké dyen ke yáa mínna.

²⁸ Álee mɔɔn séebhaatɔ ólu ní mínnu kúnmanlween gbi, áa nan né saala ké ní laanvyaa o dí a mán. ²⁹ Áa í kúnzii né tá féen nɔ III kɔɔ ké ní a kála, ke mansɔɔ *nóso swáanyanin nɛ, nó sáweenin nɛ*. A yáa laanvyaa o sɔɔ a yé ye. ³⁰ Né tá féen nɔ táko o kóɔnyanin nɛ, nɛn lwée nɔ ló mán ngbii.»

I *Tili* ní *Sidɔn*: O só ó lábhaa olu tɛe káfii léelu le. II *Sodɔmu*: Ala é o só ó lé cé pépe ke kun nɛ nɛ o sómɔɔn ólu yé yuumuke kóyoo ne. III *féen* nɔ: Oo yíi gúunmba ló lé le, mín nɛ lála seenkenisi fyáa kánman, ke seenkelawa wáman wotolo o sanman.

Enza n̄e kan m̄in n̄v̄ l̄onw̄eenlilo n̄o ko o l̄o

Maki 2.23-28; Luka 6.1-5

12 Ó wáati o l̄o, l̄onw̄eenlilo n̄o la, Enza nd̄ee t̄in-minnan belefye ólu k̄oñk̄oñ. K̄oñ é a ye kaam̄k̄ondhye n̄olu myáan t̄o olu béle t̄inza n̄o l̄olu bh̄ó ke i k̄o. ² Falizen n̄ólu i yé o l̄a m̄innḡe, ii f̄o Enza n̄en ko: «N̄k̄oñ n̄ín, k̄ó m̄ín m̄ánngan ké ké l̄onw̄eenlilo n̄ó l̄a, i ye kaam̄k̄ondhye n̄ólu o l̄é kéla.» ³ Enza n̄é í yawi k̄ó: «K̄oñ é *Laula* ní a t̄áaman̄k̄oñk̄oñ ólu myaan m̄innḡe, aa m̄innḡe, a m̄án ó k̄ála ké a yé a? ⁴ Aa lo n̄án m̄ín m̄án Ala yé bh̄ó n̄o k̄oñk̄oñ, óni faanl̄eēbulu m̄ín n̄ziinin nd̄ee yén̄k̄oñ, aa o k̄o n̄án m̄ín man k̄éēke ále ní a t̄áaman̄k̄oñk̄oñ ólu si té m̄ánngan ke o búlu o k̄o, f̄o faanl̄eēp̄ansebhaa olu kéembe. ⁵ Bh̄áanin a m̄án yé Musa yé t̄o n̄o l̄o k̄ó faanl̄eēp̄ansebhaa olu bh̄áala ké Ala bhatobhomba ó l̄a l̄onw̄eenlilo n̄o la a? Waa í té yacela oo m̄oñ m̄ínnu té l̄onw̄eenlilo n̄o t̄o n̄o l̄átaaman l̄a a? ⁶ T̄o ní f̄o a yé nḡó k̄ó é yánun, m̄ín nguu a gb̄éē ke t̄inmin Ala bhatobhomba ó ka! ⁷ Ala e f̄o a ye kitabu o l̄o k̄ó *Ní hínn̄en le f̄e, nd̄é faanl̄eē f̄e*. Ni a t̄ée o k̄óman o k̄ó o l̄o, a té t̄áa j̄ótii olu yaayii. ⁸ Ke mans̄k̄oñ *m̄oñk̄oñ Dhyén̄je* ó l̄ee l̄onw̄eenlilo n̄ó kunndii o l̄é.»

Enza n̄e ce bh̄óofaaninman l̄o l̄ákeenyala

Maki 3.1-6; Luka 6.6-11

⁹ Enza n̄é bh̄ó yén̄k̄oñ ke t̄áa Yawudhyaa olu yé *s̄éēbho* n̄o k̄oñk̄oñ. ¹⁰ Ce l̄o t̄ée yén̄k̄oñ, o bh̄óo t̄éw̄ee fáa a man. Falizen n̄olu t̄ée fé ké ii s̄o n̄z̄k̄oñ Enza n̄án, o k̄óoñ ii Enza man̄paanke k̄ó: «Án n̄en t̄o n̄o l̄o, án nḡákan ké l̄ákeenyalik̄e l̄onw̄eenlilo n̄o la?» ¹¹ Enza n̄é i yawi k̄ó: «Saa kéembe ké ké a l̄o bh̄óo ké o saa ó a í bé j̄aan l̄o l̄onw̄eenlilo n̄o la, a t̄ii o t̄áa t̄áa o saa ó l̄ábho a? ¹² M̄oñk̄oñdhye n̄ó k̄úu a gb̄éē ke t̄inmin saa ó ka! Óo l̄o m̄innḡe, án n̄en t̄o n̄o f̄e ké án ni k̄ó bh̄éē le ké án m̄oñk̄oñk̄oñ o yé l̄onw̄eenlilo n̄o la.» ¹³ Aa f̄o o l̄é l̄o ce ó ye k̄ó: «Í bh̄óo ó l̄sawa.» Ce o a bh̄óo o l̄sawa, a bh̄óo o k̄éenyala ké ké a bh̄óo t̄ó k̄é n̄ó s̄úu le. ¹⁴ O l̄ee ké *Falizen* n̄olu bh̄ó o l̄é k̄éenman ke t̄áa n̄k̄oñje, ké i k̄áa ke t̄énmen ke Enza nv̄áa, ii bh̄ó o n̄ánle.

Ala w̄éé í kw̄éen s̄ii a ye bh̄áalakedhye m̄ín nḡoñ

¹⁵ Enza n̄é o k̄ó ó myén̄ m̄innḡe, aa bh̄ó i céman óle l̄o ke t̄áa. Yamanba é t̄áa a fo nan. Aa yaangalot̄o ólu bé l̄ákeenyala, ¹⁶ w̄áa aa f̄o í yé ké a mangbeya k̄ó i k̄énan ale k̄óf̄o m̄oñk̄oñ ólu n̄ánla. ¹⁷ Aa o k̄é l̄é ke k̄ó óo k̄ó é ke Céla *Ezayi* é k̄óman m̄ín n̄v̄, o a í l̄áfa. A f̄onin nd̄ee o kw̄ó tá ne k̄ó:

¹⁸ *N̄én bh̄áalakedhye n̄o l̄ee n̄ín, n̄w̄éēn ale l̄é bh̄ó, ale l̄é k̄ó a dí n̄en. Né w̄éé Ní o l̄o a l̄o, a yáa t̄éēnan ó l̄áse síya gb̄éē olu m̄án.*

¹⁹ *A t̄áa k̄ee bhyáa m̄oñk̄oñ sí la, a t̄áa í ka n̄ányēē,*

a lo nd̄áa k̄édhyaa n̄zheēman nḡébhaa l̄é yamanywaa olu l̄o.

²⁰ *A t̄áa kaakaa o k̄unmanyiin̄in n̄ó t̄ó k̄ee, t̄o bh̄éē té laman m̄ín nzala, a t̄áa o t̄ó l̄ása. A yáa t̄ó o la f̄o k̄énan fáan dí t̄éēnan ó m̄án.*

²¹ *A t̄ó o yáa ké síya ólu bé yeeya le.*

Enza n̄é Falizen n̄olu yawila

Maki 3.22-30; Luka 11.14-23

²² Ii nan ce l̄o l̄é Enza nzáala, Lámansa yóo né t̄éw̄ee o ce ó ké bh̄óbho óni fyóo ne. Enza n̄é o ce ó l̄ákeenyala t̄ó óo k̄óman, óni ke yw̄áa yé. ²³ O k̄ó óo yaman o k̄áwakoya f̄o ii f̄óla k̄ó: «Bh̄áanin Enza *Laula* Bh̄ónz̄o o té m̄iin ne a?» ²⁴ Falizen n̄olu o dhyáa n̄ó myén̄ m̄innḡe, olu f̄o k̄ó: «Ce m̄iin n̄é lámansa yóo n̄ólu gbenan lámansa yóo n̄ólu kunndii *Belizebuli* l̄é bhaaka l̄o!» ²⁵ Enza nd̄ee i miliya olu l̄o, aa f̄o i ye k̄ó: «Yamaan m̄ín m̄oñ l̄úu n̄óñ n̄gelela, o yamaan oo céla l̄é. Só w̄áman bh̄ó m̄ín nanbhaa lu ké ké n̄óñ n̄gelela, o só ó, w̄áman o bh̄ó n̄ó té sé si s̄óla. ²⁶ Ní S̄taannan ké ké S̄taannan gbenan, ké aa a yéē le k̄élela wé ne, o n̄án o m̄án, a yé yamaan ó k̄áa sé si s̄óla díi? ²⁷ Ní n̄ee Lámansa yóo n̄ólu gbenan *Belizebuli* l̄é bhaaka l̄o, o wáati ó l̄o, á dhyén̄je ólu i gbenan yéētii bhaaka l̄o? O l̄é k̄óoñ ólu yáa ké a yé k̄ítiteēbhaa ólu l̄é! ²⁸ W̄áa ni n̄ee Lámansa yóo n̄ólu gbenan Ala *Ní* o le bhaaka l̄o, oo a yáala le k̄ó Ala yé *mansaya* ó w̄éē sé a m̄án.

²⁹ M̄oñk̄oñ e sé l̄ónan m̄oñk̄oñ faangbii l̄o yé bh̄ónan, ke o bh̄óota o bé ta ni a man o m̄oñk̄oñ faangbii ó síli a? Ní a ke sé ke a síli, aa sé ke a ye bh̄ónanfe n̄o bé ta. ³⁰ M̄oñk̄oñ m̄ín nd̄é né n̄iin l̄é, oo né yúu l̄é le. Óni m̄oñk̄oñ m̄ín nd̄é l̄ádh̄yeli kéla ni né l̄é, o t̄ii ó n̄én̄n̄ennin né kéla! ³¹ O l̄é k̄óoñ ní f̄óla a yé nḡó yafa é sé ke ké m̄oñk̄oñdhye n̄ólu ye yúumu o b̄ésuu man, háanin m̄ín n̄é nan ké Ala l̄ókyá óle, w̄áa m̄oñk̄oñ óo m̄oñk̄oñ ké Ní Senn̄enyannin n̄ó l̄ókyá, yafa t̄áa ké o t̄ii ó m̄án. ³² M̄oñk̄oñ óo m̄oñk̄oñ ké k̄óman yóo nv̄ *m̄oñk̄oñ Dhyén̄je* o m̄án, yafa é sé kéla o t̄ii ó m̄án, w̄áa m̄oñk̄oñ óo m̄oñk̄oñ ké k̄óman yóo nv̄ *Ní Senn̄enyannin* n̄ó m̄án, yafa t̄áa ké o t̄ii ó m̄án t̄ún, yafa l̄o nd̄áa ké a man k̄iyaman.»

Sáanan m̄iin ȳii óni ȳiidhyengo o ka

Luka 6.43-45

³³ «Ȳii m̄ín nḡáñin, o l̄é dhyé nḡáñin. Ȳii m̄ín m̄án̄in, o dhyé n̄ó m̄án̄in. Aa céne, m̄oñk̄oñ é ȳii ó l̄on̄an a dhyé n̄ó l̄é m̄án. ³⁴ Álee santutudhye n̄olu! Ále a yóo n̄án m̄ín man álee k̄áa sé k̄ómanbheē f̄óla díi? Ke mans̄k̄oñ m̄oñk̄oñ yóso ó f̄ánin n̄é fé n̄ó m̄innan, i l̄a ó o le f̄óla. ³⁵ M̄oñk̄oñbheē ó fémeē ó bh̄óla a yé nanfoobheē o l̄é l̄o m̄ín n̄é a yóso ó l̄o. M̄oñk̄oñyoo n̄ó fép̄oo ne bh̄óla a yé nanfooyoo n̄ó l̄o. ³⁶ Ní f̄o a yé nḡó k̄ítiteelo n̄o ké sé, m̄oñk̄oñdhye n̄ólu w̄éē k̄óman k̄unnda nzúusuu f̄o, i t̄ee o f̄óla kun m̄innan, i yáa o f̄o. ³⁷ Ke mans̄k̄oñ m̄oñk̄oñ é j̄ó

сакла i yéela kóman ó lé fe, wáman макан лó ñe yaayiila i yéela kóman ó lé fé.»

Kó Enza ñan такмансii лó ке

Maki 8.11-12; Luka 11.29-32

³⁸ *Seliya kaam* тóлу ni *Falizen* нóлу фó Enza ñen kó: «Kaam тóлу, án ni fé ké i yé такмансii кée пé.» ³⁹ Enza ñé i yawi kó: «Án ñén wáati miin тóлу miinnu manñin. Ala kanmyaanbhee ó lé lúu такмансii ñiin. Такмансii gbée тáа ké i yé bhée ní céla Zonasi yé такмансii o té. ⁴⁰ O лó Zonasi é tee sáwa ní sù sawa ké yéeba ó kóчу-тóлу ñán mín mán wé, *тóлу Dhyénje*, o yáa tee sáwa ní sù sawa ké o ñán kée ñó mán kábulu o лó lúukolo o kóчу. ⁴¹ Kíti téelo ñó la, *Ninivuka* óлу yáa i wii ké kíti bé án ñén wáati miin тóлу óлу ka, ке mansоо Zonasi é lakawanin mín ñgé Ninivu só ó kóчутóлу, Ninivuka óлу són o mán. Ii díminsa ké fala í yé kóyoo ñóлу lá. Waa, тóлу é yánun mín a bwó ní Zonasi lé! ⁴² Kíti téelo ñó la, kíinmoo fán ñó fé mansamuso ó yáa í wii ní án ñén wáati miin тóлу óлу lé ké kíti bé í ka, ке mansоо a léе bhó фó lúukolo ó lá ñó la kénan *Swemannan* yé háki-imanñandhyaa óлу lómyen. Waa, тóлу é yánun mín ñe Swemannan ñén!»

Lámansa yóo ñó kwósee ó

Luka 11.24-26

⁴³ «Ní Lámansa yóo ñó ké bhó тóлу ló la, aa тáа í yáalayaala lá wúla ó le тóлутóлу, ké лówéenlikelaa ñiin yénчу. Waa á té o ywáa sóчула mínngé, ⁴⁴ O лó aa фó a yé fé kó: ñáan ngwósee ñén bhó ñó la, ní bhó ywáa mín-тóлу. Ní a ké í kwósee wáati mínчу, ке тáа o ywáa ó лókoo ño mancenin ní lóbhuyenin ñó yé. ⁴⁵ O лó, aa тáа Lámansa yóo wóonvyaa gbée kii, mínnu a yóo ale lé. Ii nan lo o тii ó лó ké í sii. A тii ó kéñan ó yáa yóoñan ké тinmin a jónan ó ka. A lo ñgáa ké wáati miin тóлу óлу lá céne.»

Enza ñwóobhaa ni Enza нóчуе óлу

Maki 3.31-35; Luka 8.19-21

⁴⁶ Ке a тó kómanla yaman o yé bhó ñó la, a wóobhaa ní a lóчуе óлу í ló ndée kéenman. I tee fé ке kóman a ye. ⁴⁷ Ló é фó a ye kó: «Í wóobhaa ní í lóчуе óлу lónin ñé kéenman, ii fé ке kóman ló fí í yé.» ⁴⁸ Wáa Enza ñé o тii ó yawi kó: «Yénee ñwóobhaa le? Yénee lú é нóчуе óлу le?» ⁴⁹ Enza ñé í bhóo sù a ye *kaam* тóлу ñolu la ке фó kó: «Ñwóobhaa óni нóчуе ó léе lúu ñin. ⁵⁰ Tinñan in ne, Nvá mín ñé sá ñó la, тóлу оо тóлу ке ké o sáo o kéla, o тii ó léе нóчуе óni нóчумuso, óni ñwóobhaa le.»

Sáanan mín ñé sífiibhaa o ka

Maki 4.1-9; Luka 8.4-8

13 O ló ñó la, *Enza* ñé bhó bhó ñó la ке тáа í sii bhá o lá lá тó ке kalanin ке. ² Yamanba é nan í

mínnin a lá. Макан ó sháaya kóyoo ñó mán, aa í yéе Kúun ñó лó ке í sii. Yaman o bé lónin ndée tiinnan. ³ Aa kóman shéeman нóу í yé saanan bhóoman. Aa фó i ye kó: «Séenkebhaa o bhó ké тáа a yé sí ó fii a bhóo seen man. ⁴ Ké seenkebhaa o тó sí fii ó la, a koo o lólu тáа bé sháa ó lafe: Kóчу óлу nan ке óлу lakuun. ⁵ Á lóluu bé káwa ywáa lú la. Fii bhee té te ywáa mínчу, óлу í féе jó-nan, ке mansоо fiibhee té te ká. ⁶ Téе óо máan mínngé, o féе ñóлу бée já ке fáа, ке mansоо i diin ñolu té té lúu ló céene. ⁷ A lólu ñé тáа bé ñwéen ywáa лó. O ñwéen ñóлу wili ке í sóчsii fénnéе ndó óлу ka. ⁸ A lólu bé lúu dhyáanin nga, óлу í féе ке í yéе сóчу ке í dhyé ñge. Kée ñé dhyé ngenmen ке, a лó gbée é dhyé mbíwóчу ке, a лó é dhyé bísawa ке.» ⁹ «Тóо ké ке mín ñgúnman, o a myennin ке!»

Enza ñé saanan o fíla kun mínnan

Maki 4.10-12; Luka 8.9-10

¹⁰ *Kaam* тóлу ñolu í mángbaa Enza nan ке a manñaanke kó: «Mínnéen lé kóчу ii kómanla i ye saanan bhóoman?» ¹¹ Aa i yawi kó: «Bhóñen wée ке ale yé ké *sángboo* ó *Mansaya* ó gbondoya óлу лó, wáa ilee mán o sóчу. ¹² Aa céne, ló ké ké тóлу mín móo, лó yáa bhyáa o тii o тá ó ka фó ке wasa a лó, waa fé ndé mín móo, mín ñé a bhóo, o yáa bwási a lá. ¹³ O lé kóчу ní kómanla i yé saanan bhóoman: Ké ii mánfeeli ké wáa i kénan yéli ке, ké ii myennin ké wáa i kénan bhó a ñánle. ¹⁴ O ñán o mán, *Ezayi* é célayakoman mín нóчу, oo í lál-fala i ye тá ne kó:

Ále yáa á lómyen céene, wáa á тáа bhó ñánle fése fése, Ále yáa mánfeeli ké céene, wáa á тáа fósi yé fése fése.

¹⁵ *Ке mansоо, síya mínnu wé, óлу wée i yóso o lág-beya;*

I wée i тóо óлу látuun, I wée i ñan óлу látuun, Kó óо kó é ке ké i kénan yéli ке í ñán óлу la, Ké í kénan myénninke í тóо óлу la, Ké i yóso o kénan a bhó a ñánle.

Ké í kénan yéeman ке i kwósee né mán, ké ní i lakénya.

¹⁶ Wáa a lé ñán óлу nisódhyaа ló, ке mansоо aa yéli kela, óni a тóо óлу myénnin kela. ¹⁷ Тó ní фó a yé tinñan in ne ñó: Álee fé mín mánfeela, o yéчу тée céla shéeman ní тóчуteenin shéeman nan, wáa i lo man o yé, áа kó mín myennan, o myénnчу тée i la, wáa i lo man o myén.»

Enza ñé sífiibhaa o ye saanan o kóчу o fíla

Maki 4.13-20; Luka 8.11-15

¹⁸ «Saanan mín ñé gbengbenan ке sii sífiibhaa o la, áа o kóчу o lómyen: ¹⁹ Ale kwennin, áа seenkebhaa o ye saanan o kóчу o lómyen. Ni тóчу лó ké *Ala yé mansaya* o kóman o lómyen, тó a té bhó a ñán lé, Sotaannan léе ñánla o bhóla o тii o yóso лó. Sí miin bé sháa o lafe, o

léé wé. ²⁰ Sí mínnuu bé gbófaaywaa o ɔ, óo mɔɔn lé le: Ní ó ké ó kóman ó myén, áa sún a mán ni nisɔdhyaa le íkɔɔ. ²¹ Wáa Ala saaninkan ɔo díin ngbáannin ndé kéla o tíi ó yóso ɔ. Dínnan tɔɔya o lɔ ké sii o tíi ó la wáati mínnɔn, wáman gbéya lɔ ké a sɔɔ Ala saaninkan ɔo kóɔn, o tíi ó lánanya ó bhyáa. ²² Sí míin bé ɔwéén ɔólu céman, ó mɔɔn lé lé míin Ala saaninkan ɔo myén-nan, wáa dínnan hánminnanngo olu ní nanfooniin ɔó néli o Ala saaninkan ɔo náansila o tíi o yóso ɔ tó nafa té sɔɔ o lá. ²³ Sí míin bé lúu dhyáanin ɔo ka, óo mɔɔn lɔ lé lé, míin Ala saaninkan ɔó myén ke bhɔ́ a ɔan le. Aa í dhyé nge, kée ɔé kenmen sɔɔ, lɔ é bíwɔɔɔ sɔɔ lɔ gbéé é bísaawa sɔɔ.»

Sáanan mín ɔé bín ɔoo ɔo ka

²⁴ Enza ɔé saanan gbéé lá i ye kó: «Ala yé Mansaya óo ténmen, o léé nín: Ce lɔ é sí bhéé fii a bhóo seen mán. ²⁵ Sú ɔ ɔ ké bé é sunnɔɔn ɔ, ale ce ó yúumɔɔn ɔ é táa bínɔoo ngoo fii a ye béle fiiin ɔo ɔ, tó ke táa. ²⁶ Béle óo wili ke í tinnza ngé mínnge, bínɔoo ɔé yé belefye ó ɔ. ²⁷ Seentii o yé bháalakedhye ɔolu nan fɔ a ye kó: «Án ngunndii o, í téwée sí bhéé lé fii í yé seen ó mán! Tó bínɔoo míin núu bhɔ́ mín ne wé?» ²⁸ Aa i yawi kó: «Yúumɔɔn ɔ lé káa ké o ké wé njɔ.» Bháalakedhye ɔolu a manpaanke kó: «Í fé ké án ndáa béle ó lɔwɔ a?» ²⁹ Aa i yawi kó: «ɔn-ɔn, ní o te, a yáa tó bínɔoo ɔólu bwóla ke bélezu ólu bwó. ³⁰ Oo ɔ ɔ mínnge, áa í tó yéɔn ké ii wii ɔɔn nvé ke sé bélekenzan o mán, tó ní fɔ bélekenmaa olu ye ngó ii bínɔoo ɔólu bwó ótun ke i sili síli bínnzii bhóoman tó ke i ɔeen, kéwée tó ke béle ó láló ɔén mɔɔnnin ɔo ɔ.»

Sáanan mín ɔé mútaalikoo ó ka

Maki 4.30-32; Luka 13.18-19

³¹ Enza ɔé saanan gbéé lá i ye kó: «Sángboo ó Mansaya óo ténmen, o léé nín: Yii mín ndɔɔ kó mútaali ce lɔ wéé ó koo o tá ké a lo a ye seen ó mán. ³² Ale lé a lɔ ke tinnin fé ngóo ó bé ka, wáa ni a ke í féé, aa bwóɔn ke tinnin nánkwofe nónin ɔó bé ka, ke ké yii le, tó sámankɔɔn ólu nan í bhó ngé a bhóo ólu la.»

Sáanan mín ɔé sée o ka

Luka 13.20-21

³³ Enza ɔé saanan gbéé lá i ye kó: «Sángboo ó Mansaya óo ténmen, o léé nín: Muso lɔ wéé sée tá ke a ke fálininmuu bhɔɔ tálánje yacela. Sée fitiinín ɔóo fálininneé lágbeen ɔó lálúun.»

Enza ndéé saanan olu lálá ɔán mín man

Maki 4.33-34

³⁴ Enza ɔé o kó ó bé fɔ yaman o yé saanan bhóoman, a te té kómanla i ye ni a te té saanan la. ³⁵ Aa o ké lé kó

óo kó é ke céla óo kóman mín nɔɔ, o a í lálá. A fɔnin ndéé céla ó kwó tá ne kó:

ɔáan kóman saanan ɔ,

ke tá dínnan ó a lá, Ala é kó mínnu tó loo nɔn, ɔáan olu fɔ.

Sáanan mín ɔé bín ɔoo ɔo ka, o kóo o

³⁶ Enza ɔé yaman o mánkenin ndo ke táa bhó ɔo la. A ye kaamɔɔndhye ɔolu í mángbaa a lá ke fɔ a ye kó:

«Saanan mín ɔé bínɔoo ɔo ka, o kóo o fɔ án ɔen.»

³⁷ Enza ɔé i yawi kó: «Mɔɔn Dhyénje o léé sí bhéé ó fii-la, ³⁸ seen ó léé dínnan le, mɔɔn mínnu bhóo é Ala yé Mansaya ó kɔɔ, sí bhéé ó léé lúu wé. Tó mɔɔn mínnu bhóo é sɔtaannan tá o kɔɔ, bínɔoo ɔo léé lúu wé.

³⁹ Yúumɔɔn mín ɔé bínɔoo ngóo fiila wé, sɔtaannan o léé wé. Bélekenzan o léé dínnan lábha ɔo le, tó bélekenmaa olu léé maleeka olu le. ⁴⁰ Mɔɔn é bínɔoo ɔo bwóla ténmen ke a bé tá o ɔ, a káa ké céne dínnan lábha ɔo la: ⁴¹ Mɔɔn Dhyénje, o yáa a ye maleeka olu lánan. Mɔɔn mín núu kéla i mɔɔnɔɔn ólu lálóngun né yúumuke ó ɔ, maleeka olu yáa nan o mɔɔn ólu ní kóy-oongebhaa o bé cébhɔ mɔɔn télenin ɔólu la, o mínnu wéé í bhóo sii Ala yé Mansaya ó kɔɔ. ⁴² A yáa kóy-oongebhaa olu lálíi yaananmanta o ɔ, tó ii kási ké yéɔn ké i dinmisaninmba ó yé. ⁴³ O káa ké í lɔ le ké mɔɔn téenin ɔólu mánnan mánnan ɔé bhóla i Fá Ala ye eliyanan o ɔ óyoo teemaan. Tóo ké ke mín ngúnman, o a myennin ke!»

Sáanan mín ɔé nanfoo lóonaankenin ka

⁴⁴ «Ala yé Mansaya óo ténmen, o léé nín: Aa lé óo nanfoo lóonaankenin ɔé seen lɔ mán. Mɔɔn mín nge a ye, oo a lóonaanke ko kwáa ke. A dhyaaakonnan o mán a ye, aa táa a bhóota o bé fele ke o wéé o tá kénan ale seen ó sá.

Sáanan mín ɔé kɔɔnngoofelebhaa o ka

⁴⁵ Ala yé Mansaya óo ténmen íkwɔ, o léé nín: Aa lé óo kɔɔnngoofelebhaa mín ɔé kɔɔnngoo céé ɔiin. ⁴⁶ Kɔɔnngoofelebhaa o ké kɔɔnngoo kúugbee ne, aa táa a bhóota o bé fele ke o wéé o tá kénan o kɔɔnngoo ó sá.»

Sáanan mín ɔé yóɔmyaanjɔ ó ka

⁴⁷ «Ala yé Mansaya óo ténmen íkwɔ, o léé nín: ɔfiibhaa o ké ɔo ó lálíi, aa yóɔ bésuu le myáanla. ⁴⁸ ɔo ó ké fá, ɔfiibhaa olu tó tiinnan ke ɔo ó sánman tó ke í sii yéɔn ke yóɔ ólu lɔɔnɔn: Yóɔ mínnu káɔin, ii olu ké féɔnɔnɔo nɔn tó mínnu mánɔin, ii olu lálíi. ⁴⁹ A káa ké céne dínnan lábha ɔo la: Maleeka olu yáa nan mɔɔn téenin ɔólu ní mɔɔn yóo ɔólu bhɔ́ ɔɔnngaa, ⁵⁰ ke mɔɔn yóo ɔólu lálíi yaananmanta o ɔ, tó ii kási ké yéɔn ké i dinmisaninmba ó yé.»

Nanfoo ƙƙá ɔ́nɪ nanfoo ƙwáa ɔ

⁵¹ Enza nɛ́ a yɛ kaamɔɔndhye ɲolu mánɲaanke ní i wɛɛ bhó o kóman ɔ́lu ƙɔ́ o ɲánle. Ii a yawi kó i wɛɛ bhó nan le. ⁵² Oo ké mɪ́nnge, aa fɔ́ i yɛ kó: «Sísan, *sɛliya kaamɔɔn* mɪ́n ngalanin ɲé *Ala yé Mansaya* ɔ́ tá fa ɲo fɛ, o mɔɔn ɔ́lu bhónin ɲé lútii lo le lá: O lútii oo fé ngɔ́wá lú ní féngwaa lu lábɲɔla a yɛ nanfoobhyaalaa ɔ́ lo.»

Nazaletika ɔ́lu mán lá Enza nan

Maki 6.1-6; Luka 4.16-30

⁵³ Enza nɛ́ wɛɛ o saanan olu fɔ́la mɪ́nnge, aa bhó o ywáa ɔ́ lo ⁵⁴ ke táa a fɛso Nazaleti. Aa mɔɔn olu kála námyaan *séebho* ɲo lá yénɔn. Oo bhó i bé ƙɔ́wman fɔ́ ii fɔ́la kó: «Aa bhóla hákiimanɲan mɪ́n né mɪ́n ne? Aa kela díi ke káwananngo mɪ́n nú ke? ⁵⁵ Bháa ale lé té yíimanlɛsɛbhaa o dhyénje o le a? Bháa i tɛ a wóobhaa lé kíila lá ko *Mwenyamu* a? Bháa a bhádhye ɲólu té Zaki ní Yusufu ní Simɔn ní Zuda lú le a? ⁵⁶ Nɔ́ɔn án nee ní a lɔ́wɔmoo ɔ́ léelu bé siinin ɲé só kée nán nín né? Yénee hákii mɪ́n myáa a man, ɔ́ni ke sékoya mɪ́nnu ké ɔ́ sé ké a yɛ?» ⁵⁷ I sikasepan mɪ́n é wé, oo ké sɔ́wbu le tó i man lá Enza nan. Oo ké mɪ́nnge Enza nɛ́ fɔ́ i yɛ kó: «Bwónan léé Céla o yé ywáa bé lo fɔ́ a fɛsobhaa olu céman, ɔ́ni a yɛ bhónanbhaa olu céman.» ⁵⁸ I yɛ lánanbheeya o kóson, Enza nɛ́ káwananngo dɔ́ɔnɪn ne ké yénɔn cé.

Yaya Bátizelikebhaa yɛ saya ɔ́

Maki 6.14-29; Luka 9.7-9

14 O wáati o lo, cɛ mɪ́n ndéé fáan lá Galile mála ɔ́ lo tó ale cɛ ɔ́ tɔ́ tɛɛ kó *Elɔ́di*, aa *Enza* ngodhyaa ɲó myén. ² Aa fɔ́ a yɛ bháalakedhye ɲolu yɛ kó: «*Yaya Bátizelikebhaa* léé wé, a wɛɛ kúun ke bhó su ɔ́lu céman! O lé kóson káwananngo lú ké ɔ́ sé é a yɛ.»

³ Wáa Elɔ́di téwɛɛ fɔ́ kó ke Yaya lálɔ́ ke a sili tó ke a bhyáa kaso la. A tɛ wɛɛ o fɔ́ ke a kun ngé a bhádhymannje Filipu muso Elodiyadi ta ko o lé lo. ⁴ Ke mansɔ́w, Yaya téwɛɛ fɔ́ Elɔ́di yɛ kó a mánngan ke Elodiyadi tá a muso le. ⁵ Elɔ́di tée fé ke Yaya fáa, wáa a tɛɛ sháannan yaman o ɲɛn, ke mansɔ́w yaman o tée Yaya yacela céla lé le. ⁶ Wáa Elɔ́di wóolo ɲo sámye ɲo la, mɔɔn mɪ́nnu kíinin ndéé súnmannɔ́w ndɔ́w o lo, Elodiyadi dhyémuso é lo ngé olu kéennan. A ko é dhyáa Elɔ́di yɛ. ⁷ Kó ɔ́lu képan man cé, aa lálheli ta o síngbiinin ɲo yɛ kó o ké fé ɲóo fé ngófo a yɛ, kó a yáa o ké a yɛ. ⁸ A lɔ́sunin ngwɔ́ a mán bhóo, Elɔ́di dhyémuso é fɔ́ kó: Yaya Bátizelikebhaa kún ɲó bhyáa tása lo kénan a di mán yánun. ⁹ O kóman ɔ́o mansacɛ o ɲánlasii. Wáa a yɛ lálheli ta ni ɲólu ni a latuunnan ɔ́lu kóson, aa fɔ́ kó ke Yaya kún ɲo dí dhyé ɲó mán. ¹⁰ Aa mɔɔn bhyáa ke táa Yaya kún ndéé kasobho ɲo la. ¹¹ Ii a kún ɲo bhyáa tása lo kénan a lo síngbiinin ɲo bhóo, tó síngbiinin ɔ́o Yaya kún ɲó lo a wóobhaa bhóo. ¹² Yaya yé *kaamɔɔndhye* ɲolu nan

Yaya fée ɔ́ tá ke a sutaa, tó ke táa saan o láce Enza nan.

Enza nɛ́ lómin dila cɛ wáa lóo mán

Maki 6.30-44; Luka 9.10-17; Yaya 6.1-14

¹³ Enza nɛ́ Yaya sáyako o myén mɪ́nnge, aa í bhyáa kúun ɔ́n ke bhó yénɔn ke táa í kéenan ywáa cébhɔ́nɪn ɔ́ lo. Mɔɔn ɔ́lu a táako o myén, tó yamandhye ɲé bhó só ɔ́lu lá ke bhyáa Enza ɔ́n fé i sénan. ¹⁴ Enza nɛ́ bhó Kúun ɲó ló mɪ́nnge, aa yamanba ɔ́ yé, i mánɲwaan é lo a lo tó aa i yɛ yaangalotɔ́ ɔ́lu lákɛnya. ¹⁵ Ywáala é sé mɪ́nnge, a yɛ *kaamɔɔndhye* ɲolu í mángbaa a lá ke fɔ́ a yɛ kó: «Ya ɲó cébhɔ́nɪn ɲé, wáati o ló ɲwéɛn yánva. Yaman ɔ́ lábhyaa ké ii táa sunman nzá an ndɔ́wɛ só ɔ́lu la» ¹⁶ Waa Enza nɛ́ fɔ́ i yɛ kó: «I mánngan ke táa, ále gbúlu a sunman ndí i man!» ¹⁷ Ii fɔ́ Enza ɲɛn kó: «Búlu lóo ní yɔ́w dhyé nvyáa gbóto léé án móo yánun.» ¹⁸ Enza ngó i yɛ kó: «Áa nan olu lé ɲén.» ¹⁹ Enza nɛ́ fɔ́ kó yaman o a í síi lúu man bín ɲó ka. Oo ké mɪ́nnge Enza búlu lóo ɔ́lu ní yɔ́w dhyé nvyáa ɔ́ tá, ke í ɲán layɛɛ sángboo o mánshaa fé ke Ala bálíka bhó, tó ke búlu ɔ́lu kúunndɛɛɛ ke i lo ló a yɛ kaamɔɔndhye ɲolu bhóo. ɔ́lu búluguun ɲólu lótaandaa yaman o la. ²⁰ Mɔɔn ɔ́lu bé é lóminke ke fá. Tó ii nán seenin ndá ni fyáa lánanin né sunman ndɔ́to ɔ́ la. ²¹ Mɔɔn mɪ́nnu tée lóminkeɛɛɛ o lo ɔ́lu tée cɛ wáa lóo lú siya bhóla ɔ́ té muso ɔ́lu ní dhyémoo ɔ́lu la.

Enza nɛ́ táaman kéla bhá ɔ́ ka

Maki 6.45-52; Yaya 6.15-21

²² O kó ɔ́o bhó í lá ténmen, Enza nɛ́ fɔ́ a yɛ *kaamɔɔndhye* ɲólu yɛ kó ii í bhyáa Kúun ɲó lo ke bhá ɔ́ tée a ɲɛn ke táa a ɲan dɔ́ o mán sánnin ale a yaman ɔ́lu lábhyaa. ²³ Aa yaman ɔ́lu lábhyaa mɪ́nnge, aa í yéé í kéenan tii ɔ́ ka ke í séɛ. Ywáa ɔ́ sé ké aa yénɔn bhée. ²⁴ Kúun ɲó wée í ywáa yánan bhákaan ɲo la. Wáa fwéɛn ɔ́ bhyáa kónan o mán, jífwéɛn o tée Kúun ɲó lálfinzanvinzanan ke mansɔ́w fwéɛn ɔ́ tɛ wɛɛ gbíiyya i ka. ²⁵ Fáyi o mán, Enza nɛ́ táaman ké bhá ɔ́ ka ke táa a yɛ kaamɔɔndhye ɲólu saala. ²⁶ Kaamɔɔndhye ɲólu a yé táaman kéla bhá ɔ́ ka mɪ́nnge, ii sháan koyoonge fɔ́ ii fɔ́la kó: «Mɔɔn ló lé sáula káa ké wé!» Ii gbáa ngbáa sháanɲan bhóo. ²⁷ Enza nɛ́ fɔ́ i yɛ o ywáaninngɛɛ ɲo lo kó: «Áa í lója! Né léé wé, a kénan sháan!» ²⁸ Oo ké mɪ́nnge, Piyeli é kóman ɔ́ tá ke fɔ́ kó: «Mantii o, ni íle léé wé, a fɔ́ kó ní táaman ké jí ɔ́ ka ke táa í saala.» ²⁹ Enza ngó a yɛ kó: «Nan!» Piyeli é bhó Kúun ɲó lo tó ke táaman ké lámayaan jí ɔ́ ka ke táa Enza manshaafe.

³⁰ Wáa Piyeli é yé mɪ́nnge ɔ́o fwéɛn ɔ́ wée bwónan, aa sháan. O képan o mán, aa táa yíi lé jí ɔ́ ƙƙá. Aa gbáa ndéeman kó: «Mantii o, ngála!» ³¹ Íkɔ́lɔ́ téeman, Enza nɛ́ í bhóo lábɲɔ ke a myaan tó ke fɔ́ a yɛ kó: «Í ló yɛ lánanya ɔ́ lo ɲa ló! Íi síkala mɪ́nnɛɛn le la?»

³² I bé é í yéé Kúun ñó ló, fwéen óo í mánla. ³³ Kó ólu képan man cé, kaamwondhye mínnu tée Kúun ñó ló, ólu í kúnmeen nókée Enza ñen ni fɔ lé a ye kó: «Ke fɔ tinpan in ne, ile léé Ala dhyénje óle!»

Enza ñé Zenezaleti lánɡa ño yaangalotɔ ólu lákɛnyala

Maki 6.53-56

³⁴ Ii wée bhá ó téele ke sé Zenezaleti mála o ló. ³⁵ O ywáa ó mɔkɔn ólu Enza manlɔ, ii táa o kóman ó láse o mála ywáa bé ló, tó mɔkɔn olu nan yaangalotɔ ó bé lé Enza ñen, ³⁶ Tó ke a déli kó aa dyen ké yaangalotɔ ólu a í bhóo túu a ye deekeba ó lágbooo o lá. I súu súu é í bhóo túu a lá, o mɔkɔn ó bé é kéeɲya.

Laanan kókɔkɔ ólu

Maki 7.1-13

15 Falizen nólú ní *seliya kaamwɔkɔn* lólú bhó *Yeluzalemu* ke táa Enza nzaala ke fɔ a ye kó: ² «Mínneen lé kóskɔn í yé *kaamwɔkɔndhye* ñolu té án myéman olu ye laanan ó bhóla a sháa mán? Ke mansɔkɔ i té i bhóo kwóla ke tó lóminkela.» ³ Enza ñé i yawi kó: «Tó álee lu wée, mínneen lé kóskɔn álee í kwó kela Ala ye tó ño la ke a yé laanan o léelu bhó a sháa mán dólɔun? ⁴ Wáa Ala é fɔ le kó: Í fá ní í wóobhaa bwópan, kó ní mɔkɔn mín nge kómanyoo nvó a fa wáman a wóobhaa man, o tíi ó kákan ke fáa lé. ⁵ Wáa álee lu kó ní mɔkɔn ló ké fɔ a fa ye wáman a wóobhaa ye kó: Ndé káa móota mín ndí í mán ké í ló dhyeman, ñwéen wée o díla Ala man; ⁶ kó dhyaalagbeya té o ló bhée kó mɔkɔn a í fá lú sɔ fé nzó. Álee Falizen ñolu kela céne ke Ala saaninkan ño bhó fila tó ke bhyáa álee gbúlu yé laanan dólɔun ñó lé kwɔ. ⁷ A fyáangafo ólu! Jó gbú le tée céla *Ezayi* fé a láse ó ló a tá fa nvé kó

⁸ Ala kó: *Mɔkɔn mínnu bwópanla í lá ló lé, wáa i yóso o ywáa a já ne lá.*

⁹ *Ii mátola gbéegbee lé wé, í léé mín núu mɔkɔn ólu kalanan tó nu la, mín núu fáanan mɔkɔndhye ñolu la.»*

Fé mín núu mɔkɔn lánkɔnla Ala koowaan la

Maki 7.14-23

¹⁰ Enza ñé yaman o kii ké fɔ i bé ye kó: «Áa í tóomanlɔ ké áa bhó kóman míin pánle: ¹¹ A te kó fé mín ñé lónan mɔkɔn lálɔ kó o léé mɔkɔn lánkɔnla Ala koowaan la. Kóman mín ñé bhóla mɔkɔn lálɔ, o léé mɔkɔn lánkɔnla.» ¹² A ye *kaamwɔkɔndhye* ñolu í mángbaa a lá ke fɔ a ye kó: «Íi ló ñóo í yé kóman míin ñwéen díin *Falizen* ñolu la a?» ¹³ Enza ngó: «Né Fá mín ñé sángooboo ó ló, o mán yíi mínnu ló, o bé yáa bwó. ¹⁴ Áa Falizen ñolu tó yénnɔn lée! Fyóo née lúu wé mínnu bhyáala fyóo ngbéelu ñén. Ní fyóo ngé ke sháapen ne fyóo ngbéé ñen, i fyáa o bé yáa í bé jáan kɔkɔn!» ¹⁵ Piyeli é kóman ó tá ke fɔ a ye kó:

«Saanan mín ñé mɔkɔnlanɔkɔnko o ka, o kókɔfɔ án ñen.»

¹⁶ Enza ñé fɔ kó: «Ále yáanin bí ále mán yáakii sɔkɔ bhá ñan? ¹⁷ A mán ló kó fé ñóo fé ngé ló mɔkɔn lálɔ, aa tinninnan mɔkɔn kókɔnɔn lé ke tó bhóla sháa kunmantaa fé a? ¹⁸ Wáa fé mín ñé bhóla mɔkɔn lálɔ, oo bhóla mɔkɔn yóso ó lé ló, o léé mɔkɔn lánkɔnla. ¹⁹ Ke mansɔkɔ míliya yóo ñólu, mɔkɔnfaa ólu, mɔkɔmɔkɔnya ólu, játya ólu, sojan olu, séeya ládi fwɔkɔpan ñólu ka ní mɔkɔntɔkɔcaan ñólu bhóla mɔkɔn yóso ó lé ló. ²⁰ O léé lúu mɔkɔn lánkɔnla! Wáa ke lómin ké í bhóo kwóbhée o la, o té mɔkɔn lánkɔnla.»

Lónanmuso ló é lála Enza nan

Maki 7.24-30

²¹ Enza ñé bhó o ywáa ó ló, tó ke táa *Tili* mála óni *Sidɔn* mála o ló. ²² Kanangamuso ló síininnδέe o lánɡa ño ló, o muso óo nan Enza nzaala ke í kan nányee ke fɔ kó: «Mantii o, *Laula* Bhónzɔ manɔpwaan nán! Lá-mansa yóo nɔ é nyémuso ó fé, a man ngénnen féu!»

²³ Wáa Enza mán a yawi. A ye *kaamwɔkɔndhye* ñólu í mángbaa a lá ke a mánɔpaanke kó: «Í té kóman muso míin nvé a! Njɔkɔn a ló gbáanan án ngwóka ndá nín.»

²⁴ Enza ñé i yawi kó: «Myáanin ñe kénan *Izalayelika* ó léelu bwási, o mínnu e óo saa túunnin nú.»

²⁵ Wáa muso óo nan í kúnmeen nókée Enza ngeennan ke fɔ kó: «Mantii o, nódhyeman!» ²⁶ Enza ñé a yawi kó: «Ke dhyémuu ólu ye sunman ñó ta ke a lafii ñwúunnin ñolu kɔkɔ o mánɔpan!» ²⁷ Muso óo fɔ a ye kó: «Tinpan léé wé, Mantii o, wáa háanin sunman mín ñé buunnan ñwuunnindii ólu ye tabeli o kɔkɔ, ñwúunnin núu o lókɔnan.» ²⁸ Óo ké mínnge, Enza ñé a yawi kó: «Í yé lánanya ó a bwó, muso o! Íi fé mín ñiinnan, Ala a o dí í mán!» Muso ó dhyémuso óo kéeɲya o wáati kée ñó ló.

Enza ñé yaangalotɔ shéeman nákɛnyala

²⁹ Enza ñé bhó o ywáa ó ló ke táa *Galile* bhála o la. Aa í yéé tii ló ka ke í síi yénnɔn. ³⁰ Yamandhye nzheeman ñé nan a saala ni kuugba lú ní fyóo nú ní nanmaannin nú ní bhóbho lú ní yaangalotɔ súu gbée shéeman nú le. Ii nan i lala Enza nze nvé tó aa i lákɛnyala. ³¹ Mɔkɔn ólu bhóbho ólu yé kómanla mínnge, ke nanmaannin ñólu lákɛnyanin ñe, ke kuugba ólu yé táaman kéla, ke fyóo ñólu yé ywáa yéla, óo bháa i ló gbúnigbuke tó ii *Izalayeli* ye Ala o tando téeman.

Enza ñé lómin dila ce wáa náannin mán

Maki 8.1-10

³² Enza ñé a ye *kaamwɔkɔndhye* ñolu kii ke fɔ i ye kó: «Yaman míin mánɔpwaan é ne ló, ke mansɔkɔ i tee sáwa léé ngwóka nín, sunman ndé i bhóo. Ndé fé ke i kókɔn ó lábhyaa, ké i dése sháala.» ³³ Kaamwɔkɔndhye ñólu fɔ a ye kó: «Yaman bá míin ngáa fá búlu mínnan, án ngáa bhó o búlu ó lé mín ne dhyé míin kɔkɔn?» ³⁴ Enza ñé i

manɲaanke kó: «Búlu yée lée a bhóo?» Ii a yawi kó: «Búlu wóonvyaa, óni yó wó fitii fitiinin nɔlu.»³⁵ Oo ké mínngɛ, aa fɔ yaman o ye kó ke í sii lúu mán.³⁶ Aa búlu wóonvyaa ólu ní yó ólu tá ke Ala bálíka bhó, ke ale búlu ólu kúunndɛɛɛ óni yó ólu, tó ke i di a ye kaamɔɔndhye ɲólu mán. A ye kaamɔɔndhye ɲolu a ló-taandaa yaman ó la.³⁷ Mɔɔn bée lóminke ke fá. Tó ii nán seenin wóonvyaa láfanin né sunman ndɔto ó la.³⁸ Mɔɔn mín núu lóminke, olu tée ɛ wáa náannin né le, muso ólu ní dhyémuu ólu té o la.³⁹ Enza ɲé yaman o lábhyaa tó ke í bhyáa Kúun ɲó lɔ ke táa Magadan mala ó lɔ.

Falizen ɲolu ní Sadusi olu kó ke tɔɔmansii lɔ yáa i la

Maki 8.11-13; Luka 12.54-56

16 Falizen ɲolu ní Sadusi ólu í mángbaa Enza nan a lɔswaan ndɔwó ló: Tó ii fɔ a ye kó aa tɔɔmansii kée ngé i ɲánla, ké bhó sáangboo o lɔ.² Enza ɲé i yawi kó: «Tee ó ké ké bɛnan wáati mínɔɔn, áa fɔla kó: «Siiin, tée ó táa í ɲánlasii, ke mansɔɔ sámanlaa ó mánywenin ɲe.»³ Tó a ké sámanlaa ó mánywenin ɲé ɔɔ mán, áa fɔ kó: «Sá ɲáa nan bí, fwéen ló ɲáan bhyáa, ke mansɔɔ sámanlaa óo táa í mánfin ne.» Áa sháa sámanlaa ó kó ólu ɲánfɔla, wáa tɔɔmansii mínnu é yáala wáati miin nú lɔ, a tɛ sháa olu ɲánfɔla!⁴ Án ɲén wáati miin mɔɔn mínnu manɲin. Ala kanmyaanbhɛɛ ó lée lúu tɔɔmansii ɲiin-nan. Tɔɔmansii gbée táa ké i yé bhée ní céla Zonasi yé tɔɔmansii o tɛ.» Tó aa i lábhyaa, ii táa.

Kaamɔɔndhye ɲolu té bhóla Enza ɲen kóman ó ɲánle

Maki 8.14-21

⁵ Kaamɔɔndhye ɲolu táatɔ ó lé bhá ó ɲán dɔ o mán ii ɲan ké búlu lú tá.⁶ Enza ɲé fɔ i ye kó: «Áa a yáakii tó a yée ló Falizen ɲólu ní Sadusi ólu yé lévu o mán!»⁷ Kaamɔɔndhye ɲolu fɔ ɲɔɔɲɛn kó: «Enza ɲé o fɔla ke mansɔɔ án man búlu tá!»⁸ I tɛɛ kóman mínna, Enza ndée o lɔ, aa i manɲaanke kó: «Áa fɔla ɲɔɔɲɛn kun mínneɛn lé la kó búlu tɛ a bhóo? A yé lánanya ó ló ɲan ló!»⁹ A mán hákii sɔɔ bhá ɲan? Búlu lóo mín ɲé í lótaa ɛ wáa lóo ólu la, o kó ó tɛ a ɲán lá bhée ɲan? Áa seenin ɲée lé láfa o búlu ólu tó ólu la?¹⁰ Tó búlu wóonvyaa mín ɲé í lótaa ɛ wáa náannin ó la, óni áa nán seenin ná mín né o búlu ólu tó ólu la, o kó ó tɛ a ɲán lá bhée íkwɔ a?¹¹ Aa ké díi tó a mán bhó ɲan le kó ngan ndé tɛ búlu mán? Wáa á i yáakii tó a yée ló Falizen ɲolu ní Sadusi olu yé lévu o mán.»¹² Oo ké mínngɛ, kaamɔɔndhye ɲolu bhó ɲan le kó Enza mán ké fɔla kó ii í yáakii tó i yée ló búlulafuunnzɛɛ o tá fa nvé, wáa kó ii í yáakii tó i yée ló Falizen ɲolu ní Sadusi olu yé kaa ɲo lé tá fa nvé.

Piyeli é lása kó Enza née Kísibhaa o le

Maki 8.27-30; Luka 9.18-21

¹³ Enza ɲé táa Filipu Sezale mála o lɔ. Aa a ye kaamɔɔndhye ɲolu manɲaanke kó: «Mɔɔn ólu tá fɔli o lɔ, mɔɔn Dhyénje ó yéetii lé?»¹⁴ Ii a yawi kó: «Lólu kó ii Yaya Bátizelikɛbhaa le le, lógbɛɛ lu kó ii Eli le le, tó lógbɛɛ lu yée kó ii Zelemi le le wáman kó Ala ye céla gbɛɛ.»¹⁵ Enza ɲé a ye kaamɔɔndhye ɲolu manɲaanke íkwɔ kó: «Tó álee ɲánla, ní yéetii le?»¹⁶ Simɔɔn mín ndɔwó íkwɔ kó Piyeli, oo fɔ kó: «Íle lée Kílisi o le, Ala ɲáanman ɲó Dhyénje ó.»¹⁷ Oo ké mínngɛ Enza ɲé fɔ a ye kó: «Nisɔɔdhyaa é í ye, Yaya dhyénje Simɔɔn, ke mansɔɔ mɔɔn mán o tɲɲankoman miin nábhɔ í ɲánla. Nvá mín ɲé sá ɲó lɔ, o lée a lábɔ í ɲánla.¹⁸ Tó ní fɔ í yé ngó íle Piyeli¹ i lée fáa gbéyanin né le. Mɔɔn é bhó ɲo lóla fáa man ténmen, ɲáan ɲén lánanbhaa olu kwósi íle lá o ɲán o mán. Háanin saya ó ɲán o táa lá o lánanbhaa olu mán.¹⁹ Náan sáangboo ó Mansaya ó lálkeli ólu dí i mán. O ɲán o mán, íle ké fé ɲóo fé nzíli lúukolo ó ka, o sílinin ɲáan ké sá ɲó lɔ, í ké fé ɲóo fé nwwéé lúukolo ó ka, o yáa fwéé sá ɲó lɔ.»²⁰ Enza ɲé wɛɛ ke fɔ a ye kaamɔɔndhye ɲolu ye ke mangbeya kó i kénan fɔ mɔɔn sí ye kó ale lée Kílisi o le.

Enza ɲé a ye tɔɔbya óni a sayako o fɔla

Maki 8.31--9.1; Luka 9.22-27

²¹ Ke ta o wáati o mán, Enza ɲé fɔ ó lámayaan a ye kaamɔɔndhye ɲolu yé céene kó: «Fó ndáa Yeluzalemu ke táa tɔɔbya myáan gbúnigbu ké ɛɛba ólu ní faan-lɛɛɲanɛbhaa olu kúnnɔɔni ólu ní seliya kaamɔɔn ólu bhóo. I yáa ke ké ní saya mánsɔɔ, wáa tee sawaɲɔɔnlo ɲó ɲáan kúun ke bhó saya bhóo o mán.»

²² Oo ké mínngɛ Piyeli é Enza ngii í kéenan ke kóman a ye ke mangbeya kó: «Féɛ, Mantii o! O kó ólu táa í sɔɔ tún!»²³ Wáa Enza ɲé í ɲán yéeman Piyeli ló ni fɔ lé a ye kó: «Táa ke bhó ngwó, Sɔtaannan! Ílee né yé kó ólu cáannzhaa lé ɲiinna, Ke mansɔɔ í tɛ i mílila óyoo Ala, wáa óyoo mɔɔn ólu.»

²⁴ O lɔ Enza ɲé fɔ a ye kaamɔɔndhye ɲolu ye kó: «Ní mɔɔn mín ɲé fé ké í bhyáa ngwó, fɔ o tii o a í bá a yée lɔ. Ke a yée gbáanɲii o tá ké bhyáa né kwó.»²⁵ Ke mansɔɔ mɔɔn oo mɔɔn é fé ke a ni o kisi, o tii o yáa mɔɔn a ní o lɔ. Wáa mɔɔn óo mɔɔn ke mɔɔn a ní o ló né kóɔn, o tii o yáa eliyanan o sɔɔ.²⁶ Oo mínneɛn le ɲánla mɔɔn mán ké dɲɲanmanfe ɲó bé sɔɔ tó ke táa mɔɔn í ní o ló? Mɔɔn ó sé ké fé mínneɛn lé dí a ní o kunmanka lé?²⁷ Mɔɔn Dhyénje, óni a ye maleɛka olu yáa nan a Fá Ala ye nólɔya o lɔ, tó ke mɔɔn bé kée ngéenan saa o di ke kéeɲan ni i kéko olu le.²⁸ Tó ní fɔ a yé tɲɲan la ngó: Mɔɔn mín núu yánun nín, o lólu yée táa sayake sánnin mɔɔn Dhyénje ó a nan a yé mansaya ó lɔ.»

I Piyeli tɔɔ o kó o tɔɔko fáa o.

Kaamwɔndhɛ nzawa wɛɛ Enza nɔlɔyaman nɔ yɛ

Maki 9.2-13; Luka 9.28-36

17 Tee wɔɔɔ tɪnminnin ngwɔ, Enza nɛ Piyeli nɪ Za-ki nɪ Zaki bhádhɛmannɛ Yaya lú kɪi ke taa ni ile i kéenan tɪba lɔ ka. ² Enza ngeɛɛnan oo yéɛman i nanla, a nanlɔshaa ó mannan mannan nɛ bhɔ́ óyoo teemaan, tó a ye déeke olu gbénin ndéɛ óyoo kéɛɛnan. ³ Tó kaamwɔndhɛ nzawa ólu céla Musa nɪ céla Eli yé ké ólu nɪ Enza nɛ kómanla. ⁴ Piyeli é fɔ Enza nɛn kó: «Mantii o, án nge yánun nɔ wɛɛ fɪsaya. Ni í ké sɔn, nán tóo sáwa lɔ ya: Í tá kée, céla Musa tá kée, óni céla Eli tá kée.» ⁵ Aa tó kóman ó la tó káwa lɔ é nan i man-tuun. O káwa o mannan mannan ndéɛ bhɔ́la. Saaninkan nɔ é bhɔ́ káwa ó céman ke fɔ kó: «Míin nɛe nyénɛ óle, mɪn nɛn dí nɛn koyoongɛ. Áa a kómankan nɔ lɔmyen!» ⁶ Saaninkan mɪn nɛ wɛ, kaamwɔndhɛ nɔlu o myén mɪnngɛ, i man é sháan fɔ íi í kéla lúuman ke í cé gbáan lúu lɔ. ⁷ Enza nɛ í mángbaa i la ke í bhóo túu i la tó ke fɔ kó: «A kénan sháan, áa í wii.» ⁸ Ii í kún nánwii o lé lɔ, wáa ke bhɔ́ Enza nɔn, i man mɔɔn gbéɛ yé. ⁹ I tɛɛ bhɔ́la tii ó ka mɪnngɛ, Enza nɛ fɔ i ye ke a mangbɛya kó: «Áa kó mɪn nɛ nɪn, a kénan o lábɔɔ mɔɔn sí nánla sánnin mɔɔn Dhyénɛ ó kúunnzan o ce ke bhɔ́ su ólu céman.»

Kaamwɔndhɛ nɔlu nɛanli kɛla Eli ta fa nɔ fé

¹⁰ Kaamwɔndhɛ nɔlu Enza manɛanɛ kó: «Mɪnnɛn le kóɔn seliya kaamwɔn olu fɔla kó fɔ céla Eli lé á nan ótun?» ¹¹ Aa i yawi kó: «Aa céne, céla Eli le káa nan nɔ-tun kénan kó nɔlu bé lɔbɛ. ¹² Wáa tó nɪ fɔ a yé ngó céla Eli wɛɛ wɛɛ nan la, wáa mɔɔn ó léelu mán a mánlɔ. Kó mɪn nɛ dhyáa i ye, ii o lá a ka. Mɔɔn Dhyénɛ, o gbú yéɛ káa tɔlɔya myáan i bhóo o nán kée nɔ lé mán.» ¹³ Kaamwɔndhɛ nɔlu bhɔ́ a nan lé o lé lɔ óo a kan ndéɛ Yaya Bátizelikebhaa le man.

Enza nɛ kaweenin benzhaayatɔ lɔ lákɛnyala

Maki 9.14-29; Luka 9.37-43a

¹⁴ Enza ni a ye kaamwɔndhɛ nɔlu sé yaman ó tɔɔfe mɪnngɛ, ce lɔ é í mángbaa Enza nan ke í kúnɛɛn nɔkɛɛ a kɔɔ ¹⁵ tó ke fɔ a ye kó: «Mantii o, nyénɛ ó manɛwaan mánfɛ. Benzhaaya léé a lá, óo a tɔlɔla kóyoo. A ke wii nɪn aa a labe tá lɔ wáman jí lɔ. ¹⁶ Ní nán a le í yé kaamwɔndhɛ nɔlu fé wáa i man sé a lálkɛnyala» ¹⁷ Enza nɛ fɔ kó: «Ále wáati mɪin mɔɔn lánanbhɛɛ ólu! Ále mɪnnu té Ala sháa o ka. Né káa tó a fé yánun ke taa sé fɔ wáati mɪnnɛn lé mán? Né káa ále lɔmyaan ke sé fɔ wáati mɪnnɛn lé mán óɔɔ? Áa nan dhyé nɔ lé nɛn ya.» ¹⁸ Enza nɛ í táan fɔ lámansayoo nɔ ye, lámansa yóo nɔo bhɔ́ dhyé nɔ fé. Aa kéɛnya íkɔɔ. ¹⁹ Kaamwɔndhɛ nɔlu í mángbaa o lé lɔ Enza nán í kée-nan ke a manɛanɛ kó: «Mɪnnɛn kóɔn án nɛe mán

sé o lámansa yóo nɔo gbɛnan?» ²⁰ Enza nɛ i yawi kó: «A yé lánanya ó a lɔɔ lé koyoongɛ. Tó nɪ fɔ a yé tinɛan in ne ngó, nɪ a tɛɛ ké óo a yé lánanya ó a lɔɔ óyoo mɔtaalikoo, a tɛɛnan sé fɔla tii mɪin nɛn kó aa bhɔ́ ya ke taa yeenɔn tó a tɛɛ o ke. A té taa kwee kó óo kó mán.

²¹ [Wáa mɔɔn té sháa lámansa yóo nzúu mɪin ngɛnan ni mɔɔn mán í sɛɛ óni ke súnno.]»

Enza nɛ a sayako óni a kuunngo o fɔla íkwo

Maki 9.30-32; Luka 9.43-45

²² Ló nɔ la ké kaamwɔndhɛ nɔ bé ládhyenin nɛ Galile, Enza nɛ fɔ i ye kó: «Mɔɔn Dhyénɛ, o yáa ló mɔɔn ólu bhóo ²³ kó óo kó é ke olu a a fáa. Wáa a ye saya ó tɛɛ sáwanɔn lo nɔ kéɛ, a yáa kúun ke bhɔ́ su ólu céman.» O kóman óo kaamwɔndhɛ nɔlu nɪlafin ng-búnigbu ke.

Ala bhatobhomba ó bhóobɔɔko

²⁴ Enza ni a ye kaamwɔndhɛ nɔlu lo mɪnngɛ Kapenamu, mɔɔn mɪnnu tɛɛ Ala bhatobhomba ó bhóobɔɔ ó myáanla, olu í mángbaa Piyeli la ke a manɛanɛ kó: «A kaamwɔnɛ té Ala bhatobhomba ó bhóobɔɔ ó lɔ a?» ²⁵ Piyeli kó: «Aa a bhɔ́la kɛ!» Piyeli tɛɛ lónan bhó nɔ lá wáati mɪnnɔn, Enza nɛ kóman ó tá ke fɔ kó: «Simɔn, í tá nánla ó lɔ yéne kákan ke bhóobɔɔ ólu nɪ nɔɔn ólu sála dɪnɛn mɪin mansa ólu ye? I yélamɔɔn ólu bháa mɔɔn gbéɛ olu?» ²⁶ Piyeli kó mɔɔn gbéɛ olu. Enza ngó a ye o lé lɔ kó: «O nán o mán, mansa yélamɔɔn ólu mánngan ke fé mɔ. ²⁷ Wáa án ngénan lo mɔɔn mɪnnu la. Oo lɔ mɪnngɛ, taa í yé lwéé ó bhyáa kóɔji ó lɔ. Yóɔ jónan mɪn nge í tá íi o lábɔɔ ke a lá láka, í yáa wéɛgbannan nɔ ye a lálɔ. O yáa nan ké íle nɪ né tá bhóobɔɔ óle. Í kénan, íi a lo i bhóo ndá bhóobɔɔ le.»

Yénee kaamwɔndhɛ nɔ bé lɔ mɔɔnba óle?

Maki 9.33-37; Luka 9.46-48

18 O wáati kée nɔ lɔ, kaamwɔndhɛ nɔlu í mángbaa Enza nan ke a manɛanɛ kó: «Yéetii é bé lɔ mɔɔnba óle sángooboo ó Mansaya ó lɔ?» ² Enza nɛ dhyémuu lɔ kɪi ke alalɔ i céman ³ tó ke fɔ kó: «Tó nɪ fɔ a yé tinɛan in ne ngó, nɪ a mán yéɛman ke ké óyoo dhyémuu lú, a taa lo sángooboo ó Mansaya ó lɔ tún. ⁴ Mɔɔn mɪnnu wéɛ í bhóo síi Ala yé Mansaya ó kɔɔ, mɔɔn mɪn nɛ fé ke ké o mɔɔn ó bé lɔ mɔɔnba óle, o tii ó kákan ke í mányii lé ke ké óyoo dhyé mɪn nɛ nɪn. ⁵ O kwɔ, ni mɔɔn mɪn nge í nán síi dhyémuu mɪin nzúu o kóɔ né tá pi-inɛn mán, o tii óo í nán síila né lé kóɔ wé.»

Enza ngó ke í yé myaan

Maki 9.42-48; Luka 17.1-2

⁶ «Dhyémuu mɪnnu wéɛ lá né la, nɪ mɔɔn mɪn nge ké sɔɔbu le ke o kée ngúnɔn cáan, mɪn ndéɛ fɪsaa o tii o mán o léé ke káwaguun mbelebebeba le gúun o tii o

kannan ke a tii o bé kɔɔji o céman. ⁷ Dínɔnan ó mɔɔn mín núu kéla sɔɔbu le ke i mɔɔnɔnɔn ólu kúnɔnɔn cáan, kunnangboya lo né olu ye kéyi! Dhyaalagboya lé sɔɔbu yáa ké mɔɔn ólu kúnɔnɔn cáan nɔ la. Wáa íle mɔɔn mín nge ké o sɔɔbu le, kunnangbeya é í yé! ⁸ Ni í bhóo ó wáman í sé nɔ ké ké sɔɔbu le ké í bhyáa yúumuke ó lo, a tɛé í lá ke a lafii. Í bhóokeenanman nɔ wáman í séngeenanman nɔ ké lo eliyanan o lo, o a físaá í mán í bhóo fyáa óni í sé nváa ó tó ó lé í lá ké í láfii yaananman tá o lo. ⁹ Tó ní í nándhye nɔ ké ké sɔɔbu le ke í bhyáa yúumuke ó lo, a bhó í lá ke a lafii. Í nánkeeman nɔ ló nɔ eliyanan o lo, o a físaá í mán í nándhye nvyáa ó tó ó lé í lá ké í láfii yaananman tá o lo.»

Saa mín nhwéén túun kéwée ke ye

Luka 15.3-7

¹⁰ «Áa í yé myaan! Nhwéén dhyémuu mínnu ye kóman ke sén ni nhwé, a kénan o súu súu lóɔya. Tó ní fɔ a yé tinɔnan in ne ngó i ye malɛka olu sé ke táa nvá fé yénɔn kúdeyi sá nɔ lo. ¹¹ [Mɔɔn mínnu téwée túun, mɔɔn Dhyénje óo nan o léé lú kisi tɔɔ lo.] ¹² A tá nánla ó lo, ni saa kenmen ké ké mɔɔn ló bhóo ké o kée nɔn túun, o tii ó mánfaa saa bíkɔɔnndɔ ni kɔɔnndɔ nɔ tó tii o ka ke táa kée mín wée túun wé ke táa ó piin nɔn? ¹³ Tó ní fɔ a yé tinɔnan la ngó, ni a ke saa túunnin nɔ yé, a niso yáa dhyáa ke tinnin saa bíkɔɔnndɔ ni kɔɔnndɔ nɔ olu tuunmɛya ó ka. ¹⁴ Aa céne, a Fá mín nɔ sá nɔ lo, o té fé ké dhyémensen nɔ sí a túun.»

Yúumu mín nge ké lánanbhaa olu cé

¹⁵ «Ni í mɔɔnɔnɔn o ké í yáace tá, táa a saala ke ó fɔ a ye í kéenan. Ni a ke í kómankan nɔ lómyen, ké í wée ale ní íle cé o lóbye né wé. ¹⁶ Wáa ni a ke í bá ke í lómyen, íi mɔɔn kée ni mɔɔn fyáa lú sí la í ka ke táa a ládhye, ke mansɔɔ Musa yé tɔ nɔ kó kó ó bé a í lóbye séeya fyáa wáman sawa nánla. ¹⁷ Ni a man sɔn o bé kwɔ, aa á cé o lóko ó lábho lánanbhaa olu nánla. Ni a lo mán sɔn ke lánanbhaa olu lómyen, aa á yace lánanbhae le wáman nísɔɔnmyaanbhaa le. ¹⁸ Tó ní fɔ a yé tinɔnan in ne ngó, álee ké fé nɔ fé nzili lúukolo ó ka, o sílinin nán ké sá nɔ lo, á ké fé nɔ fé nvwée lúukolo ó ka, o yáa fwée sá nɔ lo.

¹⁹ Tó ní fɔ a yé tinɔnan in ne íkwɔ ngó, ni mɔɔn fyáa ké bhye kée mán lúukolo miin nga ke kó ló piin Ala fé séé o lo, Nvá mín nɔ sá nɔ lo, o yáa o kó ó ké í ye. ²⁰ Aa céne, ni mɔɔn fyáa wáman mɔɔn sawa ké nɔn nadhye né kóɔn ywáa óo ywáa lo, ní olu fé yénɔn lé wé.»

Bháalakedhye mín ndé yafala

²¹ Piyeli é í mángbaa Enza nan ke a manpaanke kó: «Mantii o, ní mɔɔnɔnɔn lo ke náace tá, ngákan ke yafa a man síjan yéé lé ke? Síjan wóonvyaa a?» ²² Enza ngó: «ɔn-ɔn, ndáa fɔ í yé ngó íi yafa síjan wóonvyaa lé, wáa

fo síjan bíwoonvyaa sílaaman wóonvyaa. ²³ O nán o mán, *Ala yé Mansaya* óo ténmen, o léé nín: Ló nɔ la, kunnndii lo é fɔ kó a ye wée mín nɔ yúu la, a ye bháalakedhye nɔ lo la, kó aa fé ke o lá nɔ. ²⁴ Aa o kóɔnanbho ó lámayaan wáati mínɔn, ii yuutii o kée lánan a saala, wée mín nɔ yúu tée o la, o tée sháa gbúnigbuke. ²⁵ Fé ndé té o yuutii o bhóo ke a ye yúu ó sala. Kó ólu kénan man cé, a kunnndii óo fɔ kó ke ale ní a muso ní a dhye nɔ bé fele yɔɔnan bhóoman tó ke a bhóota o bé fele ké aa sé a ye yúu ó sálala o nán o man. ²⁶ Bháalakedhye nɔo í kúnmeen ngé lúu ló a kunnndii o kɔɔ ke fɔ a ye kó: «Mánkoto! Í yóso swáanya nvé, nán í yé yúu ó bé sala!» ²⁷ A mánɔnaan é lo a kunnndii o lo, tó óo yúu o lábe ke cé o bhyáa ke táa. ²⁸ O cé o bhónin nɔ kwɔ, óo bhye a bháalakeɔnɔn ó ló le. Ale yé wéegbanan déniye kenmen tée o la. Aa o bháalakedhye nɔ myáan a kan nɔ man ke a já ke a naankii gbénnen ni fɔ lé a ye kó: «Nén yúu ó sala!» ²⁹ Bháalakedhye nɔ o í kúnmeen ngé lúu ló a kɔɔ ke a déli tá kó: «Mánkoto! Í yóso swáanya nvé, nán í yé yúu ó sala!» ³⁰ Wáa cé óo ó í bá ngbáan tó ke a bháalakeɔnɔn ó láfii kaso lá sánin a ye yúu ó sála sán o cé. ³¹ Bháalakedhye nɔo ólu nán é lo o kó kése nɔ lo mínngé, óo i diin ngbúnigbu ke tó ii táa o kó ó bé lábho i ye kunnndii o nánla. ³² Oo ké mínngé, kunnndii oo bháalakedhye nɔ kii ke fɔ a ye kó: «Íle bháalakedhye nɔo nɔ, nɔn née í tá yúu ó lábe ke kúun ngé ndéli ó lá í kwɔ lé. ³³ Aa ké díi tó íle mán í bháalakeɔnɔn ó manpaan mánfee óyoo née mánɔnaan íle lá ténmen?» ³⁴ Kunnndii o mwénnenkɔnan o mán, aa bháalakedhye nɔ bhyáa kaso lá tɔɔya kɔɔ, kó ni ale kunnndii o yé yúu ó mán sála féfé, kó o bháalakedhye nɔ táa bhó.» ³⁵ Enza nɔ wée ke fɔ kó: «Nvá mín nɔ sá ngboo ó lo, o káa a bé kée ngéenan myáan o nán kée nɔ lé mán ni a mán ké yafala a mɔɔnɔnɔn mán i yóso ó bé lá.»

Enza ngó fúusa ó mánɔn

Maki 10.1-12

19 Enza nɔ wée o ládhyelike ólu lá mínngé, aa bhó *Galile* ke táa *Zude* mála nɔ ló *Zuluden* ma ó nán dɔ o mán. ² Yamanba é táa a kwɔka ó ywáa ó ló, aa i lákɛnya o ywáa o lo. ³ *Falizen* nɔ lúu í mángbaa a lá á lɔswaan móo man, ii a manpaanke tá kó: «A lánin nɔ ké cé o waa a muso o fúu sá kún mbé súu la a?» ⁴ Enza nɔ i yawi kó: «Á man ó kála ma nɔn? Ko dínɔnan lámayaan ó lo, Ala é cé ní muso lé la ⁵ tó ke fɔ kó: *O lé kóɔn cé óo bhóla a wóobhaa ni a fa lú ka ke í gbénnen a muso mán, tó i fyáa óo ké fásisoo kéene.* ⁶ O nán o mán, i té mɔɔn fyáa lé bhée, fɔ fásisoo kéembe. O lé kóɔn Ala wée fé mín nge kéene mɔɔn sí mánngan ke olu fála.» ⁷ Falizen nɔ lo a manpaanke kó: «Aa ké díi ló tó Musa é fɔ kó ni cé ólu fé ke i muso ólu fúu o sá, kó i kákan né ke fúusa séwe tɛé ke a lo i muso ólu bhóo?» ⁸ Enza nɔ i yawi kó: «Céla Musa é fɔ kó áa sé ke fúu o

¹⁶ Ó bhóo óle mán tó: «Mɔɔn mín núu kwɔ́, olu yáa bhyáa jén tó mín núu jén, olu yáa bhyáa kwɔ́.»

Enza né a sayakeko óni a kuunngo o fɔ́ ko sawaɔɔn o kela

Maki 10.32-34; Luka 18.31-34

¹⁷ I táatɔ́ ó lé *Yeluzalemu*, Enza né a ye *kaamɔɔndhye* ndá ni fyáa ó kii í kéenan ké ii táala, ke fɔ́ i ye kó: ¹⁸ «Áa í tóomanɔ. Án ni táala Yeluzalemu lé wé, *mɔɔn Dhyénje* o káa ló *faanlɛpansebhaa* olu kúnndii ólu ní *seliya kaamɔɔn* ólu bhóo yéɔɔn lé ké olu a kíti bé a ka kó ke a fáa. ¹⁹ O kwɔ́, i yáa a lábhyaa káafii olu la tó olu yéé bhó a la ke a gbasi gbénɔɔn la tó ke a gbáan yíi o mán. A tee sawaɔɔnlo ɔo a saya ó kwɔ́, a yáa kúun ke bhó su ólu céman.»

Zaki ní Yaya lú wóobhaa é ɔaanli kela olu tá fa nvé

Maki 10.35-45

²⁰ Oo bhó í lá mínngɛ, Zebede muso é í mángbaa ni a dhyénje fyáa ólu lé Enza nan. Aa í kúnmmɛn nókɛ Enza jɛn kó o a ɔan a man. ²¹ Enza ngó a ye kó: «Íi mín- nɛɛn lé kwɔ́?» Aa Enza ɔawi kó: «Ní fé ngó ni í kɛ́ í síi í yé *mansaya* ó la, nyénje míin ngéɛ ɔan í síi í bhóob- hɛɛkɔ́ ké a kée ɔan í síi í bhóonwaan ngɔɔ.» ²² Enza né fɔ́ a kó: «Áa fé mín ɔiinnan, a mán o la. Né káa tɔ́lɔya súu mín myaan, ále yáa sé o lókunna ɔan?» Ii a yawi kó: «Án ɔáan sé!» ²³ Enza ngó i ye kó: «Ale léé wé, né káa tɔ́lɔya mín myaan, a yáa o tɔ́lɔya súu o myáan, wáa a síi ó né bhóobhɛɛkɔ́ óni móonwaanngɔɔ, o látɛɛbhaa o té né le. Nvá é o síilaa ólu lóbhye mɔɔn mínnu ye, a káa a dí o léelu mán.»

²⁴ Kaamɔɔndhye ndá ɔo tɔ́ ólu o myén mínngɛ, ii mwénɔn bhádhyenjemán nvyáa ólu mán. ²⁵ Kó ólu képan o man cé, Enza né i bé kii tó ke fɔ́ i ye kó: «Áa la ɔóo síya gbéɛ olu tá kúnndii ólu kúnndiiyafaan lála olu ka. Mɔɔn mín núu i ye yamaan o la, ii kɔn lála olu ka. ²⁶ Wáa a táa kɛ́ cé álee lú céman. Ní mɔɔn mín né fé ke kɛ́ mɔɔnba lé a céman, fɔ́ o tíi ó a kɛ́ bé tá bháalaked- hye ne; ²⁷ Tó ní mɔɔn oo mɔɔn é fé ke bhyáa bé jɛn, o tíi o kákan né ke kɛ́ a yé ɔo né le. ²⁸ Ó ɔán kée ɔo mán, *mɔɔn Dhyénje* o mán nan kɛ́ ló a kɛ́ a ye bháalakedhye ne, wáa aa nan lé ke bháalake mɔɔn olu yé, óni ke a yéé ní o dí mɔɔn shéeman ngunmanka le.»

Enza né fyóonje fyáa ɔán lakala

Maki 10.46-52; Luka 18.35-43

²⁹ Ii bhó *Zeliko* mínngɛ, yamanba é bhyáa Enza ng- wɔ. ³⁰ Fyóondɔ́ fyáa ló síininndéé sháa o gboo nvé, olu Enza ndínmin ngo o myén mínngɛ, ii gbáa ngbáa ni fɔ́ le kó: «Mantii ó, *Laula* Bhóɔɔnɔ́ manɔɔn ɔn nan!» ³¹ Yaman o yámannge i man kó ii í lúmandhye, wáa i tée gbáanan í fáan lá o bé kwɔ́ ke fɔ́ kó: «Mantii ó! *Laula*

Bhóɔɔnɔ́, manɔɔn ɔn nan!» ³² Enza né í ló ke fyóondɔ́ ólu kii tó ke i manɔɔnke kó: «Aa fé kɛ́ ní mínɔɔn lé kɛ́ a yé?» ³³ Ii a yawi kó: «Mantii ó, a ke kɛ́ ɔn ni ywáa yé.» ³⁴ I manɔɔn ɔn é lo Enza kɔn, aa í bhóo túu i ɔán ólu la tó íi ywáa yé í kɔ́lɔ téeman, tó ii bhyáa Enza ngwɔ.

Enza né lónan Yeluzalemu

Maki 11.1-11; Luka 19.28-40; Yaya 12.12-19

21 Ii gbaa mínngɛ *Yeluzalemu* la kɛ́ i wɛɛ lo *Oliyeyii* óni Betifaze tɔ́ɔfɛ, Enza né *kaamɔɔnd- hye* ɔo fyáa bhyáashaa. ² Tó ke fɔ́ i ye kó: «Só mín né a jénɔnɔhaafe nín, áa táa o la. A kɛ́ lo ndénmen, a yáa táa sofɛenin ngbee nó ní a dhyé ɔo ngúunnin né. Áa i fwéé kénan ni ile jén. ³ Ní mɔɔn ló ke kóman, áa fɔ́ o ye kó: «Mantii óle manko é a lá.» O kɛ́ kɛ́ i yáa a lábhyaa íkɔ́lɔ.»

⁴ Oo kɛ́ lé ke kó óo kó é ke céla óo kóman mín nɔɔ, o a í láfa. A fɔnin ndéé a kwɔ́ tá ne kó:

⁵ Áa fɔ́ *Siyɔn* dhyémuso ^I olu ye kó:

Jɔɔn nín, a yé mansace oo nánla a saala, a wɛɛ a yémanyii, a siinin né sofɛenin kɔ́ ngwó la, sofɛenin ngbee kɔ́, sofɛeninmuso la dhyé.

⁶ Kaamɔɔndhye ɔolu táa o lé ló Enza jɛn cé o la. ⁷ Ii nan sofɛenin ngbee ɔo ní sofɛeninnye ɔo le ke i ye faani olu lá olu kwóɔlɔ tó Enza né í síi a kwɔ́ la. ⁸ Yaman o mɔɔn shéeman né i ye faani olu lówoo sháa o ka, ló lúu yíibhoo lu téeke i la lá sháa o ka. ⁹ Yaman mínnu tée Enza jɛn óni mínnu tée a kwɔ́, o bé tée táa gbáa ne kó: *Tando é Laula Bhóɔɔnɔ́ ɔo yé! Mɔɔn mín né nánla Mantii o tɔ́ɔla, tando é o ye! Tando é Ala yé sá ɔo ló!*

¹⁰ Enza né lo mínngɛ Yeluzalemu só o la, só oo ɔáan- min. I tɛɛ fɔ́la kó: «Cɛ míin né yéɛtíi le?» ¹¹ Mɔɔn olu tée i yawila kó: «Céla Enza née wé ke bhó *Nazaleti, Galile* mala o la.»

Enza né feekɛbhaa olu gbenan Ala bhatobhomba ó lú o kóɔnɔnɔ

Maki 11.15-19; Luka 19.45-48; Yaya 2.13-22

¹² Enza né lo Ala bhatobhomba ó kóɔnɔnɔ, aa lámayaan ke feekɛbhaa olu ní sanikɛbhaa olu gbé, aa wéɛɛɛmaa olu tá tabeli ólu bé, ke biinin nvelebhaa olu tá gbaanin ɔo bé bémbe. ¹³ Aa fɔ́ i ye kó: *A sewenin jé kó, jén bhó ɔo káa kii lé kó Ala bhatobho*. Wáa: «Ále wéé o bhó ɔo lé kɛ́ so nú lóonaankɛlaa lé nín!»

¹⁴ Fyóo ɔolu ní kuugba ló lúu í mángbaa Enza nán Ala bhatobhomba o lú o kóɔnɔnɔ yéɔɔn, aa olu lókɛɛnya. ¹⁵ *Faanlɛpansebhaa* olu kúnndii ólu ní *seliya kaamɔɔn* ólu ɔán é la o káwananngo ólu ló mínngɛ, óni ke dhyémuu ólu yé gbáanan Ala bhatobhomba ó lú o kóɔnɔnɔ kó: «Tando é *Laula* Bhóɔɔnɔ́ ɔo ye!» Ii mwén- nen. ¹⁶ Ii fɔ́ Enza jɛn kó: «Í tóo é i kan ɔo la a?» Enza né i yawi kó: «Kɔ́n! Bháanin ále mán a fɔnin jé kitabu o

^I *Siyɔn dhyémuso: Ala bhatobhomba ó lónin ndéé tíi mínnga Yeluzalemu, o lé tɔ́ tɛɛ kó Siyɔn. Lólu tée Yeluzalemu kii la Siyɔn tɔ́ o lá wáati lólu la.*

Í bhá ñan kó: *Í wée ke háanin dhyémuu lú ní dhyéñennngwaa lu bé bé í tándo la?»*¹⁷ O fónin ñó kwó, aa i tó yénon ke bhó só ó la ke táa si Betani.

Enza ñé figisun ñó dáanla

Maki 11.12-14,20-24

¹⁸ Só ó mán, i tée í kwóseela mínngé Yeluzalemu, kóon é Enza myaan. ¹⁹ Aa *figisun* ñó yé sháa o gboo nvé, aa í mángbaa a lá, wáa a man dhyé nzóo o la fo búu gbεεgbεε. Oo ké mínngé aa fɔ figisun ño mán kó: «Íle táa í dhyé ngé bhée!» Íkɔɔ téeman, figisun ñóo já. ²⁰ *Kaamɔɔndhye* ñolu ñán é o kó ó yé, óo bhí i kóoman gbúnigbuke, kó: «Aa ké díi tó figisun miin ñé já íkɔɔ cé?» ²¹ *Enza* ñé i yawi kó: «Tó ní fɔ a yé tinpan in ne ngo, ni lánanya ké ké a yóso o lo, óni ní síka mán ké a yóso ó lo, ní kó mín ngé figisun miin nan, a yáa sé o ló kéla, a yéé ló ñáan sé fɔla tii miin ñen kó «bhí ywáa miin non yánun, íi táa í yéé láfii kɔɔji o lo,» tó óo o ké. ²² Ni lánanya ké ké a yóso o lo, a ké fé ñóo fé ngófo sée o lo, a yáa o só.»

Yénee kó ólu ké ó sé kéla Enza ñen?

Maki 11.27-33; Luka 20.1-8

²³ Enza ñé táa Ala bhatobhomba ó la. A tée mɔɔn ólu kalanan mínngé. *Faanlɛɛpansebhaa* olu kúnndii ólu ní só o cɛba ólu í mángbaa o lé lo ke a manpaanke kó: «Íi kó miinnu kéla sébhaaya mínneen lé la? Yéetii o sébhaaya ó dí í mán?» ²⁴ *Enza* ñe í yawi kó: «Né káa ále mánpaanke láfapan kéene la, kéembe, ni a ké ñáwi, o ké ké, ní bhóla kó miin nú ké ó sébhaaya ó lé ywáa mínnon, ní o fɔ a yé: ²⁵ Yéetii é Yaya *Bátizelikebhaa* bhyáashaa kénan mɔɔn ólu bátize, Ala bháa, bháa mɔɔn ólu?» Ii fɔ ñóon ñen kó: «Ní án nge a yawi kó Ala léa a bhyáashaa, a yáa án mánpaanke kó mínneen lé kóson tó án mán lá Yaya la?» ²⁶ Tó ní án nge fɔ kó mɔɔn léa lúu a bhyáashaa, án ngákan ke sháan yaman o ñen, ke mansɔɔ mɔɔn bé tée Yaya yacela céla lé le.» ²⁷ Kó ólu kénan man cé, íi *Enza* ñawí kó: «Án mán lo.» *Enza* ñé i yawi o le lo kó: «Ni a kó cé, née kó mínnu kéla nín, née ólu kéla sébhaaya mínnan ndáa o fɔ a yé.»

Sáanan mín ñé dhyénje fyáa ólu ka

²⁸ Enza ñé fɔ íkwó kó: «Ngáa kó mín nvɔ a yé nín, áa a tá ñánla ó fɔ ñén o kó ó tá fa nvé: Dhyénje fyáa téece ló bhóo. Aa fɔ jónan ó ye kó: «Nyénje, táa bháala ké *lézen-nyve* ó ló bí.» ²⁹ O kó a ye kó a táa ke, wáa kwó o la, aa nan caanlonyii tó ke táa bháala ké *lézennyve* ó lo. ³⁰ Faceman ñóo o kóman kée ñó fɔ dhyénje tó kée ñó ye. Oo fɔ kó: «Mantii o, ñwéen myén, ñáan táa», wáa a man táa.» ³¹ *Enza* ñé i manpaanke kó: «O dhyénje fyáa ó mínneen léa i fa sáonanngo ó ke?» I ko *Enza* ñen kó: «Aa jónan mín nje.» *Enza* ñé fɔ ale faanlɛɛpansebhaa olu kúnndii ólu ní Yawudhyaa cɛba ólu yé o lé lo kó: «Tó

ní fɔ a yé tinpan in ne ngó, háanin nísonmyaanbhaa olu ní tútu olu yáa *Ala yé Mansaya* ó héle o sóo álee ñen, ³² ke mansɔɔ Yaya *Bátizelikebhaa* é nan a saala nin sháa téenin ñó le, a mán lá a lá. Wáa nísonmyaanbhaa olu ní tútu olu lá a lá. Tó ále gbúlu ñán é lo o kó ó lo, wáa a mán díminsa tó ke lá a lá.»

Sáanan mín ñé lézenmaalakebhaa yóo ñólu ka

Maki 12.1-12; Luka 20.9-19

³³ *Enza* ñé fɔ kó: «Áa í tóomanlo saanan gbée lo: *Lézennyvetii* lo léa lézen no ke yóso ké a man. Ke lézen-jibhɔjaan ló bhó, ke o ké lézen ñó jibhɔlaa le, tó ke gbáta ló ló seenkunnansiibhaa olu ye. Aa seen ó kéeefa o lé lo bháalakedhye ñólu mán, tó ke táa táamanla. ³⁴ Lézen bhó wáati oo sé mínngé, aa a ye bháalakedhye ñolu bhyáashaa lézen ño bháalakebhaa olu saala kó ii a ta fa ño di. ³⁵ Wáa lézenmaalakebhaa olu a ye bháalakedhye ñolu myáan ke a kée gbasi, ke kée ñó fáa tó ke a sawanɔn o bwó káwa la. ³⁶ *Lézennyvetii* oo bháalakedhye ngbéelu bhyáashaa. Olu tée sháa mɔɔn jónan ólu le. Wáa lézenmaalakebhaa olu o kó kée ñó lé lá olu la íkwó. ³⁷ Alabha ño la, aa a dhyénje bhyáashaa. A tée fɔla kó i yáa nyénje ó bhéesii. ³⁸ Wáa lézenmaalakebhaa olu ce ó dhyénje o yé mínngé, íi fɔ ñóon ñen kó: «Céntabhaa ó léa nín! Áa nan, án ní a fáa ké cén o a tó án bhóo.» ³⁹ Ii a myaan o lé lo ke a lafii *lézennyve* o kwóshaafe tó ke a fáa.»

⁴⁰ *Enza* ñé ñaanli ke kó: «*Lézennyvetii* o kénan, a káa mínneen lé ké lézenmaalakebhaa olu la?» ⁴¹ Ii a yawi kó: «A yáa o kóyoongebhaa olu fáa, a táa mánñwaan i la. A yáa a ye *lézennyve* ó kéeefa lézenmaalakebhaa gbéelu mán mínnu káa a ye lézen ñó tɔon ó ló a bhóo a san lo.»

⁴² *Enza* ñé fɔ i ye kó: A mán tinninnaa miin ngála Kitabu o lo bhá ñan?

Bhónɔbhaa olu tée wé í bá tefe mínnon,

o lé wéé ké tefe kúugbεε ño le.

O fáanan Mantii ó lé la,

oo kóba lé lé án née bhóo!

⁴³ *Enza* ñé wé ke fɔ kó: «O lé kóson, tó ní fɔ a yé ngó: *Ala yé Mansaya* ó héle o táa dí a mán bhée, a yáa ló lananbheε olu bhóo, mín núu sé a loko o kéla. ⁴⁴ [Mɔɔn óo mɔɔn ké í bé o tefe ó ka, o tii o kóo olu yáa í lókeengeε, ni o tefe ó ló ngé bé mɔɔn mínnga, o tii o yáa í lómunuu.]»

⁴⁵ *Faanlɛɛpansebhaa* olu kúnndii ólu ní *Falizen* ñolu *Enza* ñen saanan olu myén mínngé, íi bhó ñan le óo *Enza* ngan ndée ile léelu mán wé. ⁴⁶ Oo ké mínngé, í tée ñánñiinnan *Enza* myaanko ó mán, wáa i tée sháannan yaman o ñen, ke mansɔɔ bé tée *Enza* yacela Ala ye céla lé le.

Sáanan mín nǵé kwéenyako o súnmanngo o ka

Luka 14.15-24

22 Mɔɔn mǐnnu tóo tée Enza ngómankan ɲo la, aa saanan gbée fɔ olu yé tá kó: ² «Sángboo ó Mansaya oo ténmen, o lée nín: Mansace la é sunmanmba ké a dhyénje yé kwéenyako o fé ³ Aa a ye bháalakedhye ɲolu bhyáashaa kó kwéenyako oo fɔ mɔɔn mǐnnu ye, kó ii táa olu kii lóminko o la. Wáa o mɔɔn ólu mán sɔn kénan lóminkelaa ó la. ⁴ Aa bháalakedhye ngbéelu bhyáashaa ké a wée wée fɔla olu ye kó: «Áa táa fɔ mɔɔn ólu ye kó ɲén sunman ɲo wée sii, kó ní ɲen tóla ólu ní ɲén bhyáa njéman ɲó léelu fáa o súnmanngeko o la. Áa fɔ i ye kó a bé wée mɔɔn.» ⁵ Wáa kwéenyako oo fɔ mɔɔn mǐnnu ye ólu mán táa kiili o lógbé. I bé é táa i taashaa lá í yé: Ló lúu táa seen mán, ló lúu táa i ye féekelaa o la, ⁶ ló gbée lúu bháalakedhye ɲolu myáan ke mala i man hádi, tó ke i fáa. ⁷ Mansace ó mwénnen. Aa a ye swaasi olu bhyáashaa ke táa o mɔɔnfaabhaa olu fáa tó ke tá bhyáa i ye só ó la. ⁸ Aa wée ke fɔ a ye bháalakedhye ndo ólu ye kó: «Kwéenyako o súnman ɲo wée sii, wáa mɔɔn mǐnnu kiinin nǵé ké, olu kiikun mán ké la. ⁹ Oo la mǐnnge, áa táa sháafaa ɲólu la, a ké mɔɔn súu súu yé, áa o bé kii sunman ɲo mán.» ¹⁰ Bháalakedhye ɲolu táa sháafaa ɲólu la, ii mɔɔn súu súu yé, ké aa ké mɔɔnbhée le bháa wáman mɔɔn yóo ne bháa, ii o bé ládhye kénan ni olu le. Lóminkébo ɲóo fá mɔɔn o la, o bhóo ó lé mán. ¹¹ Mansace oo lo kó a kée tée mɔɔn kiinin ɲólu mánfée. Aa ce ló yé yénɔn, mansiifaani te té o kannan. ¹² Aa o ce ó mánɲaanke kó: «Ndwáanva, aa ké díi tó ílee lo yánun keni mansiifaani té í kannan?» Ce ó mán fé nɔ. ¹³ Oo ké mǐnnge, mansace oo fɔ bháalakedhye ɲolu ye kó: «Áa a se ɲó ní a bhóo olu síli ke a lafii kéenman diwi o la. A yáa kási ké yénɔn ké a dinmisaninmba ó yé.» ¹⁴ Enza nǵé wée ke fɔ íkwɔ kó: «Aa céne, mɔɔn shéeman ngiinin nǵé, wáa mǐnnu lóɔnɔmɔɔnnin nǵé ke lo, olu mán nzháa.» »

Bhóobho o kákan ke ké mansace ó ye a?

Maki 12.13-17; Luka 20.20-26

¹⁵ Falizen ɲolu táa ɲóɔɲe, i te káa ke ténmen ké Enza ngbú lákan ɲo a ké a labkun ne, ii o kó ó ɲánɲiin. ¹⁶ Ii wée ke i ye kaamɔɔndhye ɲo lólu ní Elɔdi dhyáaɲen-mɔɔn ó lólu bhyáashaa kó ke táa fɔ Enza ɲen kó: «Kaamɔɔn, án ni la ɲóo ii tinɲan le fɔla: Íi Ala sháa o yáala tinɲan le ka, í té sháannan í mɔɔnɔɔn ó ɲán o ɲen, í ló ndé ló bhóla lóla. ¹⁷ Oo la mǐnnge, án ngáa kó mǐn nɔ nín, í tá ɲánla ó fɔ án ɲen o ka: A láanin ɲe kó mɔɔn a nísɔn o bhó Mansace Sezali ó ye bháa bháanin a laanin ndé?» ¹⁸ Wáa aa ké mǐnnge oo Enza ndée bhóla i miliya yóo ɲó kélaman, aa fɔ i ye kó: «Ále fyáangafo ólu! Mǐnnen lé kóɔn tó áa nóswaannan? ¹⁹ Áa wéegbannan nɔ yáa nán, o mǐn nǵé tála ke ké nísɔn lé

mansace ó ye.» Ii wéegbannan ngée yáa a lá, ²⁰ tó Enza nǵé i manɲaanke kó: «Yéetii yáa óni a tó é wée mǐn mán nín?» ²¹ I ko a ye kó: «Mansace Sezali.» Oo ké mǐnnge, Enza nǵé fɔ i ye kó: «Oo la mǐnnge, fé mǐn nǵé mansace ó tá le, áa o dí mansace ó mán, tó fé mǐn nǵé Ala tá le, áa o dí Ala man.» ²² O yawili oo bháa i la ke tǐnmin. Ii Enza mankenin ndo ke táa.

Sadusi olu Enza ɲaankela su ólu kúunngo o la

Maki 12.18-27; Luka 20.27-40

²³ O ló ngée ɲo la, Sadusi la lúu nan Enza ndóɔfɛ. O mɔɔn ó lée lúu fɔla kó su ólu táa kúun. Ii Enza manɲaanke ²⁴ kó: «Kaamɔɔn, Musa é fɔ kó: *Ní ce mǐn nge muso tá, ke sayake ké a man dhyé nzɔɔ a la, o tii ó bhádhye ó kákan ke o muso o tá ké aa dhyé nzɔɔ táabhaa o ye.* ²⁵ Kééke bhádhyemannje wóonvyaa ló tée án nvé yánun, jónan oo muso tá oo sayake ké a man dhyé nzɔɔ bhá. Tó ke a muso tó a bhádhye ɲó ló bhóo. ²⁶ Bhádhyemannje wóonvyaa ó bé é muso kée ɲó tá o ɲán o lé mán. I mɔɔn wóonvyaa ó bé é sayake, i si mán dhyé nzɔɔ muso ó la. ²⁷ I bé saya kénin ɲó kwɔ, muso oo saya ké íkwɔ. ²⁸ Su ólu kúunno ɲo ké sé wáati mǐnnɔn, muso ó káa ké a mǐnnen lé tá lé? Ke mansɔɔ aa sii i bé kunman kée ngée!» ²⁹ Enza nǵé i yawi kó: «A wée fii, ke mansɔɔ a mán Kitabu o la, a ló mán Ala ye sébhaaya ó la. ³⁰ Ke mansɔɔ su ólu ké kúun wáati mǐnnɔn, ce ló táa muso tá, muso ló ló ndáa sii cela, i bé káa ké lé oo maleeka lu, sángboo o la. ³¹ Mǐn nǵé nan ké su ólu tá kúun ɲó le, a mán o kó ó séwenin ɲé kitabu o la? Ala é álase tá ne kó: ³² *Ne lée Bulaaman ye Ala o le, óni Shaaka ye Ala o, óni Yangubha ye Ala o.* Enza nǵé wée ke fɔ kó Ala té sú ólu yé Ala le, waa ɲáanman ɲólu yé Ala. ³³ Mɔɔn oo mɔɔn é Enza ɲé o kóman ólu fɔla, oo bhó o mɔɔn ólu bé kóɔman.»

Tó mǐn nguu a gbée ke tǐnmin

Maki 12.28-34; Luka 10.25-28

³⁴ Falizen ɲolu myén mǐnnge kó Enza ɲwéen ke tó kóman té Sadusi olu bhóo bhée, ii ɲóɔɲe. ³⁵ Seliya kaamɔɔn ló tée ale Falizen ɲolu la, o tée fé ke Enza nóswaan. O ɲán o mán, aa Enza manɲaanke kó:

³⁶ «Kaamɔɔn! Ala ye tó ɲolu la, tó ɲó mǐnnen lé kúu a gbée ke tǐnmin?» ³⁷ Enza ngó a ye kó: *Í ye Mantii Ala o a dhyáa í yé í yóso ó bé la, í ní o bé la, í miliya ó bé la.* ³⁸ Tó mǐn nguu a gbée ke tǐnmin tó aa tó ɲjónan óle, o lée wé. ³⁹ Tó mǐn nǵé túunan o la, tó a kuu a gbée íkwɔ, o lée nín: *Í mɔɔnɔɔn ó a dhyáa í yé óyoo íle gbú a dí í yé ye ɲán mǐn man.* ⁴⁰ Musa yé tó ɲolu ní céla ólu yé kaangkan ɲo bé kwó senmennin nǵé o tó nvyáa ó lé la.

Ɔe mīin Kísibhaa óni Laula Ɔe

Maki 12.35-37; Luka 20.41-44

⁴¹ *Falizen* ɲolu tée ɲóɲɲe la, tó *Enza* ɲé i manɲaanke kó: ⁴² «A tá ɲánla ó la, *Kílisi* oo yéetii le? Aa yéetii bhónzɲ ne?» Ii a yawi kó: «Aa *Laula* le bhónzɲ ne.»

⁴³ *Enza* ngó i ye kó: «Aa ké díi tó *Ní Sennenyandin* ɲóo *Laula* lo a fɔ o lɔ a bhónzɲ ɲó mán kó *Mantii* ó? *Laula* é fɔ lé kó:

⁴⁴ *Mantii* Ala é fɔ ɲén *Mantii* o ye kó:

Í sii móobhɛe kɔɔ,

fɔ ní í yúu olu bhyáa í sé ngɔɔ.

⁴⁵ O ɲán o mán, ni *Laula* kó *Kísibhaa* o mán kó *Mantii* ó, *Kísibhaa* oo sé kéla *Laula* Bhónzɲ né díi?» ⁴⁶ Mɔɔ mán kó *Falizen* ɲolu la ke *Enza* ɲawikan ngée nɔɔ. Ke ta o ló ɲó mán, mɔɔn sí lo mán í swáan *Enza* ɲaanke lɔ bhée.

Enza ngó lɔ kénan séliya kaamɔɔn olu ní

Falizen ɲolu yé kókese ɲólu ke

Maki 12.38-39; Luka 11.43,46; 20.45-46

23 *Enza* ngó a ye *kaamɔɔndhye* ɲolu ní yaman o ye kó: ² «*Seliya kaamɔɔn* olu ní *Falizen* ɲo lée lúu *Musa* yé tɔ o ɲánlɔɔɔbhaa le. ³ Oo la mǐnngɛ, áa i fɔkan ɲó bé lataaman, wáa a kénan i ye kókese ɲólu kele! Ke mansɔɔ, ii kó mǐn nɔɔla, i gbúlu té táamanla o sháa o fé. ⁴ Ii lwée ngbíyanin ne siila mɔɔn olu kunnan, waa í tɛ í bhóokwɛennin ɲo túula o lá yáanin dɔɔnɔn ne ké a lá maanmaan. ⁵ Ii kweli o bé kela lé ké mɔɔn ɲolu a i lasaa. O lé kóɔn, séwe mǐn ɲé kéla ilee lú ce nan, óni i bhóola, o bwónannin née kéla mɔɔn tɔ o bé tá le. O kwɔ, ii mansiife nzháayala i ta deekeba olu man lé. ⁶ Siilaa bhée mǐn núu kéla ɲénzhaafe, o lée lú dhyáa é kéla i la lóminkɛlaa olu la, óni *séebho* ɲólu la. ⁷ Mɔɔn olu ké ké i fola ni bhéesiili le yamanywaa olu la, óni ke taa i kii le kó «kaamɔɔn ó!» O lé dhyáa é kála i la. ⁸ Wáa álee kénan sɔɔn ké mɔɔn olu a ké fɔla a mán kó «kaamɔɔnba». A béé lé oo bhádhyenjeman nú, kaamɔɔn kée ɲó lée ále bé la. ⁹ A kénan fɔ mɔɔn oo mɔɔn mán lúukolo ó ka kó «án Nvá». Fa kéembe lée a lá, o lée sángoobo ó la. ¹⁰ A kénan tó ké mɔɔn olu ló ɲan taa a kii le kó «cɔɔnba», ke mansɔɔ cɔɔnba kéembe lée a lá, mǐn ɲé *Kílisi* o le. ¹¹ Mɔɔn mǐn nge ké a bé kundii le, o lé kákan ke ké á yé bháalakedhye ne. ¹² Mɔɔn mǐn nge a yéé lɔbwɔnan, o tii o yáa i manyiili shɔɔ, wáa mɔɔn mǐn nge í mányii, Ala yáa ó tii ó bwónan.»

Enza ngó Falizen ɲolu ní séliya kaamɔɔn olu

fyáangafo bhóo a bwó

Maki 12.40; Luka 11.39-52; 20.45-47

¹³ *Enza* ɲé wɛɛ ke fɔ kó: «Mɔɔn é álee tá le, álee *seliya kaamɔɔn* olu ní *Falizen* ɲólu! A fyáangafo olu! Áa mɔɔn olu lábanan kó i kénan í bhóo sii *sángoobo* ó *Mansaya* ó

kaɔ, álee gbú olu té a bhóo síila a kɔɔ, bhóosiikaɔɔ lo ɲé mǐnnu la, a té olu tó yénɔn ké olu a i bhóo sii a kɔɔ a. ¹⁴ [Mɔɔn oo álee tá le, álee *seliya kaamɔɔn* olu ní *Falizen* ɲolu! A fyáangafo olu! Muso mǐnnu Ɔe wée sayake, áa olu bhóofe ɲolu bé myaanla i la, ké a ló ɲé séé kannanja ɲolu kéla ké mɔɔn olu a a lásaa. Oo la mǐnngɛ, a tá kiti o yáa gbéya mɔɔn tɔ olu tá o lé síin!] ¹⁵ *Kunnangboya* é a yé, ále *seliya kaamɔɔn* olu ní *Falizen* ɲólu! A fyáangafo olu! Áa kɔɔji óni lúukolo ó lúyaalala mɔɔnɲiin ndɔɔn la kó aa lo a tá dǐnnan o la, wáa a kéwɛe o sɔɔla, áa o láyɛeman yaananmanmɔɔn lé álee síya le, háanin o tii ó tá yaananmanmɔɔnya oo tǐnmin a tá o ka.

¹⁶ *Kunnangboya* é a ye, álee mǐnnu é fyóondɔ le! Ále lée lúu fɔla kó ni mɔɔn ké í shén ke Ala bhatobhomba ó ké í séeya le, kó o shénnin o té la. Wáa kó séen mǐn ɲé Ala bhatobhomba ó la, ni mɔɔn mǐnngɛ í shén o séen ɲo la, kó shénnin bhée ó lée wé. ¹⁷ A ló ɲánloman ɲe kee, a ló ɲán o latuunnin ɲé! Séen ɲo lé kúu a gbée bháa, bháa Ala bhatobhomba ó? Nɔɔn ngó séen ɲo wée sennenyaa Ala bhatobhomba ó lé sɔɔbu lá lé? ¹⁸ Áa fɔla ikwɔ kó ni mɔɔn ké í shén ke *faanlɛebhɔlaa* ó ké séeya le, kó o shénnin o té la, wáa kó mɔɔn ké í shén faanlɛefe ɲo lé la, kó shénnin bhéebhɛe ó lée wé. ¹⁹ A ló ɲán latuunnin ɲe! Faanlɛe ó lé kúu a gbée bháa, bháa faanlɛebhɔlaa ó? Nɔɔn ngo faanlɛefe ɲo wée sennenyaa faanlɛebhɔlaa ó lé sɔɔbu lá? ²⁰ Oo la mǐnngɛ, mɔɔn mǐn nge í shén faanlɛebhɔlaa ó la, ké o tii o wée í shén faanlɛebhɔlaa óni faanlɛefe ɲo le bé lá kéene wé. ²¹ Mɔɔn mǐn nge í shén ke Ala bhatobhomba ó ké séeya le, ké o tii oo í shénnan o bhó ɲóni Ala le lá kéene wé, Ala mǐn bhátobho ngo yé! ²² Mɔɔn mǐn nge í shén sángoobo o la, ké o tii oo í shénnan Alataannan nɔɔn-mɔɔnaa óni ale Ala le lá wé, ke mansɔɔ ale lé nɔɔn-mɔɔnaako e. ²³ Mɔɔn é álee tá le, ále *seliya kaamɔɔn* olu ní *Falizen* ɲólu! A fyáangafo olu! Nánkwɔfe ménsen mǐn nu é nan ké nannanye ni aneti ní kumen ɲolu le, áa yáa bhɔla o bé la. Tó tɔ ɲo ywáa kúugbɛe mǐn núu nan ké tɛleɲan óni hinnen óni lánanya óle, a té olu yacela. Ké a mánngan ke o léelu bhɔ sháa man. Ké dɔ olu fala o ka. ²⁴ Álee sháanɛn fyóondɔ olu! Áa a yé jíminnda o mánseennɛnla kó háanin sóso fitiinɛn ngéan taa a kóɔnɔn, ké áa ɲóɔnmɛn ó lákuunnan cɔ!

²⁵ Mɔɔn é álee tá le, ále *seliya kaamɔɔn* olu ní *Falizen* ɲolu! A fyáangafo olu! Áa yáafye olu ní tása olu kwómanlaa ó lé kwóla tó ke i kóɔnɔnlaa ó mɔɔnɛnmba ó tó. Áa a ywáa olu mánkwola sennenyaa bhóoman ké natabaya óni yeɛlomyaanbhɛeya oo a yóso ó la. ²⁶ *Falizen* fyóondɔ ó! Yáafye óni tása olu kóɔnɔnlaa olu kwó otun, o ké ké í kóɔmanlaa ó yáa sennenyaa.

²⁷ Mɔɔn é ale tá le, álee *seliya kaamɔɔn* olu ní *Falizen* ɲolu! A fyáangafo olu! Pénndulu gbé lánin ɲé kábulu mǐnnu mán, a bhónin ɲé o kábulu síya o léelu la: I kanaa ó bhónin ɲé kála fé njéé ne la, ké su kóoguun

ηόλου ní fé ndwéenin bésuu fanin jé í kóokókó. ²⁸ Álee céne! Mókó olu ké a yé, íi fɔ kó áa mókó télenin né le, ké a yóso ó fánin jé fyaangafoya óni níyooŋan o la.

²⁹ Bókó é ale tá le, álee seliya kaamókó olu ní Falizen ηolu! A fyáangafo olu! Áa kábulu lu lóla Ala ye céla olu yé, óni ke mókó télenin ηolu tá kábulu olu mánsii céene, ³⁰ tó ke fɔ kó: «Ni án ndéé ké án myéman ólu tá sán o la, án ne ni olu te táa bhye kéeman céla olu fáa ó mán.» ³¹ O ján o mán, á gbúlu wéé ke a gbú séeya le ke a gbúlu yáayii, ke a yáa kó mínnu wéé céla olu fáa, kó áa olu bhónzɔ ne le. ³² Áa wá có! A bhyéman lúu kó mín lamyaa, áa o tó o lábha né téeman! ³³ Ále santutudhye ηólu! Ále káa sé bwásila yaananmanlɔtaa kítii o mán díle? ³⁴ O lé kókó ján céla lú ní kóokómaa lu ní seliya kaamókó lú cé a mán: A yáa i lólu fáa, a yáa i lólu gbáan yíi mán, a yáa i la gbéelu gbási gbénŋen lá a yé séebho ηolu la, a yáa ké i tóla só ó bé la. ³⁵ Mókó-teenin mín nú fáa lúukolo ó ka, ke ta ce télenin *Abeli* yéé bwónin ηó mán fɔ kénan sé Balaki dhyénje Zakali tá ó mán, olu yáace yáa bhɔ á álee lu la. Áa Zakali fáa Ala bhatobhomba óni faanleebhɔlaa ó ce. ³⁶ Tó ní fɔ a yé tinŋan in ne ngó, o kóyoo ηó bé yáace yáa bhɔ álee bímkókó mín nú la!»

Kóman mín jé Yeluzalemu só ó tá fa nvé

Luka 13.34-35

³⁷ Enza jé fɔ íkwɔ kó: «*Yeluzalemuka* olu, *Yeluzalemuka* olu, ale mín núu Ala yé céla olu bwónan káwa la ké í fáa, síŋan yéé né tée fé ké a ládhye ndókfe óyoo shishe óo a dhyé ηólu ladhyela a káwa ó kókó ján mín man, waa a mán sún! ³⁸ Oo la mínngé, a yé bhó ηó lókoo ján tó féfe. ³⁹ Ke mansókó tó ní fɔ a yé ngó a táa jé bhée. Fɔ a ké fɔ kó: *Mókó mín jé nánla Mantii ó tóla, tando é ó ye.*»

Enza jé Ala bhatobhomba céko ó lásela

Maki 13.1-2; Luka 21.5-6

24 Enza jé bhɔ Ala bhatobhomba ó lá, a taatɔ óle, a ye *kaamókóndhye* ηolu í mángbaa a lá ke fɔ a ye kó: «Íi Ala bhatobhomba míin nɔ í séwela le!» ² Aa i yawi kó: «A ló ján é o bé lá nin, wáa tó ní fɔ a yé tinŋan in ne ngó, o káwa ó sí táa tó a siilaa o ló ya. Bhó ηó yáa wéyaa féfe.»

Tóbya olu lámayaan ó

Maki 13.3-13; Luka 21.7-19

³ Enza jé táa í síi *Olivyetii* ó ka mínngé. A ye *kaamókóndhye* ηolu í mángbaa a lá ke a manŋaanke í kéenan tá kó: «Kaamókó, íi kó mín nɔ sén wé, o káa ké wáati mínneen lé la? Í tá kwɔsesan óni dínŋan ó lábhanzan o tókómansii o káa ké mínneen ní mínneen lu le?» ⁴ Enza jé i yawi kó: «Áa í yáakii tó a yéé la, a kénan tó ké mókó ló a a láfii ⁵ Ke mansókó mókó shéeman jánan

nan nín ndókó óle ké fɔ kó: Né léé *Kílisi* o le. I yáa mókó shéeman náfií o bhóo ó mán. ⁶ A yáa kéékekan nu myén, óni keeko lu mánŋan, o sí kénan a mánshaan: Fɔ olu a ké lé, wáa o táa ké dínŋan labha ηo sénin ne. ⁷ Síya la yáa í wíi síya gbéelu kanman, yamaanla yáa í wíi yamaan gbéelu kanman. Kókó yáa ké ywáa shéeman mókó, lúukolo ó yáa yaayaa ywáa shéeman mókó. ⁸ O kó ó bé yáa ké tóbya olu lámayaan o le óyoo muso tinnɔ ó ó tóbya myáanla ténmen ne.

⁹ Mókó olu yáa a ló bhóolɔ, i yáa a fáa. A yáa gbóya yamaanla mókó olu ye né tókó kókó. ¹⁰ Lánanya o yáa bhɔ mókó shéeman móo, i yáa bhɔ jókó ngwókó, i yáa gbéya jókóŋen. ¹¹ Céla kóo ngóo nzhéeman jánan yé, i yáa mókó gbókó láfii. ¹² Kóyooŋe ó yáa fáan só, tó dhyáŋkókóya óo lókóya mókó gbókó yóso la. ¹³ Wáa mókó mín nge í lója ke táa sé a la ηó mán, o yáa kisi. ¹⁴ Sanmankanmɛé mín nɔnɔnín jé *Ala yé Mansaya* ó tá fa nvé nín, o sanmankanmɛé ó yáa í lase dínŋan ó ywáa bé la, ke ké séeya lé síya olu bé ye, tó dínŋan é tó í lábhanan.»

Mantii Enza ngó tóbya ó yáa í lánantinmin

Maki 13.14-23; Luka 21.20-24

¹⁵ Enza jé fɔ kó: «Céla Daniyeli é sewe kó *fé nzúu yóo hálamutɔ* ló síi Ala bhatobhomba ó la ke o ywáa ó bhɔ sénnenya bhóoman. Mókó mín nge o ywáa ó kála, o tíi o yáa bhɔ o kó ó jánle. A ké o kó ó yé kéla, ¹⁶ ále mókó óo mókó ké ké *Zude* mala ó la, áa bwéé ke táa a lóon-aanbhɔ tii olu mán. ¹⁷ Mókó mín nge ké a ye bhó ηó kúnŋan, o tíi o kénan í yíi bhó ηo kókókó ke a bhóofe ηolu tá. ¹⁸ Mókó mín no ngé ké seen mán, o tíi o kénan í kwósee lúman táamanlataafaani tá tókó la. ¹⁹ Bókó yáa ké muso kókóman ηólu ní dhyémbatii olu ta lé o lo ηó la! ²⁰ Áa Ala déli ké a bwéesan o kénan bhye nénnenbakowaati o man wáman *lɔnwɛɛnlii* ηo man. ²¹ Tóbya o yáa bwónan gbúnigbuke. Ke myáan dínŋan lámayaan ó mán, kénan sii bí la, a sí téman ké bhá, a lo nzí táa ké bhée. ²² Ní Mantii ó téman o wáati o kánnansunŋan, mókó sí té táa bwási. A káa o wáati o kánnansunŋan a ye mókó lókókóman ηó léelu kókó. ²³ Ní mókó ló ké fɔ a yé o sán olu la kó: «*Kílisi* óo ya!», wáman kó «aa yeen!» A kénan lá o tíi o la. ²⁴ *Kílisi* kóo ngóo ní céla kóo ngóo nzhéeman jánan í wíi, i yáa tókómansii baba ní káwananngo bá bá lú ke mókólafii tókó la, háanin Ala ye mókó lókókóman ηólu, i yáa olu láfii o jánŋiin. ²⁵ Njwéen a tóo lasowi o bé la!

²⁶ Ni lólu ké fɔ a yé kó: «Kísibhaa oo dhyé o ló!» A kénan táa yé. Ni i lo ngé fɔ a yé kó: «Aa ywáa lóon-aankenin nɔ ló yé mókó!» A kénan lá i la. ²⁷ Tinŋan sá ηó í bhóo lábha kókó jóni teebe ηo la ténmen ne, *mókó Dhyénje* o káa nan o ján o lé mán. ²⁸ Ní fénzú é ywáa mínŋan, lwaa olu í ladhyenan o ywáa o le ló.»

Mwɔn mɔ́n nɛ́ mwɔn Dhyénjɛ́ ólɛ́ o kwóswɛ́nɔn o

Maki 13.24-27; Luka 21.25-28

29 O tɔ́lɔyá wáati ólu ké bhɔ́ í lá ténmen, tee ó yáa í mánfin, káa ó ló ndáa gbé bhée, lóodhye n̄ólú yáa bhɔ́ sáman ke bé, óni sébhaaya mɔ́n núu sá n̄ó lɔ́ olu yáa maanmaan.

30 «O ké ké o lɔ́, mwɔn Dhyénjɛ́ ó, tɔ́mwansii mɔ́n nɛ́ o nánko fɔ́la, o kó ó yáa yé sángoobo o lɔ́, tó síya súu súu é lúukolo ó ka, olu yáa kásike. I bé yáa Mwɔn Dhyénjɛ́ ó nántɔ́ ó yé káwa ólu ka ni sébhaayaba óni n̄ólɔyaba ó le. 31 Búufyekanmba ó yáa bhɔ́, tó mwɔn mɔ́n nɛ́ mwɔn Dhyénjɛ́ ó le, oo a ye malɛ́ka olu bhyáashaa dínɔn n̄ó nánannin ó fá n̄ó bé kɔ́ ke myáan sángoobo kún míin mán ké táa sé kún dɔ́ ó mán ké a ye mwɔn lɔ́tɔ́mwannin n̄ólú ládhye.»

Saanan míin la figisun n̄o man

Maki 13.28-31; Luka 21.29-33

32 «Áa a yéé sɔ́ hákii lá, saanan míin lá figisun n̄o man. Ní a ké yé kó yíi bhóo óo táa í mánnuun ne, ké aa táa í búu kwaa bhɔ́ le, áa lála óyoo sanmanyi I o wéé gbaa. 33 O n̄án kée n̄ó mán, a ké ké o kó ólu yéla wáati mínn̄n, aa lɔ́ n̄óo mwɔn Dhyénjɛ́ ó nán wáati o wéé gbaa. Óo aa sháala. 34 Tó ní fɔ́ a yé tinɔn in ne ngó, án n̄én wáati mɔ́n mwɔn ó bé táa sayake, ké kó míinnu bé mán ké bhá. 35 Sángoobo óni lúukolo ó yáa tinn̄in, wáa n̄én kóman ólu táa tinn̄in tún.»

Mwɔn Dhyénjɛ́ ó nán ó yáa bháa bé lɔ́

Maki 13.32-37; Luka 17.26-30,34-36

36 «O kó ólu káa ké ló mínn̄n, wáman wáati kée mínn̄n, mwɔn óo mwɔn mán o lɔ́, malɛ́ka olu mán lɔ́, háanin Dhyénjɛ́ ó mán o lɔ́. Ala mɔ́n nɛ́ Fá ólɛ́, o kéembe lé a o lɔ́. 37 Kó míin ké Nuwo yé téé ó lɔ́, o n̄ón n̄án ké íkwɔ́ mwɔn Dhyénjɛ́ nan wáati ó lɔ́: 38 Tinɔn o wáati o lɔ́, ké sámba ó mán nan bhá, mwɔn ólu téé lóminkela, i lo ndéé í mínn̄n, i téé muso fúu kéla óni ke i dhyémuso lú ló fúu la. Fɔ́ ké táa sé Nuwo lo no n̄ó mán kúunmba ó kónn̄n. 39 I mán sówi fósi mán, fɔ́ sámba óo bé lo mínn̄n ke mwɔn bé látuun. Mwɔn Dhyénjɛ́ ó, ó nánlo n̄ó káa ké céne íkwɔ́.

40 O n̄án o mán, ce fyáa yáa ké seen kéeman, kée n̄án táa ké tɔ́ kée n̄ó tó yé. 41 Muso fyáa yáa tó koonduu, kée n̄án táa ké tɔ́ kée n̄ó tó yé. 42 Oo lɔ́ mínn̄ge, áa tó í n̄ánla, ke mansɔ́ a mán a yé Mantii o nánlo n̄o lɔ́. 43 Aa lɔ́ kó ní bhóndii ó téé ké so n̄ó nánwaati lɔ́nan, a tɛ́nan tó í n̄ánla ké so n̄ó kénan ló a bhóo bhónan. 44 O kónn̄n, Álee lóbbhyenin n̄án ké, ke mansɔ́ a té í

I Izalayelika ólu ta wáati óni án ndá o man ngée. I léé lú fe yé yíi olu te i búu kwaa kéla sanmanyi o lɔ́, ó wáati o té kéla an néelu fe ya.

milila wáati mɔ́n mán, mwɔn Dhyénjɛ́ ó káa nan ó wáati ó lé lɔ́.»

Bháalakedhye hákiiman n̄óni bháalakedhye n̄óo n̄ó

Luka 12.41-48

45 «Bháalakedhye ndélenin n̄ó hákiiman mínn̄n lé yé, ní a kunndii ó wéé a lásii a yé bháalakedhye ndɔ́ ólu kunnan ké aa i yé lómin ó di í mán a diwaati lɔ́? 46 Yee-manfa yáa ké o bháalakedhye n̄o ye ni a kunndii o kénan a sɔ́ o bháala olu kéla. 47 Tó ní fɔ́ a yé tinɔn in ne ngó, a kunndii ó yáa o bháalakedhye n̄o lásii a bhóofe n̄o bé kunnan. 48 Wáa ni a ke ké bháalakedhyenoo ne, tó aa fɔ́la a yéé kónn̄n kó: Ngunndii ó táa nan jónan, 49 O lɔ́, tó aa a bháalakedhyen̄n tɔ́ ólu gbasi, ké tó lóminba ke ó la, óni mínn̄nba ó la ní dɔ́lɔ́ olu le. 50 O bháalakedhye n̄ó té í milila ló mɔ́n man, óni wáati mɔ́n mán, a kunndii ó káa nan o ló n̄ó lé lá. 51 A yáa o bháalakedhye n̄ó bhɔ́ yé ké a tɔ́lɔ́ fyáangafo ólu tɔ́lɔ́sepan ó lá, olu kási kéla yén̄n ké i dinmisaninmba ó yé.»

Saanan míin sínngbii tá n̄olu ka

25 Enza n̄é fɔ́ i ye kó: «Ala yé Mansaya ó káa ké ténmen, o léé nín: sínngbiinin ndá n̄é laman nu myáan í bhóokɔ́ ke táa kwéence lɔ́ saala ló n̄ó la kó ii táa kéene kwéenyakoywaa o lɔ́. 2 Sínngbiinin lóo téé yén̄n hákii té te olu mán, tó lóo téé yén̄n hákii téé olu mán. 3-4 Hákiinda n̄ólú i ye laman n̄o tá, wáa i man táyi ta minnan n̄o kónn̄n. Táyi II déde té té olu bhóo.

5 Kwéén ó téé díla ce mɔ́n man, o ce ó mán nan mínn̄ge jónan, sunn̄n é tinn̄in sínngbiinin ndá n̄olu ka. 6 Lúutaa ó mán, mwɔn ló é fɔ́ ni gbáa ne kó: «Kwéence o wéé nan! Áa bhɔ́ kénan a labhye!» 7 Oo ké mínn̄ge, sínngbii tá n̄olu o í wíi téeman ke i ye laman n̄olu lóbbhye n̄o lámayaan. 8 Tó hákii té té sínngbii mínn̄u mán i see ló wé, olu fɔ́ hákiiman n̄ólú ye kó: «Án n̄en laman n̄ólú fe ke sa, áa án n̄zɔ́ a yé táyi o ló sɔ́ lé!» 9 Hákiiman n̄ólú fɔ́ i ye kó: «Ni o ké ké, táyi o táa án nee ní ále tá laman n̄o bé bhɔ́. Oo lɔ́ mínn̄ge, áa táa táyifelebbhaa olu fé yén̄n kéene le ke táa a lɔ́ sá.» 10 O fɔ́nin n̄ó kwɔ́, ii bhɔ́ kéenman ke táa táyisanaa o lɔ́. Ke i tó o sháa o la, kwéence oo nan i kwɔ́shaafe tó sínngbii lóo mínn̄u téwé i ta laman n̄o lóbbhye n̄wé, ale ní olu táa kéene ke táa lo kwéenyakoywaa o lɔ́. Ii lá ó sɔ́.

11 Kwó kwó o la, tó sínngbii mɔ́n n̄olu í kunnanbhɔ́ ósɔ́ kénan lá ó mángbasi ni fɔ́ le kó: «Mantii o, Mantii o, lá ó láka án n̄én!» 12 Wáa kwéence ó í yawi kó: «Tó ní fɔ́ á yé ngó, mán á lɔ́ fése fése félu!» »

13 Enza n̄é o saanan o láfaa ni fɔ́ le kó: «Oo lɔ́ mínn̄ge, áa tó í n̄ánla, ke mansɔ́ mwɔn Dhyénjɛ́ o, o

II Táyi: A fɔ́nin n̄é geleki kitabu o ló lé kó túu.

káa nan tee mín man, óni wáati kée mínnɔn, a mán o la.»

Sáanan mín nǎ bháalakedhye nzawa ólu ka

Luka 19.11-27

¹⁴ Enza nǎ wɛɛ ke fɔ kó: «Ala yé Mansaya ó káa ké ténmen íkwɔ, o léé nín: Aa lé óyoo ɛɛ ló táatɔ lé táa-manla, aa a ye bháalakedhye nǎlu kii ke a ye nanfoo ó kéeɛa i man. ¹⁵ Aa nanfoo ó lótaa ke kéeɛnan ní í bé kée ngéenan faan o lé. Aa séenmɔɔ lóo dí a la mán, ke séenmɔɔ fyáa dí a kée ngbée mán, tó ke séenmɔɔ kée ndí a tɔ kée nǎ mán, tó ke táa. ¹⁶ Bháalakedhye nǎo mín nǎ séenmɔɔ lóo sɔɔ wé, oo a ta séen nǎo kée mánnanngun né íkwɔ ke séenmɔɔ lóo gbée ɔɔ o julaya ó la. ¹⁷ Séenmɔɔ fyáa é dí mín man, oo mɔɔn jónan ó tá kó ó sí ke séenmɔɔ fyáa gbée ɔɔ mɔɔn le o nán o mán. ¹⁸ Tó séenmɔɔ kée nǎ dí mín man, oo táa jáan shén tó ke a kundiiɛ o, o ye kéeɛfaman mín nǎ wé, ke o nánmanloon-aan kée jáan ó la.

¹⁹ Wáati já nǎ tinnin, tó bháalakedhye nǎlu kundii ó tó nánla ke bhó táaman o la. Aa fɔ i ye kó: «Ní kéeɛfaman mínnu ló a bhóolɔ, áa nan ó kwaan kée nǎn.» ²⁰ Séenmɔɔ lóo é dí mín man wé, oo í mángbaa ke séenmɔɔ lóo gbée di ke fɔ kó: «Mantii o! Í táatɔ oo séenmɔɔ lóo lé dí mán. Ní bhɔɔ lóo gbée ɔɔ ke fala o ka, i bé lakafonin nǎo léé nín!» ²¹ Kundii ó fɔ a ye kó: «Í wée bháala bhée ke! Íi bháalakedhye mín ne, í kápin, mɔɔn ló nǎ sé ke lá í lá. Í wée kée lánanmɔɔn lé kó fitiinin nǎlu la. Ni wɛɛ kée cé, nǎan í bhóo síi kóba shéeman nán kwɔ ín nan! Nan kée ní nan an nǎanli nǎn nǎn!» ²² Séenmɔɔ fyáa é dí mín man, oo í mángbaa tó ke fɔ kó: «Mantii o! Íi séenmɔɔ fyáa mín dí ne mán, nǎwéen séenmɔɔ fyáa gbée ɔɔ ke fala o la. I bé lakafonin nǎo léé nín!» ²³ Kundii ó fɔ a ye kó: «Í wée bháala bhée ke! Íi bháalakedhye mín ne, í kápin, mɔɔn ló nǎ sé ke lá í lá. Í wée kée lánanmɔɔn lé kó fitiinin nǎlu la. Ni wɛɛ kée cé, nǎan í bhóo síi kóba shéeman nán kwɔ ín nan! Nan keni nan an nǎanli nǎn nǎn!» ²⁴ Séenmɔɔ kée nǎ dí mín mán, oo í mángbaa ke fɔ kó: «Mantii o! Ní la nǎo í yé kó o a gbée, í mán fé mín na ɛɛ mínnɔn, íi o tála o ywáa ó lé la! I mán séen kée ywáa mínnɔn, íi sunman ndéela o ywáa ó le la» ²⁵ O lé kóɔn ní sháan tó ke táa í yé nanfoo ó nánmanloon-aan kée jáan la. A ye nín!» ²⁶ A kundii ó kó a man kó: bháalakedhye yóonannin nǎo, sálabhaatɔ ó! Í tée la nǎo mán fé mín na ɛɛ mínnɔn, ni o tála o ywáa ó lé la, mán séen kée ywáa mínnɔn, ni sunman ndéela o ywáa ó le la, bháa díi? ²⁷ Tó aa kée díi tó í mán táa nǎn nanfoo ó ló nanfoolamalabhaa lu bhóo kée ndée mɔɔn sɔɔ a ka nánnin míin ne? ²⁸ Áa a ta séenmɔɔ kée nǎo myáan a lá ke o di séenmɔɔ tá ndíi o mán. ²⁹ Aa céne, ló kée kée mɔɔn mín móo, la yáa bhyáa o tíi o tá ó ka fɔ ke wasa a la, waa fé ndé mín móo, míin móo, o yáa bwási a lá. ³⁰ Bháalakedhye ngólo míin ngwénnin,

áa o tá ke a lafii kéeɛnman diwiba ó la kée aa kási kée yénnɔn kée a dinmisaninmba ó yé.»

Kiyamanwiilo nǎo

³¹ Enza ngó íkwɔ kó: «Mɔɔn mín nǎ mɔɔn *Dhyénje* ó le, o kénan wáati mínnɔn, a mɔɔnbyalaman nǎo yáa nan ni málɛɛka olu bé le, a yáa nan í síi a mɔɔnmɔɔnnaa mansay-alaman nǎo la. ³² Síya olu bé yáa í ládhye a nánmɔɔn, a yáa í mɔɔnmɔɔn óyoo bhyáamangbengbemaá oo saa ólu ní bhá ólu bhóla nǎnnga ténmen né. ³³ Mansace o yáa saa ólu bhyáa í bhóobhɛɛkɔɔ, tó ke bhá ólu bhyáa í bhóonwaan ngɔɔ. ³⁴ Mɔɔn mínnu káa kée a bhóobhɛɛkɔɔ, mansace ó yáa fɔ olu ye kó: «Nvá Ala wée héle kée ále mínnu ye, áa nan lo Mansaya o la! Ala é o lóbhye a ye dínnan lámayaan wáati o lé la. ³⁵ Ke mansɔɔ kóɔn é myáan mínnge, áa lómin dí mán, jíminmɔɔ é myáan mínnge, áa nǎ jíminnda la, ndée lónan né mínnge, áa a bhóo síi ngó a fé yé. ³⁶ Ngbóomankoo ndée mínnge, áa nán nvéeya bhó, ndé mán ngénnen mínnge, áa í bhóo bhyáa nǎn, tó ndée kaso lá mínnge, áa táa nvo.» ³⁷ O kée kée, mɔɔn télenin nǎo yáa fɔ mansace o ye kó: «Mantii o, án ni í kóɔntɔ yé wáati mínnɛen lé la tó ke lómin dí í mán, wáman ke í jíminmɔɔn ó yé ke jí dí í mán? ³⁸ Án ni í yé lónan nǎn bhóoman wáati mínnɛen le la ke án móo síi í kóɔ, wáman ke í mánkoo nǎ tó ke í féeya bhó? ³⁹ Án ni í mánngennenbhaatɔ yé wáati mínnɛen lé la wáman ke í yé kasola tó ke táa í fo?» ⁴⁰ Mansace o yáa í yawi kó: Amiinan. «Ní fɔla a ye tinpan in ne, ngo mɔɔn oo mɔɔn wée o kée mándhyenjem-an nǎlu bé la fitiinin nǎo yé, o tíi o tée o kela né lé yé wé!» ⁴¹ O kée wɛɛ, a yáa fɔ a bhóonwaanngɔɔbhaa olu ye kó: «Áa táa ke í cébhɔ nán, ále mɔɔn dáannin nǎo! Yaananman tá mín nǎo í lakin sɔtaannan ni a ye málɛɛka yóo nǎo ye, áa táa o tá ó la, ⁴² ke mansɔɔ kóɔn é myáan, a mán lómin dí mán, jíminmɔɔ é myáan, a mán nǎ jíminnda la, ⁴³ ndée lónan ne, a mán í bhóo síi ngó a fé yé. Ngbóomankoo ndée, a mán nvéeya bhó, ndé mán ngénnen sán mínnɔn, óni ndée kaso lá mínnge, a mán táa nvo.» ⁴⁴ O kée kée, i yáa fɔ kó: «Mantii o, án ni í kóɔntɔ yé wáati mínnɛen lé la, wáman ke jíminmɔɔn yé í lá, wáman ke í yé lónan nǎn bhóoman, wáman ke í mánkoo nǎ, wáman ke í mánngennenbhaatɔ yé, wáman mán kée í yé kasola tó án man í mángbe nǎo lóla?» ⁴⁵ Mansace o yáa í yawi kó: Amiinan. «Tó ní fɔ a ye tinpan in ne ngó mɔɔn oo mɔɔn mán o kée mándhyenjem-an nǎlu bé la fitiinin nǎo yé, o tíi o mán o kée né lé yé wé!» ⁴⁶ Enza nǎ wɛɛ ke fɔ kó: La ndé tóɔya mínnan, o mɔɔn yóonannin nǎo yáa táa o tóɔya ó la, tó nánman nǎn wéeɛbhɛ oo ywáa mínnɔn, mɔɔn télenin nǎo yáa táa yénnɔn.»

yáanin ngé saya ké í fée.» *Kaamwɔndhye* ɲo tó ọ́lu bée o fɔ o ɲán kée ɲó mán.

Enza ɲé í séeɓa Zešemane

Maki 14.32-42; Luka 22.39-46

³⁶ Fɔ é kéla ywáa mín man kó Zešemane, *Enza* ni a ye *kaamwɔndhye* ɲolu sé ó ywáa ó lo mínngɛ aa fɔ i ye kó: «Áa í sii ya ké ndáa nzée yéenɔn.» ³⁷ Aa Piyeli ní Zebede dhyénje fyáa ó bhyáa í fonga ke táa. Enza ndéwɛ bhyáa í ɲánlasii le, óni ke a ní ó tɔb. ³⁸ Tó aa fɔ i ye kó: «Né ní o wée tɔb koyoongɛ fɔ ke ké óo ngáa sayake a bhóo. Áa tó yánun, áa tó í ɲánla ní ne.» ³⁹ Enza ɲé í cébho i la dɔɔnin tó ke í cé ngbáan lúu lo ke Ala déli ni fɔ le kó: «Nvá Ala, tɔbyaba miin nín, ni íi sé ke ó cébho ne lá. Waa ó bé kwɔ, í kénan a ke ne sao óle, fɔ í légbu sao ó!» ⁴⁰ Aa í kwóseɛ a ye *kaamwɔndhye* nzawa ọ́lu saala. Aa táa ké ọ́lu sunnɔn lo. Aa i lakuun ke fɔ Piyeli ye kó: «Nɔn ngó ále mán sé léle kéembe kela a ɲán lá ni né le kée! ⁴¹ Áa tó í ɲánla, ke Ala déli ké á kénan lo lɔswaannin ó lo. Kóbhɛ ké yóso é Adamandhye ɲó kóɔnɔn, wáa a sé té a ye.» ⁴² Aa í cébho i la ko síɲan fyáaɲɔn o ke ké táa Ala déli íkwɔ kó: «Nvá Ala, tɔbya mín ɲé nánla nín, ni ngákan ke ngúnzii o kó lé, ni a táa sé í cébho la nan, í sáo ó a ké!» ⁴³ Aa í kwóseɛ *kaamwɔndhye* ɲolu mán íkwɔ, kénan i ɔɔ sunnɔn lo ikwɔ, ke mansɔɔ i bé ɲánfaa téwɛ gbíi ya i la. ⁴⁴ Aa i tó yénɔn ke í lɔnin manbho íkwɔ tó ke í sée síɲan sawaɲɔn ke óyoo aa í sée dɔ ọ́lu lo tenmen. ⁴⁵ Aa wɛ ke í kwóseɛ a ye *kaamwɔndhye* ɲolu saala. Aa fɔ i ye kó: «Áa sunnɔn le lɔ bhée ke a lɔnwɛɛn a? *Mɔɔn Dhyénje* ó, o káa ló yuumukebhaa ọ́lu bhóo wáati mínɔn, o wée bhyáa sé lé. ⁴⁶ Áa í wii ké án ndáa! ɲanvabhaa o léé nánla nín!»

Enza myaanko o

Maki 14.43-50; Luka 22.47-53; Yaya 18.3-12

⁴⁷ Ké Enza ndó kóman o la, a ye *kaamwɔndhye* ndá ni fyáa ó kée ɲó mín ndɔ kó Zudasi, oo í kunnanbho ni yamandhye ngbógbɔ lé a kwóka. Fá ɲóni gbéle lú tée yaman o bhóo. *Faanlɛɲansebhaa* ọ́lu kúnndii ọ́lu ní Yawudhyaa cɛba ó léelu téwɛ o mɔɔn ọ́lu bhyáashaa. ⁴⁸ Enza ɲanvabhaa o té káa a tɔɔmansii ɲán o mín man, a tɛ wɛ o ɲányaa yamandhye ɲó lá tá kó: «Ngáa nínin cɛ mín man wé, ale léé wé. Áa ale lé myáan!» ⁴⁹ Aa í mánlo *Enza* nán íkwɔ téeman ke fɔ a ye kó: «Ní í fola, *kaamwɔn* ó!» Aa o fɔ tó ké í finin a man. ⁵⁰ Enza ɲé a yawi kó: «Ndwáanva, í nánnin ɲé kó mín nge tɔ lo, o ke.» Mɔɔn ọ́lu í mánlo *Enza* nan ke a myaan. ⁵¹ Enza nvongamaa o kée ɲé a ta fá ɲó bhú a foo ɲo lo ke a láyii *faanlɛɲansebhaa ọ́lu kúnndii*ba ó yé bháalakedhye ɲo ka ke a tóofaa ó tɛ man téeman. ⁵² Oo ké mínngɛ, Enza ɲé fɔ a ye kó: «Í yé fa ɲo ló a foo ɲo lo, ke mansɔɔ mɔɔn óo mɔɔn é fa ndála mɔɔn lu fé, fa ne káa

o tii ó fáa. ⁵³ Í mán lo ɲóo né tée sé ke Nvá déli ngó aa malɛɛka wáa gbógbɔ lánan ɲén nín íkwɔ a? ⁵⁴ Wáa ni o ló ngé ké, Kitabu o lɔkan ɲó káa í láfa o lɔ díi bhée? Kó mín núu nzɔɔla nín, a fɔnin ngɔ léé Kitabu o lo kó ọ́lu té káa nzɔ le kó!»

⁵⁵ Enza ɲé wɛ ke fɔ yaman o ye kó: «Áa nánla ni fá nu ní gbéle lú lé né lé myáan tɔ lo óyoo kóyoo ngɛbhaa lo a? Ló ɲóo ló, ndée nziila Ala bhatobhomba ó kóɔnɔn ke mɔɔn ọ́lu káa, a mán myáan. ⁵⁶ Kó miin ngwéen mbé é nzɔ ke céla ọ́lu saaninkan mín núu Kitabu o lo, ọ́lu a í láfa.» Oo ké mínngɛ, a ye *kaamwɔndhye* ɲolu bé é bwée ke í kwóke a lá.

I wɛ táa ni Enza né kítiteɛlaa o lo

Maki 14.53-65; Luka 22.54-55,63-71; Yaya 18.13-14,19-24

⁵⁷ *Enza* myaanbhaa ọ́lu táa ni ale *faanlɛɲansebhaa ọ́lu kúnndii*ba Kayife lé fé yénɔn, ké *seliya kaamwɔn* ọ́lu ní cɛba ọ́lu ɲɔn nadhye yénɔn. ⁵⁸ Piyeli é Enza nzúukutaaman ke, ke táa lo fɔ *faanlɛɲansebhaa ọ́lu kúnndii*ba ó fé yé. Aa lo lú o kóɔnɔn tó ke í sii kúnndii-ba ó yé bháalakedhye ɲolu tɔɔfɛ. Enza myaanko o té káa í lábha ndénmen, a tɛ fé ké o a ké a ɲanla.

⁵⁹ *Faanlɛɲansebhaa* ọ́lu kúnndii ọ́lu ní Yawudhyaa ọ́lu yé kítiteɛmɔɔnba ó bé tée fwɔɲɔnkan nɔ ɲiinnan séeya bhóoman ké i tɛ o bé Enza nan, kó óo kó é ke ke o tée ké a faakun né i bhóo. ⁶⁰ Wáa i man kan nzɔ, mín ndée sé kéla Enza nvaakun ne, kéeke séeya fwɔɲanfɔ gbógbɔ tée i bhóoka. Kwó o lá óɔ, cɛ fyáa é táa i saala ⁶¹ ke fɔ kó Enza ndɔ miin ɲé fɔ kó álee sé Ala bhatobhomba ó céla kéwɛ ke a ló ko kwáa ké tee sáwa kóɔnɔn. ⁶² O séeya ó ladinin ɲó kwɔ, *faanlɛɲansebhaa ọ́lu kúnndii*ba óo í wii ke fɔ Enza ɲen kó: «Kóman súu súu té í fé ke mɔɔn miin nú yawi a?» ⁶³ Enza ɲé lumandhye myáan a yé ka. Oo ké mínngɛ, *faanlɛɲansebhaa ọ́lu kúnndii*ba óo fɔ a ye kó: «Í shén Ala ɲáanman ɲó la ke fɔ án ɲen ni íle léé *Kílisi* o le, Ala Dhyénje ó.» ⁶⁴ Enza ngó a ye kó: «Í légbu lé wée o fɔ wé. Waa, tó ní fɔ a yé ngó a yáa *mɔɔn Dhyénje* ó, síinin ɲé Sétii ó bhóobhɛkɔ, a ló yáa a yé nánla sángawa ọ́lu ka.» ⁶⁵ Enza ɲé o kóman ọ́lu fɔ mínngɛ, *faanlɛɲansebhaa ọ́lu kúnndii*ba óo a yéla kannanfaani o fála mwénnen o mán tó ke fɔ kó: «A wɛ Ala lóɔya! Án manko té séeya gbée ɲiin nán bhée! A bé wée a kó-mankan ɲo myén ké aa Ala loɔyala le? ⁶⁶ Álee kó án ni mínngɛ lé ké a lá o lo?» Mɔɔn ọ́lu fɔ kó: «Áa á fáa lé!» ⁶⁷ Oo ké mínngɛ, íi i láji bwá a ɲán lo óni ke a gbú gbú, lóluu a tóo cé ⁶⁸ tó ke táa fɔ lé a ye kó: «Célayake *Kílisi*! Yéetii i gbasi ó fɔ án ɲen?»

Piyeli é í lámangbeyala kó ale mán Enza nɔn

Maki 14.66-72; Luka 22.56-62; Yaya 18.15-18,25-27

⁶⁹ Oo í ló ké Piyeli síinin ɲé kéenman lú o kóɔnɔn. Bháalakedhye musoman nó é í mángbaa a lá ke fɔ kó:

«Íle ní *EnzaGalileka* ce o tée kéene.» ⁷⁰ Wáa Piyeli é í lámangbeya ni a fɔ lé bé jánla kó: «Í yée é dhyaa mínnan wé, né té bhóla o jánle.» ⁷¹ Aa o fɔ tó ke taa lú o lákɔɔlaa ó la. Bháalakedhye musoman ngbéé é a yé yénɔn, oo fɔ yé nɔ mɔn ɔlu ye kó: «Ce míin ní *Enza Nazaretika* ce o tée kéene.» ⁷² Piyeli é í lámangbeya ko kwáa ké ní í shén ne kó: «Mán ale ce ó la.»

⁷³ Wáati dɔɔnin nɔ tɔnmin mínnge, mɔn mínnu tée yénɔn, olu í mángbaa Piyeli la ke fɔ a ye kó: «Sika té la, íi Enza nvongamaa o lé ló le, í kómankan nɔ bé é yáala mɔn la kó íi bhóla Galile le.» ⁷⁴ Piyeli é í shén ke fɔ kó: «Ala a ndáan, ni ngé ké fwɔnɔn la! Ngó mán ale ce ó la!» O wáati kée nɔ la, lónan nɔ kóman téeman. ⁷⁵ Oo ké mínnge, Enza nɔ kóman mɔn nɔ Piyeli ye oo bhyáa a kɔɔnɔn téeman kó: Sánnin lónan nɔ á kóman, íle yáa fɔ né mán síjan sawa kó í mán né ló. Aa bhó kéenman ke kási ké bhéebhɛ le.

I wée taa Enza ne Pilati saala

Maki 15.1; Luka 23.1-2; Yaya 18.28-32

27 Sɔɔ jónan ó mán, *faanlɛɛnɛnɛbhaa* olu kúndii ó bé bé ní Yawudhyaa ceba ɔlu nɔn yé ké *Enza* ngánman. ² Ii wée Enza nzilila mínnge, íi taa ale ke taa a lo Lomen olu tá faanman nɔ bhóo mɔn ndɔɔ kó *Pilati*.

Zudasi é a yée fáala

³ Zudasi míin Enza janva, oo yé mínnge oo í wée kíti bé Enza nga ko í káa a fáa, ale Zudasi é a kéko o caanlɔngii, oo ké mínnge aa taa *faanlɛɛnɛnɛbhaa* olu kúndii ɔlu ní ceba ɔlu fé yénɔn ke wéegbannan bísawa ó lákɔɔsɛ. ⁴ Aa fɔ i ye kó ale wée yúumuke, ke mansɔɔ ale wée mɔn sɔnda nɔ lo mɔn olu bhóo ke a fáa, ké a lo mán kóyoo gbée la ke. Ii Zudasi yawi ko: Ílee tá fosi té o la, kó a ta kó lée wé! ⁵ Zudasi é wée o láfii Ala bhatobhomba ó kɔɔnɔn ke taa a yée fáa. ⁶ Faanlɛɛnɛnɛbhaa olu kúndii ɔlu wée o tá tó ke fɔ kó: «A láanin ndé kó mɔn a wée súu míin bhyáa *Ala bhatobhomba* ó wéekesu o la, ke mansɔɔ wée naansinin jéeman née wé.» ⁷ Ii jónan tó ke o wée o tá ke laalalaa-maa o yé séen ó sá ke o kó lónan nɔlu yé kábulu só o le. ⁸ Ó lée ke, ke ta o wáati o mán ke sii bí la, fɔ é kála o séen ó mán kó «yée séen.» ⁹ Céla Zelemi é kóman mɔn nɔ, oo í láfa céne. A fɔnin ndée a kwɔ tá ne kó: *Ii o wéegbannan bísawa ó tá, Izalayeli* mɔn o ló lúu wée *mín pace síi ce ó kóɔn*, ¹⁰ tó íi laalalaa-maa o yé séen ó sá nɔ wée o la, *óo Mantii* o o fɔ jén kó ní a láse i man ténmen ne cɔ.

Pilati é Enza manpaankela

Maki 15.2-5; Luka 23.3-5; Yaya 18.33-38

¹¹ *Enza* nalɔnin ngwó kúndiiiba ó kéennan, oo a mánpaanke kó: «Íle lée Yawudhyaa ɔlu yé mansace o le

a?» Enza nɔ a yawi kó: «Í legbu le wée o fɔ wé.»

¹² *Faanlɛɛnɛnɛbhaa* olu kúndii ɔlu ní ceba ɔlu kó-manyoo mɔn nɔ fɔ Enza man, a man olu yawi kan nɔ kan nan. ¹³ Oo ké mínnge, *Pilati* é fɔ a ye kó: «Íi kó-manyoo nzúu súu lala i la nín, í tóo té olu la a?» ¹⁴ Enza mán a ye kóman ó sí yawi. O lée bháa kúndiiiba ó la ke tɔnmin.

Pilati wée í kan mó Enza nga kó ke a fáa

Maki 15.6-15; Luka 23.13-25; Yaya 18.39--19.16

¹⁵ Hólɔnɔnli o jánlagbe o mán sa nɔo sa, laanan bhóoman, kúndiiiba ó tée kasodhye ngée ne láb-hyaala, yaman o tée kasodhye mɔn ngofɔ, a tɛe o lé láb-hyaala. ¹⁶ Mɔn ló tée kaso lá Lomen olu kwɔ. O kaso-ladhye nɔ mánlɔnin ndée koyoonge le mán, a tɔɔ tɛe le kó *Enza* Baanabasi. ¹⁷ *Pilati* é yaman ladhynin nɔ mánpaanke kó: «Álee fé ké ní yéne lábhyaa: Baanabasi bháa, bháanin Enza tó fɔ é kéla a man kó *Kilisi* o?» ¹⁸ Ke mansɔɔ *Pilati* tée la nɔo jánngbeya le kóɔn íi Enza no a móo la. ¹⁹ *Pilati* é tó kítitee ó lá kítiteela ó la ke a muso a sanmankan nɔ bhyaa a man ke fɔ a ye kó: «Ce míin nɔ mɔn telenin né le, í sé mó a ye kíti o la, ke mansɔɔ sú o la, ní tɔbyala kibhalo ló a ta fa nvé.»

²⁰ *Faanlɛɛnɛnɛbhaa* olu kúndii ɔlu ní ceba ɔlu yaman o lólo kó íi fɔ kó ke Baanabasi lábhyaa ke Enza nváa. ²¹ Kúndiiiba óo kóman ó tá ke yaman o mánpaanke íkwɔ kó: «Áa fé ké ní i mɔn fyáa ó kéengeenan mínnɛn lé lábhyaa?» I ko a ye kó Baanabasi. ²² *Pilati* é i manpaanke o lé la kó: «Tó fɔ é kéla Enza mɔn man kó *Kilisi* o, ní mínnɛn lé ké o la?» I bé é a yawi kó: «O a gbáan yíi ó mán, a gbáan yíi ó mán!» ²³ *Pilati* kó i ye kó: «Aa kó yóo mínnɛn lé ke wé?» Wáa íi gbáa ko kwáa ke kó: «A gbáan yíi ó mán!» ²⁴ *Pilati* é yé mínnge óo ale té cóoya sɔɔla, óo kwɔy óo taa í móo ké le, aa jí tá ke í bhóo kwó yaman o jánla ke fɔ kó: «Nze ndé ce míin nváako o la, móo té la. A gbúlu kúnn-go lée wé!» ²⁵ Bé bé é a yawi kó: «Aa ké cé! A fáako o yáace a ké án nee ní án mɔɔ nɔlu ka njé!» ²⁶ Ii o fɔ mínnge, *Pilati* é í bhóo ké Baanabasi la. Ii Enza gbasi gbénɔn la, aa Enza no i bhóo kó íi taa a gbáan yíi ó mán.

Swaasi olu yéebhɔla Enza nɔn

Maki 15.16-20; Yaya 19.2-3

²⁷ Kúndiiiba ó yé swaasi olu taa *Enza* né faanmannje la yé lúɔɔn ó mán, tó ilee ni i swaasɔnɔn tó ó bé é nan í mínnin Enza nan. ²⁸ Ii a ye faani o bhó a kannan tó ke tɔɔya jánlaywe nɔ bhyáa a kannan. ²⁹ Ii wée ke nɔwéen nɔ ké mansayagɔ ne, ke o bíin a kúnnan, íi kaakaa ló ló a bhóobhɛ ó ló mansayagbele bhóoman. Ii taa í kúnnɛn ngbáan né lúu ló a jɛn ke taa a lákɔɔbhɔ le tá kó: «Yawudhyaa olu yé mansace o, án ni í folal!» ³⁰ I tée í láji bɔɔnan a ka, óni ke kaakaa ó myáan a lá ke taa o

féle né a kúnkón. ³¹ Ii wée yéebhola a lo mínngé o ján o mán cé, ii a ye tɔɔya ɔo bhó a kannan ke ale gbú ye faani o bhyáa a kannan tó ke taa a le kó i kée tée a gbáan yíi ó mán.

I wée taa Enza ngbáan yíi o mán

Maki 15.21-32; Luka 23.26-43; Yaya 19.17-27

³² I bhótó ó lé só ó kóɔkón, ii bhye Sileninnga ce lo le o tɔɔ tée kó Simón. Swaasi olu fáan lá o ce ó ka kó aa Enza *gbáanji* ó tá. ³³ Fɔ́ é kɛ́la ywáa mín man kó *Goligota*, ii taa lo yénkón. Goligota o kóɔ o tɔɔ ta kó «Kunngɔɔngoo ywáa.» ³⁴ Ii bhwéeyi kwaanyanin nɔ́ jánanmín *lézennji* o la ke o dí Enza man. Aa í lá túu o lá wáa a man sún ke a mín. ³⁵ Ii a gbáan yíi ó mán tó ke *gbámantee a ye faani olu ka ke olu lɔ́taa jónkón.* ³⁶ Ii wée ke í síi yénkón ke í hákii tó a lo. ³⁷ Yíiféen nɔ́ gbáan-nin ndée a kúnkón, ii ale *Enza* nváa kúun mínna, o Kúun ɔ́ séwenin ndée o yíiféen ɔo mán tá kó: «Ce miin née Enza ne, Yawudhyaa ólu ye mansace ó.» ³⁸ O lo, ii benganikebhaa fyáa gbáan yíi o mán Enza ndóɔfe, kée ndée a bhóobhɛkɔɔ, kée ndée a bhóonwaan ngɔɔ.

³⁹ Tíminmaa olu tée í kún námaanla néennin bhóoman Enza ndá fa ɔo nvé ⁴⁰ ke taa fɔ́ lé a man kó: «Nónkó ngo íle léé fɔ́ kó íi sé ke Ala bhatobhomba ó cé kéwée ke a loko kwáa ké tee sáwa kɔɔkón lé? Ni íi Ala dhyénje le cɔ́, í ló ɔn í yéé bwási ke í yíi ke bhó i gbáanji ó mán nín né!» ⁴¹ *Faanleɛpansebhaa* olu kúnndii ólu ní *seliya kaamkón* ólu ní ceba ólu tée yéebhola a lo tá kó: ⁴² «A wée mɔɔn lu bwási wáa a te sháa a yéé bwási. Nónkó ngo *Izalayeli* mansace o léé wé né! A lo ɔn í yíi ke bhó gbáanji ó mán nín né! Ni o ké ké án ni lá a lá. ⁴³ Nónkó ngo aa lá Ala la tó ke fɔ́ kó álee Ala dhyénje le le. Ni aa dí Ala ye, Ala a nan a bhó kó bhóo kwáa le nín ne!» ⁴⁴ Benganikebhaa mínnu gbáannin ndée yíi ó mán Enza ndóɔfe, olu tée a nɛennan o ján kée ɔ́ mán.

Enza jɛn saya o

Maki 15.22-41; Luka 23.44-49; Yaya 19.28-30

⁴⁵ Teelatee wáati o lo, diwiba é lo ywáa ó bé ló ya-maan o ka fɔ́ ke taa se ywáatee ó mán. ⁴⁶ Ywáatee ó mán, *Enza* ɔ́ gbáa fáan lá ke fɔ́ kó: *Eli, Eli, laman sabataanin*. O kóɔ o tɔɔ ta kó: *Nén Ala o, jén Ala o, í wée í kwóke nán mínneen lé la?* ⁴⁷ Mɔɔn mínnu tée yénkón, o lólu o myén mínngé, ii fɔ́ kó: «Ce óo *Eli* kíila!» ⁴⁸ Mɔɔn kée ɔ́ bwée téeman ke fu ló tá tó ke o díin *lézennji* kuunnin nóló tó ke o fú ó dhyé kaakaa lo la ke a di Enza man kó aa a mín. ⁴⁹ Wáa mɔɔn tó ólu kó o ye kó: «A tó yé, án ni a mánfee ní Eli yáa nan a bwási.»

⁵⁰ Enza ɔ́ gbáa fáan lá ko kwáa ke, tó ke sayake. ⁵¹ O wáati kée ɔ́ lo, Ala bhatobhomba ó sáce ó fala fyáa le ke a lamyaaan sáman fɔ́kó lúuman, lúukolo óo yaayaa, fáa olu ce cé, ⁵² kábulu olu í láka tó safée mín-nu tée mɔɔn sénnenyannin ne, o shéeman ɔ́ kúun ke

bhó saya bhóo o mán. ⁵³ Ii bhó kábulu olu lo ke taa Yeluzalemu, ó miin kíila kó só sénnenyannin. Ii taa yénkón ke Enza wée wée kúunna ke bhó saya bhóo o mán. Mɔɔn shéeman ɔ́ i yé yénkón. ⁵⁴ Lomen swáasikunndii ó ní a ye swaasi mínnu síininndée Enza ngunna, olu ján é lo lúukolo ó yaayaa sepan o lo, óni kó mín núu ké. I man é sháan gbúnigbuke tó ii fɔ́ kó: «Ke fɔ́ tinjan la, ce miin ndée Ala dhyénje gbú le le!» ⁵⁵ Muso shéeman ndée yénkón olu tée kóɔgbela ywáa já kón. Olu bhyáa Enza ngwóka *Galile* le háan fɔ́ Yeluzalemu, i tɛɛ a lo dhyemanla lé. ⁵⁶ O muso ólu céman: Mwenyamu Magidalaka, óni Zaki ní Yusufu lú wóobhaa Mwenyamu, óni Zebede dhyénje ólu wóobhaa o.

Enza nzúlongo o

Maki 15.42-47; Luka 23.50-56; Yaya 19.38-42

⁵⁷ Ywáatee ó mán, Alimateka nanfootiice lo é nan. Ale ce ó tɔɔ tée lé kó Yusufu, ale tée *Enza* jɛn kaamkónndhye ne lé. ⁵⁸ Aa taa *Pilati* fé yé ke Enza nvée ó kóɔ o ye. Pilati é fɔ́ kó ke sú ó ló ce ó bhóo. ⁵⁹ Yusufu e taa su ó tá tó ke a kásange ⁶⁰ tó ale ce ó téwée fɔ́ kó ke kábulu mín nzhen fáa o ló ale gbú ye, aa taa Enza nzútaa o kábulu kwáa kwáa o lo. Aa wée ke káwagbuba ló gínninman ke o lá kábulu o lála tó ke taa. ⁶¹ Mwenyamu Magidalaka ní Mwenyamu dɔ́ mín ɔo síininndée yé, kábulu o jánkɔɔlaa ó lo.

Enza ngábulu o kúnnsiiko o

⁶² Ló mín ɔ́ tóun lonweenlilo ɔo ló bhyendee ó la, *faanleɛpansebhaa* olu kúnndii ólu ní *Falizen* ɔolu taa kéene *Pilati* fé yé. ⁶³ Ii fɔ́ o ye kó: «Mantii ó, a wée bhyáa án jáakii la óo Enza mɔɔn lanɛenmaa miin ndée í jánla mínngé, aa fɔ́ kó ale yáa kúun ke bhó saya bhóo o mán a sayakenin ɔ́ tée sáwajɔɔn ló ɔo mán. ⁶⁴ Oo lo mínngé, dhyén íi mɔɔn lásii a kábulu o kúnna ke tee sáwa ó a í láfa ótun, ní o tɛ, a ye *kaamkónndhye* ɔolu sé ke taa a su ó tá loo kón tó ke fɔ́ be yé kwóla kó: «Enza ɔ́wéen kúun ke bhó saya bhóoman.» O mɔɔnlanɛennze ɔ́ taa céyooɔn lé wé ke tímin jónan ó ka ɔn?» ⁶⁵ Pilati kó i ye kó: «Áa swaasi míin nú tá ké ii taa kábulu o kunnansii, óo aa dí a yé ján mín man.» ⁶⁶ Oo ké mínngé, ii taa swaasi lólu lásii kábulu o kúnna. Ii tɔɔmansii ló bhyáa káwagbuba ó mán, kó óo kó é ke mɔɔn ló kénan o káwa ó bhó kábulu o lála.

Enza ɔ́wéen kúun ke bhó saya o bhóo o man

Maki 16.1-10; Luka 24.1-12; Yaya 20.1-10

28 *Lonweenlilo* ɔ́o bhó í lá mínngé, Mwenyamu Magidalaka óni Mwenyamu dɔ́ mín ɔo nan kábulu o mánfee kookɔ lo ɔo sɔɔ jónan ó mán. ² Íkɔɔ téeman, lúukolo óo yaayaa fáan la, Mantii o yé maleeka lo é bhó sá ɔ́o lo kénan káwagbuba ó gínninman ke a bhó kábulu o lála tó ke í síi ale káwagbuba ó ka.

³ Maleeka o mannan mannan ne tée bhóla óyoo sá ñé í bhóo lábholá. Faani gbe pépe lé tée ale maleeka o mán.
⁴ Mɔɔn mínnu tée kábulu o kúnnan o ɔ, olu mán é sháan gbúnigbuke, ii yaayaa ke kilo fɔ ke ké óo mɔɔn wée sayake.

⁵ Maleeka oo fɔ muso ólu ye kó: «Ále kénan sháan! Ní ɔ ñóo áa Enza ne ywáapiinnan, ii mín gbáan yíi ó mán.
⁶ A te yánun, a wee kúun ke bhó saya o ɔ, óyoo a te wee fɔ kó a káa ké ténmen ñj. Á lanin ndée ywáa ó mínnɔn áa nan o mánfɛ. ⁷ Áa í láteeya ke taa o fɔ a ye kaamɔɔndhye ñólu ye kó a wee kúun ke bhó saya o ɔ, ke bhyáa i ñen nzó ke taa Galile langa ño ɔ, i káa tée a ye yénɔn lé. Ndéwee nan o lé fɔ a yé.»

⁸ Muso ólu í láteeya ke bhó kábuluywaa o ɔ ke taa i sháannin ñó le, o kwɔ, i nisɔdhyaanin ndée gbúnigbu ké íkwɔ. Ii bwée ke taa sánmankan ño fɔ Enza ñen kaamɔɔndhye ñolu ñánla. ⁹ Muso ólu táatɔ óle, Enza ñé i kunmye téeman tó ke i fo. Muso ólu í mángbaa a lá ke í kúnmeen ngbáan lúu ɔ tó ke a se nvyáa ó myáan. ¹⁰ Enza ñé fɔ i ye kó: «A kénan sháan! Áa taa fɔ Mándhye ólu ye ko ii taa Galile langa ño ɔ, kó i káa ñé yénɔn lé.»

**Faanlɛɛɓansebhaa olu kúndii
 ólu fé ke Enza nguunngo o manloonaan ke**

¹¹ Muso ólu yée tée sháa lá bhée, tó swaasi mínnu tée kábulu o kúnnan o lólu í kwɔsɛ só ó kɔɔnɔn ke o kó ó

bé ɔɔɔɔ faanlɛɛɓansebhaa olu kúndii ólu ye. ¹² Faanlɛɛɓansebhaa olu kúndii ólu ní cɛba ólu ñɔɔɔ ke tó ke bhye kée mán ke longa ngé swaasi olu ka ni wée lág-been ndí lé olu mán, ¹³ tó ke fɔ olu ye tá kó: «Áa fɔ kó Enza ñen kaamɔɔndhye ño lée lúu taa a su ó tá loo nɔn sú o ɔ ké án ni sunnɔn ɔ. ¹⁴ Ni kúndiiba ó ké taa myén kó su ó té kábulu o ló bhée, án ñáan kó ó bé ke ké a kénan kunngo sɔ.» ¹⁵ Swaasi olu wée o tá tó mɔɔn ólu fɔ i ye ténmen, ii ke cé. Ke ta o sán o mán kénan sii míin nan, o kóman óo búubɛe Yawudhyaa olu céman.

Enza ñé a ye kaamɔɔndhye ñolu lóla céla

Maki 16.14-18; Luka 24.36-49; Yaya 20.19-23

¹⁶ Kaamɔɔndhye ndɔ tá ni kée ñolu taa Galile langa ño ɔ, Enza ndéwee tii mín ndɔɔmansii i ye, ii taa o ka. ¹⁷ Ii Enza ñé mínnge, ii í kúnmeen ngbáan lúu ɔ a ye, wáa síka tée i lólu yóso ló bhée. ¹⁸ Enza ñé í mángbaa i la ke fɔ kó: «Sébhaaya ó bé wee dí né mán sá ñó ɔ óni lúukolo ó ka. ¹⁹ Oo ɔ mínnge, síya súu óo súu é dínɔn ɔ, áa taa o bé fé yé ké ii ké ñén kaamɔɔndhye nu le, áa i bátize Fá ó tɔɔla, Dhyénje ó tɔɔla, óni Ní Sen-nyanin ñó tɔɔla, ²⁰ ñwéen kó óo kó láse a mán wé, áa i kála o bé la ké ii o bé sháa lataaman. Né kwéen nin ñé a fe lé wé ló ñóo ló, sánnin dínɔn lábha ñó cɛ.»

Maki

Kunnanfwee ηο

Maki ye kitabu o séwenin ndée Kílisi kwɔkwɔn wée lúman. Ólu bé tée Yawudhyaa le lé. Kitabu miin ngɔkwɔn, Maki é yáala án nan ko Yaya Bátizelikebhaa é Enza mbátize. Aa yáala án nan ikwɔ ko ke Enza ndó i kéenan dhyé o lo, Sɔtaannan é a lóswaan ke dése. O kwɔ, Enza ndée mɔkwɔn olu kiila óni ke í kála óni ke yangalotɔ olu lakénya. A tée o bháala olu bé kéla ni kúndiyya le lé.

Kitabu miin ngɔkwɔn, mɔkwɔn olu té bhóla Enza ηan kó olu nánle céene ne. Ke mansɔ, aa káwananngo olu kela tó mɔkwɔn olu nánli olu ké. O lo, a te wée a kwɔkwɔn olu lasowi fɔ síjan sawa, olu man o mánfa. O kó olu tinnin nin ngwɔ, Yawudhyaa olu yé nénmɔkwɔn olu i wíi Enza nganman, ke a kwɔ fɔ. Aa sayake yíi o man, íi a sú o lo. A tée sawanɔkwɔnlo ηο, aa kúun ke bhó sú olu céman.

Wáa, a sayakenin ηο kwɔ, swáasi lo é fɔ ko: «Sika té lo, ce miin ndée Ala dhyé ne lé tinjan ín ne» ().

Maki yé Kitabu o lótaapan ó

Yaya Bátizelikebhaa yé lakawanin ó
Enza bátisinen ngwɔ, Sɔtaannan é a lóswaannan ke dése
Enza nén bháala o Galile mala o lo
Enza ηé bhóla Galile ke táa Yeluzalemu
Enza nén dínnanlotee o tó óni a sayako o
Enza ngúun ngó o
Enza nguunnin ηóo i yée yáala a yé kaamɔkwɔndhye ηolu lá óni ke í bhyáashaa

Yaya Bátizelikebhaa ye lakawaninkan ηο

Matiyu 3.1-12; Luka 3.10-18; Yaya 1.19-28

1 Sanmankanmεε mín ηé *EnzaNgílisi* kofɔla, Ala dhyénje o, oo í lámayaanla tá ne. ² Kóman míin né sewenin ndée céla *Ezayi* yé kitabu o kɔkwɔn kó:

«Né Ala yáa nén céladhye ηó cé í njan,

Ke i yé sháa ó lóbye.

³ Mɔkwɔn ló é gbáanan dhyé ó lo kó:

«Áa Mantii ó yé sháa ó láláa,

áa a tinninnaa ólu látee.» »

⁴ Yaya *Bátizelikebhaa* é a yée yáa dhyé o lo o bhóo ó lé mán. A tée a lásela mɔkwɔn ólu mán kó íi díminsá ké fala í yé kóyoo ηólu la ké bátisene ké í yé yúumu ólu a yafa i mán. ⁵ *Zude* mála o mɔkwɔn olu bé, óni *Yeluzalemuka* ólu tée nánla a saala. I tée í lálabhɔ la í yé yúumu olu mán bé nankɔw lé, tó Yaya tée i bátisene bhá ó lo, mín ndɔw kó *Zuluden*.

⁶ Deeke mín ndée Yaya kannan, o láláanin ndée nɔkwɔn mεenshe le la, a ye césiyya o tée gboo lé le. A tée a yée bhálola gótiba ó léelu la, óni wówoninnduu o. ⁷ A tée a lásela yaman o mán kó: «Mín ngáa nan né kwɔ, ó yé

sébhaya o á bwó né tá ó lé. Né mánngan ké manyii ké a yé sawaa o yúu ó fwée. ⁸ Née a bátisene jí lé lo, wáa ale káa a bátisene Ala *Ní Sennenyanin* ηó lé la.»

Enza njan bátiseliko óni a ye lóswaannin o

Matiyu 3.13--4.11; Luka 3.21-22; 4.1-13

⁹ O wáati o lo, *Enza* ηé nan ke bhó *Galile* só lo la, mín ndɔw kó *Nazaleti*. Tó Yaya é a *bátizeneZuluden* o lo. ¹⁰ A tée bhóla jí ó ló wáati o mínnɔn, aa sáangboo o yé í láláa, tó ke Ala *Ní Sennenyanin* ηó yé yiila a ka ηóyoo biininngbe. ¹¹ Kómankan nɔ é bhó sá ηó lo ke fɔ kó: «Íle léé nyenje óle, mín ηan dí njan koyoonge. Íle léé né tá nisɔdhyaa o le.»

¹² Oo ké ténmen, Ala *Ní Sennenyanin* ηóo a lataa dhyé o ka. ¹³ Aa tee bínaannin le ké dhyé o ka, ké Sɔtaannan é a lóswaannan. A tée a ye dínnanlotee ó kéla bínnɔnsoo ó léelu céman. Malεeka olu tée gbáamyaanla a lá.

Enza ηεν kaamwɔndhye njónan ólu

Matiyu 4.12-22; Luka 4.14-15; 5.1-11

¹⁴ Yaya bhyáanin ηó kwɔ kasola, Enza ηé taa Ala ye sanmankanmɛɛ ó láse *Galile* mála o la. ¹⁵ A tɛɛ fɔla kó: «Wáati mín ηé sii, o wáati o wée sé. Ala yé Mansaya ó wée í mángbaa án nan. Áa a yóo ólu yéeman, áa sɔn sanmankanmɛɛ ó mán.»

¹⁶ A tɔnminndɔ o lé *Galile* bhá lá o la, aa yɔfiibhaa fyáa yé, Simɔn ní a laɔɔ Andele. I tɛɛ yɔw myáan bhá ó la. ¹⁷ Enza é fɔ i ye kó: «Áa bhyáa ngwɔ, páan a ké mɔɔn jɔinmaa lu le ké áa i lanan né mán.» ¹⁸ O ywáaninngɛe ηo la ii í kwɔ ké i ye yɔ ólu lá téeman ke bhyáa Enza ngwɔ.

¹⁹ Enza ηé í cébho o ywáa ó lá mínngɛ dɔɔnɔn, aa Zebede dhyénje fyáa ó yé, Zaki óni a laɔɔ Yaya. I tɛɛ i ye yɔ ólu lɔbhyenan kúun ηó kɔɔɔnɔn. ²⁰ O léɛ ke i kii ó lé Enza ngwɔ, o ywáaninngɛe ηó la. Ii í kwɔ ké i face Zebede óni bháalakɛdhye ηolu lá kúun ηó kɔɔɔnɔn, tó ke í bhyáa Enza ngwɔka.

Enza ηé lámansayoo ngbenan ɛɛ lɔ fɛ

Luka 4.31-37

²¹ Enza ni a ye kaamwɔndhye ηólu taa só lɔla mín ndɔɔ kó Kapenam. *Lɔnwɛenlilo* ηo la, aa lo *séebho* ηo kɔɔnɔn, tó ke lakawanin ke. ²² Ii káwakoya a yé mɔɔn kalanɛpan ó kóɔn, ke mansɔɔ a tɛɛ lakawanin kɛla óyoo fáan é mɔɔn mín móo, wáa a tɛ tɛ a kéla óyoo *seliya kaamwɔn* olu.

²³ Aa tó mɔɔn ólu kalanan í yé *séebho* ηo kɔɔnɔn, tó ɛɛ lámansayoo lɔ é í wii ke gbáa, tó ke fɔ kó: ²⁴ «Ee! Enza *Nazaretika*, Mínɛɛn léɛ né ní í lé ɛɛ? I wée nan ké án hálaki a? Ii mɔɔn mín né, ní ó la. Ile léɛ Ala yé céladhye nzénnɛnyanin ηó lé.»

²⁵ Enza ηé jáman a kunnan ké fɔ a ye kó: «I lúmandhye! Bhó ɛɛ míin nɔn!» ²⁶ Lámansayoo ηóo ɛɛ o lámamanmaan o le la, tó ke bhó a fé ni gbáa ne. ²⁷ O léɛ mɔɔn bé kɔɔnɔnɔnfii, fɔ ii ηɔɔn mánɔaankela kó: «Éɛ, aa fɔla míin mán díi? Kaangwaa léɛ nín né, aa a kéla ni sébhaaya le lé! Aa nɔn lálá lámansayoo nú bé ka, a ke mín nɔv i ye, ii o ke.» ²⁸ O ywáaninngɛe ηo la, Enza ndɔɔ óo búubhɛɛ *Galile* mála o kɔɔnɔn ywáa ó bé la.

Enza ηé yangalotɔ shéeman nakɛɛnyala

Matiyu 8.14-17; Luka 4.38-41

²⁹ Enza ni Zaki óni Yaya lúu bhó *séebho* ηo lá tɛnɛn, ii taa Simɔn ní Andele bhóo lúman. ³⁰ Simɔn bhyáamu-so o lánin ndéɛ fásigban lɔ gbála ηo ka. Enza nuu nan tɛnɛn, ii muso o kofɔ a ye. ³¹ Aa í mángbaa yangalotɔ o la, ke a myaan a bhóo ó mán, tó ke a lówii. O léɛ ké fásigban o bhó o lé muso o fási o la. Muso óo gbáamyaan í lá.

³² Ywáa oo sé mínngɛ, teekun ηóo bénin ngwɔ, mɔɔn olu nan yangalotɔ olu ní lámansayoo lɔ ólu lé a saala. ³³ Só mɔɔn olu bé ládhyenin ndéɛ bhó ηo lákɔɔ. ³⁴ Enza ηé yangalotɔ shéeman náɛɛnya, óni aa lámansayoo ngbé mɔɔn shéeman nvé. A tɛ tɛ lámansayoo ηólu tóla yéɔnɔn ké ii kóman, ke mansɔɔ olu tɛɛ a la.

Enza ηé Galile yamaanlɔ mɔɔn olu lákawaninla

Luka 4.42-44

³⁵ Fáyidiwi ó mán, Enza ηé bhó ké taa ywáamanfanin nɔ lɔ, ke í séɛ. ³⁶ Simɔn ní a táamanɔɔn olu taa a jɔin. ³⁷ Ii a yé mínngɛ, ii fɔ a ye kó: «Mɔɔn olu béɛ í jɔinan.» ³⁸ Aa i yawi kó: «Án ndáa ywáa gbéɛ la án namiinnzo olu la ké ndáa sanmankanmɛɛ ó láse yéɔnɔn, ke mansɔɔ né nankun ηó léɛ wé.» ³⁹ O léɛ ké a taa ó lé *Galile* yamaan o ywáa bé la. A tɛɛ lakawanin kɛla í yé *séebho* ηólu kɔɔnɔn, óni ke lámansayoo ηólu gbé.

Enza ηé kwáantɔ lɔ lákɛɛnyala

Matiyu 8.1-4; Luka 5.12-16

⁴⁰ Tee lɔ mán, kwáantɔ lɔ é nan í kúnɛɛn nɔkɛɛ Enza nɛɛnnan ke a déli, ke fɔ a ye kó: «Ni i ké sɔn, ii sé ké né kéɛnya.» ⁴¹ A mánɔwaa lo ngóyoo ηó mán Enza nɔn, aa í bhóo lówii ke í bhóo túu a lá, tó ke fɔ a ye kó: «Nwéɛn sɔn, kéɛnya!» ⁴² Í kɔɔn tɛeman, kwáan óo bhó ɛɛ ó fási o lɔ, aa sénnɛnya. ⁴³ Aa fɔ ɛɛ o ye ké a mangbeya, tó ke a lakwɔɛɛ í kɔɔn kó: ⁴⁴ «Í kénan fɔ mɔɔn sí yé kó né léɛ í lakéɛnya le. Waa taa i yé yáa *faan-lɛɛpansebhaa* ó lá. Musa é faanlɛɛ mín ngóɔ sénnɛnyali ó ta fa nvé, ii ó bhó ké a yáa mɔɔn olu lá kó i wée kéɛnya.»

⁴⁵ Ó ɛɛ o mán sé í lúmandhyela o kó ó mán. Aa taa o kó ó búubhɛɛ ywáa bé la. O lé yé kóɔn, Enza ndé tɛ sháa lónan só lɔ látɛ lɔ bhéɛ. A tɛɛ tóla só olu kwɔka né, waa mɔɔn olu tɛɛ bhóla lé fán ηo bé kénan a saala.

Enza ηé kuugba lɔ lákɛɛnyala

Matiyu 9.1-8; Luka 5.17-26

² Tee lámán tɔnminnin ηó kwɔ, Enza ηé í kwɔɛɛ Kapenam. Mɔɔn olu myén mínngɛ kó aa bhónan, ² yaman óo nan í fá bhó ηó kɔɔnɔn, óni bhó ηo lákɔɔ, yáanin tɔnminnaa tɛ tɛ bhéɛ. A tɛɛ Ala saaninkan ηo fɔla í ye. ³ O léɛ tó í lɔ, mɔɔn lɔluu í kún nanbhɔ ni kuugbaɛ kéene. O tɛɛɛ náannin bhóokɔɔ. ⁴ Yaman o kóɔn lá o kɔɔ, i man sháa ɔɔ ke taa a yáa Enza nan. Ii í yé bhó ηó kúnɔn, ke jáan bhó sánzaa ηo lá Enza nzi-illa o la, tó ke kuugba óni a ye láfe ηo láyii bhó ηó kɔɔnɔn Enza ngéɛnnan. ⁵ Enza ηé a yé kó ó mɔɔn olu wɛɛ lá ale la mínngɛ, aa fɔ kuugba ó ye kó: «Nyenje, i ye yúumu olu wée yafa i man!» ⁶ *Seliya kaamwɔn* lɔlu síinindéɛ yéɔnɔn, olu yacesii lú ké í kɔɔnɔn kó: ⁷ «Mínɛn léɛ ɛɛ míin lónan kóman súu míin nvó ó la? A wɛɛ Ala tɔɔ o cáan. Yéetii sé ké mɔɔn ó yé yúumu olu yafa á

a gbénnen. ¹⁰ A ye mɔɔn lákɛnya kóyoo ñó kóɔn, yangalo tée mɔɔn súu óo súu la, o bé tée fé ké í bhóo túu a lá, ké ii kénya. ¹¹ Waa ni lámansayoondo ólu tée a yé, i tɛe í lá a se ngó lúu mán, tó ke gbáa ni fo le kó: «Ala dhyénje óo íle lé le!» ¹² Wáa Enza ñé fo í ye ké a mangbeya koyoonge kó, kó i kénan ale kófo mɔɔn ólu ñánla.

**Enza ñé céladhye ndá ni fyáa tála
a ye kaamɔɔndhye ñolu céman**
Matiyu 10.1-4; Luka 6.12-16

¹³ O wéenin ñó kwɔ, Enza ñé í yéé tii ó kúnɔn. Aa mɔɔn mínnu fé, aa olu kii tó ii nan a saala. ¹⁴ Ké mɔɔn tá ni fyáa lɔɔnɔmɔɔn i céman ké ólu tóɔla kó ñén *céladhye* ñólu, ké ii ké a tóɔfe óni ké ii táa Ala saaninkan ño láse, ¹⁵ tó ke lámansayoo ñólu gbé ñó sébhaaya ó dí i man. ¹⁶ Aa céladhye ndá ni fyáa mín ndá, olu tó ó lée nín: Simɔn, aa o min ndóo la kó Piyeli. ¹⁷ Zebede dhyénje fyáa o, Zaki óni Yaya, aa o mínnu tóɔla kó Bowanesi, o kó o tó kó sángbeleman o dhyé ñólu. ¹⁸ A tó ólu tó kó Andele, Filipu, Batelemi, Matiyu, Tomasi, Alife dhyénje Zaki, Tade, Simɔn Zelbti I, ¹⁹ óni Zudasi Sikaliyoti mín ngáa Enza ñanva.

Enza ñen bhónanbhaa ólu nánla a myáan tóɔ la

²⁰ O kwɔ, Enza ni a ye kaamɔɔndhye ñólu í kwósee lúman íkwɔtun. Yaman o sháaya kóyoo ñó mán i mán sé lóminkelaa sɔɔla. ²¹ A ye bhónanbhaa ólu ó myén mínnge, ii í wii a myáan tóɔ la, ke mansɔɔ i tɛe fɔla lé kó: «Fa wée bhyáa a la.»

**Enza ñé yáala kó ale tá fáan ó
té fáanan Sɔtaannan la**
Matiyu 12.22-32; Luka 11.14-23; 12.10

²² *Seliya kaamɔɔn* mínnu tɛwɛe nan ke bhó *Yeluzalemu* o lólu tée fɔla lé kó: «*Belizebuli* lée Enza nvé.» Kó: «O lámansayoo ñólu kunndii ó lé bhaaka la, tó aa lámansayoo ñólu gbenan.»

²³ Enza ñé i kii tó ke saanan lá i ye ke fo kó: «Sɔtaannan é sé á yéé gbenan díi? ²⁴ Ní yamaan kée nɔn mɔɔn ólu ké ké ñɔn ngelela, o yamaan o tɛ si sɔɔla. ²⁵ Ní bhó mín nanbhaa lu ké ké ñɔn ngelela, o bhó ño tɛ sé si sɔɔla. ²⁶ Ní Sɔtaannan ké ké a yéé kélela o la, ké a wée a yéé lɔta a tɛ sé si sɔɔla, ké a tá o wée cáan ne wé. ²⁷ Mɔɔn sí tɛ sé lónan fáangbii ó bhóo bhónan, ke táa o bhóofe ñolu tá ní i man o mɔɔn fáangbii ó sili, ní a ke sé ke a síli, aa sé ke a ye bhónanfe ño bé ta.»

²⁸ Aa fo i ye íkwɔtun kó: «Ní tinpan le fɔla a yé ngó, yafa é sé kɛla yúumu o bé man, yáanin Ala tó cáan ngóman olu lá mɔɔn ye. ²⁹ Wáa mɔɔn óo mɔɔn ké kóman yóo nvó *Ní Sennenyanin* ñó mán, yafa táa ké o tii o man fése fése, ke mansɔɔ la ndé yúumu o mínnan

I Zelbti tóɔ o kó yáa nan ké lé kó a wɛe í wii Lomen olu kanman.

wáati o bé la, a wɛe o lé ké wé.» ³⁰ Aa kóman i ye cé, ke mansɔɔ i tɛe fɔla a man le kó lámansayoo née a fé.

Enza ñwóobhaa ní a lóɔnin ñolu
Matiyu 12.46-50; Luka 8.19-21

³¹ Enza ñwóobhaa ní a lóɔce ólu nan mínnge, ii tó kéenman tó ke mɔɔn bhyáa a kiiila. ³² Yaman o síinin-ndée a lamiin ño ló wáati o mínnɔn, ii nan fo a ye kó: «Í yáake tó, í wóobhaa, óni lóɔce ólu ní í lóɔmuso ólu kéenman. Í i ñiinan.»

³³ Aa o yawi kó: «Ñwóobhaa bhéebhɛe ní nóɔnnin méebhɛe é yéetii lú le?» ³⁴ Mɔɔn mínnu síinin ndée ke Enza namiin, aa í ñán gbáan olu la, tó ke fo kó: «Ñwóobhaa óni nóɔce ó lée lúu nín. ³⁵ Tinpan ín né, mɔɔn óo mɔɔn ke ké Ala sáo o kɛla, o tii ó lée nóɔce ní nóɔmuso, óni ñwóobhaa le.»

Kóɔlamandhyaa mín ñé sífiibhaa o ka
Matiyu 13.1-9; Luka 8.4-8

⁴ O wéenin ño kwɔ, Enza ñé í kwósee bhá lá o lá ke mɔɔn olu kala ko kwáa ke. Yamanba é nan í mínnin a lá. Mɔɔn ó sháaya kóyoo ñó mán, aa í yéé kúun nɔ kɔɔnɔn ke í síi. Yaman o bé lónin ndée tínnan. ² A tée kaa nzhéeman díla í man saanan bhóoman. A tɛe fɔla a ye kaa ño la kó:

³ «Áa í tóomanlɔ! Sɛenkebhaa oo bhó ké táa sí ó fii a bhóo séen man. ⁴ Ké tó sí fii ó la, sí o koo o lólu táa bé sháa ó lafe. Kóɔn ólu nan ke ólu lakuun. ⁵ Á lóluu bé káwa ywáa o la. Fiihbɛe tɛ tɛ o ywáa o la, ólu í fée ñónan, ke mansɔɔ fiihbɛe tɛ tɛ ólu ñánman. ⁶ Tée óo máan mínnge, o fée ñólu bé já ke fáa, ke mansɔɔ i díin ñolu tɛ tɛ lúu ló céene ne. ⁷ A lólu ñé táa bé ñwéen ywáa o la. Óni ñwéen ñólu í wii ñɔn nve, ñwéen ñólu í sɔɔsii fénvee ñó ka, tó a man dhyé ngé. ⁸ A koo o lólu bé lúu dhyáanin nga. Ólu í fée ke ñan ke dhyé ngé. Kée ñé dhyé mbisawa ke, a la gbée é dhyé mbiwɔɔla ke, a la bgée é dhyé ngenmen ke.» ⁹ Tó, a tée fɔla kó: «Tóo é mín ngúnman ké myennin ké, o á myennin ke.»

Kóɔlamandhyaa ñolu kóo o
Matiyu 13.10-17; Luka 8.9-10

¹⁰ Enza ñé í cébhɔ yaman o lá mínnge, a ye kaamɔɔndhye ndá ni fyáa olu ni a fongamaa mínnu tée a tóɔfe, olu a mánñaanke a ye saanan ólu kóo o mán.

¹¹ Aa i yawi kó: «*Ala yé mansaya* ó gbondoya o lángɛenman wée ke Álee yé. Wáa kéenman bháa ólu, a bée fɔla ólu yé saanan bhóo lé man. ¹² O lé kóɔn: *Kó óo ko é ké, ke í tó mánfeeli ké o la céene né í kénan fósi yé.*

Óni ké í tó lomyenni ké o la céene né, í kénan fósi myén.

*Ké í kénan i kwósee Ala man,
ké ó á yafa i yúumu ólu man.»*

Kólamandhyaa mín n̄́ s̄́fiibhaa o ka o k̄́o o

Matiyu 13.18-23; Luka 8.11-15

¹³ Enza n̄́ f̄́ i ye ikw̄́ kó: «A man saanan m̄́in nḡ́o o lo n̄́an? Áa sé saanan t̄́ ólu k̄́o o lonan díi? ¹⁴ Sífiibhaa oo Ala saaninkan n̄́o lé fiila. ¹⁵ Sháa ó lafe láa óo m̄́oan l̄́ léelu lé m̄́innuu Ala saaninkan n̄́o myénnan, wáa S̄́-taannan kénan o ywáaninnḡ́ee n̄́o lo, aa o bh̄́ í yóso ó lo. ¹⁶ Sí m̄́innuu bé gbófaaywaa o lo, óo m̄́oan léelu le, ní ólu ké ó kóman ó myén, íi s̄́n a mán ni nis̄́dhyaa le ík̄́o. ¹⁷ Wáa Ala s̄́aaninkan n̄́o díin ngbáannin ndé kéla o tíi ólu yóso ó lo. Dín̄́an t̄́l̄́ya l̄́ ké sii o tíi ólu la wáati m̄́inn̄́n, wáman gbéya l̄́ ké i s̄́n Ala s̄́aaninkan n̄́o kósoan, o tíi ólu lánanya ó bhyá. ¹⁸ Sí mín núu bé n̄́wéen n̄́ólu céman, ólu m̄́oan léelu lé mín núu Ala s̄́aaninkan n̄́o myénnan, ¹⁹ wáa dín̄́an hánminnanngo olu ní nanfoopiin n̄́o néli o, óni mánnyaa ólu tá hánmin n̄́o lée Ala s̄́aaninkan n̄́o náansila, í yóso o lo tó nafa té s̄́o o lá. ²⁰ Sí mín núu bé lúudhyaanin n̄́o ka, óo m̄́oan l̄́ léelu lé, mín núu Ala s̄́aaninkan n̄́o myén, tó íi s̄́n a man, tó aa í dhyé n̄́ge, kée mbisawa, l̄́ é bíw̄́k̄́o s̄́o, l̄́ gbéé é kenmen s̄́o.»

Kólamandhyaa m̄́iin laman n̄́o ka

Luka 8.16-18

²¹ Enza n̄́ f̄́ i ye í kw̄́ kó: «Yéetií laman n̄́o lámaan-nan, tó ke gbóngbo mbíin a kún̄́an, wáman ke a sii gbála n̄́o k̄́o? N̄́oan aa síilaa lamannziife ne ka ne? ²² Ke mans̄́oan fénoonaankenin n̄́z̄́i té yé mín ndáa yé. Gbondo sí té yé mín ndáa bh̄́ kéenman. ²³ Ní Tóo é mín ngúnman ké myennin ké, o á myennin ke.» ²⁴ Aa f̄́ i ye í kw̄́ kó: «Áa kóman m̄́innu myénnan, áa í yáakii sii olu mán. Ke mans̄́oan aa d̄́o ólu tá ó swáan swáannikefe mín n̄́n, Ala káa a tá ó swáan o lé l̄́. A yéé yáa a ta o móo ke. ²⁵ Aa céne, l̄́ ké ké m̄́oan mín móo, lo yáa bhyáa o tíi ó tá ó ka; Waa fé ndé mín móo, miin a bhóo, o yáa bwási a lá.»

Sí mín n̄́ í féenan í yéeman

²⁶ Enza n̄́ f̄́ ikw̄́tun kó: «Ala yé Mansaya ó bhónin yé kó m̄́innan o lée n̄́n: m̄́oan mín sí fiila lúuman. ²⁷ Sífiibhaa o ké s̄́unn̄́oan ké sú lo oo, a ke tó í n̄́an látee lo oo, sí ó yáa í féé ke bwónan ké a yíimankoondo. ²⁸ Lúu ó gbú ó lée sunman n̄́o láféenan í yéeman, tó aa í tinnza n̄́ge, tó a kéw̄́ee, aa í kóo ke. ²⁹ Wáa a ke k̄́o, ke ywé, án ní cela n̄́o tá a fé, ké a ce wáati o wéé sé.»

Kólamandhyaa min n̄́e sí ó bé lo f̄́itiinin n̄́o ka

Matiyu 13.31-32,34; Luka 13.18-19

³⁰ Enza n̄́ f̄́ ikw̄́tun kó: «Án ní sé Ala yé Mansaya ó lá lá m̄́inn̄́en lé mán? Án ní sé o saanan o kéla n̄́an m̄́inn̄́en lé mán? ³¹ A bhónin n̄́e yíi l̄́ lé kóo la m̄́in nd̄́o kó *mútaali*. Ní í ké a lo, ale lé a l̄́o ke t̄́nmin

dín̄́an l̄́ fé nḡ́o ó bé ka. ³² Wáa í kéw̄́ee a lónan, aa í féé, aa bwónan ke t̄́nmin nánkw̄́fe nónin n̄́o bé ka. Áa í bhóokaa bá lu ké f̄́ s̄́amank̄́oan ólu a nan í bhó n̄́ge a lwéé n̄́o k̄́o.»

³³ Enza ndéé bé lakawanila o bhóo ó lé mán ni saanan lu le óyoo m̄́in n̄́e ténmen. A t̄́e saanan ólu f̄́la ke bhye a lo myenmaa olu séngan o lé mán. ³⁴ A t̄́e t̄́e dhyáa ngéla i ye ní a t̄́e t̄́e saanan la, wáa ale kée ndéé tó a ye *kaam̄́oandhye* n̄́olu céman, a t̄́e a bé k̄́o f̄́ í ye.

Enza n̄́e fwéenba l̄́ lál̄́la

Matiyu 8.23-27; Luka 8.22-25

³⁵ O t̄́e kée n̄́o ywáa o la, Enza n̄́e f̄́ a ye kaam̄́oandhye n̄́olu ye kó: «Án ni bhá ó t̄́e, ke t̄́a a n̄́an d̄́o mán.» ³⁶ Kaam̄́oandhye n̄́olu bh̄́o yaman o céman, kénan í yéé a fé kúun n̄́o lo. Kúun ngbée lúu t̄́a í bhyáashaa. ³⁷ O lée bhye fwéenba l̄́ bhyáa mán. Kw̄́o ó t̄́e kúu, jí ó t̄́e ké kúun n̄́o k̄́oan̄́oan. A t̄́e w̄́ee bhyáa kúun n̄́o k̄́oan̄́oanlaa ó fá le. ³⁸ Enza ndéé s̄́unn̄́oan l̄́ kúun n̄́o kw̄́shaafe. A kún n̄́o lánin ndéé kunnanbh̄́oan l̄́ ka. A ye kaam̄́oandhye n̄́olu a lakuun n̄́o le lo s̄́unn̄́oan o lo, tó ke f̄́ a ye kó: «Kaam̄́oan, án ngáa fáa o t̄́e í láhanminan an?»

³⁹ Aa kúun ke yaman n̄́ge fwéen ó mán. Aa f̄́ bháji o ye kó: «A jal̄́! Í lúmandhye!» O lée ké fwéen ó l̄́ o le, tó ke lúmandhye myáan twéé. ⁴⁰ Óo w̄́ee m̄́inn̄́ge, aa f̄́ a ye kaam̄́oandhye n̄́olu ye kó: «Áa sháannan m̄́inn̄́en lé la? Bháa a mán limeliya ó s̄́o bhá n̄́an?» ⁴¹ Kaam̄́oandhye n̄́olu sháan ngóyoo n̄́o mán, í t̄́e k̄́oan mán̄́aankela kó: «Ee, m̄́oan m̄́inn̄́en lée ce m̄́in ne, yáanin fwéen óni jí ó béé a bwónanla.»

Enza n̄́e lámansayoond̄́o l̄́ lák̄́enyala

Matiyu 8.28-34; Luka 8.26-39

5 O kó ólu wéenin n̄́o kw̄́o, Enza ni a ye kaam̄́oandhye n̄́olu sé bhá ó n̄́an d̄́o mán. Zelazaka olu ye mála o lo. ² Aa í yíi kúun n̄́o k̄́oan̄́oan ténmen, ce lo é bh̄́o kábulu o lo t̄́eeman kénan a kunmye, lámansayoo ne t̄́e o ce o fé. ³ A t̄́e a ta dín̄́anl̄́t̄́ee ó kéla kábulu o léelu lo. M̄́oan sí té t̄́e sháa a silila bhée yáanin n̄́eenyok̄́oan la. ⁴ I t̄́e a myaanla lé s̄́o, ke kúun nu bhyáa a sénan, ke a bhóo ó síli n̄́eenyok̄́oan lu la. Wáa a t̄́e kúun n̄́ólu céla lé, ke n̄́eenyok̄́oan olu t̄́e. M̄́oan sí fáan té t̄́e a man̄́oanla bhée. ⁵ Sú ni tee, a t̄́e kéla kábulu o léelu lo óni tii ólu mán. A t̄́e gbáanan, ke a yéemandiin káwa olu la.

⁶ O ce óo Enza nant̄́o ó yé m̄́inn̄́ge ywáaja k̄́oan, aa bwée ke t̄́a í kún̄́men n̄́okee a k̄́eennan, ⁷ ke gbáa fáanla kó: «M̄́inn̄́en án n̄́je, Fé mbé kún̄́ndii Ala dhyén̄́je Enza. Ní í déliila Ala kósoan, í kénan kólat̄́oan nan.» ⁸ Aa f̄́ a ye kó: «Lámansayoo n̄́o, bh̄́o ce m̄́in nvé!» ⁹ Enza n̄́e a mán̄́aanke kó: «Í t̄́o díi?» Aa a yawi kó: «Nd̄́o kó

yaman, ke mansɔɔ án ni sháa.» ¹⁰ Aa Enza déli koy-oonge, kó a kénan lámansayoo nǒlu cébho yamaan o la.

¹¹ Gbóyoonin nzée lólu tée lómin kela tii ó mán. ¹² Lá-mansayoo nǒlu Enza déli ke fɔ a ye kó: «Án nataa gbóyoonin nǒlu la, ké án ni ló olu la.» ¹³ Aa sǒn o mán i ye. Lámansayoo nǒlu bhó o lé la ce ó fé, ke taa lo gbóyoonin nǒlu la. Oo ké mínngɛ, gbóyoonin nzée óo í ce ké yée tii ó ka ké taa í bé bháji ó la ké fáa. I tée gbóyoonin wáa fyáa lú sí bhóla.

¹⁴ Gbóyoonin ngunnansiibhaa olu bée bwée ke taa o kó ó búubhɛe só o kɔɔnɔnɔn, óni kanman nǒlu la, oo ké mínngɛ kɔɔn olu nan o mánfɛɛ. ¹⁵ Ii nan Enza ndóɔfɛ, ké lámansayoo nzéhɛeman ndée ce mín nvé o síinin ne, fáanin óo a kannan, a wée í nánmanla. Ii sháan gbú-tuuke. ¹⁶ O kó ólu bée ké mɔɔn mǐnnu nánla, olu tée o nánfɔla kɔɔn tó ólu ye, lámansayoo nǒlu bhó ce ó fé se nǒ mín ne, óni kó mín né ké gbóyoonin nǒlu la.

¹⁷ Mɔɔn olu Enza déli kó aa bhí i ta mála o la.

¹⁸ Enza ndée í yéela kúun nǒ la Wáati mǐnnɔn, Lá-mansayoo nǒ tée ce mín nvé oo a déli ke fɔ a ye kó ní aa sé ké taa ni a le. ¹⁹ Wáa Enza mán sǒn. Aa fɔ a ye kó: «Í kwóɔɛe í bhóo lúman í yé dhyémaya ólu céman, Mantii Ala o wée kó mín nge í yé, a ye bhéebhɛɛya ó kɔɔnɔnɔn, íi o bé fɔ i ye.» ²⁰ Ce óo taa óle la Dekapli. Enza né kó óo kó ké a ye, aa taa o bé lóɔɔ. Mɔɔn óo mɔɔn é a kó-mankan nǒ myén, o bé kɔɔnɔn é fii.

Zayilusi dhyémuso óni muso mín né í bhóo túula Enza nen déeke o la

Matiyu 9.18-26; Luka 8.40-56

²¹ Enza né í kwóɔɛe kúun nǒ kɔɔnɔn ke bhó bhá ó nán dǒ o mán mínngɛ yamanba é nan a saala bhá lá o la. ²² Séebho nǒ kúndii kée né nan. A tó kó Zayilusi. Aa Enza né ténmen, aa nan í bíin a kɔɔ lúu mán, ²³ ke a déli koyoonge kó: «Nyémuso ó káa saya ké lé wé, nan í bhóo lá a ka ké aa kéenya, ke tó i níla.» ²⁴ Enza ni ce óo taa. Yaman é bhyáa a kwɔka. I tée a gbénnennan.

²⁵ Muso la tɛɛ i céman, mín nen káakwo tɛ tɛ wɛɛla tó a wɛɛ ke a lá yangalo le kabiini sanjin tá ni fyáa, a tɛ tɛ í lálɔla. ²⁶ Muso óo sé bhwéekɛbhaa shéeman nvé yénɔn, yangalo óni bhwée ké ó tɛwɛɛ a mansɛɛ koy-oonge. A kunman wée o bée wɛɛ. Wáa a tɛ mán kéenya bhá. Yangalo o móo lé tée kéla a la. ²⁷ O muso óo Enza ngomyen mínngɛ, aa tǐnmin yaman o céman ke taa í bhóo túu a yé déeke o lá a kwóman. ²⁸ Ke mansɔɔ, a tɛɛ fɔla í kɔɔnɔnɔn kó: «Ní ngé sé ke móo túu a ye déeke o la gbennzen nge, nán kéenya.» ²⁹ Muso óo í bhóo túu a ye déeke o lá ténmen, a yé káakwo óo í ló, o wáati kée nǒ la. Aa laɔbe a fási ó la óyoo a wɛɛ kéenya. ³⁰ O ywáanin ngée nǒ la, Enza né a laɔbe í kóló óyoo a ye faan o ló wée bhó a fási o la. Aa í kwóyɛɛman óle la yaman o céman, ke naankeli ke kó: «Yéetii í bhóo túu nén déeke o la?» ³¹ A ye kaamɔɔndhye nǒlu a yawi kó: «Íle

gbú nán é yaman o lá í gbéendela, tó íi naanli ke kó yéetii í bhóo túunan?» ³² Wáa aa í nánlakaa a lamiin nǒ la céene ne, ke cé aa o kébhaa o yé. ³³ Muso o sháan ngóyoo nǒ mán, a tɛɛ yáayaala, ke mansɔɔ a tɛɛ la nǒyoo kó mín nɔwɛɛn a kɔɔ. Aa nan i kúnmen nǒ la kɛɛ Enza nzé ngóɔ lúu mán tó ke tinjan o bé fɔ a ye. ³⁴ Enza né fɔ a ye kó: «Ndhyémuso, í yé lánanya ó wée í lákɛɛnya, taa héle ló, ké o a ke í yé díin nǒ nɔɔnyanin ne.»

³⁵ A tée ó kóman o fɔla wáati mǐnnɔn, o léé ké mɔɔn lólu nán le ke bhó séebho nǒ kúndii Zayilusi fé yénɔn, kénan fɔ Zayilusi ye kó: «Í dhyémuso wée wɛɛ saya kela, íi kaamɔɔn ó kannankwaanyala mǐnnɛɛn lá bhée?»

³⁶ Wáa Enza é o kóman o myén mínngɛ, a mán ó yace. Enza né fɔ séebho nǒ kúndii ó ye kó: «Í kénan sháan, lá a lá i yóso o la cé dɔɔɔn.» ³⁷ A mán í sǒn ké mɔɔn sí a taa a manla, fɔ Piyeli, Zaki óni Zaki laɔɔɔe Yaya. ³⁸ Ii lo séebho nǒ kúndii ce o ye lúɔɔn ó mán mínngɛ, Enza né taa yaman ó kó ké ii kɔɔn kɔnkaanmǐnnan ni kási, ní gbáa ne. ³⁹ Aa lo tó ke fɔ i ye kó: «Mǐnnɛɛn lé kóɔn tó áa ywáa ó lóɔɔnɔn, tó áa kásila? Dhyé nǒ sayakenin ndé, aa súnɔnɔn le la.» ⁴⁰ Ii yéebho Enza kɔn. Aa i bé lábho, fɔ dhyé nǒ fá óni a wóobhaa, óni a ye kaamɔɔndhye nzawa ó, o léé lúu nan a manla. Dhyé nǒ tée bhó mín ngɔɔnɔn, ii lo yénɔn. ⁴¹ Enza né dhyé o myáan a bhóo mán, ke fɔ a ye kó: «Talita kumi!» O kó o tó kó: «Sínngbiinin, í wíi, ngó í yé cé!» ⁴² O léé ké sínngbiinin o wíi o lé téeman, ke táamanke. A sanjin tá ni fyáa lé tɛɛ. O léé bháa i bé la, ke i kɔɔnɔnɔnfii koy-oonge. ⁴³ Enza né fɔ i ye ke a mangbeya kó: «A kénan mǐin nvó mɔɔn sí ye.» O kwɔ, aa fɔ i ye kó: «Aa lómin di sínngbiinin nǒ mán.»

Nazaletika olu té lála Enza nan

Matiyu 13.53-58; Luka 4.16-30

⁶ Enza né bhó o ywáa ó la ke taa a feso. A ye kaamɔɔndhye nǒlu tée a kwɔka. ² Lɔnwɛɛnlii nǒo sé mínngɛ, aa mɔɔn olu kála námyaan séebho nǒ lá. Oo bhó bé kóɔman, fɔ ii fɔla kó: «Eɛ, aa bhó míin mbé lé mín? Yéetii hákiimanjan ni sébhaaya míin ndí a man? Tó káwananngo shéeman né kéla a bhóo la nín? ³ Bháa ale tɛ Mwenyamu dhyénje yíimanlɛsebhaa o le a? Óni Zaki, Zose, Zuda óni Simɔn lú bhádhɛɛ ne a? Nɔɔn ngo án ne ní a lóɔmuso ó léelu bé síinin né só kée nán nín né?» I sikasejan mín né wé, oo ké kóɔbu le tó i man lá Enza nan. ⁴ Enza né fɔ i ye kó: «Bwónan léé Céla o yé ywáa bé la fɔ a fesobhaa olu céman, a bhádhɛɛ nǒlu céman, óni a ye bhónanbhaa olu céman.» ⁵ Enza mán sé káwananngo sí kéla fɔ aa í bhóo lá yangalotɔ dámandaman mǐnnu ka tó ké i lákɛɛnya. ⁶ I ye lánanbheɛya o léé a kɔɔnɔnɔnfii.

**Enza nǝ́ a yɛ kaamwɔndhye
ndá ni fyáa ólu bhyáashaala**

Matiyu 10.5-15; Luka 9.1-6

Enza ndéé táala lakawanin ke siijwɔnso dhyénin olu la. ⁷ Aa a yɛ kaamwɔndhye ndá ni fyáa ólu kii, ke i bhyáasha yáafyaa só ólu la. Aa lámansayoo nǝ́lu gbé nǝ́ sébhaaya dí i man. ⁸ Aa nɔn lá i ka ke fɔ kó: «Á kénan fósi tá táamanlataa míin nɔ fɔ gbéle kée. A ké sunman ndá, a ké bhɔɔ tá, a kénan shaanɛn wée bhyáa a yɛ césiiyaa o la. ⁹ Áa sawaa ló wáa deeke fyáa mánngan ke táa a bhóo.» ¹⁰ Aa fɔ i yɛ íkwɔtun kó: «A ké sé só mínnan, i ke a yétiya ke bhó mín ne, áa tó o lé la fɔ ke táa sé a bhó ó mán o só ó la. ¹¹ Ní só mínnan mɔɔn lu ke í bá ké í nán sii a kɔɔ, wáman i mán a kó-mankan nǝ́ lómyen, a bhɔɔ ó aa a sé o mangbasi ke a sénan gbángba nǝ́ tó yé, o yáa ké tɔɔmansii lé ké í la-sowi.»

¹² «Oo wɛɛ mínnge kaamwɔndhye nǝ́lu táa a láse mɔɔn ólu mán, ke fɔ i yɛ kó ii i yóo ólu yéɛman.» ¹³ Ii lámansayoo nzhéeman ngbé, ii túu bwɔ yangalotɔ shéeman ngúnɔn, ke i lákɛnya.

Yaya Bátizelikebhaa yé sayako o

Matiyu 14.1-12; Luka 9.7-9

¹⁴ O wáati o la, Enza ndɔɔ téwɛɛ gbáan ywáa bé la. A manngan nǝ́lé sé mansace o mán, mín ndɔɔ kó *Elɔdi*. Lólu téɛ a yéla Yaya *Bátizelikebhaa* le lé. Kó o wɛɛ kúun ke bhó sú ólu céman! O lé kóɔɔn káwananngo ólu ké sé é a yɛ. ¹⁵ Lógbɛɛ lu yéɛ téɛ a yéla Céla *Eli* lé le. Lógbɛɛ lu téɛ a yéla jónan jónan céla o lé ló le. ¹⁶ Elɔdi é Enza ngomyen mínnge, aa fɔ kó: «Nwéɛn Yaya Bátizelikebhaa mín ngún ndéela, o lé wéɛ kúun wé.» ¹⁷ Wáa, Elɔdi gbú té wéɛ fɔ kó ii Yaya lálɔ, ke a sili, ké a bhyáa kasola. A tɛ wɛɛ o fɔ ke a kun ngé a bhádhymannje Filipu muso Elodiyadi yɛ ko o lé fe. ¹⁸ O kó ó la, Yaya téwɛɛ fɔ Elɔdi yé lé kó a mánngan ke a bhádhymannje o muso Elodiyadi tá ke o ké a muso le. ¹⁹ Elodiyadi mwénɛnɛnin ndéé Yaya mán, a tɛɛ fé ke Yaya fáa, wáa a té tɛ se ²⁰ ke mansɔɔ. Elɔdi ó téɛ sháannan Yaya nɛn ne, a tɛɛ lo nǝ́yoo mɔɔnteenin né téɛ ale, ke a sénnɛnya. A ló ndéé í yáakii tóla Yaya la. Yaya kómankan nǝ́ lómyen nǝ́ tɛ té Elɔdi tóla sii la. A kan nǝ́ lómyen nǝ́ ló ndéé dí a yɛ.

²¹ Elodiyadi é nán ló mɛɛ ló sɔɔ, o léɛ ké Elɔdi wóolo nǝ́ sámɛ nǝ́ le. O téɛ ó mán, Elɔdi é sunmannvemba dí a latuunnan ólu mán, a yɛ swáasi olu kúnndii ólu, ní *Galile* mála mɔɔnba ó shéeman mán. ²² Elodiyadi dhyémuso é nan lo bhó nǝ́ kóɔnɔn tó ke lo nge. A ko é dhyáa Elɔdi ní a latuunnan ólu yɛ. Mansace óo fɔ sínngbiinin nǝ́ yé kó: «Í fé nǝ́ fé nvé, o fɔ nɛn ké ní ó di í mán.» ²³ Elɔdi é laheli ta sínngbiinin ó yɛ ké í shén ke fɔ kó: «Ní í ke fé nǝ́ fé ngófɔ nɛn, náan o dí í mán, háanin a ke ké nɛn yamaan o fán ngeɛ nǝ́ le.» ²⁴ Dhyé-

muso ó bhó tó kénan a fɔ a wóobhaa yɛ kó: «Ní mínnɛn lé kófɔ?» A wóobhaa é a yawi kó: «Yaya Bátizelikebhaa kún nǝ́.» ²⁵ Aa í kwɔsɛɛ lɔgbannin né kénan fɔ mansace o yɛ kó: «Ní fé ké ii *Yaya Bátizelikebhaa* kún nǝ́ bhyáa tása lo lo kénan a di mán kwáakwaalenin.»

²⁶ O kóman óo mansace o nánlasii gbútuuke. Wáa a tɛ té se ke í bá méɛ, a yɛ láheli ta ni ólu ni a latuunnan ólu kóɔn. ²⁷ O ywáaninngɛɛ nǝ́ lo, mansace óo a yɛ swáasi o kée myáa kó o a táa Yaya kún nǝ́ tɛɛ kénan o di a man. O léɛ ké céladhye nǝ́ táa ó lé kasobho nǝ́ la, ke táa Yaya kún nǝ́ tɛɛ. ²⁸ Aa nan Yaya kún nǝ́ lé tása lo kénan ó lo sínngbiinin nǝ́ bhóo, tó sínngbiinin nǝ́ a lo a wóobhaa bhóo. ²⁹ Yaya yé *kaamwɔndhye* nǝ́lu o myén mínnge, ii nan Yaya féɛ ó tá ke a sutaa kábulu lo ló.

Enza nǝ́ cɛ wáa lóo bhálola

Matiyu 14.13-21; Luka 9.10-17; Yaya 6.1-14

³⁰ *Céladhye* nǝ́lu í kwɔsɛɛ *Enza* man. Ii kó óo kó ke, óni ii kaa mínnu ke, ii nan o bé kwaan ké a yɛ.

³¹ Nanbhaa olu ní táabhaa ólu sháaya kóyoo nǝ́ mán, ale ni a yɛ kaamwɔndhye nǝ́lu mán lóminkelaa sɔɔ. Ó lé yéɛ kóɔn, aa fɔ i yɛ kó: «Aa nan án ndáa só o kwóka, ké án ndáa án nónwɛɛn yénɔn dɔɔnɛn.»

³² Ii táa kúun nǝ́ ló ke táa í kéenan ywáa cébhɔnɛn nɔn. ³³ Mɔɔn shéeman nǝ́ i yé tó ke i táalaa ó la. Mɔɔn ólu bhó só ó bé lá í sénan i nángbannin ne ke táa Enza ni a yɛ kaamwɔndhye nǝ́lu kunmye o ywáa ó la. ³⁴ Enza nǝ́ bhó kúun nǝ́ ló mínnge, aa yamanba ó yé mɔɔn ólu mánɛnwaan é lo a la, ke mansɔɔ i tɛɛ lé óyoo kunnansi-ibhaa té saa mínnu la. Tó aa i kála kó shéeman nan.

³⁵ Wáati o téwɛɛ wɛɛ yanvala, a yɛ *kaamwɔndhye* nǝ́lu í mángbaa a lá tó ke fɔ a yɛ kó: «Ya nǝ́ cébhɔnɛn nɛ, wáati o ló nɛwéɛn yánva, ³⁶ Yaman ó lábhyaa ké ii táa sunman nzá kanman nǝ́lu ní i lafeso olu la.»

³⁷ Waa Enza nǝ́ i yawi kó: «Ále gbúlu a sunman dí i man.» Ii fɔ a yɛ kó: «Í fé ké án ndáa wéɛgbannan déniye kenmen fyáa sa sunman nan i yɛ a?» ³⁸ Aa i mánɛnɛn kó: «Búlu yéɛ léɛ a bhóolɔ? Áa táa o mán-fɛɛ.» Ii táa nǝ́nli ké mínnge, ii nan fɔ kó: «Búlu lóo léɛ án móo, óni yɔɔ dhyé nvyáa.»

³⁹ Enza nǝ́ nɔ lá a yɛ kaamwɔndhye nǝ́lu ka kó ii mɔɔn ólu bé lasii bínngɛnɛn o ka dhye bhóoman. ⁴⁰ Mɔɔn ólu í sii kenmen kenmen, óni bíloolu lóolu. ⁴¹ Enza nǝ́ búlu lóo óni yɔɔ dhyé nvyáa ó tá, ke í nán layɛ sángboo o mánshaa fé ke Ala bálíka bhó. Aa búlu ólu kúunndɛɛɛ ke i lo nó a yɛ kaamwɔndhye nǝ́lu bhóo. Kó ii a lɔtaa. Aa yɔɔ dhyé nvyáa ó lɔtaa bé lá o nán kée nǝ́ mán. ⁴² Mɔɔn ólu bé é lóminke ke fá. ⁴³ Tó ii nán seenin ndá ni fyáa láfanin né búluguun ni yɔɔ la. ⁴⁴ Mɔɔn mínnu tɛɛ lóminkesɛɛ o lo ólu tɛɛ cɛ wáa lóo lé le.

Enza nɛ táaman kéla bháji o ka

Matiyu 14.22-33; Yaya 6.15-21

⁴⁵ O ywáaninngée ɛo lo, Enza nɛ fɔ a ye *kaamɔɔndhye* nɔlu ye kó ii í bhyáa kúun nɔ lo, ke bhá ó tée a jɛn ke taa a jɛn dɔ o mán Betisayida só ó tɔɔfɛ. Sánnin ale a yaman o lábhyaa. ⁴⁶ Aa wɛɛ i sáanan í lá mínngɛ, aa taa tii ó ka, ke í sɛɛ. ⁴⁷ Ywáa ó séla wáati mínɔɔn, ké kúun nɔ wée lo bhá ó céman, ke ale kée ndó lúuman. ⁴⁸ Fáyi o mán, aa yé óyoo fwéɛn ó wée a ye *kaamɔɔndhye* nɔlu mánɛɛ kúunnaɔbwee o lo. Kúun nɔ tɛ tɛ séla tála céene ne bhée, ke mansɔɔ fwéɛn ó tɛ wɛɛ gbíiɔa i ka. Aa táaman ké bhá ó ka, ke taa i saala. A tɛ káa tɛnmin i ka. ⁴⁹ Kaamɔɔndhye nɔlu a yé táaman kéla bhá ó ka mínngɛ, i tée a yéla mɔɔn lɔ lé sáula lé. Ii gbáa ngbáa. ⁵⁰ Ke mansɔɔ í bé ján tée a lá, ii sháan koyoongɛ, o ywáaninngée ɛo lo, aa kóman i ye aa fɔ i ye kó: «Áa í lɔja! Né lée wé, a kénan sháan.» ⁵¹ Tó aa í yé kúun nɔ lɔ í fé, tó fwéɛn óo í mánla. O lée i bé kɔɔɔɔɔɔɔɔ koyoongɛ.

⁵² Ke mansɔɔ Enza nɛ káwananngo mín nge búlu ó la, i mán bhó o jánle. Háki tɛ tɛ i la.

Enza nɛ yangalotɔ lú láɛɛnyala

Zenezaleti mála o lo

Matiyu 14.34-36

⁵³ Ii wɛɛ bhá ó tée la tó ke í bhyáa lúuman Zenezaleti mála o lo. ⁵⁴ Ii í yii kúun nɔ lɔ ténmen, mɔɔn ólu Enza manlo. ⁵⁵ Ii bwée ó lé lo ke taa a nanko o fɔ o mála o ywáa bé lo. Enza ndée taa só óo só lá o mála o lo, mɔɔn óo mɔɔn tée a kolamyen, olu bé tɛɛ a kela o ján kée nɔ lé mán. Ólu tée nánla ni i ta yangalotɔ ólu lé láfe nɔlu ka a saala. ⁵⁶ A tɛɛ taa ywáa súu óo súu lo, lúukɔɔɔɔɔɔ o, só olu la o, tóola olu la o, mɔɔn ólu tée nánla i ye yangalotɔ ólu díla a mán bháa lɔ lé, tó ke a déli kó aa jɛn ké yangalotɔ ólu a í bhóo túu a ye deekeba ó lágbooo lá. I súu óo súu é í bhóo túu a lá, o mɔɔn ó bé bé é kéɛnyala.

Enza ni Falizen nɔlu kíti kéla náanmun kɔɔ ólu ka

Matiyu 15.1-9

7 Falizen nɔlu ní *seliya kaamɔɔn* ólu dáman é bhó *Yeluzalemu* kénan í mínin Enza nan. ² Ii nan yé óyoo a ye *kaamɔɔndhye* nɔ lɔlu lɔmin kela ni i bhóo sénnenyabhɛɛ ó lé, o kɔɔ o tɔɔ kó ke lɔmin ké ni í bhóo kwóbɛɛ óle, ke ke óyoo Falizen nɔlu yé nánmun óo fɔla ténmen. ³ Falizen nɔlu ni Yawudhyaa o tó ólu tɛ lɔmin kela ni i bhóo kwóbɛɛ o le, ke mansɔɔ ii i bhyéman ólu tá nánmun o lé ka. ⁴ Í kénan ke bhó lɔɔ o lo, i tée í kwó ótun ke í sénnenyala ke tó lɔmin kela. Náanmun kɔɔ ó shéɛman jé, i tɛɛ olu láteenan lé, mín nɛ nan ké bhóɔlaa o lɔkwo ólu le, yáafye olu, óni sháanɛɛnlaa ólu. ⁵ Falizen nɔlu ní *seliya kaamɔɔn* ólu Enza mánjaanke

kó: «Mínɛɛn lé kóɔɔn tó í yé kaamɔɔndhye nɔlu tɛ bhyáala i bhyéman ólu yé laanan ó kwo, tó ii lɔmin kela ni i bhóo kwóbɛɛ óle?» ⁶ Aa i yawi kó: «Céla *Ezayi* é célaya mínngɛ a ka, a jó lé tée a mán, fyáangafo ólu. Aa sɛwenin jé kó Ala tée fɔla kó:

mɔɔn mínnu bwóɔanla í lá lɔ lé,

wáa i yóso o ywáa a já nán.

⁷ *Ii mátola gbéegbɛɛ lé wé,*

Í lée min núu mɔɔn ólu kalanan

tɔ nu la, mín núu fáanan

mɔɔndhye nɔlu la.»

⁸ Aa fɔ i ye íkwɔɔtun kó: «Áa Ala ye tó nɔ tóla yénɔn, ke mɔɔn olu tá nánmun o lé látaaman.»

⁹ Aa wɛɛ ke fɔ íkwɔɔ kó: «Á lée i bánan Ala yé tó nɔ mán tó ke a yé laanan ó léelu tá a? ¹⁰ Waa Céla Musa é fɔ kó: *Í fá ní í Wóobhaa bwóɔan, kó ni mɔɔn mínngɛ kómanyoo nvó a fa wáman a wóobhaa man, kó i kákan ke o tii o fáa lé.* ¹¹ Wáa Álee lú kó ní mɔɔn lɔ ke fɔ a fa ye wáman a wóobhaa ye kó: «Ndé káa móota mín dí í mán ké í lɔdhyeman, óo kɔɔba ne le. O kɔɔ o tɔɔ kó nɔwéɛn wɛɛ o díla Ala man.» ¹² Áa o tii ólu láfiila lé wé. I tɛ fósi díla i wóobhaa ni i face mán bhée. ¹³ Ále tá nánmun olu kóɔɔn, Ala saaninkan nɔlu nánfa tɛ la mɔɔn ólu jánla bhée. A yéɛ é ó bhóɔnngo shéɛman ngéla.»

Fé mín núu sé mɔɔn lánɔɔnla

Matiyu 15.10-20

¹⁴ Enza nɛ yaman ó kii ko kwáa ke tó ke fɔ i ye kó: «A bé a í tóomanlo kɔn, ké áa bhó kóman míin jánle.

¹⁵ Lɔminfe nɔ súu óo súu, ní a tála mɔɔn kɔɔɔɔɔɔ lé, o sí tɛ sé mɔɔn lánɔɔnla, fɔ fé mín nɛ bhóla mɔɔn yóso o lo, o lée mɔɔn lánɔɔnla. ¹⁶ [Tóo ké ké mɔɔn mín ngún mán, o a lɔmyen.]» ¹⁷ Enza nɛ bhó mínngɛ yaman o céman ke lo bhónan, a ye *kaamɔɔndhye* nɔlu a manjaanke o saanan o kɔɔ o mán. ¹⁸ Aa fɔ i ye kó: «Ále, yáanin bí Ále mán yáakii sɔɔ bhá nɔn? A tɛ myennan kó fé nzúu óo súu é lónan mɔɔn kɔɔɔɔɔɔ o si tɛ mɔɔn lánɔɔnla a? ¹⁹ Ke mansɔɔ o lɔminfe nɔ tɛ lónan mɔɔn yóso o lo, waa a lónan mɔɔn kɔɔɔɔɔɔ le tó kéwɛɛ ke bhó sháa kunmantaá fé.» O bhóo ó mán, áa yáa i la óyoo sunman nɔ bé sénnenyannin née. ²⁰ Aa fɔ íkwɔɔ kó: «Fé mín nɛ bhóla mɔɔn o yóso ó lo, o lée mɔɔn lánɔɔnla. ²¹ Ke mansɔɔ míliya yóo nɔlu bé bhóla mɔɔn o yóso óle lo: «Káanngɛ ólu, sojan ólu, mɔɔn fáa ólu, ²² nɔn-mɔɔnya ólu, jánbhɔnve olu, yóoɔan ólu, lanɛenni o, ke dínnanlɔtɛɛ ke céyoo ne, jannngboya o, mɔɔn tɔɔ cáan nɔ, ke í yé lɔbwɔɔan, yáakiindapan o. ²³ O kóyoo nɔ bé bhóla mɔɔn yóso ó lé lo tó ke mɔɔn lánɔɔnla.» »

Lónanmuso lo é lála Enza nan

Matiyu 15.21-28

²⁴ Oo wɛɛ mínngɛ, Enza nɛ bhó o ywáa ó lo, tó ke taa *Tili* mála ó lo. Aa lo bhó nɔ la. A tɛ tɛ fé ké mɔɔn sí a lɔg-

be óyoo aa yénɔn, wáa a mán sé tóla loo nɔn. ²⁵ Lá-mansayoo ndée muso ló dhyémuso fé, oo a tó myén mínngɛ, aa nan a saala téeman tó ke í kúnmeen nɔkɛ a kɔɔ. ²⁶ O muso ó té te Yawudhyaa le, *Geleki* le tée ale, Fenisika ke bhɔ Sili mála o lo. Aa Enza mandhyaa kó aa lámansayoo nɔ gbé a dhyémuso o fé. ²⁷ Wáa Enza nɛ fɔ a ye kó: «Dhyémuu ólu tó yénɔn ótun ké ii fá, ke mansɔɔ ke dhyémuu ólu yé sunman nɔ ta ke a lafii nɔwúunnin nɔlu kɔɔ o mánɔin!» ²⁸ Aa Enza nawi kó: «Oo tinɔan Mantii ó, wáa sunman mín nɛ bhóla dhyémuu ólu bhóo ke bé tabeli o kɔɔ nɔwúunnin nɔlu o lɔɔ-nan.» ²⁹ Enza nɛ fɔ a ye, «O láfapan kée nɔ kóɔn ko: táa lúman, lámansayoo nɔ wée bhó í dhyémuso o fé.» ³⁰ Aa í kwósee a bhóo lúman, ke táa a dhyémuso o lánin nɔɔ gbála nɔ ka, ké lámansayoo nɔlu wée bhó a fé.

Enza nɛ ɛe tóogbee nɔ lákɛnyala

³¹ Enza nɛ bhó *Tili* mála o lo, ke bhyáa *Sidɔn* só ó fé, ke í kwósee *Galile* bhá lá o la Dekapoli mála o lo. ³² Ii nan ɛe tóogbee nɔ lé a ye ó le lo. A kóman kó o gbánin ndée. Ii Enza ndéli kó aa í bhóo lá a ka. ³³ Aa táa ale ywáa já nɔn, ke í ɛébhɔ ale yaman o la. Aa í bhóokwɛɛnin nɔlu bhyáa ɛe ó tóo ólu lo, ke í láyi bhyáa ɛe ó nyén nɔ ka. ³⁴ Aa í nán lo sáman, ke í náankii láyii, ke fɔ ɛe ó ye kó: «Efata!» O kó o tó kó: «Í láka!»

³⁵ O ywáaninngɛ nɔ lo, ɛe ó tóo óo í láka, a nyén nɔ yúu o tɛɛ, ke a nyén nɔ fwéɛnya a lá lo. Aa kóman ɛéne ne. ³⁶ Enza nɛ fɔ i ye ke a mangbeya kó i kénan ó kóman ó fɔ mɔn sí ye: Wáa a tée ké o fɔla mɔn ólu yé, kó i kénan la fɔ mɔn sí ye, ó lé yé tée í sewe lónan kóman ó láse ó mán ywáa bé lo. ³⁷ Óo mɔn bé kɔɔnɔn é fii, i tée fɔla lé kó: «Aa kó mínnu kéla o bé káɔin ke tinnin. Aa tóogbee nɔlu tóo ó lákala, tó ke bhóbho ólu lákoman.»

Enza nɛ sunman díla mɔn wáa náannin mán

Matiyu 15.32-39

8 O tée ó mán, yaman bá tée Enza ndóɔfe sunman ndé te i bhóo bhée. Enza nɛ a ye *kaamɔɔndhye* nɔlu kii ké fɔ i ye kó: ² «Yaman miin mánɔnwaan é nɔn, ke mansɔɔ i tée sáwa léɛ ngwóka nín, sunman ndé i bhóo. ³ Ni ngé i kóɔntɔ ó lábhyaa ké ii táa i fé yé, i yáa dése sháala, ke mansɔɔ i lólu bhólaa a já.»

⁴ Enza nɛn *kaamɔɔndhye* nɔlu a yawi kó: «Í káa bhó miin nú láfa búlu o lé mín ne dhyé miin nɔn?» ⁵ Enza nɛ i mánɔnɔnke kó: «Búlu yéɛ léɛ a bhóo?» Ii fɔ kó: «Wóonvyaa.»

⁶ Aa fɔ yaman o ye kó ii í síi lúu mán. O kwɔ, aa búlu wóonvyaa ó tála, ke Ala bálika bhó Ala ye, aa i kúunndɛɛɛ ke di a ye *kaamɔɔndhye* nɔlu mán ké ii a lɔta yaman ó la. ⁷ Yóɔndhye ménsen dáman tée i bhóo. Enza nɛ yóɔ ólu tá ke Ala bálika bhó íkwɔtun ke a di a ye

kaamɔɔndhye nɔlu mán íkwɔtun kó ii a lótaandaa yaman o la. ⁸ Mɔn olu béɛ lóminke ke fá. Tó ii nán see wóonvyaa lé sunman ndóto o lo. ⁹ Yaman o tée mɔn wáa náannin lú síya bhóla. O lé kwɔ, to aa i lábhyaa. ¹⁰ O ywáaninngɛ nɔ lo, Enza ni a ye *kaamɔɔndhye* nɔlu í bhyáa kúun nɔ lo tó ke táa Dalimanuta mala ó lo.

Falizen nɔlu fɔla kó Enza nɛn káwananngɛ ló ké

Matiyu 16.1-4

¹¹ *Falizen* nɔlu nan, ii lágban bhyáa Enza nan a lɔswaan ndóɔ ló: Tó ii fɔ a ye kó aa káwako kée ngé i nánla, ké bhó sángoobo o lo. ¹² Aa í náankiiba láyii tó ke fɔ kó: «Mínnɛɛn lé kóɔn tó án nɛn wáati miin mɔn min núu káwako nínnan? Ní fɔla a yé tinɔan in ne ngó, káwako gbée táa ké a lé wáati miin mɔn ólu yé!» ¹³ O kwɔ, aa í kwósee ni a ye *kaamɔɔndhye* nɔlu le kúun nɔ lo ke táa bhá ó nán dómin nɔ mán.

Falizen nɔlu ní Elɔdi yé mɔn ólu yé kaango o

Matiyu 16.5-12

¹⁴ *Kaamɔɔndhye* nɔlu nɛn ké búlu lú tá. Búlu kée ngbóto lé tée i bhóo kúun nɔ lo. ¹⁵ Enza nɛ i séemansɔɔ í yé ke fɔ kó: «Áa a yáakii tó a yéɛ ló *Falizen* nɔlu ní *Elɔdi* yé lévu o mán.» ¹⁶ *Kaamɔɔndhye* nɔlu tée kómanla nɔnɔnɔn ke mansɔɔ búlu té te i bhóo. ¹⁷ A tɛɛ i kɔnɔnkan nɔ ló mínngɛ, aa i mánɔnɔnke kó: «Áa fɔla nɔnɔnɔn kun mínnɛɛn lé la kó búlu té a bhóo? A mán hákii sɔɔ bhá nɛn? A mán bhó a nɛn lé bhá nɛn? Bhá a yáakii o gbéneɛn née a? ¹⁸ Nán é a kún mán, a té yéli kela a? Tóo é a kún mán a té myénnin kela a? Kó té tóla a kóɔnɔn a? ¹⁹ Ní búlu lóo ó lóɛɛɛɛ ɛe wáa lóo ó lá mínngɛ, áa see nɛɛ lé láfa búluɔun nɔ tó ólu la?» Ii a yawi kó: «Tá ni fyáa.» ²⁰ «Tó ní búlu wóonvyaa ó lóɛɛɛɛ mínngɛ mɔn wáa náannin ó la, áa nan see náfanin nɛɛ lé lé a tó ólu lo?» Ii a yawi kó: «Wóonvyaa.» ²¹ Enza nɛ fɔ i ye kó: «Yáanin sán, a mán bhó o nán lé bhá nɛn?»

Enza nɛ fyóonje lo lákɛnyala Betisayida

²² Oo wɛɛ mínngɛ, Enza ni a ye *kaamɔɔndhye* nɔlu táa Betisayida só o la. Yénɔn, mɔn ólu nan fyóonje lo lé a ye, ke a déli kó aa í bhóo túu o lá, ke a lákɛnyala. ²³ Enza nɛ fyóonje o myáan a bhóo o mán, ke táa ale só o kwóka. Tó aa a láyi o bhyáa a nɛnman, ke í bhóo lá a ka, ke a mánɔnɔnke kó: «Íi fé nɔ yéla a?» ²⁴ Fyóonje óo í nánlaka ó lé lo tó ke fɔ kó: «Ní mɔn ólu yéla táaman kéla wáa i bhóɔn nɛ yíi léɛ lú la.» ²⁵ Aa í bhóo lá a nɛn ó ka ko kwáa ke. Óo ké mínngɛ, ɛe óo í nánlaka, aa kéɛnya ke ywáa yé ɛéne. ²⁶ Enza nɛ fɔ a ye kó aa táa a bhóo lúman wáa kó a kénan lo só ó kóɔnɔn.

Piyeli é mín nvola Enza man

Matiyu 16.13-20; Luka 9.18-21

²⁷ Enza ni a ye *kaamwɔndhye* ɲolu tée táala Filipu, Sezale lámiin nzó nǎlu lá. I tée sháakun ɲo ló mínngɛ, aa a ye *kaamwɔndhye* ɲolu mánɲaankɛ kó: «Mwɔn ólu tá fɔli o ɔ, née yéetií lé?» ²⁸ Ii a yawi kó: «Lólu kó íi Yaya *Bátizelikɛbhaa* lé le, lógbɛɛ lu kó íi *Eli* lé le, tó lógbɛɛ lu yéé kó íi céla ólu ló lé le.» ²⁹ Aa a ye *kaamwɔndhye* ɲolu mánɲaankɛ kó: «Tó Ále ɲánla, ní yéetií lé?» Piyeli é a yawi kó: «Íle léé *Kílisi* o le.» ³⁰ Enza ɲé fɔ i ye ke a mangbeya kó i kénan á ye kó ó fɔ mwɔn sí ye.

Enza ɲé a ye sayako óni a ye kúunniko o fɔla

Matiyu 16.21-28; Luka 9.22-27

³¹ Óo wɛɛ mínngɛ, Enza ɲé a ye *kaamwɔndhye* ɲolu kála ɲó lámayaan ke fɔ i ye kó: «*Mwɔn Dhyénje* ó kákan né ké tɔlɔya lé myáan koyoongɛ. Cɛba ólu ní *faan-ɩɛɲansebhaa* olu kúnnɔdii ólu ní *seliya kaamwɔn* ólu yáa í bá a ló. I yáa a fáa, a tee sawa a saya kénin ɲo kwɔ, a yáa kúun ke bhó saya o ɔ.» ³² Aa tée o fɔla i bé le ye. O ɔ, Piyeli é Enza ɲíi í kénan, ke kóman a ye ke a mangbeya. ³³ Enza ɲé í ɲán yéɛman ke a ye *kaamwɔndhye* ɲolu mánfɛɛ tó ke kóman Piyeli ye ke mangbeya kó: «Táa ke bhó ngwó Sɔtaannan! Ke mansɔɔ í té i mílila óyoo Ala, wáa óyoo mwɔn ólu.»

Ke bhyáa Enza ngwɔ oo kéla díi?

³⁴ Oo ké mínngɛ, Enza ɲé yaman o kii óni a ye *kaamwɔndhye* ɲolu ke fɔ i ye kó: «Ní mwɔn mín ɲé fé ké í bhyáa né kwó, fɔ o tíi ó a í bá a yéé ɔ lé, ke a yéé *gbáanɲii* o tá ké bhyáa né kwó. ³⁵ Ke mansɔɔ mwɔn óo mwɔn é fé ke a ní o kisi, o tíi ó yáa mwɔn a ni o ɔ. Wáa mwɔn óo mwɔn ke mwɔn a ni o ló né ni sanmankanmɛɛ o kómwɔn, o tíi ó yáa kisi. ³⁶ Óo mínngɛ lé ɲánla mwɔn mán ké díɲɲanmanfɛ ɲó bé sɔɔ tó ke táa mwɔn a ní o ló? ³⁷ Mwɔn ó sé ké fé mínngɛ lé dí a ní o kunmanka lé? ³⁸ Ni mwɔn mín ɲɛ maloya né lá, óni ke maloya ngómankan ɲolu lá bímwɔn Ala kanmyaanbhɛɛ olu ní yu-umutɔ ólu céman, *mwɔn Dhyénje* o yáa maloya o tíi ó lá ni a kénan tée mín man a Fá ye nǎlɔya ó ló ni malɛɛka sénnɛnyanin ɲólu le.»

⁹ Enza ɲé fɔ i ye o lé ɔ íkwɔtun kó: «Tó ní fɔ a yé tinɲan in ne ngó: Mwɔn mín núu yánun nín, o lólu yéé táa sayake ní i mán *Ala yé mansaya* ó yé nánla ní sébhaayale.»

Enza ngesɛnan óo yéɛmanla

Matiyu 17.1-13; Luka 9.28-36

² Tee wɔkwɔ tinninnin ngwɔ, Enza ɲé Piyeli ní Zaki ní Yaya kii ke táa ile i kénan tiiba ló ka. A kesɛnan oo yéɛman i ɲanla, ³ a ye déeke óo gbé fɔ ke a mannan mannan bhó. A gbé kóyoo ɲó mán, mwɔn sí té lúukolo ó ka

yánun, mín ɲé sé fáanin kwola cé ke gbɛ. ⁴ O kwɔ, *kaamwɔndhye* nzawa óo tɛɛ céla *Eli* ní céla Musa yéla kóman kéla ni Enza ne. ⁵ Piyeli é fɔ Enza ɲɛn kó:

«*Kaamwɔn*, án ɲɛ o yánun ɲóo wéɛ físaɔa. Án ní tóo sawa ló ya. Í tá kée, céla Musa tá kée óni céla *Eli* tá kée.» ⁶ Piyeli kómwɔn tɛwɛɛ múu, ke mansɔɔ i bé man tɛwɛɛ sháan. ⁷ Káwa ló é nan i mantuun tó saaninkan ɲɔ é bhó káwa ó céman ke fɔ kó: «Míin léɛ nyénje óle mín ɲan dí ɲɛn koyoongɛ. Áa a kómankan ɲo lómyen!» ⁸ *Kaamwɔndhye* ɲolu béé í ɲánlakaa í tɔwɛ tɛɛman, wáa i mán mwɔn gbéɛ yé bhéɛ fɔ Enza ɲɛɛ le tée i fé.

⁹ I tée bhóla tii ó ka mínngɛ, Enza ɲé fɔ i ye ke a mangbeya kó: «A wéɛ kó min yé nín, a kénan o lábho mwɔn sí ɲánla sánnin *mwɔn Dhyénje* ó kúunnzan o cɛ ke bhó sú ólu céman.» ¹⁰ Ii o kóman ó lamala i kómwɔn, wáa ii ɲómwɔn mánɲaankɛ kó: «Ke kúun ke bhó sú ólu céman o kó o tóo díi?» ¹¹ *Kaamwɔndhye* ɲolu a mánɲaankɛ kó: «Mínngɛ le kómwɔn *seliya kaamwɔn* olu fɔla kó fɔ céla *Eli* lé á nan ótun?» ¹² Aa i yawi kó: «Fɔ céla *Eli* lé a nan ótun kénan kó ó bé lóbhɛ. Wáa mínngɛ lé kómwɔn tó Ala bhóonɲon ólu fɔla kó mwɔn *Dhyénje* ó yáa tɔlɔya myáan koyoongɛ, tó ke í bá a ɔ? ¹³ Wáa Í lé le wéɛ o fɔ wé céla *Eli* wéɛ nan wáa Kó min é dhyáa i ye, ii o lá a ka, óyoo a sɛwɛnin ngwɔ tée Ala bhóonɲon o ɔ se mín ne.»

Enza ɲé dhyénin lámansayoondɔ ɔ lálɛɛnyala

Matiyu 17.14-21; Luka 9.37-43a

¹⁴ Enza ni a ye *kaamwɔndhye* nzawa ólu sé *kaamwɔndhye* ɲo tó ólu tɔwɛɛ mínngɛ, ii yamanba yé i lamiin ɲó ɔ. *Seliya kaamwɔn* olu ní *kaamwɔndhye* ɲo tó ólu lámansayoo la. ¹⁵ Yaman ó Enza nantɔ o yé mínngɛ, óo bháa i bé ɔ. Ii bwéɛ tɛɛman kénan a labhyɛ tó ke a twáa. ¹⁶ Aa i mánɲaankɛ kó: «Áa mínngɛ lé lámansayoo kɛla ni ile?»

¹⁷ Cɛ ló é tó yaman o céman ke a yawi kó: «*Kaamwɔn*, ɲwéɛn nan dhyénje lé í sáala ke mansɔɔ lámansayoo ɲé a fé, o léɛ a kɛla bhóbo le. ¹⁸ Ni o lámansayoo ɲó ké wii a fé ywáa óo ywáa ɔ, aa a labe lúuman, ke a láyigaan ɲo lábho, ke a ɲin ó lákomanɲómwɔn man, ke ale gbú lóɔya. Ni í yé *kaamwɔndhye* ɲolu mánɲhyaa ké ii lámansayoo ɲó gbé, i mán sé.» ¹⁹ Enza ɲé fɔ i ye kó: «Ále wáati miin mwɔn ólu lánanbhɛɛ lé le! Né káa tó a fé yánun ke táa sé fɔ wáati mínngɛ lé mán? Né káa Ále lómyaan ke sé fɔ wáati mínngɛ lé mán ówɔ? Áa nan dhyé ɲó lé ɲɛn.»

²⁰ Ii nan dhyé ɲó lé a ye. Lámansayoo ɲóo Enza yé mínngɛ, aa dhyé ɲó lámamaan fáanba la, ke a labe lúuman ke a laginniman fɔ ke a láyigaan ɲo bhó. ²¹ Enza ɲé a fa ó mánɲaankɛ kó: «Míin ɲé i lámayaan a lá wáati mínngɛ lé ɔ?» Tó fá óo yawi kó: «Fɔ a ye dhyé-muuya wáati o ɔ. ²² Wáati lólu ɔ lámansayoo ɲóo a lafii tá mán wáman jí ɔ, ké aa a fáa. Wáa án mánɲwaan mánfɛɛ ké íi án dhyeman, ní o sé ké ké í

yé.» ²³ Enza é a yawi kó: «Mínneen lé kóson íi fíla kó nín í ké sé? Lánanbhaa o kwéeko te.» ²⁴ O ywáaninngée ño la, dhyé ñó fá óo gbáa ke fɔ kó: «Nanin ñé a lá, wáa ndhyeman ke mansɔɔ ñén lánanya ó láfanin ndé.»

²⁵ Enza ñé yaman o yé bwéela mínngé kénan a tɔɔfɛ, aa í táan fɔ lámansayoo ñó ye ke fɔ a ye kó: «Íle lámansayoo min é bhóbhoya óni toogbeenan kela mɔɔn la, ngó í yé ngó íi bhú dhyé ñó fé, í kénan a fé bhée fésɛfɛsɛ.» ²⁶ Lámansayoo ñóo gbáangbaa ke dhyé ñó lámaanmaan bhéebhɛe le tó ke bhú a fé. Dhyé ñó lánin ñé tó óyoo mɔɔn wée sayake. Mɔɔn shéeman ndé fíla lé kó: «A wɛɛ sayake.» ²⁷ Wáa Enza ñé a myaan a bhóo mán, ke a lánwii. Dhyé ñóo í wii ke í ló í sɛnan.

²⁸ Enza ñé lo bhónan mínngé, a ye kaamɔɔndhye ñolu a mánñaanke í kénan kó: «Mínneen le kóson án née mán sé o lámansayoo ñó gbenan?» ²⁹ Aa i yawi kó: «Mɔɔn sé lámansayoo nzúu miiin gbenan fé mínnan, o léé Ala déli óle.»

Enza ñé a ye sayako óni a kúunngo o fíla íkwɔɔtun

Matiyu 17.22-23; Luka 9.43b-45

³⁰ Ii bhú yénɔn ke tinnin *Galile* mála o la. Enza ndé té fé ké mɔɔn ólu á a ywáa la. ³¹ Ke mansɔɔ a tɛɛ a ye kaamɔɔndhye ñolu kalanan lé tó ke fɔ kó: «Mɔɔn *Dhyénje* o yáa ló mɔɔn ólu bhóo, í yáa a fáa, tee sáwa kwɔ, a yáa kúun ke bhú sú ólu céman.» ³² Wáa kaamɔɔndhye ñolu té té bhóla o kóman ólu kɔɔ o ñánle, i lo ndéé sháannan ke a mánñaanke.

Yéetii kúunnndii óle?

Matiyu 18.1-5; Luka 9.46-48

³³ Enza ni a ye kaamɔɔndhye ñolu nan sé ó lé la Kapenamú. I tée bhó ñó kóɔnɔn wáati mínɔn, Enza ñé i mánñaanke kó: «A tɛɛ mínneen lé kiti lá sháa o la?» ³⁴ Wáa i bée í lúmandhye, ke mansɔɔ i tɛ wée wɛɛ ñóɔn lamansɔɔɔya la kó yéetii ñé bé la mɔɔnba óle. ³⁵ Oo ké mínngé, Enza ñé í síi ke kaamɔɔndhye ndá ni fyáa ólu kii, ke fɔ i ye kó: «Mɔɔn mín ñé fé ke ké ñénmɔɔn le, fɔ ó tii ó a tó bé kwɔ lé, ke ké bé tá bháalakɛdhye ne.» ³⁶ Enza ñé dhyémuu ló myáan a bhóo mán, ke a lab i céman, ke a ta ke a lá í síi la, ke fɔ i ye kó: ³⁷ «Mɔɔn mínngé í bhóo síi dhyémuu miiin súu o kɔɔ né kóson, o tii óo í bhóo síila né lé kɔɔ wé. Tó ni mɔɔn mínngé í bhóo síi ngɔɔ, o tɛ í bhóo síila né gbú kɔɔ o le, wáa o tii o i bhóo síila njébbhaa o le kɔɔ.»

Mɔɔn min ndé án yúu le án ñiin née wé

Luka 9.49-50

³⁸ Yaya é fɔ Enza ñen kó: «Kaamɔɔn, án wɛɛ ɛe ló yé lámansayoo ñólu gbenan í tɔɔla. Án ní fɔ a ye kó a kénan o lógbɛɛ ké bhée, ke mansɔɔ a té án ndá sée ó la.» ³⁹ Wáa Enza ñé a yawi kó: «A kénan a lása a man, ke

mansɔɔ mɔɔn ló té sé káwananngo kéla ndɔɔ ó la, tó kéwɛɛ ke dhyayoo ñé mán. ⁴⁰ Ke mansɔɔ mɔɔn min ndé án yúu le, oo án ñiin ne le. ⁴¹ Ní mɔɔn mínngé jífyɛ ñan kée ndí a mán ke mansɔɔ kó áa *Kilisi* tá le le, ní tinñan le fíla a yé ngo, o tii táa mɔɔn a sáa o la.»

Yúumu o tá gbéya ó

Matiyu 18.6-9; Luka 17.1-2

⁴² «Dhyémuu mínnu wée lá né la ní mɔɔn mín ñé ké sɔɔbu le ke o kée kúnnɔn cáan, min ndéé físa a o tii o mán o léé ke káwaguun belebebeba ló ngúun o tii o kannan, ke a lafii kɔɔji o la. ⁴³ Ní í bhóo kée ñó ké ké sɔɔbu le ké í bhyáa yúumuke ó la, a tɛɛ i la, ke mansɔɔ í ló ñó Eliyanan o ló ní í bhóo kée ñó le, o ñá físa a í mán ní í táa ó lé yaananmanta o ló ní í bhóo fyáa o le, tá min ndé sala. ⁴⁴ [Tunmuun min núu yénɔn olu té faala, tá ó ló ndé sala fésɛfɛsɛ.] ⁴⁵ Ní í sé ño ké ké sɔɔbu le ké í bhyáa yúumuke ó la, a tɛɛ i la, ke mansɔɔ í ló ñó Eliyanan o ló ní í sé ngée o le o a físa a í láfii ó lé yaananmanta ó ló ní í sé nváa óle. ⁴⁶ [Tunmuun mínnuu yénɔn ólu té faala, tá ó ló ndé sala fésɛfɛsɛ.] ⁴⁷ Tó ní í ñandhye ñó ké ké sɔɔbu le ke í bhyáa yúumuke ó la, a bhú í lá, ke mansɔɔ í ló ñó *Ala yé Mansaya* o ló ní í ñandhye ngée ño le, o a físa a í mán í láfii ó lé yaananmanta o ló ní í ñandhye nvyáa óle. ⁴⁸ Tunmuun mínnuu yénɔn olu té faala, tá ño ló ndé sala fésɛfɛsɛ. ⁴⁹ Ke mansɔɔ tá ó yáa kɔɔ ke bé la. ⁵⁰ Kɔɔ óo femɛɛ lé le. Wáa ní kɔɔ ó dhyáalaa ó ké bhú a lá, mɔɔn ó kela ñán mínneen lé mán tó aa dhyáa ko kwáa ke? Áa kɔɔ ké a yéela. Áa í yóso swáanya ñóɔn nvé.»

Enza ñé kaa ngela fúusako o ka

Matiyu 19.1-12; Luka 16.18

10 Enza ñé bhú o ywáa ó la ke táa *Zude* mála o la, óni *Zuluden* bha ó ñán dɔɔ o mán. Yaman ó nan í mínin a lá íkwɔɔtun tó aa í kála ñó lámayaan óyoo a tɛɛ a kela ténmen ne kɔɔ. ² *Falizen* nólúu í mángbaa a lá, tó ke a mánñaanke lɔswaanni bhóoman kó: «A láanin ñé ké ɛe o á a muso o fúu o sá a?» ³ Aa i yawi kó: «Céla Musa é tó mínneen lé dí a man?» ⁴ Ii fɔ kó: «Céla Musa é fɔ kó ní í ké fúusa séwɛ o dí muso ó mán, kó íi sé ke í bá a la.» ⁵ Enza ñé fɔ i ye kó: «A yé tóolagbeyá lé kóson tó Céla Musa é o fúusasɛwɛ o ke a yé. ⁶ Wáa dinñan lámayaan ó la, Ala é ɛe ní muso lé la. ⁷ O lé kóson, ɛe óo bhóla a wóobhaa ni a fa lú ka ke í gbénnen a muso mán, ⁸ tó í fyáa ó ké fasisoo kéene. O ñán o mán, i té mɔɔn fyáa lé bhée fɔ fasisoo kéembe. ⁹ O lé kóson Ala wée fé mín ñé kéene mɔɔn sí mánngan ke olu fála.»

¹⁰ Enza ni a ye kaamɔɔndhye ñolu lo bhó nán mínngé, a ye kaamɔɔndhye ñolu a mánñaanke ko kwáa ké o kó kée ñó mán. ¹¹ Aa fɔ i ye kó: «Ní ɛe óo ɛe ke í bá a muso la, ke muso gbée ta, ké o tii o wée ñóɔnmɔɔnya lé ke wé, ké a wɛɛ yáace sɔɔ a muso ñónan ó la. ¹² Ó bhóo

kée ñó mán, ní muso mínngé í bá a ce ó lo ke sii ce gbéé kúnman, ké o wéé ñónkónkónya lé ke wé.»

Enza ñé lwáau kéla dhyémuu ólu ye

Matiyu 19.13-15; Luka 18.15-17

¹³ Mókón ólu nan dhyémuu léelu lé Enza ñen ké aa í bhóo túu í la. Wáa a ye *kaamkóndhye* ñólu yámanngé mókón ólu mán ke í séemansókó í ye. ¹⁴ Enza ñé o yé mínngé, o mán dhyáa a ye. Aa fɔ a ye *kaamkóndhye* ñolu ye kó: «Áa dhyémuu ólu tó yé ké ii nan né mán, a kénan í sii í ñan lo. Ke mansókó mókón mínnuu óyoo dhyémuu mínnu *Ala yé Mansaya* ó ólu ta le. ¹⁵ Tó ní fɔ a yé tinñan in né ngó, ní mókón mín mán í bhóo sii *Ala yé mansaya* ó kókó óyoo dhyémuu ólu, o tíi o táa lo tún.» ¹⁶ Óo wéé mínngé, aa dhyémuu ólu tá kée ngée ke í bhóo lá í kúnkón, ke lwáau bhyáa í fé.

Nanfootiice o

Matiyu 19.16-30; Luka 18.18-30

¹⁷ Enza ndáats óle, ce í é bwée kénan í kúnmeen nókée a kókó tó ke a mánñaanke kó: «Kaamkónbhée o, ngákan ke mínneen lé ke ke ñáanmanñan wéebhée ó sókó?» ¹⁸ Enza ñé fɔ a ye kó: «Mínneen lé kókón tó íi ngí-la kó kaamkónbhée? Mókón sí té mókónbhee le fɔ *Ala kéembe*. ¹⁹ Íi *Ala ye tó ñolu lo: Í mánngan ke mókón fáa, í mánngan ke ñónkónkónya ke, í mánngan ke soñan ke, í mánngan ke fwónñan la í mókónninnvinñan ó la, í mánngan ke tónñanli ke, í fá ní í wóobhaa bwóñan.*» ²⁰ Ce óo Enza ñawí kó: «Kaamkón ke myaan nyémuuya tókó o mán, ñwéen o tó ño bé bé sháa lataaman.» ²¹ Enza ñé ce ó mánfée ni dhyáañan le tó ke fɔ a ye kó: «Fé ngée ne kó wéé tó í mán. Táa í bhóofe ño bé fele ke o wéé o dí fáannda ñólu mán. O ké ké, í yáa nanfooba sókó sá ñó lo. Í kéwée o la, íi í bhyáa ngwókó.» ²² O kóman ó léé ce ó nílafin. Aa bhókó yénkón a ñanlasiinin ñó le, ke mansókó nanfooba lé téé a bhóo.

²³ Enza ñé í ñán gbáan a lamiin ño lo, ke fɔ a ye *kaamkóndhye* ñolu ye kó: «Nanfootii ó lo ño *Ala yé mansaya* ó lo ó ló ñan gbéé óso.» ²⁴ O kóman ó léé kaamkóndhye ñolu bé kókónkónfii. Enza ñé fɔ í ye íkwótun kó: «Nyé ñólu, ló ñó *Ala yé Mansaya* ó lo a ló a gbéé óso! ²⁵ Ñókónmeen ó lo ño kókónyanin ñé kéela ñó jáan ó fé ke tinnin nanfootii ó lo ñó ka *Ala yé Mansaya* ó lo.» ²⁶ Ó léé kaamkóndhye ñolu tó kókónkónfii fɔ í tée ñókón mánñaankela kó: «O lo, yéetii é sé ké kisi?» ²⁷ Enza ñé í mánfée, ke fɔ kó: «Kisili o sé té Adamandhye ñó ye, wáa *Ala* é sé, ke mansókó *Ala kweeko te.*»

²⁸ Piyeli é fɔ a ye kó: «Án nee wéé án ngwó ke fé ñó bé la tó ke bhyáa í kwóká.» ²⁹ Enza ñé a yawi kó: «Tó ní fɔ a yé tinñan in né ngo, mókón mín nge í kwóké a ye bhó ñó la, a bhádhyenjeman ñólu la, a bhádhyemusó ñolu la, a wóobhaa la, a fa la, a dhyé ñólu ní séen ólu lá, né ní sanmankanmée ó kókón, ³⁰ o tíi ó yáa o sí kenmen

sókó wáati míin kón. A yáa bhókó núsókó, ke bhádhyenjeman núsókó, ké bhádhyemusó lúsókó, ke wóobhaa lu sókó, ke dhyé núsókó, ke séen lúsókó, wáa o tíi ó yáa tóbya myáan íkwótun. O kókó, o tíi ó yáa ñáanmanñan wéebhée ó sókó siin, la ndé mínnan. ³¹ Mókón mínnu é ñén bí ñín, o shéeman ñáan tó kwókó, tó mín núu kwókó, olu shéeman ñáan bhyáa ñén.»

Enza ñé a ye sayako óni a kúunngo

o fíla kosawañkón o ke

Matiyu 20.17-19; Luka 18.31-34

³² Enza ni a ye *kaamkóndhye* ñolu tée táala *Yeluzalemu* mínngé, a tée táaman kéla í ñénzhaafe. Ólu hánminnin ndéé. Mókón mínnu tée í kwóká, ólu tée sháanman. Aa a ye *kaamkóndhye* ndá ni fyáa ólu kii íkwótun, ke í cébhókó yaman o la, tó kó mín ngáa ké a lá, ke o fɔ í ye. ³³ Aa fɔ í ye kó: «Áa í tóomanlo. Án ni táala *Yeluzalemu* lé wé; *mókón Dhyénje* o káa ló *faanleñpanséebhaa* olu kúunnii ólu ní *seliya kaamkón* ólu bhókó yénkón lé ké olu á kítii bé a ka kó ke a fáa. O kwókó, í yáa a lábhyaa káafii olu la. ³⁴ Ólu yáa yéé bhókó a lo, ke í láyi bwókó a ka, ke a gbasi gbenñan la, ke a fáa. Wáa tee sáwa ké tinnin, a yáa kúun ke bhókó súsókó ólu céman.»

Zaki ní Yaya yé ñaanli o

Matiyu 20.20-28

³⁵ Oo wéé mínngé, Zebede dhyénje fyáa ó Zaki ní Yaya ólu í mángbaa Enza nan ke fɔ a ye kó: «Kaamkón, án ni í délila kó mínnan, án ní fé ké íi o lóko ó ké án ñen.» ³⁶ Aa fɔ í ye kó: «Áa fé ké ní mínneen lé ké a yé?» ³⁷ Íi a yawi kó: «Ní í ké ke í yé mansaya ó nókóya ó ló wáati mínkón, dyen ké íi án nansii í tókófe. Mókón kée ñan í sii í bhókóbhéekókó, ké a kée ñan í sii í bhókónwaan ngókó.» ³⁸ Enza ñé í yawi kó: «Áa fé mín ñiinnan, a mán o lo. Né káa tóbya súu mín myaan, Ále yáa sé o lókunnan an? Bháanin né káa fáa ñén *bátizeli* o ló sé mín ne, a yáa sé o sí kela a?» ³⁹ Íi a yawi kó: «Án ñáan sé.» Enza é fɔ í ye kó: «Tóbya mín nge lánnga, o sí yáa lá a ka, né káa saya ké *bátizeli* o ló se mín ne, a tá o yáa ké cé. ⁴⁰ Wáa a sii ó né bhókóbhéekókó wáman móonwan ngókó, o látéebhaa o té né le. Ala é o síilaa ólu lóbhye mókón mínnu ye, a káa a dí o léelu mán.»

⁴¹ Kaamkóndhye ndá ño tó ólu o myén mínngé, íi mwénneen Yaya ní Zaki mán. ⁴² Enza ñé í bé kii tó ke fɔ í ye kó: «Áa lo ñóo síya gbéé mókón olu tá kúunnii ólu kúunniiyafaan lála olu ka. Mókón mín núu í ye yamaan o lo, íi kón lála olu ka. ⁴³ Wáa a té kéla cé Álee ló céman. Ní mókón mín ñé fé ke ké mókónba lé a céman, fɔ o tíi ó a ké bé tá bháalakedhye ne. ⁴⁴ Tó ní mókón óo mókón é fé ke bhyáa bé ñen, o tíi o kákan né ke ké a bé ta yó né le. ⁴⁵ Ke mansókó *mókón Dhyénje* o mán nan ké ló a ké a ye bháalakedhye ne, wáa aa nan lé ke bháalake mókón olu yé, óni ke a yéé ní o dí mókón shéeman ngunmanka le.»

Enza n̄́e fyóonje lo lákɛnyala

Matiyu 20.29-34; Luka 18.35-43

⁴⁶ Ii sé *Zeliko*. Enza ni a ye *kaamɔɔndhɛ* n̄́olu ní yamanba t̄́ee bhóla Zeliko só ó kóɔnɔn m̄́nngɛ, fyóondɔ lo síininnd̄́ee léeli ké sháa o gboo nv̄́e. Time dhyénje le kó Batime. ⁴⁷ Aa myén m̄́nngɛ kó *EnzaNazaletika* lée t̄́inminnan wé, aa gbáa ke f̄́o kó: «Enza, *Laula* Bhónzɔ n̄́o, man̄́nwaan nán.» ⁴⁸ M̄́ɔɔn ólu yáman n̄́ge a man kó aa í lúmandhɛ, wáa a t̄́ee gbáanan í fáan lá o bé kwɔ ke f̄́o kó: «Laula Bhónzɔ n̄́o, man̄́nwaan nán.» ⁴⁹ Enza n̄́e í l̄́o ke f̄́o kó: «Áa a k̄́ii.» M̄́ɔɔn ólu fyóondɔ o k̄́ii ke t̄́aa f̄́o lé a ye kó: «Í yóso swáanya, í l̄́ja, í w̄́ii, aa í k̄́iila.» ⁵⁰ O ywáaninngɛe n̄́o lo, aa a ye deekeba o l̄́afii t̄́ee-man ke í gbán ke í l̄́o, kénan Enza nzaala. ⁵¹ Enza n̄́e a mán̄́naanke kó: «Ii fé ké ní m̄́nngɛn lé ké í yé?» Fyóondɔ óo yawi kó: «Kaamɔɔn, ní fé ke yéli ké ko kwáa ke.» ⁵² Enza n̄́e f̄́o a ye kó: «T̄́aa, í yé lánanya ó w̄́ee í l̄́akɛnya.» O ywáaninngɛe n̄́o lo, a n̄́an oo í l̄́aka, aa yéli ke, ke í bhyáa Enza ngwɔ sháa o ka.

Enza n̄́e lónan Yeluzalemu

Matiyu 21.1-11; Luka 19.28-40; Yaya 12.12-19

11 Ii gbaa m̄́nngɛ *Yeluzalemu* la, Betifaze ní Betani nd̄́ɔɔfɛ, *Olivyetii* ó t̄́ɔɔfɛ, aa a ye *kaamɔɔndhɛ* n̄́o fyáa bhyáashaa, ² tó ke f̄́o i ye kó: «Só m̄́n n̄́e j̄́ennzhaa fé n̄́in áa t̄́aa o la. A ké lo ndénmen, a yáa sofɛenin dhyé n̄́o gúunnin n̄́e. M̄́ɔɔn sí mán í sii a ka má. Áa a fwée kénan ale. ³ Ní m̄́ɔɔn l̄́o ké f̄́o kó áa o k̄́ela m̄́nngɛn lé kóɔn, áa f̄́o a ye kó: «Mantii óle manko é a lá.» Waa a k̄́aa nan a man lo lé kwáalenin.» ⁴ Ii t̄́aa ó lé lo ke t̄́aa sofɛenin ngbee n̄́o gúunnin nzóɔ bhónaa lo lá sháa o t̄́ɔɔfɛ. Ii a fwée. ⁵ M̄́ɔɔn m̄́nngu t̄́ee yénɔn, o l̄́lloo i mán̄́naanke kó: «Ále! Áa m̄́nngɛn lé k̄́ela? M̄́nngɛn lé kóɔn áa sofɛenin gbee n̄́o fwéenan?» ⁶ Enza n̄́e f̄́o i ye ténmen né, ii m̄́ɔɔn ólu yawi o la. M̄́ɔɔn ólu í tó yénɔn. ⁷ Ii nan o sofɛenin ngbee n̄́o lé Enza nzaala. Ii i ye faani olu lá lá a kwɔ lo, tó aa í síi a kwɔ lo. ⁸ M̄́ɔɔn shéeman n̄́e i ye faani olu l̄́woo sháa o ka, tó l̄́o l̄́u ȳ́ibhoo l̄́u t̄́ee séen olu mán kénan olu lala sháa o ka. ⁹ M̄́nngu t̄́ee a n̄́en óni m̄́nngu t̄́ee a kwɔ, olu t̄́ee gbáanan kó: «*Ozana*, tando é Ala yé. M̄́ɔɔn m̄́n n̄́e nán-la Mantii o t̄́ɔɔla, tando é o ye. ¹⁰ *Laula* ye mansaya m̄́n é nánla, tando é ó yé. *Ozana* Ala yé sá n̄́o lo.» ¹¹ Enza n̄́e lo *Yeluzalemu*, aa t̄́aa lo Ala bhatobhomba ó kóɔn-n̄́o, tó ke fé n̄́o bé mánfɛ. O kwɔ, ale ní a ye *kaamɔɔndhɛ* ndá ni fyáa ólu t̄́aa Betani, ke mansɔɔ sú t̄́e w̄́ee bhyáa kwó le.

Enza n̄́e d̄́aan bhyáala figisun n̄́o fé

Matiyu 21.18-19

¹² O l̄́usɔgbɛ o, i t̄́ee bhóla m̄́nngɛ Betani, kóɔn é Enza myaan. ¹³ Aa *figisun* n̄́o búu yé a lá ywáa j̄́a n̄́o. Aa í

mángbaa a lá ke a mánfɛe sáan a yáa a dhyé nzóɔ a lá. Waa aa sé m̄́nngɛ ȳ́ii o t̄́ɔɔfɛ, aa a búu gbɛɛgbɛe lé sóɔ a lá, ke mansɔɔ a dhyé n̄́e wáati o t̄́e mán sé bhá.

¹⁴ Enza n̄́e f̄́o o le lo kó: «M̄́ɔɔn sí t̄́aa í dhyé n̄́o l̄́o m̄́ee fése fése.» A ye *kaamɔɔndhɛ* n̄́o lo o kóman ó lé myén.

Enza n̄́e feekɛbhaa olu gbenan

Ala bhatobhomba ó la

Matiyu 21.12-17; Luka 19.45-48; Yaya 2.13-22

¹⁵ Ii lo *Yeluzalemu*. Enza n̄́e lo Ala bhatobhomba ó kóɔn-n̄́o, aa lámayaan ke feekɛbhaa olu ní sanikɛbhaa olu gb̄́e. Aa w̄́eeɛɛmaa olu tá tabeli ólu bé, ke biinin nvelebhaa olu tá gbaanin n̄́o bé bé bé. ¹⁶ A mán s̄́on m̄́ee ké l̄́o a t̄́inmin ni feefe né Ala bhatobhomba ó kóɔn-n̄́o. ¹⁷ Aa w̄́ee m̄́nngɛ, aa m̄́ɔɔn ólu kála kó: «Aa s̄́ewɛ le kó:

Nén bhó n̄́o k̄́aa k̄́ii lé kó síya o bé ye Ala bhatobho.

Wáa Ále w̄́ee o lé ké so nú lóonaankelaa lé n̄́in!»

¹⁸ *Faanlɛɛɛpansebhaa* olu k̄́unn̄́dii ólu ní *sɛliya* *kaamɔɔn* ólu o myén m̄́nngɛ, ii n̄́án̄́niin Enza nvaako ó mán. I t̄́ee sháannan a n̄́en, ke mansɔɔ a ye lakawanikan n̄́o t̄́ee bé n̄́an myaanla lé. ¹⁹ Ywáa oo sé m̄́nngɛ, ale ni a ye *kaamɔɔndhɛ* n̄́o lo bhó só ó kóɔn-n̄́o.

Fígisun njanin n̄́oo lóni m̄́n dila án man

Matiyu 21.20-22

²⁰ Fáyí o mán, i t̄́inminnd̄́o o le, ii *figisun* n̄́o yé ké a w̄́ee j̄́a ke sé f̄́ɔɔ a díin n̄́o mán. ²¹ Kó m̄́n n̄́e ké oo bhyáa Piyeli kóɔn-n̄́o. Aa f̄́o Enza n̄́en kó: «Kaamɔɔn, í n̄́an gbáan, íi *figisun* m̄́n d̄́aan a w̄́ee j̄́a.»

²² Enza n̄́e f̄́o a ye *kaamɔɔndhɛ* n̄́o lo ye kó: «Áa lá Ala la. ²³ Tó ní f̄́o a yé t̄́in̄́an in né ngó, ní m̄́ɔɔn m̄́n n̄́ge f̄́o t̄́ii m̄́iin n̄́en kó: Bhó ywáa m̄́iin n̄́o yánun, íi t̄́aa í l̄́afii k̄́ɔɔji o lo, ní a mán síka a yóso o l̄́o, ní ke lá a lá, kó a w̄́ee m̄́n nv̄́o o yáa ke, o yáa ke a ye. ²⁴ O lé kóɔn ní f̄́ɔla a yé ngó: A ké ké fé n̄́oo fé ngof̄́la s̄́ee o lo, a lánin n̄́an ké a lá óyoo á w̄́ee o fé n̄́o s̄́ɔɔ, Ala yáa ó fé n̄́o dí a man. ²⁵ A lónin ngé ké s̄́ee o la, ni o ké ké k̄́e m̄́ɔɔn l̄́o w̄́ee yáace t̄́aa lá, áa yafa, o ké ké, án Nvá m̄́n n̄́e sá n̄́o lo, o yáa yafa Álee mán. ²⁶ [Wáa ní Ále mán yafa m̄́ɔɔn t̄́o ólu mán, a fá m̄́iin sá n̄́o lo o t̄́aa yafa Álee mán.]»

Yéetii Enza móosii o kó ólu la?

Matiyu 21.23-27; Luka 20.1-8

²⁷ O w̄́eenin n̄́o kwɔ, Enza ni a ye *kaamɔɔndhɛ* n̄́o lo í kwóɛɛ *Yeluzalemu*. A t̄́ee táaman k̄́ela Ala bhatobhomba ó lúɔɔn ó kóɔn-n̄́o m̄́nngɛ, *faanlɛɛɛpansebhaa* olu k̄́unn̄́dii ólu ní *sɛliya* *kaamɔɔn* olu ní c̄́eba ólu í mán-gbaa a lá. ²⁸ Ii a mán̄́naanke kó: «Íi kó m̄́iin̄́u k̄́ela sébhaaya m̄́nngɛn lé la? Yéetii o sébhaaya ó dí í mán?»

²⁹ Enza n̄́e í yawi kó: «Ngáa a mán̄́naanke l̄́afajan k̄́ee ne man, aa n̄́awí, o ké ké, ní bhóla kó m̄́iin nú ké ó

sébhaaya ó lé ywáa mínncɔn, ní o fɔ́ a yé. ³⁰ Yéetii Yaya *Bátizelikebhaa* bhyáashaa kénan mɔɔn ólu bátize, Ala bháa bháa mɔɔn ólu? Áa nǎwi.» ³¹ Oo fɔ́ mínngɛ, i tée fɔ́la jɔ́ɔɔɔn kó: «Ní án nge a yawi kó Ala lée a bhyáashaa, a yáa án mánɔ́aanke kó mínneen lé kóɔɔn tó án mán lá Yaya la? ³² Tó ní án nge fɔ́ kó mɔɔn lée lúu a bhyáashaa!» I tée sháannan yaman o ɔ́nɛn, ke mansɔɔ mɔɔn bé tée Yaya yacela Céla bhéebhɛe lé lé. ³³ Íi Enza nawi kó: «Án mán la.» Enza nge i yawi kó: «Hun, née kó mínnu kéla nín, ní ólu kéla sébhaaya minnan ndáa o fɔ́ a yé.»

Kóɔlamandhyaa mín nge bháalakedhyepoo nǎlu ka

Matiyu 21.33-46; Luka 20.9-19

12 Enza nge saanan lá i ye ó lé la ke fɔ́ kó: «Ce ló lée *lézen* no, ke yóɔ́ ké a man. Aa fáajaan ló bhó, ke o ké lézen nǎ jibhɔ́laa o le, tó ke gbáta ló ló sɛenkun-nansiibhaa olu ye. Aa sɛen ó kéeɛfa ó lé la bháalakedhye nǎlu mán, tó ke táa táamanla. ² Lézen mǎ wáati oo sé mínngɛ, aa a ye bháalakedhye nǎ kée myáashaa lézen-maalakebhaa olu mán ké ii a ta nin nǎ di. ³ Wáa lézen-maalakebhaa olu o myáan, ke a gbasi, ke a bhóolɔ́koo nǎ lákɔ́sɛɛ. ⁴ Lézennyetii oo bháalakedhye ngebé bhyáashaa íkwɔ́. Ii o gbási a kúnncɔn, ke a nɛen. ⁵ Lézennyetii oo bháalakedhye ngebé bhyáashaa íkwɔ́, ke ii o fáa. Ii o ke bháalakedhye nzhéeman nán cé. Ii lólu gbási tó ke lólu fáa. ⁶ Mɔɔn kée mín ndé wɛɛ tó lézennyetii ó bhóo o lé tée a dhyénje óle mín nǎn dí a ye. Aa o ké céladhye nábha nǎ lé i man, a tɛɛ fɔ́la kó i yáa nyénje ó bhéesi. ⁷ Wáa lézenmaalakebhaa olu fɔ́ jɔ́ɔɔɔn kó: «Céntabhaa ó lée nín, áa nan án ní a fáa ké cén o á tó án móo.» ⁸ Ii ce o dhyénje ó myáan ó lé la, ke a fáa, ke a sú ó láfii lézennyɛ o kwóka.

⁹ O bhóo ó mán, lézennyetii o kaa ké o la díi? A yáa nan, ke lézen nǎ bháalakedhye nǎlu fáa, tó ke lézennyɛ ó kéeɛfa lézenmaalakebhaa gbéelu mán! ¹⁰ A mán tinninnaa míin ngála kitabu o la bha nǎn? Mín nge fɔ́la kó:

Bhónɔ́bhaa olu tɛwɛɛ í bá tɛfɛ mínncɔn

o lé wéé ké tɛfɛ kúugbɛɛ nǎ le.

¹¹ *Oo fáanan Mantii ó lé la.*

Oo kóba lé lé án née bhóo.

¹² Yawudhyaa ólu kúnndii ólu tée nǎnɔ́iinnan Enza myaanko ó mán, í tɛwɛɛ bhó nǎn le óo Enza ndé saanan o lala ile lée lu man. Wáa i tée sháannan yaman o ɔ́nɛn. Oo ké mínngɛ, ii a tó yénncɔn ké táa.»

Naanli mín nge nísɔɔncɔnbhɔ́koo ó ka

Matiyu 22.15-22; Luka 20.20-26

¹³ Yawudhyaa olu kúnndii ólu ni *Falizen* nǎ lólu ni *Elb-di* dhyáaɔ́nɛn mɔɔn ó lólu bhyáashaa Enza man ke táa a lɔ́swaan ni naanli kéene. ¹⁴ Ii nan fɔ́ a ye kó: «Kaamɔɔn, án ni la nǎo íi tinɔ́n le fɔ́la. Í tɛ sháannan í mǎɔ́ɔɔn o

nǎn o ɔ́nɛn, í ló ndé ló bhóla lóla, Íi Ala sháa o yáala tinɔ́n le ka. A fɔ́ án ɔ́nɛn ní á láanin nǎ kó mɔɔn a nísɔɔn bhó Mansace *Sezali* ye bháa bháanin a laanin ndé? Án ngákan ke a sala bháa án mánngan ke a sala?»

¹⁵ Wáa Enza ndé i ye fyaangafɔ́ya ó ló, aa i mánɔ́aanke kó: «Mínneen lé kóɔɔn tó áa nǎswaannan? Áa nan wéegbannan ngeé né nǎn ké ní a yé.» ¹⁶ Ii nan wéegbannan ngeé ne. Aa i mánɔ́aanke kó: «Yéetii yáa ni a tó é a mán nín?» Ii a yawi kó: «Mansace Sezali.»

¹⁷ O bhóo o mán, *Enza* nge fɔ́ i ye kó: «Fé mín nge mansace Sezali tá le, áa o dí mansace Sezali mán; tó fé mín nge Ala tá le, áa o dí Ala man.» A ye kóman o yawi seɔ́n o lée bháa mɔɔn olu bé la.

Naanli mín nge sú ólu kúunngo o ka

Matiyu 22.23-33; Luka 20.27-40

¹⁸ Mɔɔn lólu tée yénncɔn kó *Sadusi*, mínnu tée fɔ́la kó sú ólu táa kúun. Ii í mángbaa Enza nan tó ke a mánɔ́aanke kó: ¹⁹ «Kaamɔɔn, céla Musa é sɛwɛ a ye Kitabu o la kó: *Ní ce mínngɛ muso tá, ke sayake ké a man dhyé nzɔ́ a lá, o tíi ó bhádhye nǎ kákan né ke o muso o tá ké aa dhyé nzɔ́ táabhaa o ye.* ²⁰ Bhádhyemannje wóonvyaa lé tɛɛ. A jónan óo muso tá, wáa a mán dhyé nzɔ́ aa sayake. ²¹ A fyáaɔ́nɛn oo muso kée nǎ tá. O mán dhyé nzɔ́, óo sayake íkwɔ́tun. A sawaɔ́nɛn óo ke o nǎn kée nǎ mán. ²² O ké nǎn o le mán cé, bhádhyemannje wóonvyaa ó bé sayake, i la mán dhyé nzɔ́. I bé saya kénin nǎ kwɔ́, muso óo saya ké íkwɔ́. ²³ Sú ólu kúunno nǎ kó sé wáati mínncɔn, ké i bé wéé kúun, muso ó káa ké a mínneen lé tá lé? Ke mansɔɔ aa sii i mɔɔn wóonvyaa ó bé le kunman kée ngeé.»

²⁴ *Enza* nge i yawi kó: «Miin né kóɔɔn aa á yéé láfiila, a mán Kitabu o la, a ló mán Ala ye sébhaaya ó la.

²⁵ Tinɔ́n ní án nge kúun wáati mínncɔn ké bhó saya bhóo ó mán, ce ló táa muso tá, muso ló ló ndáa sii cela; I bé káa ké ló óo malɛeka lu, sángoobo o la. ²⁶ Wáa míin nan ké sú ólu tá kúun nǎ lé, tinninnaa mín nge fɔ́la Céla Musa yé kitabu o la kó tá é máannan yíitunin nǎ la, a mán o ywáa ó kála nǎn? Ala é fɔ́la céla Musa yé o ywáa ó la kó: *Né lée Bulaaman ye Ala o le, Shaaka yé Ala o, óni Yangubha ye Ala o.* ²⁷ Ní a ke ké a yíiman óyoo sú ólu kúunngo o tɛ tinɔ́n le, ké a wéé a yéé lafii koy-oongɛ. Ala tɛ sú ólu yé Ala le, waa nǎanman nǎlu yé Ala.»

Tó nguugbɛɛ nǎ

Matiyu 22.34-40; Luka 10.25-28

²⁸ *Seliya kaamɔɔn* la é i kómanɔ́n nǎ lómyɛn. Aa lɔ́g-bɛ mínngɛ óyoo Enza ngeé Sadusi olu yawi céene ne, aa í mángbaa a lá ke a mánɔ́aanke kó: «Tó nǎ mínneen lé kúu a gbéé tó nǎ bé le?» ²⁹ *Enza* nge a yawi kó: «Tó mín ngúu a gbéé tó nǎ bé le o lée nín: *Izalayelika* ólu áa í tóomanla! Mantii ó, án ɔ́nɛn Ala o, o kée née Mantii

óle. ³⁰ Í ye Mantii Ala o waa dhyáa í yé í yóso ó bé la, í ní o bé la, í míliya ó bé la, óni í fáan ó bé la. ³¹ A fyáaηκo o léee nín: *Í mázκηκo o a dhyáa í yé óyoo íle gbú o a dí í yé ye nán mín man.* Tó ηo ló kúu mán ng-béee o fyáa o le.» ³² Seliya kaamκo o o fɔ a ye kó: «Cól! Í ní cé kaamκo, o wéee bhye céene ne, í wéee tinpan fɔ: Mantii ó kée née Ala le. Ala gbéee té ale kwɔ. ³³ Óni a dhyáa í yé í yóso ó bé la, í míliya ó bé la, í fáan o bé la, í mκoηκo o a dhyáa í yé óyoo íle gbú o a dí í yé ye nán mín man. O a físa faanlee ólu le.» ³⁴ Enza ηé lɔ ηóyoo ce ó wéee a yawi yáakiimanpan la, aa fɔ a ye kó: «Í ywáa mán njá *Ala yé Mansaya* ó la.» Aa o fɔ mínngé mκo sí lo mán í swáan Enza naanke la bhée.

Mantii ó léee Kísibhaa o le ale léee Laula bhónzo ηó le

Matiyu 22.41-46; Luka 20.41-44

³⁵ O wéenin ηo kwɔ, *Enza* ndéee lakawanin ke Ala bhatobhomba ó la. Aa naanli ke kó: «Nán mínneen lé mán tó *seliya kaamκo* olu fɔla *Kílisi* o mán kó *Laula* Bhónzo. ³⁶ Kéeeke *Ní Sennenyanin* ηó Laula gbú lo a fɔ o ló ko: Mantii Ala é fɔ nén Mantii o ye kó: Í síi móobhée kwɔ, fɔ ní í yúu olu bhyáa í sé ngκo. ³⁷ Laula gbú yéee é Kísibhaa o kii kó Mantii ó, tó óo sé kéla Laula bhónzo né díi í kwɔ?» Yamanba téee a kan ηó lómyennan ni nisodhyaa le.

Áa a yéee myaan seliya kaamκo olu mán

Matiyu 23.1-36; Luka 20.45-47

³⁸ A ye kaa ηo kóκoηκo aa fɔ kó: «Áa a yéee myáan *seliya kaamκo* olu mán, ké í yaakela deekeba ólu lɔ, mκoη κé ké í fola bhéesili bhóoman yamanywaa olu lɔ óni, ³⁹ Siilaa bhéee mín núu kála nénzhaafe, o léelu dhyáa é kála i lɔ *séebho* o la óni lóminkelaa ólu lɔ, ⁴⁰ Muso mínnu ce wéee sayake, ii olu bhóofe ηo bé myaanla i la; kéní a ló ηé séee kannanja olu kéla ké mκoη olu a a lásaa. Oo lɔ mínngé, í tá kiti o yáa gbéya mκoη tó ólu tá lé síin!»

Finpanmuso bhóokoo ηó yé yáa ó

Luka 21.1-4

⁴¹ Wéee o téee bhyáala késu mín ngóκoηκo Ala bhatobhomba o la, *Enza* ηé í síi mínngé, aa í nán bhye o mán, ke mκoη ólu yé wéee bhyáa sepan o mánfee. Nanfootii olu shéeman ndéee wéee shéeman díla. ⁴² Finpanmuso bhóokoo nó é nan ke wéee bannan nvyáa bhyáa. O téee tinninnan tánman nvyáa ka. ⁴³ Enza ηé a ye *kaamκoηdhye* ηolu kii tó ke fɔ i ye kó: «Ní tinpan le fɔla a yé ni ngó, finpanmuso bhóokoo míin née wéee shéeman myáa wéee bhyáa késu o lɔ ke tinnin mκoη tó ó bé ka. ⁴⁴ Ke mansκo mκoη tó ólu wéee mínnu di, i manko té té olu lá bhée i ye dínpanlɔtee o lɔ. Wáa finpanmuso o,

a ye bhóokooηκo o lɔ, mín ndéee a yeeya lé bhálo bhóo o man a ye dínpanlɔtee ó lɔ, aa o lé di.»

Enza ηé Ala bhatobhomba ó céko ó fɔla

Matiyu 24.1-2; Luka 21.5-6

13 Enza ndéee bhóla Ala bhatobhomba ó lá mínngé, a ye *kaamκoηdhye* ηo kée ηé fɔ a ye kó: «Kaamκo, a mánfee! Káwa míin nú ló njáaniin, Ala bhatobhomba míin ηé ló í séwela le.» ² *Enza* ηé fɔ a ye kó: «Í nán é bhómiba mínnu lá a? Káwa ó sí taa tó a sílala ló ya. Bhó ηó yáa wéyaa pépe.»

Tólyaa ólu lámayaan ó

Matiyu 24.3-14; Luka 21.7-19

³ Enza ηé taa í síi *Olivyetti* ó ka mínngé, ke í nán bhye Ala bhatobhomba ó mán. Piyeli, Zaki, Yaya óni Andele mínnu téee a tóufe, olu a mánnaanke í kéenan kó: ⁴ «Í kó mín nvo sén ηwé, o káa ké wáati mínneen lé lɔ? Dínpan ó lábhanzan o tκomansii o káa ké mínneen ní mínneen lu le?»

⁵ *Enza* ηé fɔ í ye kó: «Áa í yáakii tó a yéee lɔ ké mκoη ló kénan a láfii. ⁶ Mκoη shéeman nán nan nín ndóo óle, ké fɔ kó: «Né léee kísibhaa o le!» I yáa mκoη shéeman ná-fii o bhóo ó mán. ⁷ A ké kéekékan nu myén, óni keeko lu mánngan myén wáati mínκoη; O sí kénan a mánshaan. Fɔ olu a ké lé, wáa o taa ké dínpan labha ηo sénin ne. ⁸ Síya lɔ yáa í wii síya gbéelu kanman, yamaanlɔ yáa í wii yamaan gbéelu kanman. Lúukolo ó yáa yaayaa ywáa shéeman κoη. Óni kóκo lú yáa ké ywáa shéeman κoη. O lé káa ké tólyaa ó lámayaan o le, óyoo muso tinnndó óo tólyaa myáanla ténmen.»

⁹ «Ále kákan né ke a yáakii tó a yéee lɔ, ke mansκo mκoη ólu yáa á ló kítiteebhaa ólu bhóo. I yáa a gbási *séebho* ηolu kóκoηκo. I yáa taa á lé yamaantii ólu ní mansa ólu kéennan né kóκoη. O yáa ké tκomansii lé í ye. ¹⁰ Fɔ sanmankanmee ó lé a í lase síya ó bé man ótun. ¹¹ I ke a myáan sán mínκoη ke taa á lé yamaan o kítiteela ólu lɔ, a káa mín nvo a kénan hánmin o la. Kóman mín nge bhyáa a kóκoηκo o wáati o lɔ, áa o fɔ, ke mansκo a káa dhyáa mínnu fɔ, olu taa ké Ále gbúlu fɔdhyaa ne. A Fá *Ní Sennenyanin* ηo lé káa o kóman ólu ló a lálɔ. ¹² Bhádhyeman ηólu yáa ké nκoηκoηκo saya ó sóκbu le. Fa ólu yáa o sí ké i dhyé ηólu la. Dhyé ηólu yáa í nányeman í fa ólu mán ke i fáa. ¹³ Bé yáa a mánbhκo né tκo ó kóκoη. Wáa mκoη mín nge í lója ke taa sé a lá ηó mán, o yáa kisi.»

Tólyaba mín ngáa mκoη ólu só

Matiyu 24.15-28; Luka 21.20-24

¹⁴ «A ké fé nzúu yóo hálamutɔ ó síinin né ywáa lólɔ, mín ndé a sílala le, mκoη óo mκoη ké ké *Zude* mala ó lɔ, áa bwéee ke taa a lónaan bhó tii ólu mán. ¹⁵ Mκoη mín nge ké a ye bhó ηó kúnκoη, o tii o kénan í yii bhó

ngóɔnɔn ke a bhóofe ɔlu tá. ¹⁶ Mɔɔn mín lo ngé ké séen mán, o tíi o kénan í kwósee lúman táaman-latafaani tá tóɔ lo. ¹⁷ Bɔɔn yáa ké muso kóɔnman ɔ́lu ní dhyémbatii olu ta lé o lo ɔ́lo la. ¹⁸ Áa Ala déli ké o kó ólu kénan bhye nénnenbawaati o man. ¹⁹ Ke mansɔɔ o lo ɔ́lu yáa ke tóɔya lomba lu le, ke mansɔɔ ke myáan dínɔan lámayaan ó mán Ala bhóo kénan sii bí la, o tóɔya ó yáa bwóɔan, a si téman ké bhá. A lo nzí táa ké bhée. ²⁰ Ní Mantii ó téman o wáati o kánnansunɔan, mɔɔn sí té táa bwási. Wáa aa o kánnansunɔan a ye mɔɔn lóɔnɔnɔnɔn ɔ́lo léelu kóɔn.»

²¹ «Ní mɔɔn ló ké fɔ a yé o sán olu lo kó: «*Kílisi* óo ya!», wáman kó «aa yéenɔn!» A kénan lá o tíi o la. ²² *Kílisi* kóo ngóo ni céla kóo ngóo nzhéeman náan í wíi; I yáa tɔɔmansii ní káwananngo lú ké mɔɔn lafii tóɔ lo; Háanin Ala ye mɔɔn lóɔnɔnɔnɔn ɔ́lu, i yáa olu láfii ɔ́n ɔ́n. ²³ Áa a yéé myaan, ke mansɔɔ ɔ́wéen a tóo lasowi o bé la.»

Mɔɔn Dhyénje ó nánko o

Matiyu 24.29-31; Luka 21.25-28

²⁴ «Wáa ni o tóɔya wáati ólu ké bhó í lá ténmen, tee ó yáa í mánfin. Káa ó ló ndáa gbé bhée. ²⁵ Lóodhye ɔ́lu yáa bhó sáman ke bé, óni sébhaaya mín núu sá ɔ́lo olu yáa maanmaan. ²⁶ O lo, án ɔ́n ɔ́n *mɔɔn Dhyénje* o nánto ó yé káwa ólu ka ni sébhaayaba óni nólɔyaba óle. ²⁷ A yáa maleeka ólu bhyáashaa dínɔan nóɔn náannin ó bé la, ke a ye mɔɔn lóɔnɔnɔnɔn ɔ́lu ládhye, ke a lámayaan dínɔan kún mín ɔ́n nín, fɔ ke táa sé sángo-boo o la ɔ́lo la.»

Kóɔlamandhyaa mín ɔ́n figisun ɔ́lo ka

Matiyu 24.32-35; Luka 21.29-33

²⁸ «Áa a yéé sɔ́ hákii lá, saanan míin lá *figisun* ɔ́lo tá lákɔɔsi ó fé. Ní a ké yé kó a bhóokaa óo táa í mánnunne, ké aa táa í búu bhó le áa lá a lá óyoo sanmanyi o wéé gbaa. ²⁹ O ɔ́n kée ɔ́lo mán a ké kó o kó ólu yéla wáati mínnɔn, aa lo ɔ́lo mɔɔn Dhyénje ó nán wáati o wéé gbaa. Óo aa sháala. ³⁰ Tó ní fɔ a yé tinɔan in ne ngó, án ɔ́n wáati míin mɔɔn ó bé táa sayake, ké kó míinnu bé mán ké bhá. ³¹ Sángo-boo óni lúukolo ó yáa tinnin, wáa ɔ́n kóman ólu táa tinnin tún.»

Ala kéembe lé a dínɔan lábha ɔ́lo

Matiyu 24.36-44

³² «O kó ólu káa ké ló mínnan, wáman wáati kée mínnɔn, mɔɔn óo mɔɔn mán o lo, maleeka olu mán lo, háanin Dhyénje ó mán lo. Ala mín ɔ́n Fá óle, o kéembe lé a lo. ³³ Áa a yéé myaan, áa tó í ɔ́nla, ke mansɔɔ a mán wáati o sé sán o lo. ³⁴ Áa le óyoo ce ló táatɔ lé táamanla, áa a ye bhó ɔ́lo kéeɔa a ye bháalakedhye ɔ́lu mán, tó ke i bé tá bháala dí i man, ke fɔ bhó ngunnan-siibhaa ó ye kó aa tó í ɔ́nla. ³⁵ Oo lo mínnge, áa tó í

ɔ́nla, ke mansɔɔ a mán bhóndii o nánlo ɔ́lo lo, a káa nan ywáa lá lé bháa, sú céman bháa, lónan njonan ó kómansan o lo bháa wáman ɔ́n mán bháa. ³⁶ Ní a kénan í kóɔn tee mín man, a kénan nán a sɔ́ súnɔnɔn lo. ³⁷ Ní mín nɔɔla a yé nín, ní o lé fɔla bé ye: Aa tó í ɔ́nla!»

Kúnnndii ólu dún nósiila Enza man

Matiyu 26.1-5; Luka 22.1-2; Yaya 11.45-53

14 Tee fyáa lé téwéé tó Yawudhyaa ólu yé Hólɔɔnli o ɔ́nlagbe lo ɔ́lo, óni Búluɔunmɔ́e ó

ɔ́nlagbe lo ɔ́lo ɔ́nman. *Faanlɔɔpansebhaa* olu kúnnndii ólu ní *seliya kaamɔɔn* olu tée ɔ́nɔnɔn Enza myaanko o mán loo kɔn ké i tee a fáa. ² I tée fɔla o bhóo ó mán kó: «Án ndé sé a myáanla ɔ́nlagbe lo míin mán ní o te, yaman ó yáa ɔ́nmin.»

Muso ló é latikɔɔ kéla Enza ngúnnɔn

Matiyu 26.6-13; Yaya 12.1-8

³ Enza ndéé Betani sɔ́ ó kóɔnɔn, Simɔn kwáantɔ yé bhó ɔ́lo la. A tee lómin ké tabeli o ka wáati mínnɔn, muso ló é lo ni bháanin ngúugbeɔn ke le min nálaanin ndéé káwa kúugbeɔn nan. A fanin ndéé latikɔɔ ɔ́n gbéé ne la. Aa káwa ó cé tó ke latikɔɔ ó bwó Enza ngúnnɔn.

⁴ Mɔɔn mínnu tée yénnɔn, o lólu díminsá. I tée ɔ́n ɔ́n ɔ́n kó: «Aa latikɔɔ kúugbeɔn nzúu míin lónɔnla mínnɔn lé kóɔn nín? ⁵ Mɔɔn tée sé ale latikɔɔ ó felela wéegbannan ngenmen sáwa la tó ke o wéé o dí bhóokoo ɔ́lu mán.» I tee lókɔɔkoman lu kéla muso ó mán.

⁶ Wáa *Enza* ɔ́n kó: «Áa muso ó tó a súu la! Áa a kánnankwaanyala mínnɔn lé la? A wéé kóbbéé lé ké ɔ́n nín. ⁷ Ke mansɔɔ Ále ní bhóokoo ɔ́lu yáa ké kéene yánnun wáati o bé lo. Kóbbéé ké ké dhyáa a yé i ye sán mínnɔn, a yáa o ké i ye. Wáa né ní Ále táa ké kéene yánnun wáati o bé lo. ⁸ Mín nze é ké a ye, a wéé o ke. A wéé múun latikɔɔ la, ke nvásisoo ó lóbbhye kábulu o ye. ⁹ Tó ní fɔ a yé tinɔan in né ngó, sanmankanmɔ́e ó káa í lase dínɔan ywáa óo ywáa lo, muso ó kéko míin ɔ́n fɔ o ywáa ó bé lo tó a ko é bhyáa mɔɔn olu yáakii la.»

Zudasi é Enza yanvala

Matiyu 26.14-16; Luka 22.3-6

¹⁰ Enza ɔ́n kaamɔɔndhye ndá ni fyáa ó kée mín ndó tée kó Zudasi Sikaliyɔti oo táa *faanlɔɔpansebhaa* olu kúnnndii ólu fé yé, ké á Enza no i bhóo. ¹¹ Ii o kóman ó myén mínnge, oo dhyáa i ye, ii lálheli ta a ye kó i káa wéé dí a man. Zudasi tee ɔ́nɔnɔn Enza no bhóo ló ó man.

Enza ni a ye kaamwɔndhɛ ɲolu
Hólɔɲanli o ɲánlagbe sunman ɲo lóɲan
 Matiyu 26.17-25; Luka 22.7-14,21-23; Yaya 13.21-30

¹² *Búlufuunmɛ* ó *ɲánlagbe* o tée jónan ó, mɔɲan ólu tée saayii ó kɛla faanlɛ lé tee mín man, Enza ɲen *kaamwɔndhɛ* ɲolu a mánɲaanke kó: «Íi fé ké án ndáa *Hólɔɲanli* o ɲánlagbe ó gbá ó ké ywáa mínneɛn lé lɔ?»
¹³ Aa a ye kaamwɔndhɛ ɲo fyáa bhyáashaa ke fɔ i ye kó: «Áa táa só ó kɔɲnɔɲn, a yáa bhyɛ ɛ ló le ké jílaa fanin jí lá é a kúun mán. Áa í bhyáa a kwɔka. ¹⁴ Ní a ke táa lo bhó mínman, áa fɔ o lútii ó yé kó: «Kaamwɔɲn ó kó a yétiyabho ɲoo mín? Ale ní a ye kaamwɔndhɛ ɲolu káa *Hólɔɲanli* o lómin ó ké bhó mínman.» ¹⁵ A káa bhóngwɔɲnɔɲnba ló lé yáa a lá, sangaso ó lá sa mán wé. Fé ɲó bé é a kɔɲnɔɲn. A káa gbá ó ké án ɲen yénɔɲn le.»
¹⁶ Kaamwɔndhɛ ɲolu bhó ke táa só ó kɔɲnɔɲn ke táa kó ó bé ɔɔo aa fɔ i ye ɲán mín man. Ii *Hólɔɲanli* o ɲánlagbe ó gbá ó ke.
¹⁷ Ywáa óo sé mínngɛ, Enza ni a ye kaamwɔndhɛ ndá ni fyáa ólu nan lo. ¹⁸ Í tée lómin ké ó lá wáati mínɔɲn, *Enza* ɲé fɔ kó: «Tó ní fɔ a yé tinɲan in né ngó, Ále mín núu lómin kɛla ni né nín, a kée ngéenan yáa ɲánva.» ¹⁹ Kaamwɔndhɛ ɲolu bé í ɲánlasii o kóman ó kóɲn, i béɛ a mánɲaanke kée ngée ndá kó: «Né kó tɛ lɛ, bháa díi?» ²⁰ Enza ɲé i yawi kó: «A mɔɲn tá ni fyáa ó lé kée ngáa ke. Né ní mɔɲn mín ngáa í bhóo ló sunmannve ɲó ló kéene, o tii ó lé káa ɲánva. ²¹ *Mɔɲn Dhyénjɛ* ó yáa sayake óyoo a sɛwenin ɲé a ta fa nvé ténmen. Wáa mɔɲn mín ngwɛɛn ngáa mɔɲn *Dhyénjɛ* ó yánva wé, kunnangboya é o tii ó ye! Yáanin o tii o wóobhaa yéé té mán a bhyáa fwéɛn ka, o tée físa a mán!»

Dhyáaɲɔɲnya súnman ɲo
 Matiyu 26.26-30; Luka 22.14-20

²² I tɛɛ lómin o kɛla mínngɛ, Enza ɲé búlu ó tá, ke Ala bálíka bhó, ke a lóɛɛɛɛ, ke a dí í mán, tó ke fɔ i ye kó: «Áa a tá, nvásísoo ó lée wé.» ²³ O kwɔ, aa wɛɛ ke lézenɲijíyɛ lɔ tá tó ke Ala bálíka bhó ke o lézenɲiji o dí í man. I bé é o ló mín. ²⁴ Aa fɔ i ye ó lé lɔ kó: «Nee ó lée wé, Ala ye dhyáaɲɔɲnya ó lálheli o tɔɲmansii ó. Mín ɲé bwó mɔɲn shéɛman ngóɲn.» ²⁵ O kwɔ, aa fɔ i ye kó: «Tó ní fɔ a yé tinɲan in né ngó, ndáa *lézenɲiji* mín bhée fɔ ngé kɛ *lézenɲiji* kwáa minnan *Ala yé Mansaya* ó lɔ.»

Enza ɲé fɔla kó Piyeli yáa fɔ ale mán kó a mán a lɔ
 Matiyu 26.31-35; Luka 22.31-34; Yaya 13.36-38

²⁶ Ii wɛɛ Ala tándo ló ɲolu lá lá mínngɛ, ii bhó ke táa *Olivyetii* ó mánshaa fé. ²⁷ *Enza* ɲé fɔ a ye kaamwɔndhɛ

I *Búlufuunmɛ* ó *ɲánlagbe*: O *ɲánlagbe* o lée *Izalayelika* olu bhó o ɲɔɲan ó lɔ o ko bhyaa lá i kɔɲnɔɲn. Í *ɲánlagbe* kóyoo ɲó man íi *búlufuunmɛ* ó lɔ ɲó ló lɔ. Íi ó *ɲánlagbe* o kílíla i kwó ko *Hólɔɲanli* ó *ɲánlagbe* ó.

ɲolu ye kó: «A bé yáa í kwóke nán, ke mansɔɔ a sɛwenin ɲé kó: *Náan saamangbengbemaa o fáa, tó saa ólu ɲénɲen*.²⁸ Wáa ngé kúun ke bhó sú ólu ɛɛman, ɲáan bhyáa a ɲén só ke táa *Galile* lánɲa ɲo lɔ.» ²⁹ Piyeli é fɔ a yé kó: «Yáanin mɔɲn tó ólu ké í kwóke í la, né táa ngwóke í lá.» ³⁰ Enza ɲé a yawi kó: «Tó ní fɔ í yé tinɲan in né ngó, bí sú míin ɲée lɔ, sánnin lónan ɲó a kóman ko fyáa ké, íle yáa fɔ síɲan sawa kó í mán nɔ.» ³¹ Wáa Piyeli é í lámangbeyaa kó: «Yáanin ngé saya ké í fé, wáa ndáa fɔ ngó mán í ló fésefese.» Kaamwɔndhɛ ɲo tó ólu bé tɛɛ fɔla o ɲán kée ɲó lé mán.

Enza ɲé í séɛla Zesemane
 Matiyu 26.36-46; Luka 22.39-46

³² Ii sé ywáa lólɔ, o tɔɲ kó Zesemane. Enza ɲé fɔ a ye *kaamwɔndhɛ* ɲolu ye kó: «Áa í síi ya, ngéɛ tée nzéɛ.»
³³ Aa Piyeli, Zaki ní Yaya lú tá ke i bhyáa a fó nan. Enza ndéwɛɛ bhyá sháan ne, óni ke a ní ó tólɔ. ³⁴ Aa fɔ i ye kó: «Né ní o wéɛ tólɔ koyoonge fɔ ke ké óo ngáa sayake a bhóo. Áa tó yánun; áa tó í ɲánla. ³⁵ Enza ɲé í lómin manbhó tó ke í cé ngbáan lúu lɔ ke Ala déli ni fɔ le kó: Ní aa sé o tólɔyaa wáati ó lóminmínnan a ka.» ³⁶ A tée fɔla kó: «Nvá ó, kó ó bé se é íle lé ye, tólɔyaba míin ɛɛbhó nán. Óni o ta ó bé, í kénan a ke né sao óle, wáa í lé sao ó.» ³⁷ Oo wɛɛ mínngɛ, aa í kwóɛɛ a ye kaamwɔndhɛ nzawa ó mán. Aa nan i ɔɔ súnɲnɔɲn lɔ. Aa fɔ Piyeli ye kó: «Simɔɲn, íi súnɲnɔɲn le lɔ a! Yáanin í yéé mán sé léɛɛ kée ngela í ɲánla a! ³⁸ Áa tó í ɲánla, ke Ala déli ké á kénan lo lóswaannin ó lɔ. Kóbhɛɛ ké yóso é Adamandhɛ ɲó kóɲnɔɲn, wáa sé té a ye.» ³⁹ Aa í ɛɛbhó i la ko kwáa ke, ke táa Ala déli ni dhyáa ngée ɲolu le. ⁴⁰ Aa í kwóɛɛ kaamwɔndhɛ ɲolu mán íkwɔɲn, kénan i ɔɔ súnɲnɔɲn lɔ. Ke mansɔɔ i bé ɲánfaa téeɛ gbíiyya gbíiyya i la. I tɛman lɔ ɲóyoo i káa kan mín nɔɲ Enza ɲen. ⁴¹ Aa í kwóɛɛ síɲan sawaɲn o kɛ mínngɛ, aa fɔ i ye kó: «Áa súnɲnɔɲn le ló bhée ke a lónwɛɛn a? A wɛɛ kɛ! *Mɔɲn Dhyénjɛ* ó, o káa ló yuumukebhaa olu bhóo wáati mínɔɲn, o wéɛ sé. ⁴² Áa í wíi ké án ndáa! Nánvabhaa o lée nánla nín.»

Enza myaanko o
 Matiyu 26.47-56; Luka 22.47-53; Yaya 18.3-12

⁴³ O ywáa nín ngée ɲó lɔ, ké Enza ndó kóman o la, a ye kaamwɔndhɛ ndá ni fyáa ó kée mín ndóɔ kó Zudasi, oo í kunnabhó ni yaman lé a kwóka. Fá ni gbéle lú tée yaman o bhóo. *Faanlɛɲansebhaa* olu kúnndii ólu ní *seliyya kaamwɔɲn* ólu ní Yawudhyaa ɛɛba ó léelu téeɛ o mɔɲn ólu bhyáashaa. ⁴⁴ Enza ɲanvabhaa o té káa a tɔɲmansii ɲán mín man, a tɛ wɛɛ o ɲányaa yamandhɛ ɲó lá tá kó: «Ngaa nvínin ɛɛ mín man wé, ale lée wé. Áa ale lé myáan! Áa í yáakii tó a lɔ ɛɛne ne.» ⁴⁵ Aa lo ndénmen, Aa í mánlo Enza nán téeɛman ke fɔ a ye kó: «Ní í fola, kaamwɔɲn ó!» Aa o fɔ tó ke ké í finin a man.

⁴⁶ Oo ké mínngé, mɔɔn ɔlu Enza myaan ke taa ale.

⁴⁷ Enza fongamaa o kée nɛ a ta fá nɔ bhá a foo nɔ lo ke a láyii faanlɛɛpansebhaa olu kúnndiiba ó yé bháalakɛdhye nɔ ka ke o tóofaa ó tɛɛ man téeman.

⁴⁸ Enza nɛ fɔ i ye kó: «Áa nánla ni fá nu ní gbéle lú lé né lé myáan tɔɔ lo ɔyoo kóyongɛbhaa lo a? ⁴⁹ Ló nɔ bɛ́, ndéɛ mɔɔn ɔlu kalanan a céman Ala bhatobhomba ó kɔɔnɔnɔn, a mán myáan. Wáa séweli o wéɛ mín nɔvɔ, fɔ o a ké le.»

⁵⁰ Oo ké mínngé, a ye kaamɔɔndhye nɔlu bɛɛ bwée ke í kwɔ́ ké a lá. ⁵¹ Káweenin ngée nɔ é í bhyáa Enza ngwɔ. Bífafaanin kée ngbóto lé tɛɛ o mán. Íi o myáan. ⁵² Wáa oo bwée ni a gbóomankoo nɔ lo ke bífafaanin o tó yénɔn.

Ii táala Enza né kíti tɛɛlaa o lo

Matiyu 26.57-68; Luka 22.54-55,63-71; Yaya 18.13-14,19-24

⁵³ Mɔɔn ɔlu taa Enza né faanlɛɛpansebhaa olu kúnndiiba ó fé yénɔn. Faanlɛɛpansebhaa olu kúnndii olu, ɔni cɛba ɔlu, ɔni seliya kaamɔɔn ɔlu bɛɛ nɔnɔn nadhye yénɔn. ⁵⁴ Piyeli tɛɛ wɛɛ Enza nzúukutaaman ke, fɔ ke taa lo faanlɛɛpansebhaa olu kúnndiiba ó ye lúkwɔn o man. Yénɔn, aa í síi ni swáasi ɔlu lé tá o fé ke í bhóo lája. ⁵⁵ Faanlɛɛpansebhaa olu kúnndii ɔlu ní Yawudhyaa olu yé kítiteɛmɔɔnba ó bé tɛɛ fwɔɔnɔnkan nɔn níinan séɛya bhóoman ké i tɛɛ o bɛɛ Enza nan, kó ɔo kó é ke o tɛɛ ké a faakun né i bhóo, Wáa i man kan nzɔɔ, mín ndéɛ sé kéla Enza nvaakun ne. ⁵⁶ Séɛyaladibhaa shéɛman ndéɛ fwɔɔnɔn le lála a lá, wáa i kan nɔ tɛ tɛ kéene. ⁵⁷ Mɔɔn dáman nɛ í wíi tó ke fwɔɔnɔn lo lá Enza nan kó: ⁵⁸ «Án ní myén kó a tɛɛ fɔla kó mɔɔn ɔlu wéɛ Ala bhatobhomba mín nɔ í bhóola, kó ale káa ó cé ke a lo gbɛɛ ló tee sáwa kɔɔnɔn ké mɔɔn bhóo tɛ a lo.»

⁵⁹ Yáanin o ywáa ó mán mɔɔn ɔlu tɛɛ nɔnɔn mansɔɔɔla lé.

⁶⁰ Faanlɛɛpansebhaa olu kúnndiiba ɔo í wíi o lé ló yaman o céman tó ke Enza mánɔnɔn kó: «Kóman súu súu tɛ í fé ke mɔɔn mínnu yawi a?» ⁶¹ Enza nɛ lumandhye myán a yéɛ ka, a mán a yawi. Faanlɛɛpansebhaa olu kúnndiiba ɔo a mánɔnɔn kó: «Íle léé Kílisi o le a, án ní Ala mín bhátola o dhyénje a?» ⁶² Enza nɛ a yawi kó: «Mɔɔn, ɔo né lé le. A yáa mɔɔn Dhyénje ó síinin nɛ sétií ó bhóobhɛɛkɔɔ. A lo nán o yáa a yé nánla sángawa ɔlu céman.»

⁶³ Faanlɛɛpansebhaa olu kúnndiiba ɔo a yéɛla kannafaanin o fála mwénɔn o mán tó ke fɔ kó: «Án manko é séɛya mínɔnɔn le lá bhée! ⁶⁴ A wɛɛ Ala lɔɔya, a wéɛ o myén né. Ále kó án ni mínɔnɔn lé ké a lá o lo?» I bɛ́ kó o lé lo kó a sɔ nɛ a lo, áa á fáa. ⁶⁵ Oo ké mínngé, lólu í láji bwɔ́ Enza nga. Ke fé nzíli a nánla, ke taa a gbú gbú le, tó ke fɔ a ye ko aa célayake, ke a mánɔnɔn kó: «Mɔɔn mín íi gbási o tíi ó tɔɔ fɔ.» Swáasi olu Enza myaan tó ke a tóo cé cé.

Piyeli kó ale mán Enza nɔ

Matiyu 26.69-75; Luka 22.56-62; Yaya 18.15-18,25-27

⁶⁶ Piyeli tɛɛ lúkwɔn ó lúlafa nɔ fé, faanlɛɛpansebhaa olu kúnndiiba ó yé bháalakɛdhye musoman nɔ kée nɛ nan. ⁶⁷ Oo Piyeli yé í bhóo lájala tá ó fé. Aa a mánfɛɛ céene tó ke fɔ a ye kó: «Íle ni EnzaNazaletika cɛ o tɛɛ kéene.» ⁶⁸ Wáa aa í lámangbeya ke fɔ kó: «Í yéɛ é dhyáa mínɔn nin mán o lo, né tɛ bhóla o nánle.» Piyeli é bhó o le lo ke taa lúkwɔn ó lona o la tó lónan nɔo kóman. ⁶⁹ Ale bháalakɛdhye musoman ngée nɔo Piyeli yé íkwɔtun, aa fɔ mɔɔn olu ye kó: «Cɛ míin nín, ale mɔɔn ó ló léé wé.» ⁷⁰ Wáa Piyeli é í lámangbeya ko kwáa ke. Wáati dɔɔnɔn nɛ tɔnɔn mínngé, mɔɔn mínnu tɛɛ yénɔn ɔlu fɔ Piyeli yé íkwɔtun kó: «Síka tɛ lo, íi Enza nvongamaa o lé ló le, ke mansɔɔn ile, Galileka léé ile.» ⁷¹ Piyeli é í shén ke fɔ kó: «Ala a ndáan, a kan nɛ cɛ mín man nín, mán o lo féɛfɛɛ.» ⁷² Í kó lo, lónan nɔo kóman ko fyáanɔn o ke. Enza nɛ kóman mín nɔvɔ Piyeli ye oo bhyáa a kɔɔnɔn tɛɛman kó: «Sánnin lónan nɔ a kóman ko sínan fyáanɔn o ke, ile yáa fɔ né mán sínan sawa kó í mán nɔ.» Piyeli é kási ké.

Ii táala Enza né Lomen nɔlu tá faanman ó kéennan

Matiyu 27.1-2,11-14; Luka 23.1-5; Yaya 18.28-38

15 Sɔɔ jónan ó mán, faanlɛɛpansebhaa olu kúnndii ɔlu nɔnɔn nɛ ké ní cɛba ɔlu ní seliya kaamɔɔn ɔlu ní kítiteɛbhaa o tó ó bé le. Ii wɛɛ Enza nzilila mínngé, íi taa ale ke taa a lo Lomen nɔlu tá faanman nɔ bhóo mín ndɔɔ kó Pilati. ² Pilati é a mánɔnɔn kó: «Íle léé Yawudhyaa ɔlu yé mansacɛ o le a?» Enza nɛ a yawi kó: «Í lé le wéɛ o fɔ wé.» ³ Faanlɛɛpansebhaa olu kúnndii ɔlu kómanyoo nzhéɛman nɔvɔ Enza man. ⁴ Pilati é a mánɔnɔn kó: «Í tɛ í yawila a? Ii kómanyoo nzúu súu lála í lá nín, í tɛ o myénɔn nɔn?» ⁵ Wáa Enza mán la fɔ, o léé bháa Pilati lo ke tɔnɔn.

Enza maa Baanabasi

Matiyu 27.15-26; Luka 23.13-25; Yaya 18.39--19.16

⁶ Sa nɔo sa, Hólɔnɔnli o nánlagbe lo nɔ tɛɛ sé, Pilati tɛɛ kasodhye ngée ne lábhyaa. Yaman ó tɛɛ kasodhye mín ngóɔ. ⁷ Waa cɛ ló tɛɛ kasola, o tɔɔ tɛɛ kó Baanabasi. Ale ní a taamanɔnɔn ɔlu múluti fɔ ke mɔɔn ló fáa. ⁸ Yaman ɔo taa Pilati fé yé, tó ke fɔ a ye kó: «Íi kó mín ngela án nɛn Hólɔnɔnli nánlagbe lo nɔ lá sa nɔo sa o ké án nɛn.» ⁹ Pilati é i mánɔnɔn kó: «Áa fé ké ní Yawudhyaa olu yé mansacɛ o lé lábhyaa a?» ¹⁰ Ke mansɔɔn Pilati tɛɛ lo nɔo nángbeya le kóɔn faanlɛɛpansebhaa olu kúnndii ɔlu, Enza no bhóolɔ.

¹¹ Wáa faanlɛɛpansebhaa olu kúnndii ɔlu tɛɛ yaman ó lónan, kó íi fɔ kó ké Baanabasi lé lábhyaa. ¹² Pilati é i mánɔnɔn kó: «Tó fɔ é kéla mín man kó

Yawudhyaa lú ye mansace o, áa fé ké ní mínneen lé ké o la?» ¹³ Ii gbáa kó: «A gbáan yíi ó mán!» ¹⁴ Pilati é i mánṣaanke kó: «Aa kó yóo mínneen lé ke wé?» Wáa ii gbáa ko kwáa ke kó: «A gbáan yíi ó mán!» ¹⁵ Pilati é yaman o sáo ó ke, aa Baanabasi lábhyaa, ii Enza gbasi gbénṣen la, aa Enza no i bhóo kó ii táa a gbáan yíi ó mán.

Swáasi ólu yéebhola Enza nṁn

Matiyu 27.27-31; Yaya 19.2-3

¹⁶ Swáasi olu táa Enza né i ye faanmannje o yé lúkṁn ó mán, tó ii swáasi ólu tó o bé kii. ¹⁷ Ii tṁya nánlaywe nó bhyáa a kannan, ke ṁwéen ṁo ké mansayagṁ ne, ke a bíin a kúnna. ¹⁸ Ii a lákṁbhṁ kó: «Yawudhyaa olu yé mansace o, án ni í fola.» ¹⁹ Ii tée a gbasila kaakaa ó lá a kúnṁn, ke í láji bwó a ka, ke í kúnṁneen nókée a kṁ óyoo ii a bwópanla. ²⁰ Ii wée yéebhola a lṁ mínṁge, ii a ye tṁya ywé ṁo bhó a kannan, ke ale gbú ye faani o bhyáa a kannan. Ii bhó ale kéenman, ke táa a gbáan yíi ó mán.

Ii Enza ngbáannan yíi ó mán

Matiyu 27.32-44; Luka 23.26-43; Yaya 19.17-27

²¹ I taatṁ óle, swáasi ólu ce ló yé bhóla séen mán tó ke fáan lá o ka kó aa Enza *gbáanpii* ó tá. A tṁ tēe kó Simṁn, Sileninnga lé tēe ale. Alesandi ní Lufu fáce le. ²² Ii táa Enza né ywáa lólṁ, o tṁ kó *Goligota*. O kṁ o tṁ kó: «Kunngṁngoo ywáa.» ²³ Ii sé mínṁge yénṁn, ii bhwée ló nánmin *lézennji* o lṁ ké o dí Enza man, wáa a mán ké o fé. ²⁴ Swáasi olu a gbáan yíi ó mán tó ke gbáamantēe a ye faani olu ka, tó bé a ta fa ndá. ²⁵ Ii a gbáan yíi ó mán siinndee ó lé la. ²⁶ Ii a fáa kún mínna o séwenin ndée yíifēen nṁ ka kó: «Yawudhyaa ólu yé mansace ó.» ²⁷ Ke ii bēnganikebhaa fyáa gbáan yíi ó mán a tṁfe, kée ndée a bhóobhēekṁ, kée ndée a bhóonwaan ngṁ. ²⁸ [O bhóo ó mán, mín nzewenin ndée Ala saaninkan o lṁ, óo i lafa: «Ii wée a yacesii kóyooṁgebhaa o ló le.»]

²⁹ Tínninmaa olu tēe í kún lámaanla nēennin bhóoman Enza ndá fa nvé ke táa fṁ lé a man kó: «Nṁn ngo íle léé fṁ kó ii sé ke Ala bhatobhomba ó cé kéwēe ke a lṁko kwáa ké tee sáwa mán lé?» ³⁰ Í ló ṁan í yéé bwási ke í yíi ke bhó i gbáanpii ó mán nín né!» ³¹ *Faanlēpansebhaa* olu kúnndii ólu ní *seliya kaamṁn* ólu tēe yéebhola a ló ke fṁ ṁṁṁṁ kó: «A wēe mṁn olu bwási, wáa a te sháa a yéé bwásila!» ³² Ii tēe fṁla íkwṁtun kó: «Kó *Kilisi* ó, *Izalayeli* mansace o! Í yíi kwáalenin ke bhó í gbáanpii ó mán, án nán ké lṁ o lṁ, án nán lá í lá.» Mṁn mínnu gbáannin ndée yíi ó mán Enza ndṁfe, olu tēe a nēennan ikwṁ.

Enza ṁen sayako o

Matiyu 27.45-56; Luka 23.44-49; Yaya 19.28-30

³³ Teelatee ṁwáati o lṁ, diwiba é lo ywáa ó bé ló yamaan o ka fṁ ke táa se ywáatee ó mán. ³⁴ Ywáatee ó mán o lṁ, Enza ṁé gbáa fáan lá kó: «Eloyi, Eloyi, laman sabataanin.» O kṁ o tṁ kó: «Nén Ala o, ṁén Ala o, í wée í kwóke nán mínneen lé la?» ³⁵ Mṁn mínnu tēe yénṁn, o lóluu o myén, ii fṁ kó: «Áa í tóomanlṁ, aa *Eli kii-la!*» ³⁶ Mṁn kée ṁé bwée ke táa fu ó bhyáa lézennji kunnin nólṁ ke o dhyé kaakaa lṁ la, ke a di Enza man kó aa o min, tó ke fṁ kó: «Aa tó yé, án ni a mánfēe ní Eli yáa nan a láyii ke a bhó yíi o man!» ³⁷ Wáa Enza ṁé gbáa fáan lá tó ke sayake.

³⁸ Oo ké mínṁge, Ala bhatobhomba ó sáce ó fala fyáa le ke a lamyaan sáman fṁ lúu mán. ³⁹ Lomen swáasi kúnndii mín ndée yénṁn, oo Enza saya ké seṁan o yé mínṁge, aa fṁ o lé lṁ kó: «Ke fṁ tinṁan in né, ce míin ndée Ala dhyénje gbú le le!»

⁴⁰ Muso lólu tēe kólṁgbela ywáa já nṁn. O muso ólu céman: Mwenyamu Magidalaka, Zaki fíitiinin ni Zose wóobhaa Mwenyamu, óni Salome. ⁴¹ O muso ó léelu tēe Enza ngwóka *Galile* yamaan o lṁ, ke a dhyeman bháala olu mán. Muso shéeman ndée yénṁn o kwṁ, olu nan a kwṁka né fṁ *Yeluzalemu*.

Enza nzúlongo o

Matiyu 27.57-61; Luka 23.50-56; Yaya 19.38-42

⁴² Ywáatee ó mán, o ló ṁó lúscṁge ó lé tēe *lṁnweenlilo* ṁo le. ⁴³ Yusufu Alimateka é nan. Ale tēe kítitēebhaa olu mṁnba ó lé lṁ le. A tēe *Ala yé Mansaya* ó nán wáati o mánṁṁnna. Aa í yóso lágbeya ke táa Enza nvée ó kófṁ *Pilati ye*, kó o a dyen ke a lo a bhóo. ⁴⁴ Enza ṁen sayake jónan óo Pilati kṁṁṁṁṁṁ. A ye swáasi kúnndii mín ndée bháala la, aa o kii o lé lṁ tó ke a mánṁanke ní Enza nzayakenin ṁwéen myén. ⁴⁵ Swáasi kúnndii óo wēe a yawila mínṁge, Pilati é í kan mṁ fēe o ka Yusufu ye. ⁴⁶ Yusufu é féngbe sá, ke Enza nvée o láyii yíi o man, ke féngbe ó ló a man. Kábulu mín shen fáa o ló ale gbú ye, aa táa Enza nzútaa o kábulu o lṁ. Kéwēe ke káwagbuba ló gíninman ke kábulu o lá ó látúun ṁo la. ⁴⁷ Mwenyamu Magidalaka ní Zose wóobhaa Mwenyamu lu tēe sutaalaa ó mánfēe la.

Enza nguunngo o ke bhó sú ólu céman

Matiyu 28.1-8; Luka 24.1-12; Yaya 20.1-10

16 *lṁnweenlilo* ṁoo tínnin mínṁge, Mwenyamu Magidalaka ní Zaki wóobhaa Mwenyamu óni Salome lúu táa latikṁ sá ke táa a ké Enza nvée o ka. ² Kookṁ ló ṁó sṁ jónan ó mán, ii nan kábulu o ka. ³ Ii tēe fṁla ṁṁṁṁ kó: «Yéetii káa káwagbuba ó gíninman án ṁen ke a bhó kábulu o lá lá?»

⁴ I káa í ján gbáan, káwagbuba ó gínninmannin né ke a bhó kábulu o lálá. ⁵ Ii lo ɲo lé lo kábulu o kóɲɲɲɲ, ke taa káweenin ngée nziinin jé i bhóobhɛ kóɲ fán ɲo fé, deekebagbe lé a kannan. O yé óo sháanɲan bhyáa i lo koyoonge. ⁶ Wáa aa fɔ i ye kó: «A ké sháan! Áa *EnzaNazaretika* lé ywáapiinnan, mín gbáan yíi ó mán. A wɛɛ kúun ke bhó saya bhóo o mán, a tɛ yánun. Á lanin ndée ywáa ó mínɲɲ, áa o mánfɛɛ. ⁷ Áa taa fɔ Piyeli ní a ye *kaamɲɲndhye* ɲólu ye kó a wɛɛ bhyáa i jén *Galile* lánɲa ɲo lo. A kée tée a ɲɛn yénɲɲ óyoo aa fɔ a yé ténmen.»

⁸ Muso ólu bwée ke bhó kábulu ó kóɲɲɲɲ. I sháanngoyoo ɲo mán, i tɛɛ yáayaala, i mán sé fósi fólá mɲɲ sí ye.

Enza ɲé í yé yáala Mwenyamu Magidalaka la

Matiyu 28.9-10; Yaya 20.11-18

⁹ [«Enza ɲé kúun mínngɛ ke bhó saya bhóo o mán, kookɲ ló ɲó sɲɲ ó mán, aa í yáa Mwenyamu Magidalaka lé lá ótun. Aa lámansayoo wóonvyaa gbé muso mín nvé. ¹⁰ Aa mín nɲɲ Mwenyamu Magidalaka ye, óo taa o fɔ a fongamaa olu ye. Aa nan i bé jánlasiinin nɲɲ ké ii kásila. ¹¹ Wáa ii myén muso ó la mínngɛ kó Enza ɲé í jánla, kó ale wéɛ a yé, i mán lá a lá.»

Enza ɲé í yé yáala a ye kaamɲɲndhye ɲo fyáa la

Luka 24.13-35

¹² O kwɲ, a ye kaamɲɲndhye nvyáa tée táala sháakun ɲɲ, Enza ɲé í yé yáa olu lá se nó le. ¹³ Ii í kwóɛɛ

mínngɛ, ii o fɔ kaamɲɲndhye ɲo tó ólu ye wáa olu mán lá i la.

Enza ɲé í yé yáala a ye kaamɲɲndhye ndá ni kée ɲó la

Matiyu 28.16-20; Luka 24.36-49; Yaya 20.19-23

¹⁴ O kwɲ, Enza ɲé í yé yáa a ye kaamɲɲndhye ndá ni kée ɲó la ké ii lómin ké o la. Aa i yáyaii i ye lánanbhɛɛya óni i ye yáakiilagbeya o kóɲɲ. Ke mansɲɲ mɲɲ mín núu fɔ kó i wɛɛ Enza ngúunnin ɲó yé, i mán lá olu la.

¹⁵ Tó Enza ɲé fɔ i ye kó: «Áa taa dinɲan ó fán ɲo bé, ke taa sanmankanmɛɛ ó láse mɲɲ bé man. ¹⁶ Mɲɲ mín nge lá a lá, ke í *bátize*, o yáa kísi, wáa mín mán lá a lá, Ala tá kíti o yáa bé o tíi o ka. ¹⁷ Sébhaaya mín nge se káa ké lánanbhaa olu ye, o lée lúu nin: I yáa lámansayoo nú gbé mɲɲ olu fé né tóla, i yáa kanngbɛɛ lu fɔ. ¹⁸ Yáanin i ke san ó myáan í bhóola, wáman i ke minife ɲɲ mín, mín ɲé sé mɲɲ fáala, o taa fósi ké i la. Ní i lo ngé í bhóo lá yangalotɲ mín nga, olu yáa kéeɲya.»

Enza ɲé í kwóɛɛla Ala fé yé

Luka 24.50-53

¹⁹ Aa wɛɛ o kóman ó kéla i ye mínngɛ, kóɲtali é ké Mantii *Enza* ɲɛn ke alayɛɛ sá ɲó lo, tó ke í síi Ala bhóobhɛɲɲ. ²⁰ Kaamɲɲndhye ɲólu taa sanmankanmɛɛ ó láse ywáa bé lo. Mantii Enza ndée i dhyemanla o bháala o lo. Aa sébhaaya lú dí i man ké ii káwananngo lú ke, ke yáa óyoo i ye lakawanikan ɲoo tinɲan le le.]

Luka

Kunnanfwee ñó

Luka yé kitabu ó kɔɔɔɔɔɔ, Mwenyamu é sɔn Ala sao o mán ján mín mán maleeka ó yé kóman ó kóɔɔɔ, óni Enza ñé wóo ján mín mán, a wóo ó kibhalo ó fɔ ján mín mán, o bé é yáala án nan.

Luka é yáala án nan kó Enza ñé a yéemanyii ké sɔn tólɔya ó mán óni ni ii a gbáan yíi ó mán, aa sayake. Waa a téé sawaɔɔɔɔlo ñó, aa kúun ké bhú su ólu céman ké a yéé yáa a kwɔɔɔɔɔɔ ólu lá. O kwɔ, a kɔɔ é tá i jánla ké táa sángoobo ó lo.

Luka é Enza jén saanan ó shéeman nɔɔla án jén: Bhó nóbhaa fyáa ó yéé saanan ó (), Saanan miin lá seenkebhaa ó mán (), mɔɔɔ min núu kii tó í man nan ólu yé saanan ó (), dhyé min ñé a fá cén ó tá ké táa a cáan tó ké i kwɔsɛ kénan (), kítiteebhaayoo ñóni finjanmuso ó yé saanan ó (). Aa saanan shéeman gbéelu lá ó kwɔ. O saanan ólu fé, aa án ngálanan kó shéeman nan Ala yé mansaya ó tá fa ño fé.

Luka yé Kitabu o lɔtaɔɔn ó

Kitabu ó séwɛkun ñó

Yaya Bátizelikebhaa óni Enza ndá wóoko ó

Yaya Bátizelikebhaa yé lákawanin ó

Sɔtaannan é Enza nɔswaan ké kwéé a bátizenin ñó kwó

Enza jén bháala ó Galile mala ó ló

Enza ñé bhóla Galile ké táa Yeluzalemu

Enza myaan ó ké a kiti téé óni ké a fáa

Enza ngúunngo ó

Enza ñé a yéé yáala a kwɔmɔɔɔn ólu lá ké táa sángoobo ó ló

Kitabu míin nzéwɛ kún ño

¹ Kó mín núu ké án nvé ya, mɔɔɔ lólu lamyaan ke ó kibhalo ólu séwɛ. ² O kó ólu ké mínnu jánla Kanbiini ólu lamyaan wáati ó man, tó ii nan ké Ala yé kóman ó bháalakedhye ñólu le, ólu o kó ólu lákɛɛ án jén ján min mán, a séwɛ bháa ólu a séwɛ ké kéɛɛnin nin i yé séɛya ólu lé. ³ Né lo ñé jínin ké céene o kó ólu ka Kabiini o kó ólu lamyaan wáati ó lo, ó léé ké tó, ní míli ngó a káɔɔn ké né a o kó ólu séwɛ ke i túunnduun jɔɔɔnnan, nva Teofili, ⁴ ké ii a lo kó ii í kála kó mínnu lá, kó óo tinpan gbú le lé.

Maleeka ló é Yaya Bátizelikebhaa wóoko ó fɔla

⁵ Zude mala ó mansace *Ebdi* tá téé ó ló, *faanleɛɛnsebháa* ló téé yé mín ndɔɔ tɛɛ kó Zakali. Abiya tɔɔ ó lá faanleɛɛnsebháa mínnu tá séé ó ka, ó ló lé téé a le. A muso tɛɛ faanleɛɛnsebháa ólu kundii *Alɔn* mwáannin né le. A muso ó tɔɔ téé kó Elizabeti. ⁶ Í fyaa bé téenin ndéé Ala jánkɔɔ, i téé Mantii ó yé seliya ólu

bé bhátola a ján ó mán. ⁷ Dhyé ndé té i bhóo, ke mansɔɔ Elizabeti téé muso wóobhɛɛ lé lé, ó kwó, í fyaa ó bé tɛ wéé kɔɔ.

⁸ Ló nɔ lá, Zakali téé faanleɛɛnse ó la ni a yé séé lo mɔɔɔn ólu lé Ala bhatobhomba ó kɔɔɔɔɔɔ, ke mansɔɔ i yé bháalake wáati lé téé wé. ⁹ Ké kéɛɛnin ní *faanleɛɛnsebháa* ólu yé laanan óle, i téé tóla ké mɔɔɔn kée mɔ, ó téé lo Mantii ó yé ywáa sénnɛɛnyanin ñó kɔɔɔɔɔn ké wúsulan ñó jéɛn, óo bhyé Zakali le mán. ¹⁰ Ké Zakali tó wúsulan jéɛn ñó lá, yaman ó téé Ala déli ó la Ala bhatobhomba ó kéengbe ó ló.

¹¹ Mantii ó ye maleeka o ló é i yéé yáa Zakali la, maleeka ó lónin ndéé wúsulan *faanleɛɛbhɔlaa* ó bhóobhɛɛ fán ñó fé. ¹² Zakali é a yé mínnge, a hákii ó jánmin, aa sháan koyoonge. ¹³ Wáa maleeka ó fɔ a ye kó: Zakali, í kénan sháan, ke mansɔɔ i ye séé ó wéé myaan. Í muso Elizabeti yáa dhyénje wóo i ye, ii a tɔɔla kó Yaya. ¹⁴ A wóoko ó yáa ké nisɔɔdhyaa láfanin né i bhóo, óni mɔɔɔn shéeman nisɔɔ yáa dhyáa ó kó ó ló. ¹⁵ A yáa ké mɔɔɔnba lé Mantii ó jánkɔɔ. A táa *lézennji*, wáman minife

nvéeyanin nzí mín. A yáa fá *Ní Sennenyannin* nò lá ké tá a kónta wáati ó mán. ¹⁶ A yáa ké sòwba lé *Izalayeli-dhye* nòlu shéeman nàan í kwósee ké sòn Mantii ó mán i yé Ala ó. ¹⁷ A yáa táaman Ala nánkwa ni Ní Sennenyannin nò ye sébhaaya óle, mín nòw ndé wée di céla *Eli* mán, ke manswa ké bhye nan ló fa ólu ní i dhyé nòlu ce. A yáa mwennenin nòlu hákii ó yéeman ke a ke mwenn-teenin nòlu hákii ó lé. A yáa yaman ó lóbhye ke a bhyáa Mantii ó yé. ¹⁸ Zakali é maléeka ó mannaanke kó: «Ngáa bhó ó nánle díi? Ke manswa né ní muso bé wée kwá.»

¹⁹ Maléeka ó a yawi kó: «Né lée *Jibilili* lé. Né lée nòla Ala nánkwa ké a yé cé ólu lómyen. A wée né cé kénan sanmankanmèe míin nwa i yé. ²⁰ A mánfee, i yáa ké bhóhho lé, fwa ké táa sé ó kó ólu ké wáati ó mán, ke manswa í mán la né yé kóman ó lá, ke manswa ó kó ólu ké lo nò ke sé ólu yáa ké.»

²¹ O wáati ó lo yaman ó tée Zakali mánkwannan. I te wée káwakoya, ke manswa a wée myén Ala bhatobhomba ó ywáa sennenyannin nò lo ké tinnin. ²² Waa Zakali é bhó sán min nwa, a mán sé ké kóman i fé. Ii bhó a nánle kó a wée yélife nwa yé Ala bhatobhomba ó ywáa sennenyannin nò kókwannan. Aa kóman i fé ní a bhóo ó lé le. Aa tó bhóbhoya ó lo.

²³ Zakali yé bháalakelo nòlu í lafa lo mín nán, aa i kwósee ké táa a bhóo lúman. ²⁴ O kó ólu tinninnin nò kwó, Zakali muso Elizabeti é nan kówa tá. Waa, aa ó kówa ó lóonaanke kénan sé fwa a káa lóo nón o man. ²⁵ A tée fwa a yé kókwannan kó: «Mantii ó wée kó mìnngé né yé, o mánfee nin: A wée né mánfee sísan ké né tá maloyako ó bhó ngunnan mwann ólu bé nánla.»

Maléeka ló é Enza nwoó ko ó fwa

²⁶ Elizabeti kówa ó káa wókwannan ó la Ala é maléeka *Jibilili* cé *Galile* mala ó só ó lo lá mín ndówa kó *Nazareti*. ²⁷ Ala é Maléeka o cé yénnan síngbii ló mán mín ndówa tée kó *Mwenyamu*. *Yusufu* muso síngbii lé tée a lé mín mbuluyi é bhó mansace *Laula* ló. ²⁸ Maléeka o sé a mán ké fwa a yé kó: «I nisodhya, Mwenyamu! I kó wée dhyáa Ala yé, Mantii Ala é i fé.»

²⁹ O kóman óo Mwenyamu kókwannanfii, aa a yé mannaanke kó ó fóli súu ó kwá o mìnneen lé le. ³⁰ Maléeka óo fwa a ye kó: «Í kénan, sháan, Mwenyamu, ke manswa Ala wée nénmen ke i ye. ³¹ A mánfee, i yáa kówa tá ké dhyénje kée nwoó, i yáa a tówa kó *Enza*. ³² A yáa ké mwannba lé, a yáa kii kó Fé nò bé kúndii ó dhyénje o. Mantii Ala yáa a ké mansa lé óyoo a fá *Laula*. ³³ A yáa i síi mansaya lá *Izalayeli* ye mwann olu kunnan fwa wáati ó bé, a yé mansaya ó táa wée fése fése.»

³⁴ Mwenyamu é maléeka ó mannaanke kó: «Né káa kówa tá dí lé? Ke manswa né mán ce lo nótun.»

³⁵ Maléeka óo a yawi kó: «*Ní Sennenyannin* nò yáa yii i ka, Fé nò bé kúndii yé sébhaaya ó yáa ké i ka. O kówa, i káa Dhyé nzennenyannin mín nwoó, a yáa kii kó Ala dhyénje. ³⁶ A mánfee, i bhádhyemusó Elizabeti wée kówa tá ále ní a yé kówa ó bé, a káa wókwannan ó lée nin. A yáa dhyénje kée nwoó, ale mín ndé wée yacesii muso wóobhwe lé. ³⁷ Ala té kwéela fósi mán.»

³⁸ O lo, Mwenyamu é fwa a yé kó: «Née Mantii ó yé bháalakedhye ne lé, i wée fwa nán mín mán, Ala a ké né yé cé. O kwó, maléeka óo bhó a tówa ké táa.»

Mwenyamu é táa bhóla Elizabeti fé yé

³⁹ O tée fyáa ó lo, *Mwenyamu* é i wii ké í lateeya ké táa só lo lá Zude mala ó lo, tíi ólu a sháa ywáa mìnnan. ⁴⁰ Aa táa lo Zakali yé bhó nò kókwannan ké Elizabeti twáa. ⁴¹ Elizabeti é Mwenyamu a twaalikan nò myén mìnngé, dhyé nò í maanmaan a kókwannan. Aa fá *Ní Sennenyannin* nò lá, ⁴² ke gbáa ké a fwa kó: «I wée lwáau só Ala fé ké tinnin muso ólu bé ka, óni dhyé mín nje i kókwannan, o wée lwáau só. ⁴³ Née yéetii lé fwa né yé Mantii ó wóobhaa ó gbú é nánla bhóla né fé yé? ⁴⁴ A mánfee, ni í yé twaalikan nò myén mìnngé, né dhyé nò í maanmaan nisodhyaa ó fé né kókwannan. ⁴⁵ I nisodhyaanin nje, ke manswa maléeka o Mantii ó yé kóman mín nwa i yé, ii wée lá o la.»

Mwenyamu yé tándoli lo nò

⁴⁶ O lo, *Mwenyamu* kó: «Né ní o Mantii ó bwówanla nòso ó lo. ⁴⁷ Né ní o nisodhyaa o lo né Kísibhaa Ala kówa, ⁴⁸ ke manswa, a wée i hákii tó a yé yómuso manyiinin nò lo.

Kéta míin man, mwann ólu yáa fwa wáati ó bé kó né nisodhyaanin nje. ⁴⁹ Ke manswa Sétii o wée kóbabalu ké né yé, a tówa ó sennenyannin nje. ⁵⁰ Ala é hínnenla a nénzhaanmaa ólu la wáati ó bé. ⁵¹ A wée káwako ólu ké ní a yé sébhaaya ó lé, a wée yéelobwówanbhaa ólu hákii ó nánmin. ⁵² A wée faanman ólu láyii i ye mansayagbaanin nòlu ka,

ké désebhaato ólu ké mwannba lu lé. ⁵³ A wée fémeé shéeman di kówa ólu mán ké féndii ólu bhóolokoo bhyáa ké táa. ⁵⁴ A wée *Izalayeli* dhyeman, a ye bháalakedhye nò, ké i hákii tó a yé hínnen ó lo, mín núu a yé bháalakebhaa lé, ⁵⁵ Bulaaman ni a kwómwannan ólu tá fán nvé, óyoo a téwee fwa án nva ólu yé nán mín mán kúdeyi.»

⁵⁶ Mwenyamu é tó Elizabeti fé yé ké káa sawa nòkwannan ké, o kwó, aa í kwósee ke táa a bhóo lúman.

Yaya Bátizelikebhaa wóo ko ó

⁵⁷ Elizabeti wóolo ḡó nan sé, aa dhyénje kée ḡwóo.
⁵⁸ A siijḡḡḡ ḡlu ní a yé ḡḡḡ ḡlu ó ḡyén ḡínḡḡe ko Mantii ó wée a yé ḡínḡḡen ó ḡwóḡan a fán ḡvé, i ḡisḡ é dhyáa ké fala Elizabeti ka. ⁵⁹ A téé séḡḡin ḡḡḡ lo ḡó, ii nan dhyé ḡó ḡḡḡ kéen ló, i téé fé ké a face tḡḡa a lá kó Zakali. ⁶⁰ Waa a wóobhaa é ḡḡ kó: «ḡḡ-ḡḡ, a tḡḡ káa la lé kó Yaya.»

⁶¹ Ii a yawi kó: «I yé ḡḡḡ sí tḡḡ té cé. ⁶² Ii dhyé ḡvá ó ḡánḡaanke ḡḡḡḡ ḡlu yé kóḡanḡan ó ḡḡ kó aa fé ké tḡḡ ḡínḡḡen a lá a dhyé ḡó lá.»

⁶³ Zakali é féḡḡḡ kóḡḡ i yé ké séweli ke ó ka kó: «A tḡḡ kó Yaya.» I bé káwakoya. ⁶⁴ O ḡwáaninḡḡe ḡó ḡḡ, Zakali yé ḡḡḡḡḡa óo wée, aa lámḡaan ké kóḡan ké Ala tando. ⁶⁵ I siijḡḡḡ ḡlu bé sháan, Zude mala ó tii ḡwáa ó bé ḡḡḡ ḡlu téé o kó ḡlu lákḡe lá ḡḡḡ ḡén. ⁶⁶ ḡḡḡ ḡin núu o kibhalo kan ḡó ḡyén, ḡlu bé téé i ḡilila o ḡán ke i yéé ḡánḡaanke kó: «O ḡḡ, ó dhyé ḡó káa ké ḡínḡḡen lé le wé?» Tinḡan in ne, Mantii Ala téé a fé.

Zakali yé tandoli ó óni célaya ḡḡ ḡó

⁶⁷ Dhyé ḡó face Zakali wée fá *Ní Sennenyanin* ḡó lá, ké célaya kóḡan ó ḡḡ kó:

⁶⁸ «Tandoli a ké Mantii ó ye, *Izalayeli* ye Ala ó, ke ḡansḡḡ a wée í ḡáakii tó a ye ḡḡḡ ḡlu ló ke i ḡḡḡḡan.

⁶⁹ A wée Kísibhaa báakaman náwii án ḡén, ke ḡḡ a ye ḡháalakedhye *Laula* búluyi ó ḡḡ, ⁷⁰ óyoo a té wée o kóḡan ó lo a yé ḡónan ḡónan céla sénnenyanin ḡólu lalḡ ḡán ḡín ḡán

⁷¹ kó a yáa án ḡísi án ḡúu ḡlu ḡán, ké án nataan ké án ḡḡ án ḡḡḡḡḡḡ ḡlu bé ḡḡo.

⁷² O ḡán ó ḡán, aa ḡínḡḡen án ḡvá ḡlu lá, a wée í ḡákii tó a yé lámeli sénnenyanin ḡó ló.

⁷³ A te wée lámeli ta án ḡvá Bulaaman yé, tinḡan in ne, ⁷⁴ kó a yáa án ḡḡwási án ḡúu ḡlu ḡḡo,

sáan án ḡóso swáanyanin ḡáan Ala ḡḡo, ⁷⁵ a yáa án ḡḡ ḡḡḡ sénnenyanin nu lé óni ḡḡḡ téenin nu lé

a yé ḡḡtoli ó ló án ḡzí ó bé ló.

⁷⁶ Ile kwennin, ḡyé,

i yáa kii kó Ala kóḡtanin mba yé céla, ke ḡansḡḡ i yáa táaman Mantii ó ḡánḡḡ ké a yé sháa ó lóḡḡḡ.

⁷⁷ I yáa Kísili sháa ó yáa a yé ḡḡḡ ḡlu lá i yé ḡúumu ḡlu yafali sháa fé,

⁷⁸ án ḡén Ala ó ye ḡínḡḡen óni a ye sébhaaya ó bhaaka ḡḡ.

A yáa kéenḡan ó cé án ḡén ke ḡḡ sáman, óyoo téé ó ḡḡḡ ó kéenḡan ó,

⁷⁹ ké kéenḡan ó ḡḡ diwilḡḡḡḡ ḡlu yé, óni ḡín núu sháannan saya ó ḡén,

óni ké án ḡyáa héle sháa ó ka.»

⁸⁰ Sísan, dhyé ḡó téé ḡwóḡanla, ale ní a ḡákii ó téé ḡwóḡanla kéene. Aa tó dhyé ó ḡḡḡḡḡ ḡḡ ké taa sé a yéé yáa lo ḡó ḡán Izalayelidhye ḡólu lá.

Enza ḡwóoko ó

Matiyu 1.18-25

2 O wáati ó ḡḡ, ḡḡḡ ḡansḡḡe Oḡusiti téefe ke a yé ḡḡḡ ḡlu lá nú. O ḡḡ, aa sanḡan ḡyáa kó a yé ḡḡḡ ḡḡḡ ḡḡḡ ḡlu bé tḡḡ o a séwe. ² O tḡḡḡḡḡ ko ḡónan ó ké le ké Kiliniyusi léé Sili mala ó ḡḡḡḡ tii o lé.

³ ḡḡḡ ḡlu bé téé táala i yé só óle la ké i tḡḡ o a séwe yé.

⁴ *Yusufu* ḡé ḡḡ *Nazaleti*, *Galile* mala ó ḡḡ, ké taa *Zude* mala só ó lóla ḡín ḡḡḡ kó *Betelemu*, o léé ḡansḡḡe *Laula* yé só ó lé, ke ḡansḡḡ a búluyi ó ḡḡ *Laula* lé ló.

⁵ Aa taa yé ni *Mwenyamu* lé a muso ḡánḡḡḡḡḡ ḡḡ, ké i tḡḡ o a séwe yé. *Mwenyamu* kóḡḡḡan né téé. ⁶ Ké í tó *Betelemu*, *Mwenyamu* wóolo ḡó nan sé. ⁷ Aa wóo dhyénje kée nán, o léé a dhyé ḡónan ó lé. Aa fáani ó ḡínḡḡ ḡínḡḡ a ḡán ké a lámáa soo ḡlu yé lóḡḡḡḡḡḡ ḡó ḡḡḡḡḡ, ke ḡansḡḡ i ḡán ḡwáa sḡḡ lonannayiibho ḡólu kóḡḡḡḡḡ.

Maleeka ló é táala saamangbengbema a ólu fé yé

⁸ Saamangbengbema a lólu téé ó mala ó ḡḡ, ḡlu téé síla í ḡánla seen ḡlu kóḡḡḡḡḡ ke i ye saa ḡlu kunnansii.

⁹ Mantii o ye maleeka ḡḡ é i yéé yáa i la. O ḡwáa ḡó ḡḡ, Ala ḡḡḡḡa óo ḡánḡḡ ḡánḡḡ ke i lámiiin. Ii sháan koyoonge. ¹⁰ Waa maleeka óo ḡḡ i yé kó: «A kénan sháan, ke ḡansḡḡ né wée nan sanḡanḡḡḡ ló lé ḡḡ a yé ḡín ḡḡáa a yé ḡḡḡḡḡ ḡḡḡ ḡlu bé ḡisḡḡḡḡḡ.

¹¹ A ḡánḡḡ, bí sú ḡíin ḡḡḡ, Kísibhaa ó wee wóo a yé *Laula* yé só ó lá, ale léé Ala yé *Kílisi* ḡḡḡḡḡḡḡḡ ḡó lé, án Mantii ó léé wé. ¹² A káa a ḡḡḡḡḡ ḡín ḡán, o léé nin: A káa dhyéḡḡḡḡḡḡḡḡ ló lánin ḡé soo ḡlu yé lóḡḡḡḡḡḡ ḡḡ kóḡḡḡḡḡ, fáanin ó ḡínḡḡ ḡínḡḡ ḡín ḡḡ a ḡán.»

¹³ O ḡwáaninḡḡe o ḡḡ, maleeka shéeman ḡé ḡḡ sáḡḡoo ó ló kénan fala maleeka ḡḡ ó ka. I téé Ala tando kó:

¹⁴ «Ala á tando sáman ḡwáakḡḡtaninmba ó ló, héle o á ké lúukolo ó ka a dhyáḡḡḡḡḡḡ ḡlu yé.»

Saamangbengbema a ólu taa Betelemu

¹⁵ Maleeka ḡlu í kwóse ké taa sáḡḡoo ó ló wáati ḡín ḡḡḡ, saamangbengbema a ólu ḡḡ ḡḡḡ ḡén kó: «Án ḡḡáa *Betelemu*, maleeka oo kó ḡín náḡḡḡḡḡḡḡ ké án ḡén ké ḡḡ Mantii Ala fé yé, án ḡḡáa o ḡánḡḡ.»

¹⁶ Ii í láméeya ké taa. Ii taa *Mwenyamu* ni *Yusufu* óni dhyéḡḡḡḡḡḡḡḡ ó sḡḡ yé. Dhyéḡḡḡḡḡḡḡḡ ó lánin ḡḡḡḡḡḡḡḡ soo ḡlu yé lóḡḡḡḡḡḡḡ ḡḡ kóḡḡḡḡḡḡ.

¹⁷ Dhyéḡḡḡḡḡḡḡḡḡ ó yénin ḡó kwḡ, kóḡan ḡín ḡḡ ḡḡ i yé dhyé ḡó ta kó ó ḡḡ, ii ó ḡḡḡḡ. ¹⁸ ḡin núu saa-

mangbengbema o lu ye koman o myen, o lu be e kawakoya. ¹⁹ Waa Mwenyamu tee o koman o lu be malala a kochon ke i mili o lu man. ²⁰ O kw, saa-mangbengbema o lu kwseto o i ye ywa o lu, i te wee ko minnu be myen ke ko minnu be ye, i tee Ala bwonpla ke a tando o be koson, ke mansoo a bee ke le oyo o te wee fo i ye nan min man.

Enza ndoo e la

²¹ Dhye noo woo, a tee sepinchon o, ii a bho keenlo, a too e la ko Enza oyo maleka o te wee a fo nan min man ke a man a kochon bha.

Enza ne keefala Ala man

²² Sennenyali min ngakan ke ke, ke keenan ni Musa ye seliya o le, o lo noo i lafa minnge, Yusufu ni Mwenyamu e ta ni Enza ne Yeluzalemu ke a keefa Mantii o man. ²³ Ke mansoo aa fo Ala ye seliya o lo ko ni dhye njonan minnge ke ce le, ko o kakan ke di Mantii o man. ²⁴ Oni ke biinngbela fyaa, waman biinin nvyaa bhó faanle le oyo Mantii o a fo nan min man.

Simeon wee Kisibhaa o ye

²⁵ O waati o lo ce lo tee Yeluzalemu o too tee ko Simeon. O tee mchonteenin ne le, a tee Ala ye seliya o lu be labhatola. A tee Izalayeli kunmankabhaa o nanli o mankochonnan. Ni Sennenyalin no tee a fe. ²⁶ Ni Sennenyalin no te wee yaa a la ko a ta sayake ni a nan man la Ala ye Kilisi lochomochon no ka. ²⁷ Ni Sennenyalin no ye sebhaaya o lee ke to Simeon e ta Ala bhatobhomba o kochon o waati o lo. Enza noobhaa ni a face e ta ni a le o ywa o lu ke a keefa Ala man, oni ke o faanle o lu bhó ke keenan ni seliya o le. ²⁸ Simeon e a ta i bhoo lo ke Ala tando ke fo ko:

²⁹ «Mantii o, ii min nvo, o wee ke.

Ii se ke i ye keefaman o myaan i ye yonje o la sisan, ni ta hele lo oyo ii sannin ke a la tenmen,

³⁰ ke mansoo i wee Kisibhaa o min njé, ne nan o wee la o ka,

³¹ i wee min nobhye mchon o lu be ye.

³² A yaa keenan o bhó dinchan mchon o lu be ye ke i yaa i la.

A yaa ke Izalayeli ye kunnanwee no le, an nee min nuu i ye mchon o lu le.»

³³ Simeon e koman minnu fo Enza nen ko o lo, dhye no face ni a woobhaa e kawakoya o lu lo. ³⁴ Simeon e lwaa bhyaa i fe, aa fo a woobhaa Mwenyamu ye ko: «A manfee, dhye miin nan ke soobu le Ala yaa Izalayelidhye no lu sheeman nanbe, ke sheeman nawii. A yaa ke toomansii le, mchon o lu kaa chon man sooch minnga. ³⁵ O nan o man, mchon sheeman miliya o yaa bhó keenan. Ile kwennin, i ni o yaa tolo oyo i wee i sooch muun nan.»

Cela muso Anen e balika bhola Ala ye

³⁶ Cela muso lo tee Yeluzalemu, a too tee ko Anen. A face Fanuweli buluyi o bhó Azeli le lo. Anen te wee kochon koyoonge. A sinngbiitoo o fuukenin ngwo, sanpin woonvyaa, a ce e sayake. ³⁷ Aa to finpanbho no la fo a si o nan se sanpin bisepin ni naannin lo. Waati oo waati a tee taala Ala bhatobhomba o kochon. A tee sun nonan ke Ala deli waati o be. O nan o man, a tee Ala bhátola su ni tee. ³⁸ Enza ngéfa waati o Ala man, o waati o ye lo Anen e lo Ala bhatobhomba o kochon. Aa lámyaan ke balika bhó Ala ye. Mchon minnu tee Yeluzalemu kunmankabhaa o nanli o mankochonnan, aa Enza ngof o lu be ye.

Enza noobhaa ni a face e i kwoseela ni a le Nazaleti

³⁹ Enza noobhaa ni a face e Mantii o ye seliya o manfa ke wee waati o minchon, ii i kwosee ni a le Nazaleti, Galile mala o lo, ke mansoo i siinndee yenchon le. ⁴⁰ Sisan, dhye no tee bwonpla, lo tee bhyala a bhaaka o ka ke ta. Hákiitii le tee a le, Ala ye nenmen o tee a ka.

Enza noobhaa ni a face e a niinan Yeluzalemu

⁴¹ Enza noobhaa ni a face tee taala Hólpnanli o nanlagbe o la Yeluzalemu sa noo sa. ⁴² Enza ne sa nda ni fyaa sooch waati minchon, i bee ta chon nve Yeluzalemu ke keenan ni nanlagbe o laanan o le. ⁴³ Nanlagbe o wee lo minnan, mchon o lu so shaa o lu ta. Waa dhye no to Yeluzalemu, a woobhaa ni a face man bhó o nan le. ⁴⁴ I tee i milila ko aa a taamanchon o lu fe shaa o ka. Ii tee kee ndaaman ke, to ke lámyaan ke a nii i bhádhye no lu ni i locha o lu ceman. ⁴⁵ I man Enza ne ywa si lo to ii i kwosee ke ta a nii Yeluzalemu. ⁴⁶ Tee sawachon lo no nanlagbe o weenin ngwo, ii ta a sooch Ala bhatobhomba o kochon. A siinndee seliya kaamchon o lu ceman ke i lo myen oni ke i manpanke ko lo lu la. ⁴⁷ A lo myenmaa o lu bee kawakoya a ye hákiimanpan oni a ye yawili sepan o la. ⁴⁸ A woobhaa ni a face e a ye minnge, ii kawakoya. A woobhaa e a manpanke ko: «Nyé, minneen lee ke to ii miin nge an nan ta? A manfee, ne ni i face hákii o paanminnin ndee i ywa niinan.»

⁴⁹ Aa i yawi ko: «Aa ne ywa niinan minneen le kochon? Alee man lo ko ne kakan ne ke ke Nva ye bhó no kochon a. ⁵⁰ Waa aa koman min nvo i ye, i man bhó o nanle.»

⁵¹ O kw, ii i kwosee ke ta chon nve Nazaleti. A tee i bwonpla koyoonge. A woobhaa tee o koman o lu be mala a hákii la. ⁵² Lo tee bhyala Enza nobheeya oni a

hákií ó ka. Ala yé nénmen o tée a ka, a kó é dhyáa mɔɔn ólu yé.

Yaya Bátizelikebhaa yé lakawani ó

Matiyu 3.1-6; Maki 1.1-6; Yaya 1.19-28

3 Lomu mansace Tibeli *Sezali* yé mansaya ó sa ndá ni lóɔɔɔɔn ó, o wáati ó lo Pɔnsi *Pilati* lé tée *Zude* mala ó kunnan, *Elbdi* tée *Galile* mala ó kunnan, a bhádyemanye Filipu tée Itule ni Talakoniti mala ólu kunnan, óni Lizaniyasi tée Abileni mala ó kunnan. ² O wáati kée nɔ lo, Anen ni Kayife tée faanleɔɔɔnsebhaa ólu kúndiiba ó lé. O wáati ó lo, Ala é kóman Zakali dhyénje Yaya yé ké tó dhyé ó kɔɔɔɔn. ³ O lo, Yaya *Bátizelikebhaa* é *Zuluden* bháji ó lafe só ólu bé yáala ké á láse mɔɔn olu man kó íi díminsa ké fala í yé kóyoo nɔlu la ké bátize ké í yé yúumu ólu a yafa i man. ⁴ Oo ké óyoo céla *Ezayi* té wée séwe a yé kitabu ó kɔɔɔɔn nán mín mán kó:

Mɔɔn ló é gbáanan dhyé ó ka kó:

Aa Mantii ó yé sháa ó lálala,

áa a tinnednaa ólu látee.

⁵ *Jáan ólu bé yáa fá,*

tíi ólu ni tiinngbeya nɔlu bé yáa cé ké í látee.

Tinnednaa lókuunin nɔlu yáa i látee,

sháayoo nɔlu yáa i lálala.

⁶ *Ala é Adamandhye nɔlu kisi nán mín mán, bé yáa o yé.*

⁷ Yaman ó tée táala Yaya saala ké aa i *bátize*, waa a tée a fɔla ólu yé kó: «Ale santutudhye nɔlu, yéetii é álee lasowi kó ale a bwée Ala yé kiti nantɔ ó nɔn. ⁸ Aa kóbheɔ ólu ké, ké a yáa kó a wée dímissa ké fala a yé kóyoo nɔlu lá. A kénan ké fɔla á yé kɔɔɔɔn kó Ala yáa a kisi ke mansɔɔ Bulaaman é a fá lé. Ní fɔla a yé ngó Ala é sé ké káwaguun míin nú yéeman ke ólu ké Bulaaman dhyé nɔlu lé. ⁹ Téela nɔ lóbhynin nɔ ke bhá yíi óni a díin nɔlu tée ó kánman. Yíi óo yíi té dhyémee kéla, ó bé yáa tée ke a láfii tá ó ló.»

¹⁰ Yaman ó tée a mánɔankekéla kó: «O sán lo, án ngákan ké mínnɔn le ke?»

¹¹ A tée i yawila kó: «Ni deeke fyaa é mɔɔn mín móo, déeke té mín móo, o a kée ndí ó tíi ó mán. Ni lóminfe nɔ mɔɔn mín móo, o waa lótaa ní kóɔɔn ó lé.»

¹² Níɔɔnmyaanbhaa lólu é táa Yaya saala kó aa i *bátize*. Ólu a mánɔankekéla kó: «Kaamɔɔn, án née kákan ké mínnɔn le ke?»

¹³ Aa ólu yawi kó: «Wée ó yaceya míin fɔ a yé, aa o lé myáan, a kénan a lógbɔe myáan ké fala ó ka.»

¹⁴ Swaasi lólu nɔ a mánɔankekéla kó: «Án née wé, án née kákan ké mínnɔn lé ke?»

Aa ólu yawi kó: «A kénan mɔɔn sí yé wée myáan a lá fáan lá, a kénan mɔɔn sí tɔnɔɔn, a sáa o wáa a wasa.»

¹⁵ Mɔɔn ólu tée Kísibhaa ó nánli ó mankɔɔnnan mínnɔe, i bé tée i yé manɔankekéla kó kédhyaa Yaya léa Ala yé *Kílisi* lɔɔnɔnɔn nɔlu lé. ¹⁶ O lo, Yaya é fɔ i bé yé

kó: «Née a bátizela ni jí lé le, waa mín ngáa nan né kwɔ, ó yé sébhaaya o waa bwó ni né tá ó lé. Ké a yé sawaa o yúu ó fwée, né kún nɔ wáa lóɔ ó mán. Ale yáa a bátize ní *Ní Sennenyannin* nɔni tá ó lé. ¹⁷ A yé zɛɛ óo a bhóo. A yáa a yé maan gbasinin nɔ lófyɛ ké a dhyé nɔ bhyáa a yé mɔɔnɔn nɔ kɔɔɔn ké a panman ó nɔn tá sábhɛɛ ó mán.»

¹⁸ Yaya tée mɔɔn ólu lójala ó kóman ó nɔn nzhéeman né la. A tée sanmankanmɛɛ ó fɔla mɔɔn ólu ye o nán ó lé mán.

¹⁹ Waa Yaya té wée Galile mala ó kúndii Elbdi kó fɔ, ke mansɔɔ a té wée a bhádyemanye ó muso Elodiyadi bwási a lá ké o ké a gbú tá lé. A tée kóyoo ngbéelu kéla o yé kwɔ. ²⁰ A mán lánge olu mán, aa Yaya gbú myaan ké a bhyáa kaso lá.

Enza bátizeko ó

Matiyu 3.13-17; Maki 1.9-11

²¹ Yaya é mɔɔn ólu bé *bátize*, ke *Enza* bátize. Ke *Enza* ndó Ala déli ó la, sáangboo óo i lálaka, ²² *Ní Sennenyannin* nɔ i yíi óo fasisoo ke ké óyoo biinin nge ké í yíi a ka. Kómankan nɔ é bhá sáangboo ó lo kó: «Íle léé né dhyaanɔn dhyé nɔ lé, i kó a dí né yé.»

Enza búluvi ó

Matiyu 1.1-17

²³ *Enza* nɔ a yé bháala ó lámayaan wáati mínnɔn, a sí ó tée sa bísawa sí bhóla. Mɔɔn ólu tée i milila kó *Enza* nɔ *Yusufu* dhyé né lé *Yusufu* é *Eli* dhyé né lé. ²⁴ *Eli* é *Matati* dhyé né lé, *Matati* é *Levi* dhyé né lé, *Levi* é *Meliki* dhyé né lé, *Meliki* é *Zannayi* dhyé né lé, *Zannayi* é *Yusufu* dhyé né lé. ²⁵ *Yusufu* é *Matatiyaasi* dhyé né lé, *Matatiyaasi* é *Amɔsi* dhyé né lé, *Amɔsi* é *Naumu* dhyé né lé, *Naumu* é *Esili* dhyé né lé, *Esili* é *Nagayi* dhyé né lé. ²⁶ *Nagayi* é *Maati* dhyé né le, *Maati* é *Matatiyaasi* dhyé né le, *Matatiyaasi* é *Semeyi* dhyé né le, *Semeyi* é *Yozeki* dhyé né le, *Yozeki* é *Yooda* dhyé né le. ²⁷ *Yooda* é *Yowanan* dhyé né le, *Yowanan* é *Leza* dhyé né le, *Leza* é *Zolobabeli* dhyé né le, *Zolobabeli* é *Sheyateli* dhyé né le, *Sheyateli* é *Neli* dhyé né le. ²⁸ *Neli* é *Meliki* dhyé né le, *Meliki* é *Adi* dhyé né le, *Adi* é *Kosamu* dhyé né lé, *Kosamu* é *Elimadan* dhyé né le, *Elimadan* é *Eli* dhyé né le. ²⁹ *Eli* é *Jozesi* dhyé né le, *Jozesi* é *Eliyezeli* dhyé né le, *Eliyezeli* é *Jolimu* dhyé né le, *Jolimu* é *Matati* dhyé né le, *Matati* é *Levi* dhyé né le. ³⁰ *Levi* é *Simeɔn* dhyé né le, *Simeɔn* é *Juda* dhyé né le, *Zuda* é *Yusufu* dhyé né le, *Yusufu* é *Jonamu* dhyé né le, *Jonamu* é *Eliyakimu* dhyé né le. ³¹ *Eliyakimu* é *Meleya* dhyé né le, *Meleya* é *Menna* dhyé né le, *Menna* é *Matata* dhyé né le, *Matata* é *Natan* dhyé né le, *Natan* é *Laula* dhyénje lé le. ³² *Laula* é *Yese* dhyé né le, *Yese* é *Obedi* dhyé né le, *Obedi* é *Boozi* dhyé né le, *Boozi* é *Sala* dhyé né le, *Sala* é *Naason* dhyé né le. ³³ *Naason* é *Aminadabu*

dhyé né le, Aminadabu é Adimen dhyé né le, Adimen é Alini dhyé né le, Alini é Esilbn dhyé né le, Esilbn é Pelesi dhyé né le, Pelesi é Zuda dhyé né le. ³⁴ Zuda é *Yangubha* dhyé né le, Yangubha é *Shaaka* dhyé né le, Shaaka é Bulaaman dhyé né le, Bulaaman é Tela dhyé né le, Tela é Nakli dhyé né le. ³⁵ Nakli é Selugi dhyé né le, Selugi é Leu dhyé né le, Leu é Peleki dhyé né le, Peleki é Ebeli dhyé né le, Ebeli é Shela dhyé né le. ³⁶ Shela é Kenan dhyé né le, Kenan é Alipasadi dhyé né le, Alipasadi é Semu dhyé né le, Semu é *Nuwo* dhyé né le, Nuwo é Lemeki dhyé né le. ³⁷ Lemeki é Matusalemu dhyé né le, Matusalemu é Encki dhyé né le, Encki é Yelēdi dhyé né le, Yelēdi é Malaleyeli dhyé né le, Malaleyeli é Kenan dhyé né le. ³⁸ Kenan é Enksi dhyé né le, Enksi é Seti dhyé né le, Seti é Adaman dhyé né le, Adaman é Ala dhyé né le.

Sɔtaannan é Enza nɔswaannan ké kwee

Matiyu 4.1-11; Maki 1.12-13

⁴ Enza nvánin ndée Ní Sennenyannin nɔ lá. Aa bhó *Zuluden* bháji lá ó lá ké táa dhyé o ló. Ní Sennenyannin nɔo táa a lé. ² Sɔtaannan é a lɔswaan tée bínaannin kɔɔnɔn. A mán lɔmin sí ké ó tée bínaannin ó kɔɔnɔn. O ló nɔlu tɔnminnin ngwó, kɔɔn é a myaan.

³ O wáati ó lɔ, Sɔtaannan é fɔ a yé kó: «Ní i Ala dhyénje lé, a fɔ kó káwaguun míin njan yéeman ke o ké búlu lé.»

⁴ Enza nɔ a yawi kó: «A séwenin nɔ Ala ye kitabu o lɔ kó: *Mɔɔn té bhálola lɔminfe ngbéegbɛe la.*»

⁵ O kwó, Sɔtaannan é táa nín ale tii já nó ka ké lúukolo ó mansaya o bé yáa a lá ywáaninngɛɛ nɔn, ⁶ ké fɔ a yé kó: «Né yáa míin bé kunnɔiia óni a nanfootiia ó di i mán. Ni née fé ké a di mɔɔn mɔn mán, née dila o tii o le mán, ke mansɔɔ a bé é né tá lé lé. ⁷ O lɔ, ní ile kwénin nge i kúnmeɛn nɔkɛɛ né kɔɔ ké né bháto, a bé yáa ké i tá lé.»

⁸ Enza nɔ a yawi kó: «A séwenin nɔ Ala yé Kitabu o lɔ kó: *I mányii i yé Mantii o i yé Ala ó kée né yé, ké ale kéngboto le bháto.*»

⁹ Alabha nɔ, Sɔtaannan é táa ni a le *Yeluzalemu*, ke alal Ala bhatobhomba ó kúnɔn, ké fɔ a yé kó: «Ní i Ala dhyénje lé, í gbán ké i bhyáa lúuman, ¹⁰ ke mansɔɔ a fɔnin nɔ Ala saaninkan nɔ lɔ kó:

A yáa cé dí a yé malɛka ólu mán i kɔɔn,
kó íi i yáakiito i lɔ.

¹¹ Aa fɔ yé kó:

I yáa i tá i bhóo ó ló,
ké i se ngénan gbasi káwaguun nɔ la.»

¹² Enza nɔ a yawi kó: «A fɔnin nɔ Ala yé Kitabu ó lɔ kó: *Í kénan Mantii o, í yé Ala o lɔswaan.*»

¹³ Sɔtaannan é a lɔswaan nán ó bé mán ké kwée wáati mɔn nɔn, aa táa ké a tó yé nɔtun.

Enza nɔ a yé bháala o lámayaanla Galile

Matiyu 4.12-17; Maki 1.14-15

¹⁴ Enza nvánin nɔ *Ní Sennenyannin* nɔ yé sébhaaya ó lá áa í kwóɛɛ ké táa *Galile* mala ó ló. A tɔɔ é bhó o mala o ywáa ó bé ló. ¹⁵ A tée mɔɔn ólu kalanan ólu yé *séebho* ólu kɔɔnɔn, mɔɔn ólu bé tée a tɔɔnwaan fɔla.

Enza nɔn sómɔɔn ólu mán lá a lá

Matiyu 13.54-58; Maki 6.1-6

¹⁶ Enza nɔ táa *Nazareti* aa i lámwɔn só mɔn nán. *Lɔn-wɛɛnɔlilo* ó lá, aa lo *séebho* ó lá óyoo a tée a kéla nán mɔn mán. Aa i wii ké kitabu ó kála. ¹⁷ Céla *Ezayi* é kitabu mɔn nzéwe, oo dí a mán. Aa a lalaka ké a ywáa ló fɔ. A séwenin nɔ yé kó:

¹⁸ «*Mantii ó yé Ní ó né fé,*
ke mansɔɔ a wée né múun ke sanmankanmɛɛ ó fɔ faannda nɔlu ye.

Aa né cé kó ní a fɔ nɔ nɔlu yé kó i yáa hólɔn,
kó ní a fɔ fyóondɔ ólu yé kó i nán ó yáa i láka,
kó ní mɔɔnɔlɔnɔn nɔlu bhó i yúu ólu bhóo ké i bhyáa.

¹⁹ *Mantii ó káa a yé kɔɔnwaan ó ké sán mɔn nán,*
kó ní ó fɔ mɔɔn ólu ye.»

²⁰ O kwó, Enza nɔ kitabu ó látuun ké a di séebho nɔ kunnansiibhaa ó mán ké i sii. Mɔɔn mɔn tée yé, ólu bé é í nán gbáan a ló. ²¹ O sán ó ló, aa kóman ó tá ké fɔ i yé kó: «A wée Kitabu míin ngɔɔnɔnkoman mɔnnyén nín, o kó ólu wée í lafa bí.»

²² I bé tée a tɔɔnwaan fɔla. Enza nɔn kómanbhɛɛ o i bé káwakoya, fɔ i tée fɔla kó: «Bháa míin ndé *Yusufu* dhyénje o lé a?»

²³ Enza nɔ fɔ i yé kó: «Sika té ló, a yáa saanan míin ná né yé kó: «Bhwéɛɛbhaa, i yé kénya.» A yáa fɔ né yé kó: «I wée kó mɔnnyén ke Kapenam, án nɔwéɛn ó myén, ii ó nɔɔnɔnzilu ké yánun i gbú yé só o la.»

²⁴ «Tinjan in ne ní fɔla a yé ngó, céla sí té myaanla céene a gbú yé só o la.» ²⁵ O kwó, aa fɔ i yé kó: «Tinjan in ne, ní fɔla a yé ngó, céla *Eli* yé tée ó ló, sánjin ó í bá kénan sá nzawa ni tó kɔɔnɔn, kɔɔnba é lo yamaan ó ywáa ó bé ló. Finjanmuso shéeman ndée *Izalayeli* yamaan ó ló. ²⁶ Waa Ala mán céla *Eli* cé i sí mán. Aa a cé finjanmuso ló lé mán Saleputa, *Sidɔn* mala ó ló. ²⁷ Céla *Elize* tá tée ó ló kwáantɔ shéeman ndée *Izalayeli*, waa i si mán kénya, fɔ Naman ké bhó Sili yamaan ó ló.»

²⁸ Séebho nɔ kɔɔnɔn mɔɔn ólu ó kóman ólu myén mɔnnyén, ii mwénnɛn koyoonge. ²⁹ Ii i wii ké Enza myaan ké bhó ní ále só ó kɔɔnɔn ni fáan lé. I yé só ó síinindée tii mɔn ndɔɔfɛ, ii táa ní ále o kúnɔn. I tée fé ké í sii á man ké a lá bé lúuman. ³⁰ Waa Enza nɔ tɔnmin i céman ké táa.

Enza n̄é Lámansat̄o l̄s k̄ennenyala

Matiyu 7.28-29; Maki 1.21-28

³¹ Enza n̄é t̄aa *Galile* mála ó só l̄s l̄a, mín nd̄ó kó Kapenam̄u. A t̄ée m̄oñ ólu kalanan *Ionweenlilo* ó l̄a yé. ³² Ii k̄awakoya a yé m̄oñ kalanzeñan ó l̄a, ke mans̄oñ a t̄ée kóman l̄a óyoo sébhaaya é m̄oñ mín móo. ³³ C̄e n̄oñn̄in n̄o t̄ée ni ile *séebho* n̄ó k̄oñn̄oñ Lámansayoo nd̄ée o fé. O c̄e ó gbáa koyoonge kó: ³⁴ «Ée! *EnzaNazaletika*, mínneen lée né ní i l̄e c̄e? I w̄ée nan k̄é án h̄alaki a? Ii m̄oñ mín né, ní ó l̄o. Ile lée Ala yé c̄eladhye n̄z̄en-n̄enyaniñ n̄ó l̄e.»

³⁵ Enza n̄é yaman a kunnan k̄é f̄o a ye kó: «A jal! Bh̄o c̄e miin̄ nv̄é.» Lámansa oo c̄e ó tá k̄é a bé lúuman i c̄eman k̄é bh̄o a fé. Waa f̄osi mán k̄é c̄e ó l̄a.

³⁶ M̄oñ bé é k̄awakoya f̄o í t̄ée n̄oñ mán̄paankela kó: «Ée, kóman s̄úu mínneen lée nin? Aa kóman lámansayoo n̄ólu fé ní fáan ní sébhaaya l̄e. Ii bh̄ola m̄oñ ólu fé.»

³⁷ O s̄óbu ó fé, Enza nd̄ó é búub̄ee ó mala o ywáa ó bé l̄o.

Enza n̄é yaangalot̄o sh̄éeman nḡénnenyala

Matiyu 8.14-17; Maki 1.29-34

³⁸ Enza n̄é bh̄o *séebho* ó k̄oñn̄oñ k̄é t̄aa Sim̄on yé bh̄o n̄ó la. Sim̄on bhyáamus̄o t̄l̄oñn̄in nd̄ée f̄ásigban ó bh̄oo koyoonge. Ii Enza nd̄éli kó aa a k̄eenya. ³⁹ Enza n̄é t̄aa i bíin a kunnan ke f̄o kó f̄ásigban o bh̄o. F̄ásigban óo w̄ee. Aa i w̄ii ó ywáanin nḡee n̄ó l̄o ke bh̄aalake i ye.

⁴⁰ Teekun n̄ó b̄enin̄ ngw̄ó, m̄oñ ólu t̄aa Enza nzaala ní yaangalot̄o b̄esuu l̄e. Aa í bh̄oola i bé k̄ee nḡeeñan ka k̄é i l̄ákeenyala. ⁴¹ Lámansa ólu t̄ée bh̄ola m̄oñ sh̄éeman nv̄é. I bh̄ot̄o ó, i t̄ée gbáanan kó: «Ii Ala dhyénje le l̄e.» Wáa Enza n̄é í t̄aan f̄o i ye. A t̄é t̄é s̄onnan ko ii kóman, ke mans̄oñ ólu t̄ée l̄o n̄óo Ala yé *Kilisi* l̄oñn̄oñn̄in n̄ó l̄e wé.

Enza nankun n̄ó

Maki 1.35-39; Matiyu 4.23

⁴² K̄een óo bh̄o mínnḡe, Enza n̄é bh̄o k̄é t̄aa ywáa-manfanin n̄ó l̄s. Yaman óo lámayaan k̄é a ywáa n̄iin. Ii t̄aa a yé mínnḡe, ii a d̄éli kó aa tó i t̄ófe, kó a k̄enan t̄aa ywáayan̄oñ. ⁴³ Wáa aa f̄o i ye kó: «Né kákan né k̄é *Ala* yé *mansaya* ó sanmankanm̄ee ó f̄o só t̄o ólu la, ke mans̄oñ n̄é kún n̄ó l̄e wé.»

⁴⁴ O l̄o, a t̄ée lakawanin o k̄éla *séebho* ólu k̄oñn̄oñ *Zude* mala ó l̄s.

Enza n̄é a yé kaam̄oñdhye n̄jónan ólu kíila

Matiyu 4.18-22; Maki 1.16-20; Yaya 21.1-11

⁵ Lo n̄o l̄a, k̄é Enza nd̄o Genezaleti bh̄ala ó l̄a, yaman ó t̄é w̄ée a lamiin̄ tó í t̄é n̄oñ d̄iin̄ nd̄iin̄ nan k̄é Ala yé kóman ó l̄omyen. ² Aa kúun nvyáa yé bh̄ala ó l̄a. S̄oñm̄oñn̄in n̄ólu t̄é w̄ée bh̄o ó k̄oñn̄oñ, i t̄ée i yé j̄o

ólu kw̄ola. ³ Enza n̄é l̄o kúun n̄ólu k̄ee nḡoñn̄oñ mín nd̄ee Sim̄on t̄a l̄e. Aa f̄o Sim̄on yé kó aa kúun n̄ó manbh̄o t̄iin̄ n̄ó l̄a d̄óñn̄in. O kw̄ó, ke Enza síinin̄ nd̄o kúun n̄ó k̄oñn̄oñ, aa lámayaan ke m̄oñ ólu k̄ala.

⁴ Aa w̄ée kóman ó la s̄an̄ mín̄ n̄oñ, aa f̄o Sim̄on yé kó: «Jí ó d̄ún̄ nún̄ n̄é ywáa mín̄ n̄oñ, t̄aa ní kúun n̄ó l̄e ó ywáa ó l̄s k̄é i yé ȳo ó l̄áfii.»

⁵ Sim̄on é a yawi kó: «Kaam̄oñ, án̄ n̄w̄een bh̄ála ó k̄é k̄een bh̄o, án̄ mán̄ f̄osi s̄ó. Waa i yé saanin̄ ó k̄oñn̄oñ, né yáa ȳo ó l̄áfii jí ó l̄s.» ⁶ O l̄o, ii ȳo ó l̄áfii. I yé ȳo o ȳo sh̄éeman myáan̄ f̄o ȳo o lámayaan k̄é fála nv̄ála. ⁷ Ii i bh̄oo l̄awii k̄é i t̄aaman̄n̄oñ ólu kíi kúun nd̄o k̄oñn̄oñ kó ii nan i dhyeman. Ólu t̄aa, ii kúun nvyaa ólu bé l̄afa ȳo ó l̄a f̄o kúun ólu t̄é fé k̄é ȳii jí ó k̄oñ. ⁸ Sim̄on Piyeli é ó yé mínnḡe, aa i kúnmeen̄ n̄óke *Enza* nḡoñ k̄é f̄o kó: «Mantii ó, í k̄enan í mangbaa né la, ke mans̄oñ n̄ee yu-umut̄o le l̄e.»

⁹ Aa ó f̄o le ke mans̄oñ a t̄ée sh̄áannan l̄e. Ale ní mín̄nu t̄ée n̄oñ nv̄é kúun ó k̄oñn̄oñ, i bé t̄ée sh̄áannan ke mans̄oñ i w̄ée ȳo sh̄éeman n̄z̄o. ¹⁰ Zebede dhyénje ólu, Zaki ní Yaya t̄ée Sim̄on bh̄aalakeñn̄oñ le l̄e, ólu t̄ée sh̄áannan. Waa Enza n̄é f̄o Sim̄on yé kó: «I k̄enan sh̄áan. K̄éta bí mán̄, i k̄aa m̄oñ l̄e n̄iin̄ Ala yé.»

¹¹ Oo k̄é mínnḡe, ii i kw̄óse k̄enan i yé kúun ólu bhyáa bh̄ala ó la, k̄é í yé fé n̄ólu bé tó yé k̄é bhyáa Enza ngw̄o.

Enza n̄é kwaant̄o l̄s k̄ennenyala

Matiyu 8.1-4; Maki 1.40-45

¹² Lo n̄o la *Enza* nd̄ee só l̄s la, c̄e kwaant̄o l̄o é nan lo o só o la, a ye kwaan̄ o t̄é w̄ée t̄inmin̄ a l̄o. Aa Enza n̄é mínnḡe, aa t̄aa i bíin̄ a k̄oñ k̄é a d̄éli kó: «Mantii ó, ni i k̄é s̄on̄, ii sé k̄é né k̄eenya.» ¹³ Enza n̄é í bh̄oo l̄awii ke í bh̄oo t̄úu a l̄a, k̄é f̄o kó: «N̄w̄een̄ s̄on̄, k̄eenya.» O ywáanin̄nḡee n̄ó l̄s, kwáant̄o óo k̄eenya. ¹⁴ O kw̄o, Enza n̄é f̄o c̄e o yé k̄é a mangbeya a yé c̄éene kó: «Í k̄enan f̄o m̄oñ sí yé kó né l̄ee i l̄ákeenyala le. Waa t̄aa i ȳee yáa *faanlejansebh̄aa* ó l̄a. Musa é fáanleñ mín̄ nḡof̄o s̄en-n̄enyali ó ta fa nv̄é, ii ó bh̄o k̄é a yáa m̄oñ ólu l̄a kó i w̄ee k̄eenya.»

¹⁵ O bé kw̄ó, Enza nd̄o é bh̄o k̄é t̄aa n̄én̄ f̄o m̄oñ sh̄éeman nd̄ee t̄ola k̄é t̄aa i l̄adhye a t̄ófe k̄é ii a yé kóman ó l̄omyen, wáman k̄é aa i l̄ákeenyala. ¹⁶ Waa Enza nḡee nd̄ee t̄aala dhyé ó l̄s k̄é Ala d̄éli yé.

Enza n̄é kuugba l̄o k̄eenyala

Matiyu 9.1-8; Maki 2.1-12

¹⁷ Lo n̄o l̄a, k̄é Enza nd̄o m̄oñ ólu kálanan, *Falizen* n̄ólu ni séliya kaam̄oñ l̄ólu síinin̄nd̄ee yé. I t̄é w̄ée nan k̄é bh̄o *Galile* mála sódhyenin̄ n̄ólu bé l̄a, óni *Zude* mala ó l̄s óni *Yeluzalemu* k̄oñn̄oñ. Mantii Ala yé sébhaaya ó t̄ée Enza nv̄é ke yaangalot̄o ólu l̄ákeenyala. ¹⁸ C̄e l̄ólu t̄aa kuugba l̄s l̄e o ywáa ó l̄s. A l̄áñin̄ nd̄ee gbasa o ka. I t̄é

nán jínan ké lo ni ó ce ó lé bhó ñó kóokón ké a lá lá Enza ñánkó. ¹⁹ I mán ñán sós a mán ke ló ní ale yaman ó kósón. O lo, ii táa i yé bhó ñó kúnkón ke ó ywáa lo wáa. Ke kuugba ó tó gbasá ó ka, ii a láyii o jáan ó fé yaman ó céman ni yúu lo lá Enza ñánkó. ²⁰ Enza ñé a yé kó ó kóon ólu wée lá ale la mínngé, aa fɔ kó: «Ce, i ye yúumu ólu wée yafa i mán.»

²¹ *Seliya kaamkón* ólu ní Falizen ñólu a lámayaan ké fɔ i kóokón kó: «Míin ñé yéeti le tó aa Ala tó cáannan tá? Yéeti é sé ke kóon ó ye yúumu ólu yafa a mán ni Ala kée ndé?»

²² Waa Enza ñé i míliya ó lo ké fɔ i yé kó: «Mínneen le kósón aa í milila tá? ²³ A fɔ ó kó: «I yé yúumu ólu wée yafa, wáman ké fɔ a yé kó: «I wii ké táamanke,» o kóman fyaa ó ló, a mínneen lé fɔ a dí? ²⁴ Waa ní a fé ké aa lo kó sé é *mókón Dhyénje* ó yé ké kóon ó yé yúumu ó yafa ké tó dínpan ló.» O lo, aa fɔ kuugba ó yé kó: «Ní fíla i yé, í wii ké í yé gbasá ó tá ké táa lúman.»

²⁵ O ywáaninngé ñó ló, ce óo i wii kóon ólu ñánla ké a yé gbasá ó tá ké táa a bhóo lúman. A táat ó tée Ala tando lá. ²⁶ I bé é káwakoya. Íi Ala tando. I sháanninba óo fɔ kó: «Án wée káwanngó yé bí lé!»

Enza ñé Levi kíila

Matiyu 9.9-13; Maki 2.13-17

²⁷ O kwó, Enza ñé bhó yé, aa nísókónmyaanbhaa ló yé mín ndó kó Levi, a siininndée nísókónmyaanbhaa ólu yé bháalakelaa ó ló. Enza ñé fɔ a yé kó: «Bhyáa ngwó.»

²⁸ Levi é a yé bháala ó tó yé ké i wii ké i bhyáa Enza ngwó.

²⁹ O kwó, Levi é sunmanmba ló bhye a yé bhó ñó lá Enza ñén. Nísókónmyaanbhaa shéeman ní kóon gbéelu tée yé. I tée lómin ké ni Enza ní a kwókóon ólu lé. ³⁰ *Falizen* ñólu ní í yé *seliya kaamkón* ólu tée í mankomankomanla. Ii Enza ñén *kaamkón* ñólu mánñaanke kó: «Mínneen le kósón áa lómin kéla ke minin ke ni nísókónmyaanbhaa ólu ní kóyoongebhaa ólu le?»

³¹ Enza ñé kóman ó tá ké í yawi kó: «Mókón mínnu kéenyanin ñé, ólu manko té kókó lá, yaangalotó héelu manko é kókó lá. ³² Né mán nan mókónteenin ñólu kíila, waa née nan yuumutó héelu kíila ké íi i yósoguun ñó yéeman ké fala i yé kóyoo ñólu lá.»

Enza ñé kómanla súnno ngó ó ló

Matiyu 9.14-17; Maki 2.18-20

³³ *Falizen* ñólu fɔ Enza ñén kó: «Yaya yé *kaamkón* ñólu ní Falizen ñólu yé *kaamkón* ñólu sún nonan wáati shéeman ké Ala déli, wáa i tá ólu lómin kéla ké mínin ke.»

³⁴ Enza ñé í yawa kó: «Fúu síi lo ño la aa sé ké fɔ kwéenkwa ce ó téece ólu yé ko íi súnno ké íle ní kwéenkwa ce ó tó ñón nvé a? ³⁵ Waa ló ñó yáa sé,

kwéenkwa ce ó yáa bwási i lá, i yáa súnno o ló ñolu la.»

³⁶ Enza ñé saanan míin na i yé kó: «Mókón sí té faanikwa ó fálanan ké o gúun ño tá ké fáani kó ó jáan ó ló bé ó lá. Ni ó ké ke, faanikwa ó wée cáan, a gúun ñó táa bhye ní faani kó ó lé. ³⁷ O ñán ó mán kóon sí té *lézenñi* kwáa ó kéla bhwée kó ó kóokón. Ni ó ké ke, *lézenñi* ó yáa bhwée ó cé, *lézenñi* ó yáa bwó lúuman; ké kóon wée ké bhwée ó ló lé wé. ³⁸ *Lézenñi* kwáa o kákan né ké ke bhwée kwáa lé kóokón. ³⁹ Ni kóon mín néenin ngé ké *lézenñi* kó ó mínnan, o tíi ó té kéla *lézenñi* kwáa ó fé, ke mansókó aa fíla le kó *lézenñi* kó ó lé káñin.»

Enza ñé mín nvo lónwéenlilo ñó kó ó lo

Matiyu 12.1-8; Maki 2.23-28

⁶ *Lónwéenlilo* nó la, Enza ní a yé *kaamkón* ñólu tée tinninnan séen lólu kóokón. A yé

kaamkón ñólu tinnza ñólu tée ké fíñkón i tée ólu ló ké a kó. ² *Falizen* ñólu a fɔ i yé kó: «Kó mín mánngan ke ké lónwéenlilo ñó lá, mínneen lá álee ó kéla?»

³ Enza ñé í yawa kó: «Kókón é *Laula* ní a táamankón ólu myaan mínngé, aa mínngé, a mán ó kála bha ñan?

⁴ Aa lo ñán mín mán Ala yé bhó ño kóokón, faanléebu-lu mín nziinin ndée yéon ké o lo tó ké a lo dí a táamankón olu mán; Kéke *faanléepansebhaa* ó léelu kákan ke o búlu ólu kó.»

⁵ Enza ñé fɔ i yé i kwó ko: «*Mókón Dhyénje* ó léee lónwéenlilo ñó kúnndii o lé.»

Enza ñé ce bhóofaanin mán ló lákeenya

Matiyu 12.9-14; Maki 3.1-6

⁶ *Lónwéenlilo* ñó lo gbée lá, Enza ñé lo *séebho* o kóokón ké a lámayaan ké kóon ólu kála. O wáati ó ló, ce ló tée yéon, o bhóobhée o tée fáa a man. ⁷ *Seliya kaamkón* ólu ní *Falizen* ñólu tée Enza nakókó síla ní a yáa kóon lo lákeenya lónwéenlilo ñó lá, ké ii so nókó a lá.

⁸ Wáa Enza ndée i míliya ó lo, o ló, aa fɔ ce bhóofaaninman ó ye kó: «I wii ké i lo kóon ólu céman yánu.» Aa i wii ké i lo. ⁹ O kwó, Enza ñé fɔ i yé kó: «Ní a manñaankela, mínneen lé kákan ke ké lónwéenlilo ño lá? Ké kópwaan ké lónwéenlilo ño la bháa, wáman ké kóyoo ne ké? Ké kóon bwási bháa, wáman ké a hálaki?»

¹⁰ Enza ñé i bé mánfée tó ké fɔ ce ó ye kó: «Í bhóo ó lósawa.» Ce ó a bhóo o lósawa, a bhóo o kéenya.

¹¹ Falizen ñólu mwénnen koyoonge, i tée kóon mánñaankela kó ii sé ké mínneen lé ké Enza nán.

Enza ñé kaamkón ñé ndá ni fyáa lóokón

Matiyu 10.1-4; Maki 3.13-19

¹² Ó wáati kée ñó ló, Enza ñé táa tíi ó kúnkón ké Ala bháto. Aa sí í ñánla Ala bháto ó la. ¹³ Kéén ó bhó mínngé, aa a ye *kaamkón* ñólu kíi, ké kóon tá ni

fyáa lótonmton i céman ke ólu kii kó *céladhye* nólú: ¹⁴ O kaamwondhye nólú tó ó mánfæ: Simton, aa o mín ndóo la íkwá kó Piyeli, óni a lócce Andele, Zaki óni Yaya, Filipu, Batelemi, ¹⁵ Matiyu, Tomasi, Alife dhyénje Zaki, Tade, Simton Zeloti ^I, ¹⁶ Zaki dhyénje Zudasi óni Zudasi Sikaliyoti mín ngáa Enza nanva.

Enza nje yaangalotó ólu lákexnyala

Matiyu 4.23-25; Maki 3.7-11

¹⁷ Enza yíito óni a yé *kaamwondhye* nólú lé ké bhó tii ó ka, aa sé kéengbeba lóla ké í lo yé. Yamanba téé o ywáa ó ló. A ye kaamwondhye nólú téé sháa i céman. Lólu téé bhóla *Yeluzalemu* ní *Zude* mala ó bé ló. Lólu téé bhóla kwaji lá ó sóbaba ólu lá, *Tili* óni *Sidón*. ¹⁸ I téé wée nan ké ii Enza nje kóman ó lómyen óni ké áa i lákexnyala. Mínnu tóbyanin ndéé Lámanisa ólu bhóo, ólu é kékexnyala. ¹⁹ Yaman ó bé téé nán níinan a mán ké í túu Enza nán, ke manswó sébhaaya ló téé bhóla a ló ké í bé lákexnyala.

Yéetii niswódhyaanin nje?

Matiyu 5.1-12

²⁰ O wáati ó ló, Enza nje a ye *kaamwondhye* nólú mánfæ, ké a fo kó:

«Ale mín núu faannda né, ale yeemanfanin nje, ke manswó *Ala yé mansaya* ó ale tá lé.

²¹ Kóon é ale mínnu lá sísan, ale yeemanfanin nje, ke manswó ale yáa fá.

Ale mín núu kásila sísan, ale niswódhyaanin nje, ke manswó ale yáa yéekex.

²² Ni a pángbeya ké ké mawon ólu ló ké í i bá a ló, ké a nneen

óni ké a tóoyoo kwá *mawon Dhyénje* ó kóson, o wáati ó ló, ale yeemanfanin nje.

²³ Ni ó ke ké wáati mínnon, aa í náanli ké í gbángban niswódhya a ó bhóo, ke manswó bhaayeba é a yé sá njo lo ale yeemanfanin nje.

I fá ólu téé céla ólu tóla cé né.

²⁴ Wáa mawon o ale nanfootii ólu tá lé, ke manswó ale wée a yé heeyoo ó só ké bhá.

²⁵ Ale mín núu lómin kéla ké fá sísan, mawon ó ale tá lé,

ke manswó kóon yáa álee myaan.

Ale mín núu yéekela sísan, mawon ó ale tá lé,

ke manswó a ní ó yáa í lafin, a yáa kási ké.

²⁶ Ni mawon bé é ale tóonwaan fóla, mawon ó ale tá lé,

ke manswó i fá ólu téé céla fonnanfo ólu bwópanla cé né.»

I Zeloti tóo o kóo yáa nan ké lé kó a wæ í wii Lomen olu kanman.

Án yúu ólu yé dhyáanwonyala

Matiyu 5.39-47

²⁷ «Waa ale mín núu nómyennan, ní i fóla a yé ngó a yúu ólu kó á dhyáa á yé, ké kónwaan ké a tólonbhaa ólu yé. ²⁸ Aa lwáau ké a dáanbhaa ólu yé, áa Ala déli a tólonbhaa olu ye. ²⁹ Ní mawon lo ke i tóo kée njo cé, ii i tó kée njo sii a yé. Ní lo ke í yé déekeba ó myaan i lá, i kénan fo kó a kénan í yé deeke ó tá. ³⁰ Ní mawon ó mawon ké fé nó kófo i yé, ii a dí mán. Ní mawon lo ké í yé fé nó myaan i lá, i kénan a kó mánnaanke a la. ³¹ Álee fé ké mawon to ólu a kó mín ngé a yé, aa ó kón ngé olu yé.»

³² «Á kó a dí mínnu yé, ní ó kée nólú ke dhyáa á yé, ale káa mawon mínnneen lé só o ló? Ke manswó, yuumuto ólu nje ó kón ngéla. ³³ Mawon mín núu kónwaan kéla a yé, ní aa kónwaan kéla o gbeygbey o lé yé, a káa mawon mínnneen só o lo? Ke manswó, yuumuto ólu é ó kón ngéla. ³⁴ A yii é mawon mínnu ka kó i yáa a yé yúu ó saa, ní ale yúu dila ólu gbeygbey o le mán, ale káa mawon mínnneen le só o lo? Ke manswó, yuumuto ólu nje yúu dila kón mán ké í hákii tó a kón nzwó kó ló kwála. ³⁵ Waa, á yúu ólu a dhyáa á yé ké kónwaan ké i yé. Áa yúu lá mawon ólu lá, ké nán o kwó. O lo, a yáa mawonba só. Ale yáa ké Fé mbe kunndii ó dhyé nólú lé, ke manswó, aa kónwaan kéla kónwaanlómee ólu ni mawonyoo nólú yé. ³⁶ Áa hínnneen mawon ólu lá óyoo a Fá é hínnnenla nán mín mán.»

Ale kénan kón ndónkónkón

Matiyu 7.1-5

³⁷ «A kénan kiti téé lo ka, o nan o man Ala táa kiti téé ale ka. A kénan do ólu yaayii, o nan o man Ala táa ale yaayii. Áa yafa do ólu mán, o nan o man Ala yáa yafa álee mán. ³⁸ Aa do ólu so, o nan o man Ala yáa álee so. Í yáa mínnan méebhæ tá ké a tá ó swáan ké a dínnndiin ké a yúuyuu ké a fá fo ké bwó, ke ó yéeman a yé fáanin ó jífa ó ló. Ke manswó aa do ólu tá ó swáan swáan-ninkefe mín nón, Ala káa a tá ó swáan o kée njo lé ló.»

³⁹ Enza nje saanan lá i yé kó: «Fyóond lo é sé ké fyóo ngbéé lo ye gbéle myáan an? I fyaa ó bé táa í bé jáan lo kónkón an? ⁴⁰ *Kaamwondhye* njo sí mán nvisaa a kaamwon o le. Waa kaamwondhye njo kaamwondhye nje kaa njo ké céene, oo kéla lé óyoo a kaamwon ó.»

⁴¹ «Tíkoo mín nje í bhádhye njo nán mán, mínnneen lé kóson ii ó mánfæ lá, kée ké lóogun mín nje í tá nán ó mán, i té ó yéla a? ⁴² I lo nje sé ké fo i bhádhye njo yé dí lé kó: «Bhádhye, i ló ké tókoo mín nje í nán mán, ké ní o bhó a man. Kée ké lóogun mín nje í tá ó mán, i té ó yéla.» Fyangafo o, lóogun mín nje í tá ó mán, o bhó ótun. O lo, i yáa yéli ké céene, ké tókoo ó bhó i bhádhye njo nán ó mán.»

Yíi ó lɔnan a dhyé ñé mán

Matiyu 7.16-20; 12.33-35

⁴³ «Yíibhɛe súusuu té dhyéñoó ngéla, yíyoo nzúusuu té dhyémee kéla. ⁴⁴ Yíi bhée ó lɔnan a dhyé ñó le mán. Tólodhye ñó té bhóla ñwéennzu ñó la, lézen ñó té bhóla léeninñii ó la. ⁴⁵ Mɔɔnbhɛe ó fémee ni nanfoobhɛe lé lábɔla a yóso o lɔ. Tó mɔɔnyoo ñó fénnoo ni nanfooyoo né lábɔla a yóso lɔ. Ke mansɔɔ mɔɔn yóso ó fánin ñé fé ñó mínnan, a lá ó óle fíla.»

Bhónɔbhaa fyaa ó yé saanan ó

Matiyu 7.24-27

⁴⁶ «Mínneen lé kóɔɔn aa ngíila kó Mantii ó, Mantii ó, waa ké née mín nɔɔla, a té ó kéla?»

⁴⁷ «Mɔɔn óo mɔɔn kénan né fé ké né yé kóman ó lómyen ké a bháto, o bhónin ñé mín nán, né yáa o fɔ a yé. ⁴⁸ O bhónin ñé bhónɔbhaa lɔ lé lá mín ñé lúukolo ó shén ké a láyii fɔ ké sé fáa ó mán, tó ké a yé bhó ñó zúsii o ka. Bhá ó ke fá jí ó lá wáati mínɔɔn, jí ó wée ké táa lá o bhó ñó kɔɔ, waa a mán sé ké maanmaan, ke mansɔɔ ɔe ó a yé bhó ñó lɔ ɔéene lé. ⁴⁹ Waa mɔɔn mín ñé né yé kóman ó lómyennan tó a té a lá bhátola, o tíi ó bhónin ñé bhónɔbhaa lɔ lé la mín ñwéen a yé bhó ñó lɔ lúukolo gbáannza o ka, a man a zúsii fáa ka. Sá ñó nan, jí óo wée ke ló bhó ñó zúkɔɔ, o ywáaninngée ñó lɔ aa bé, a bénzeran óo yóɔɔn lé.»

Swáasikundii ó yé lánanya ó

Matiyu 8.5-13; Yaya 4.46-54

7 Enza ñé wée kómanla yaman ó yé mínngɛ, aa táa Kapenamú só o kóɔɔnɔn. ² Lomen swaasikundii lɔ tée yé, o yé bháalakedhye o tɛ-manngennen, fɔ a téeɛ ké sayake. O bháalakedhye kó tée dí a kundii ó yé koyoongɛ. ³ O ɔe oo Enza ngó myén mínngɛ, aa Yawudhyaa ó ɔeba lólu cé a man ké táa a déli kó aa nan a yé bháalakedhye ñó lákeenya. ⁴ Ii Enza yé mínngɛ, ii a déli koyoongɛ kó: «I kákan ké ɔe míin dhyeman. ⁵ Ke mansɔɔ án ñén síya ó kó a dí a yé. Ale léé í ló án ñén *séebho* ó lɔ ó bhóobhɔ ó bé lá.»

⁶ O lɔ, Enza ñé táa ní ile. Ii sunñan bhó ñó la mínngɛ, swaasikundii ó a táamanñɔɔn lólu cé ke táa fɔ Enza ñén kó: «Kaamɔɔn, i kénan i yéɛ sɛɛ, né télenin ndé ké í lo né yé bhó ñó kɔɔnɔn, né mánngan ni o le. ⁷ O lé kóɔɔn, né gbú mán táa i sáala. Wáa kóman kée nɔɔ, né yé bháalakedhye ñó yáa kéenya. ⁸ Ke mansɔɔ kundii lólu né bhóo, né yé yé swaasi lólu kunnan. Ni sé ke a fɔ kée ñén kó: «Táa yánun», aa táa. Ké fɔ a lógbɛe yé kó: «Nan yánun», aa nan. Ké fɔ ñén yɔ ñó ye kó: «Míin ngé tá», tó aa ó ke.»

⁹ Enza ñé ó kóman ó myén mínngɛ, aa káwakoya ɔe ó kóɔɔn. Aa í ñán yéeman ké fɔ a táamanñɔɔn ólu ye kó: «Tó ní fɔ a ye ngó yáanin *Izalayeli* mɔɔn olu lɔ, né mán

mɔɔn yé bhá mín nanin ñé né la ke tɛnmin ɔe míin nga.»

¹⁰ Swáasikundii o yé céladhye ñólu í kwóɛɛ lúman mínngɛ, ii táa sɔɔ ké bháalakedhye ñó wée kéenya.

Enza ñé finñanmuso ló dhyé nzu lakuunnan

¹¹ O kwɔ, Enza ñé táa só lɔ lá mín ndóɔ kó Nayiini. A yé *kaamɔɔndhye* ñólu ni yamanba tée táa ní ale. ¹² Ii sunñan só ó lona ó lá mínngɛ, ii mɔɔn lólu kunmye i tée táa sú lɔ lé kábulu só o lá. Finñanmuso lɔ lé dhyénje kéengboto tée ó lé. Yamanba tée táala ikwɔ. ¹³ Mantii ó muso ó yé mínngɛ, a hínnen é lo a lɔ koyoongɛ. Aa fɔ a yé kó i kénan kási ké. ¹⁴ O kwɔ, Enza ñé i mangbaa ké í bhóo túu gbaso o la. Su ó tábhaa ólu i lɔ. Enza ñé fɔ kó: «Káweenin ñó í wíi.» ¹⁵ Su ó kúun, aa i wíi ké i síi aa a lámayaan ké kóman. Enza ñé dhyé ñó dí a wóobhaa man.

¹⁶ Mɔɔn olu béɛ sháan, i tée Ala tanola ke fɔ kó: «Céla-ba lɔ wée wíi án ñéman, Ala wée són ké a yé yamaan ó lɔdhyeman.»

¹⁷ O kóman ó búubɛɛ *Zude* fa ñó bé lɔ, óni a lamiin ñó bé lɔ.

Yaya Bátizelikebhaa yé ñáankeli ó

Matiyu 11.2-19

¹⁸ Yaya Bátizelikebhaa ye *kaamɔɔndhye* ñólu Enza ñén kókenin ñó bé lákɛɛ a ye. O lɔ, Yaya Bátizelikebhaa é a yé kaamɔɔndhye ñólu mɔɔn fyáa kii ¹⁹ ké í cé Mantii ó mánko íi táa a mánñaanke kó: «Mɔɔn mín ngákan kénan, íle léé o le á? Wáman án ngákan ké mɔɔn gbée le mankwɔn?»

²⁰ Íi sé Enza mán mínngɛ, ii fɔ a yé kó: «*Yaya Bátizelikebhaa* é án myáashaa kó án ní nan i mánñaanke kó mɔɔn mín ngákan kénan, íle léé o le á? Wáman án ngákan ké mɔɔn gbée le mankwɔn?» ²¹ O wáati ó yé lɔ, Enza ñé yaangalotɔ shéeman nákeenya, ké Lámansa ólu gbé ké bhó mɔɔn ólu fe, ké fyóondɔ shéeman ñán láka. ²² O kwɔ, Enza ñé i yawi kó: «Álee wée mín ñé, óni álee wée mín myén, aa táa o lákɛɛ Yaya Bátizelikebhaa yé, kó fyóondɔ ólu yéli kéla, kuugba ólu táamanla, kwáantɔ ólu bé wée sénnyenya, tóogbee ñólu myennin kéla, su ólu kúunnan, sanmankanmɛɛ ó í lásela faann-da ñólu mán. ²³ Ni ne man ke mɔɔn mín ñén lánanya ó cáan o sɔɔbu le, o tíi ó yeemanfanin ñé.»

Enza ñé Yaya kénan ó fíla

Matiyu 11.7-11

²⁴ Yaya bátizelikebhaa yé céladhye ñólu táanin ñó kwɔ, Enza ñé lámayaan ké kóman yaman o ye Yaya tá sháa o fé kó: «Álee té wée táa mínneen le mánfɛɛla dhyé ó kɔɔnɔn? Fwéen ó támuu mín námanman á? ²⁵ Áa táa mínneen le yé tóɔ lɔ wé? ɔe mánsiinín féndiiya faani lólu á? Wáa mín núu féndiiya fáani ólu lónan ké

faanmanlɔmin o ké, ólu kéla mansabho ɔ́olu le la.
²⁶ Áa táa mínnɛɛn lé yé tɔ́ɔ ɔ́ wé? Céla á? Tinɔ́n o lée wé; a yé a bwó céla le! ²⁷ Yaya lée céla óle mín ngó é fɔ́ Kitabu ó ɔ́. Ala é fɔ́ kó:

*A mánfɛɛ, náan ɔ́nɛn céladhye ɔ́ó cé í ɔ́nɛn,
 a yáa í yé sháa ó ɔ́bhye.»*

²⁸ Ní fɔ́la a yé ngó mɔ́ɔn sí mán wóo dínɔ́n ɔ́ miiin ké mɔ́ɔnba le ké tɔ́nmin Yaya Bátizelikebhaa ka. Wáa *Ala* yé *mansaya* ó ɔ́, mɔ́ɔn mín ɔ́n lóɔ́ i bé le, ó tii ó á bwó Yaya le.

Yaya ni Enza ngé ɔ́n ó

Matiyu 11.16-19

²⁹ «Mɔ́ɔn mínnuu Yaya ɔ́lomyɛn, yáanin níɔ́ɔn-myaanbhaa ólu, ólu bée a ɔ́ ɔ́o Ala télenin ɔ́. O lé kóɔn ii sɔ́n tó Yaya é í *bátize*. ³⁰ Wáa *Falizen* ɔ́olu ni seliya kaamɔ́ɔn ólu mán sɔ́n Ala ye kó látɛɛnin ɔ́olu mán. O ɔ́, í mán sɔ́n ké Yaya a í *bátize*.»

³¹ Enza ɔ́ fɔ́ íkwɔ́ kó: «Ó ɔ́ ní sé ke bímɔ́ɔn ólu lá yéetii mán? I bhɔ́nin ɔ́ yéetii la? ³² I bhɔ́nin ɔ́ dhyɛ-muu léelu la mínnu síinin ɔ́ bháa ɔ́ ké í kan nánbho ɔ́ɔn mán kó: «Án wɛɛ búu o fɔ́ a ye, wáa a mán ɔ́ ngé. Án ní saan kási ké, a mán kási ké.» ³³ Ke mansɔ́ɔ, *Yaya Bátizelikebhaa* é nan, a te té ɔ́min kéla, a te té *lézennji* minnan. Álee kó Lámansayoo ɔ́ a fé. ³⁴ *Mɔ́ɔn Dhyénje* óo nan, aa ɔ́min kéla ké mínnin ké, a kó: «Ce miin ɔ́ ɔ́minkebhaa ni dɔ́ɔ́ɔ́ le lé. Níɔ́ɔnmyaanbhaa ólu ni yuumukebhaa ólu táamanɔ́ɔn lée ale.» ³⁵ Wáa hákiiti-iyá ó ɔ́nan a dhyé ɔ́ó bé lé fé.»

Muso yuumutɔ́ ó ye kaameɛ ó

³⁶ *Falizen* nó é Enza ngii ke táa ɔ́minke ni ale. Enza ɔ́ táa o ye bhó ɔ́o lá ké í síi sunman ɔ́o mán. ³⁷ Muso yuumutɔ́ ɔ́ tée o só o la, óo myén mínnge kó Enza ɔ́ ɔ́min ké *Falizen* ɔ́o bhóo ɔ́uman, óo nán ni bháanin ngúugbɛɛ ɔ́ le mín nálaanin ndée Alibatili o la. O fánin ndée latikɔ́ɔ swáandhyaanin nan. ³⁸ Aa tó Enza ngwó-man ké i la a se ɔ́o kɔ́ ke kási ké, fɔ́ ke Enza nzé ɔ́o ɔ́lɔ́ni a ɔ́nɔ́ni ó la. O kwɔ́ aa Enza nzé ɔ́o ɔ́ni ní a kúnzhe óle, óni ke a susu, tó ke latikɔ́ɔ swáandhyaanin ɔ́o bwó a ka. ³⁹ *Falizen* min ndé wée Enza ngii ɔ́min ké ó la, óo o yé mínnge, aa fɔ́ i kɔ́ɔn kó: «Ni ce miin ndée ké céla le, a tée nán a ɔ́ ɔ́o muso mín ɔ́ í túula a lá nín, kó yuumutɔ́ lée o le.»

⁴⁰ Enza ɔ́ fɔ́ a ye kó: «Simɔ́n, kóman é nvé ke fɔ́ i ye.»
 Simɔ́n é a yawi kó: «Kaamɔ́ɔn, a fɔ́.»

⁴¹ Enza ngó: «Ce ɔ́ ye yúu tée mɔ́ɔn fyaa la. Kée ɔ́o ta yúu ó tée wéegbannan déniye kenmen lóo le lé, a tó kée ɔ́o tá ó tée wéegbannan déniye bíloolu le lé. ⁴² I fyaa sí mán sé ke i ye yúu ó sala mínnge, ce o kó: «Né wée yafa ɔ́wéɛn a ye yúu o lábe.» » Enza ɔ́ Simɔ́n manɔ́anke kó: «Ó ce ó kó káa dhyáa yuutii o fyaa mínnɛɛn le ye ke tɔ́nmin?»

⁴³ Simɔ́n é a yawi kó: «Né tá miliya ó ɔ́, mín ndá yúu tée sháa.»

Enza ngó: «I wée tinɔ́n fɔ́.» ⁴⁴ O kwɔ́, Enza ɔ́ ɔ́n ɔ́n yéɛman muso o manshaa fé ke fɔ́ Simɔ́n ye kó: «I ɔ́n é muso miin nan kée? Née lo í ye bhó ɔ́o la, í mán se-mankwoji dí né mán. Wáa ale wée né se ɔ́o kwó ní a ɔ́nɔ́ni óle ke a ɔ́ni a kúnzhe o la. ⁴⁵ I mán né twáa ke i fínin né mán, wáa ale, ké tá ne lo ɔ́o mán ya, a mán né se ɔ́o susu o ɔ́bhyaa. ⁴⁶ I mán túu bwó né kúnɔ́n, wáa ale wée túu swáandhyaanin bwó né se ɔ́o ka. ⁴⁷ O kóɔn, ní fɔ́la i ye ngó, a ye yúumu óni a sháaya o bé o bé wée yafa a mán, ke mansɔ́ɔ a ye dhyáaɔ́ɔnɔ́ya o á bwó. Ní yúumu dɔ́ɔ́n ɔ́o yafa mɔ́ɔn mín mán, dhyáaɔ́ɔnɔ́ya dɔ́ɔ́n ne káa ké ó tii ó yóso ó ɔ́.»

⁴⁸ O kwɔ́, Enza ɔ́ a fɔ́ muso o ye kó: «Í ye yúumu ólu wée yafa i mán.»

⁴⁹ Enza ni mínnu tée ɔ́minke ó la ɔ́n nvé, ólu lamyaan ke a fɔ́ i yé kɔ́ɔn kó: «Miin ɔ́o yéetii le, fɔ́ aa yúumu ólu yafala mán?»

⁵⁰ Wáa Enza ɔ́ a fɔ́ muso o ye íkwɔ́ kó: «I wée kási i ye lánanya o kóɔn, táa héle ɔ́.»

Muso mínnu tée Enza dhyemanla

8 O kwɔ́, Enza ndée yáala lá sóba óni só dhyénin ɔ́olu la ké lakawanin ké, ké *Ala* yé *mansaya* ó san-mankanmɛɛ o láse. A yé kaamɔ́ɔndhye ndá ni fyaa ó tée ni a le, ² óni muso láman láman, Enza ndé wée Lá-mansa gbɛ ké bhó mínnu fé, ké ɔ́lu kéɛnya. Olu tó ɔ́o lée nin: Mwenyamu Magidalaka, Enza ndé wée Lá-mansayoo wóonvyaa gbé ké bhó min nvé, ³ óni Zaani min ɔ́ *Elɔ́di* yé nanfoo ó kúnnsiibhaa Shuza muso le, óni Suzani, óni muso gbéelu, mínnu tée Enza ni a yé kaamɔ́ɔndhye ɔ́olu dhyemanla ní í bhóofe ɔ́olu lé.

Sɛɛnkebhaa o ye saanan ó

Matiyu 13.1-9; Maki 4.1-9

⁴ Yaman é bhó só ɔ́lu bé lá ké nán í mínnin Enza nán. Aa saanan miin ná kó:

⁵ «Sɛɛnkebhaa o bhó ké táa a yé sí ó fii a bhóo sɛɛnman. Ké tó sí fii ó la, a koo ó ɔ́lu táa bé sháa ó lafé. Tɔ́nminmaa ólu o dɔ́, tó sámankɔ́ɔn ólu í lakuun. ⁶ Á fán ɔ́lu bé fáa ó ka. Olu i féɛ mínnge, íi fáa ke mansɔ́ɔ swáan te té i kɔ́. ⁷ A ɔ́lu é táa bé ɔ́wéɛn ɔ́olu céman, ólu i féɛ, óni ɔ́wéɛn ɔ́o wili kɔ́n nvé, ɔ́wéɛn ɔ́olu í sɔ́sii olu ka. ⁸ A ɔ́ gbéelu táa bé ɔ́lu dhyáanin ɔ́o ka. Olu i féɛ ké wili ké dhyé nzhéɛman ngé. Ólu í ɔ́nɔ́n ngenmen kenmen kɔ́.»

O kóman ó fɔ́nin ngwɔ́, Enza ɔ́ gbáa kó: «Tóo é min ngúnman ké myennin ké, o á myennin ke.»

Mínnēen le kóson Enza n̄e saanan lá lá?

Matiyu 13.10-13; Maki 4.10-12

⁹ Enza n̄e saanan min ná, a yé *kaamw̄ndh̄ye* n̄ólu a man̄paanke o k̄w̄ ó mán. ¹⁰ Aa i yawi kó: «Ala yé *mansaya* ó gbondo ó l̄on̄ya ó w̄éé dí ále léelu man. Wáa m̄w̄n̄ t̄ó ólu tá o f̄o í yé saanan bhóo le man, kó óo kó e ké ke ìi mánf̄eeli ké wáa ke i kénan f̄osi yé, ké ìi myennin ké wáa ke i kénan bh̄o f̄osi p̄ánle.»

Enza n̄e s̄eenkebhaa o ye saanan ó k̄w̄ o f̄la

Matiyu 13.18-23; Maki 4.13-20

¹¹ «Ni saanan min na, o k̄w̄ ó lée nín: Ala saaninkan n̄ó lée sí o lé. ¹² Sháa ó lafe láa óo m̄w̄n̄ l̄ó léelu lé mín núu Ala s̄aaninkan n̄o myénnan, wáa S̄otaannan é nan o bh̄o i yóso l̄o, kó óo kó é ké ke i kénan lá a lá ké k̄isi. ¹³ Sí mín núu bé gbófaa ywáa o l̄o, óo m̄w̄n̄ l̄ó léelu lé, ní ólu ké ó kóman ó myén, ìi s̄ón a mán ní nis̄wdh̄yaa le. Wáa Ala saaninkan n̄ó d̄iin gbáannin ndé kéla o t̄ii ólu yóso o l̄o, ìi lá lá o kóman ó la wáati d̄óon̄in nḡóon̄in, ní l̄oswaannin ó kénan wáati min n̄on̄, ìi i íkw̄o lo. ¹⁴ Sí míin bé n̄w̄éen n̄ólu céman, óo m̄w̄n̄ l̄ó léelu lé, mínnu w̄eé Ala saaninkan n̄ó myén, hánminnanngo ólu, ní nanfoo kó ólu, ní d̄in̄pankedh̄yaa óo o kóman ó gbén̄nen f̄o i te dhyé ngé. ¹⁵ Sí mín núu bé Lúudh̄yaanin n̄ó ka óo m̄w̄n̄ l̄ó léelu lé, mín núu Ala saaninkan n̄ó myénnan, ìi a myaanla ni yósobh̄eé lé ké í l̄ója tó ké dhyé n̄ge.»

Laman n̄ó tá s̄aanan ó

Maki 4.21-25

¹⁶ Enza n̄e f̄o íkw̄o kó: «M̄w̄n̄ sí té laman n̄ó lamaan̄nan ké a bhyáa pála n̄ó k̄w̄, wáman láfe n̄ó k̄w̄. Wáa aa síilaa lamannziife ne ka ké m̄w̄n̄ mín̄nu ke ké lónan bh̄o n̄ó k̄w̄on̄in, olu a yéli ké.»

¹⁷ «Ké mans̄w̄w̄ fénoonaankenin nzí té yé mín ndáa yé. Gbondo sí té yé mín ndáa bh̄o k̄éenman.»

¹⁸ «Áa a yé myennin k̄épan ó lák̄w̄si, ke mans̄w̄w̄ aa céne, l̄ó ké ké m̄w̄n̄ mín m̄oo, l̄o yáa bhyáa o t̄ii ó tá ó ka; Waa fé ndé mín m̄oo, yáanin a í milila kó míin a bh̄oo, o yáa bwási a lá.»

Enza n̄w̄óobhaa ní a bhádh̄ye n̄ólu

Matiyu 12.46-50; Maki 3.31-35

¹⁹ Enza ndéé ywáa min n̄on̄, a wóobhaa ní a l̄ów̄ce ólu nan. Wáa i te té sé ké í m̄angbaa a lá yaman ó kóson, ²⁰ l̄o é f̄o a ye kó: «Í wóobhaa ní í l̄ów̄ce ólu l̄ónin n̄é k̄éenman ìi fé ké í yé.»

²¹ Wáa aa i yawi kó: «M̄w̄n̄ mín̄nu é i tóo manl̄ola Ala saaninkan n̄ó l̄o ké a sháa ó táaman, o lée lúu né wóobhaa óni n̄ów̄ce lú lé.»

Enza n̄e fwéenba ó labla

Matiyu 8.23-27; Maki 4.35-41

²² Ló n̄ó la, Enza n̄e ló kúun n̄ó k̄w̄on̄in ní a yé *kaamw̄ndh̄ye* n̄ólu le. Aa f̄o i ye kó: «Án ndáa bhá ó kw̄man.» ²³ Ké i tó bhá ó céman kúunnanbwee ó la, Enza n̄e sunn̄w̄on̄ke. Fwéenba l̄o é bhyáa, f̄o kúun n̄ó t̄éé fé ké fá jí ó la. T̄on̄in n̄jélele t̄on̄in n̄joun ké ìi tó jí ó la. ²⁴ O l̄o, ìi i mangbaa Enza nan ké a lá kúun ké f̄o a ye kó: «Kaamw̄w̄n̄, kaamw̄w̄n̄, án ngáa fáa.»

Enza n̄e kúun ké jámann̄ge fwéen óni jí ó kunnan. Fwéen ó i l̄ó, jí óo í mánla, ywáa ó í mánla. ²⁵ O kw̄o, Enza n̄e f̄o a yé *kaamw̄ndh̄ye* n̄ólu ye kó: «A yé lánanya óo mín?»

Kaamw̄ndh̄ye n̄ólu káwakoya, f̄o sháan̄nan é lo i yóso l̄o tó í t̄éé n̄óon̄ mán̄paankela Enza ndá fa n̄o fe kó: «Cé míin n̄e yéetii le? Yáanin fwéen óni bháji óo a bwópanla?»

Enza n̄e Lámansat̄o l̄ó l̄ákeenyala

Matiyu 8.28-34; Maki 5.1-20

²⁶ Enza ní a yé *kaamw̄ndh̄ye* n̄ólu sé Zelaza mala ó l̄o, bhá ó pán d̄ó o mán o min n̄e *Galile* mala ó pán ó l̄o.

²⁷ Enza n̄e í yíi ké bh̄o kúun ó k̄w̄on̄in ke í bhyáa lúu mán ténmen! Cé l̄ó t̄éé o só ó lá, oo nán a kunmye. Lámansayoo néelu t̄éé o cé ó fé. Kabiini wáatiija, a te té faani lónan bhée. A te té síla bh̄o nḡóon̄in bhée f̄o kábulu só ó la. ²⁸ Cé o *Enza* n̄e mín̄nge, a gbáa fáanla ké táa i kún̄m̄een n̄ok̄ee Enza nḡo ké f̄o kó: «Mínnēen lée án n̄je, Ala k̄w̄tan̄inmba o dhyén̄je Enza? Née i déliila, í kénan né t̄óla.» ²⁹ Cé óo ó f̄o lé, ke mans̄w̄w̄ Enza ndéé a f̄la kó Lámansa o á bh̄o a fe. Lámansa ó t̄éé a t̄óla wáati shéeman, m̄w̄n̄ ólu t̄éé a bh̄oo óni a se n̄ólu sílila ní n̄eenyok̄ok̄o óle lé ké a bhyáa. Wáa a t̄éé tóla ké ólu t̄éet̄eé, Lámansa ó t̄éé táala ní ale wúla ó k̄w̄on̄in.

³⁰ O kw̄o, Enza n̄e a mán̄paanke kó: «Í t̄ó d̄ii?»

Lámansa ó Enza n̄aw̄i kó: «Nd̄ó kó yaman.» Aa ó f̄o lé ke mans̄w̄w̄ Lámansa shéeman né t̄éé a fe. ³¹ Lámansa ólu é Enza déli kó a kénan i gbé ké táa ile nangbanywaa l̄o.

³² O wáati ó l̄o gbóyoonin nzéé l̄ólu t̄éé l̄óminkela tii ó mán. Lámansa ólu Enza déli kó aa s̄ón ké ìi táa lo ó gbóyoonin n̄ólu l̄o. Enza n̄e s̄ón. ³³ Lámansayoo n̄ólu bh̄o o lé l̄o cé ó fé, ke táa lo gbóyoonin n̄ólu l̄o. Gbóyoonin nzéé ó í cé ké yéé t̄ii ó ka ké táa í bé bháji ó l̄o ké fáa.

³⁴ Gbóyoonin ngunnansiibhaa olu bée bwée ke táa o kó ó búubh̄eé só o k̄w̄on̄in, óni kanman n̄olu la. ³⁵ Kó míin ké, m̄w̄n̄ ólu bh̄o ké táa ó mánf̄eé. Ìi sé Enza mán. Ìi a yé kó Lámansa ó w̄éé bh̄o cé ó fe, a síinin n̄e Enza nzé nḡo, fáani é a kannan, a w̄éé í pánmanl̄o. Ìi sháan gbútuuke. ³⁶ O kó ólu ké m̄w̄n̄ mín̄nu pánla, lá-

mansayoo ñólu bhó ñanmin mán tó aa bwási í tée o ñánfɔla mɔɔn tó ólu ye. ³⁷ O ɔ, Zelazaka ólu Enza déli kó aa bhó í yé mala ó ɔ, ke mansɔɔ a sháanñan ó wée bwóñan i mán. Enza ñé lo kúun ñó kɔɔnɔn tó ke taa, ³⁸ Lámansayoo ñolu bhó ce min nvé, óo Enza ndéli kó ní aa sé ké taa ni ale.

Wáa Enza ñé a yawi kó: ³⁹ «Í kwósee ké taa i bhóo lúman, Ala wée kóba mínngé i ye, ii ó bé lóɔɔ.»

Enza ñé kó óo kó ké a ye, aa taa o ɔɔɔɔ só ó kɔɔnɔn.

Enza ñé muso ló lákeenya ké sínngbiinin ñó sú lákuun

Matiyu 9.18-26; Maki 5.21-43

⁴⁰ Enza ñé í kwósee ké bhó bhá ó kwóman wáati min ñan, yamanba é a kunmye ni nisodhyaa le, ke mansɔɔ i bé tée a mansɔɔn. ⁴¹ O wáati ó ɔ, ce ló é nan min ndóo kó Zayilusi. *Séebho* ó kundii lé tée ále. Aa taa i kúnmeen nɔke Enza ngɔ, ké a déli kó aa a mankoto ké áa taa a bhóo lúman, ⁴² ke mansɔɔ a dhyémuso mánngennen, kó aa fé ké sayake, kó ó dhyémuso kée ñó lé a dhyé ne. Dhyé ñó sísa ó tée sanñin tá ni fyáa si bhóla.

Enza ndáato ó o ywáa ó ɔ, mɔɔn ólu tée a díinndiinan fɔ ké a gbénnen. ⁴³ O wáati ó ɔ, muso ɔ tée i céman, mín ñén káakwo téwée ké a la yangalo lé sanñin tá ni fyáa kɔɔnɔn. A bhóota ñó bé wée wée, ke mansɔɔ a téwée taa bhwékeebhaa shéeman nvé yé. Wáa a yé yangalo ó mán kéenya. ⁴⁴ Aa í mángbaa Enza nán a kwóman ke í bhóo túu o yé deeke ó lágboo o lá. O ywáanin ñó ɔ, a yé káakwo yangalo óo í ló. ⁴⁵ Enza ñé ñaankeli ké kó: «Yéne wée i bhóo túunan?»

Mɔɔn sí man sɔɔ ké fɔ kó ale. Piyeli é kóman ó tá ké fɔ kó: «Kaamɔɔn, i ñán é a lá kó mɔɔn ólu í díinndiinan fɔ ké í gbénnen.»

⁴⁶ Wáa Enza ngó: «Mɔɔn ɔ wée í bhóo túunan, ke mansɔɔ né wée a ɔgbé kó faan ló wée bhó ne ɔ.»

⁴⁷ Muso o a ɔ kó ó kó ó té sé ké í lóonaanke mínngé, a yaayaato ó taa i kúnmeen nɔke Enza nzé ngɔ. Aa í túu a lá kún mínnan, óni a kéenya ywáaninngé ñan ñán mín mán, aa ó bé ɔɔɔ Enza ñén mɔɔn ólu ñánla. ⁴⁸ Enza ñé fɔ a yé kó: «Nyémuso, i yé lánanya ó wée í lákeenya. Taa héle ló.»

⁴⁹ Ke Enza ndo ó kóman ó la, mɔɔn ɔ é bhó *séebho* kundii Zayilusi yé lú ó mán kénan fɔ a yé kó: «I dhyémuso wée sayake, í kénan kaamɔɔn ó tɔɔ bhée.»

⁵⁰ Enza ñé ó kóman ó myén mínngé, aa fɔ Zayilusi yé kó: «Í kénan sháan, lá Ala la dɔɔɔ, i dhyémuso yáa kisi.»

⁵¹ Ii sé Zayilusi yé lú ó man wáati min ñan, Enza mán sɔn ké mɔɔn ɔ a lo ni ále bhó ñó kɔɔnɔn fɔ Piyeli, óni Yaya, óni Zaki, óni dhyémuso ó fá óni a wóobhaa dɔɔɔ. ⁵² Mɔɔn bé tée kásila ké gbáa sínngbiinin ñó sayako ó ɔ. Enza ñé a fɔ i ye kó: «A kénan kásike, dhyémuso ó sayakenin ndé, aa sunnɔɔn le ɔ.»

⁵³ Mɔɔn ólu a ɔ kó sínngbiinin ñó wée sayake tinñan in ne mínngé, ii yéebho Enza ñan. ⁵⁴ Wáa aa lo ké dhyémuso ó myáan a bhóo mán ké fɔ a ye kó: «Nyé, í wii.»

⁵⁵ O ywáaninngé ño ɔ, dhyé ñó ní óo i kwósee a man, aa i wii. Enza ñé fɔko ii lómin di a man. ⁵⁶ Dhyé ñó wóobhaa ólu káwakoya koyoongé. Wáa Enza ñé fɔ i ye ké a mangbeya ko i kénan o kó ó ñánfɔ mɔɔn sí ye.

Enza ñé a yé kaamɔɔndhye ñólu céla

Matiyu 10.5-15; Maki 6.7-13

⁹ Enza ñé a ye kaamɔɔndhye ndá ni fyáa ólu kii ké sébhaaya ni fáan dí í man ké lámansayoo ñólu gbé, óni ké yaangaloto ólu lákeenya. ² O kwó, aa i cé ké taa *Ala yé mansaya* kó o fɔ, ké yaangaloto ólu lákeenya. ³ Aa fɔ i ye kó: «Á kénan fósi tá, gbéle, wáman táamanlataalwee, wáman lómin, wáman wée, á kénan o sí tá. Á kénan deeke fyáa tá. ⁴ Ní a ke yétiya sɔɔ bhó ñóo bhó nan, aa tó yénɔn fɔ a bhówaati ó ké sé ó só ó kɔɔnɔn. ⁵ Ní mɔɔn man í ñán sii a kó, aa bhó yénɔn, áa a sé ó lagbasi ke a sénan gbángba ñó tó yénɔn. O yáa ké a séeya le.» ⁶ Kaamɔɔndhye ñólu taa í yáala la só ólu bé la ké Ala yé sanmankanmée o láse óni ké yaangaloto ólu lákeenya o ywáa ó bé ɔ.

Elbdi hákii ó wée ñáanmin

Matiyu 14.1-2; Maki 6.14-29

⁷ *Elbdi* min ndée fáan lá Galile mála ó ɔ, kó mínnu tínmin aa ólu myén mínngé, a hákii óo ñáanmin, ke mansɔɔ lólu tée fóla kó Yaya Bátizelikebhaa le wée kúun ke bhó su ólu céman. ⁸ Lólu kó céla *Eli* le wée í kwósee ke nan. ɔ gbéelu kó céla kó ólu ló lé wée kúun. ⁹ Wáa Elbdi kó: «Né léle ke tó ii Yaya kún ñó téele. Né min ñén kó kénin mánngan myénnan ni, óo yéeti lé?» O ɔ, a téele ké a ñán a lá Enza ngá.

Enza ñé lómin dila yaman ó mán

Matiyu 14.13-21; Maki 6.30-44; Yaya 6.1-14

¹⁰ Enza ñén *celadhye* ñólu í kwósee sán mín nón, ii kó mínnu ké, ii ó bé lóɔɔ Enza ñén. Aa taa ní ile í kée nan ywáa lóla. O ywáa ó téman já Betisayida la. ¹¹ Wáa yaman ó bhó o ñánle mínngé, ii taa íkwɔ. Enza ñé í labhye ní nisodhyaa le, óni ké i kála *Ala yé mansaya* ó kó ó la. Mínnu tée kéenya fe, aa ólu lákeenya.

¹² Tée ó tée bėnan, a yé kaamɔɔndhye ñólu í mangbaa a lá ké fɔ a yé kó: «Yaman ó lábhyaa ké ii taa só ólu ni kanman ólu la ké sunman ni lálala ñiin ke mansɔɔ án ní ywáa cébhɔnin né ɔ yánun.»

¹³ Wáa Enza ñé fɔ i ye kó: «Álee gbúlu á sunman ndí í man.»

Ii fɔ a yé kó: «Fósi té án móo ni búlu dhyé nóo óni yóo dhyé nvyáa gbóto té. Fɔ ní án ngé taa sunman nzá ké nan a di yaman ó mán.» ¹⁴ Ke mansɔɔ, ce wáa lóo lú síya le tée yénɔn.

Enza nê fɔ a yé *kaamɔɔndhye* n̄ólu ye kó: Áa mɔɔn ólu lásii mɔɔn bíloolu lóolu.

¹⁵ Kaamɔɔndhye n̄ólu ó ké ke kéeɲan ní a ye kóman óle, yaman ó bée í síi. ¹⁶ Enza nê búlu lóo óni yó dhyé nvyáa ó tá, ke í n̄án layee sángoobo ó mánshaa fe ke Ala bálika bhó. Aa búlu ólu kúunndetee ke i ló a ye kaamɔɔndhye n̄ólu bhóo, kó ii a lótaa yaman o la. ¹⁷ Mɔɔn ólu bée lómin ké ke fá. Búlu gúun mínnu é tó, ii seenin ndá ni fyáa láfa sunman ndóto ó la.

Piyeli é fɔla kó Enza née Kísibhaa n̄ó le

Matiyu 16.13-19; Maki 8.27-29

¹⁸ Ló n̄ó la, Enza ndée Ala déli o lá í kée nán, a yé *kaamɔɔndhye* n̄ólu tée a tóɔfe. Aa i manɲaanke kó: «Yaman ó tá fɔli o la, née yéetii lé?»

¹⁹ Ii a yawi kó: «Lólu kó ii *Yaya Bátizelikɛbhaa* le lé. Lólu kó ii *Eli* le lé. Lógbee lú kó ii céla kɔɔ ólu ló le lé min wée kúun ké bhó saya ó la.»

²⁰ Enza ngó: «Tó álee nánla, née yéetii le?»

Piyeli é a yawi kó: «Íi Ala ye *Kílisi* ó le lé.»

²¹ Enza nê fɔ ke a mangbeya í yé kó í kénan o fɔ mɔɔn si yé.

²² Aa fɔ i yé í kwó kó: «*Mɔɔn Dhyénje* ó kákan ké tóɔɔya lé myáan koyoonge. Ceba ólu ní *faanleɲansebhaa* olu kúundii ólu ní *Seliya kaamɔɔn* n̄ólu yáa í bá a ló. I yáa a fáa, wáa a tee sawaɲaɲnlo n̄ó, a yáa kúun ke bhó saya o la.»

I kákan ké bhyáa Enza ngwó n̄án mín mán

Matiyu 16.21-28; Maki 8.30--9.1

²³ O kwó, aa fɔ yaman ó ye kó: «Ní mɔɔn m̄iin fé ké bhyáa né kwó, fɔ o t̄ii ó a í bá a yée la, ke a yée *gbáanɲii* ó tá ló n̄óo ló ké bhyáa né kwó. ²⁴ Ke mansɔɔ mɔɔn óo mɔɔn é fé ke a ní o k̄isi, o t̄ii ó yáa bɔɔn a ní o la. Wáa mɔɔn óo mɔɔn ke bɔɔn a ní o la né kóɔn, o t̄ii ó yáa k̄isi. ²⁵ Óo m̄inn̄eeɲ nánla mɔɔn mán ké d̄inɲanlɔtee fé n̄ó bé s̄ɔɔ tó ke táa bɔɔn a ni o ló, wáman ké a yée hála-ki? ²⁶ Ní mɔɔn m̄inn̄ge maloya, né ní ɲen kóman ó mán, *mɔɔn Dhyénje* ó ké nán ni a ye sébhaaya ó lé, óni a Fá, óni maleeka s̄enn̄enyanin n̄ólu ye m̄ɔɔɔya óle wáati mín n̄n̄, a yáa maloya o t̄ii ó ɲén. ²⁷ Tó ní fɔ a yé tinɲan in né ngó: Mɔɔn m̄inn̄uu yánun n̄in, o lólu yée táa sayake ní i mán *Ala yé mansaya* o yé.»

Enza ɲén n̄óɔya ó wée yáa

Matiyu 17.1-8; Maki 9.2-8

²⁸ Tée seyin n̄ó kwó o kóman ólu fɔnin ngwó Enza bhóo, áa i yée t̄ii ló ka ní Piyeli ní Yaya ní Zaki lu lé ké Ala déli. ²⁹ Ke Enza ndó Ala déli ó lá, a nánlɔshaa ó yée-man, a ye faani ó gbé pépe fɔ aa mánnan mánnan nan. ³⁰ O ywáaninnḡee n̄ó la, ce fyáa tée kómanla ní ale. Céla Musa óni céla *Eli* lé tée wé. ³¹ N̄óɔya tée i ka. Enza ngée tée *Yeluzalemu* ke sayake ɲán ó mín mán ké a ye

bháala ó lafa, i tée ó kóman ó lé la. ³² Sunn̄ɔɔn tée Piyeli ní a táamanɲaɲn̄ɔɔn ólu la. Ii kúun m̄inn̄ge, ii Enza ɲen Alaya ó n̄óɔya ó yé, óni ce fyáa mín nú tée a tóɔfe. ³³ Ce fyáa ólu táatɔ ó ke bhó *Enza* ndóɔfe, Piyeli é fɔ a ye kó: «Mantii ó, án ngé ó yánun ó wée f̄isaya. Án ní tóo sawa ló, í tá kée, céla Musa tá kée, óni céla Eli tá kée.» Piyeli tée mín nvó la, a té mán ó la.

³⁴ Ké Piyeli tó o kóman ó la, káwa ló é yíi ké i mantu-un. I tée káwa ó ló m̄inn̄ge, ii sháan. ³⁵ Saaninkan n̄ó é bhó káwa ó la ké fɔ kó: «M̄iin n̄ee né dhyénje óle n̄w̄eeɲ mín m̄, áa a kómankan n̄ó lómyen.»

³⁶ Kómankan ó bhó wáati ó la, Enza ngée ne tée yé. Kaamɔɔndhye n̄ólu mín ɲé, ii ó mala i kɔɔn̄n̄n̄, i mán ó lɔɔɔ mɔɔn sí yé o wáati ó ló.

Enza nê Lámansa ló gbé

Matiyu 17.14-18; Maki 9.14-27

³⁷ O lusɔɔbe ó, ii i yíi m̄inn̄ge ké bhó t̄ii o ka, yamanba la é nán Enza ngunmye. ³⁸ Ce la é tó yaman ó céman ké gbáa kó: «Kaamɔɔn, ní i déli, ii nyénje k̄ɲan ó mán-fee, ke mansɔɔ ale kée n̄ee dhyé né. ³⁹ Lámansayoo n̄ó é tóla ké wii a fe, ní a ké wii a fe, aa baabaa ké gbáa, aa láyuuyuu koyoonge fɔ a láyi o fá a lálá. Aa tóɔlɔa koy-oonge, a té bhóla a fé jónan. ⁴⁰ N̄w̄eeɲ i ye *kaamɔɔndhye* n̄ólu mándhyaa ké ii a gbé, wáa i man sé.»

⁴¹ Enza nê fɔ kó: «Álee mɔɔnyoo n̄ólu lánanbheɛ ólu! Né káa tó a fe yánun ke táa sé wáati m̄inn̄eeɲ lé mán? Né káa álee lɔmyaan ke sé fɔ wáati m̄inn̄eeɲ lé mán óɔɔ? Nan ní í dhyénje ó lé yánun.»

⁴² Dhyé n̄ó mángbaatɔ ó, Lámansa ó a tá ké a bé lúu-man ké a lámaanmaan bhéebheɛ le. Wáa Enza e í táan f̄ɔ lámansayoo n̄ó ye ké a gbé. Dhyé n̄ó k̄eeɲya, Enza dhyé n̄ó dí a fá man. ⁴³ Mɔɔn ólu bé káwakoya Ala ye sébhaaya ó kóɔn.

Enza nê a saya kó ó fɔla íkwɔ

Matiyu 17.22-23; Maki 9.30-32

Enza ɲán kókenin n̄ólu tée mɔɔn ólu káwakoya la m̄inn̄ge, aa fɔ a ye *kaamɔɔndhye* n̄ólu yé kó:

⁴⁴ «Áa í tóo mánlɔ céene: *Mɔɔn dhyénje* o yáa ló mɔɔn ólu bhóo.» ⁴⁵ Wáa kaamɔɔndhye ólu mán bhó ó kóman ó nánle, o kóman o kóɔ ó lóonaankenin n̄é tó i mán ké i kénan bhó o nánle. I tée sháannan ké a mánɲaanke o kóman ó kóɔ ó mán.

Yéetii é mɔɔnba óle?

Matiyu 18.1-5; Maki 9.33-37

⁴⁶ Kaamɔɔndhye n̄ólu tée kómanla n̄ɔɔn̄ɲen kó yéetii bé la mɔɔnba óle i céman. ⁴⁷ Enza nê i miliya ó ló m̄inn̄ge, aa dhyémuu ló tá ké alala a tóɔfe, ⁴⁸ ké fɔ i yé kó: «Mɔɔn mín n̄ge í n̄án síi dhyémuu m̄iin n̄zi kóɔ né tá ɲiinɲan mán, o t̄ii óo í n̄án síi la né lé kóɔ wé. Tó ni mɔɔn m̄inn̄ge í n̄án síi né kɔɔ, o t̄ii ó wée í n̄án síi né

bhyáashaabhaa o lé kó wé. Mɔɔn miin bé lo fitiinin nǝ́ lo a céman, o tii ó léé bé lo mɔɔnba ólé.»

Mín ndé án yúu lé oo án níin né le

Maki 9.38-40

⁴⁹ Yaya é kóman ó tá ké fɔ Enza nɛn kó: «Kaamɔɔn, án ni ce ló yé aa lámansayoo ólu gbénan ké bhó mɔɔn ólu fe ní í tóó ólé. Án ndéé fe ke a lálɔ, ke mansɔɔn án nǝ́ té le.»

⁵⁰ Enza nǝ́ a yawi kó: «A kénan a lálɔ, ke mansɔɔn mɔɔn min ndé a yúu le, óo a níin ne lé.»

Lólu é í bá ké Enza nǝ́bhye

⁵¹ Enza kákan ké bhó dínɔan ló wáati mín nǝ́n, oo súnɔan mínngɛ, áa a látɛɛ kó a kée tée *Yeluzalemu*.

⁵² O lo, aa céladhye nǝ́lu bhyáa ké táa a nɛn. Ólu táa ló Samali tǝ́ɔfe só ló kɔɔnɔn ke yétiya níin Enza nɛn.

⁵³ Wáa o sómɔɔn ólu mán sǝ́n ké Enza nǝ́n i yii í fé yé, ke mansɔɔn a tée táala *Yeluzalemu*. ⁵⁴ Enza nɛn *kaamɔɔndhye* Zaki ní Yaya é ó yé mínngɛ, íi fɔ Enza nɛn kó: «Mantii ó, ii fé ké án ní tá láyii ké bhó sángoobo ó ló ké í hálaki a?»

⁵⁵ Enza nǝ́ í nǝ́n yéeman i lo ké kóman i man. ⁵⁶ O kwó, ii tɛnmin ké táa só gbée la.

Lóluu fé ké bhyáa Enza ngwó

Matiyu 8.19-22

⁵⁷ Ké í tó sháala, ce lo é fɔ Enza nɛn kó: «I ke táa ywáa óo ywáa lo, né yáa bhyáa íkwá.»

⁵⁸ Enza nǝ́ fɔ a yé kó: «Jáan é kóngowuu ólu bhóo, bhó nǝ́ sámanɔɔn ólu bhóo, wáa lálaa té *mɔɔn Dhyén-je* ó bhóo lé.»

⁵⁹ Enza nǝ́ fɔ mɔɔn gbée ye kó: «Bhyáa né kwó.»

Wáa ce ó kó: «Mantii ó, i ló né kée tée nvace su ló ótun.»

⁶⁰ Enza nǝ́ fɔ a yé kó: «A tó ké su ólu a i ye su o ló. Ile kwénnin, ile a táa *Ala yé Mansaya* ó kó o lase.»

⁶¹ Mɔɔn gbée é fɔ Enza nɛn kó: «Née fé ke bhyáa íkwá, Mantii ó. Wáa í ló ké né a táa nzáa nɛn lumanmɔɔn ólu la ótun.» ⁶² Enza nǝ́ ó yawi kó: «Mɔɔn óo mɔɔn é nisilawa ó myaanla ké aa seen ke, tó a nǝ́ngbaannin nǝ́ a kwóman, o tii ó mǝ́ngan ní Ala yé mansaya ólé.»

Enza nǝ́ kaamɔɔndhye shéeman céla

Matiyu 9.37-38; 10.7-16; Maki 6.8-11; Luka 9.3-5

10 O kwá, Mantii óo kaamɔɔndhye bíwoonvyaa ní fyáa gbée bhó. A gbú kákan ké táa sóba ní sódhyenin mínnu la, aa i cé ké táa o ywáa ólu ló mɔɔn fyáa fyáa. ² Aa fɔ i yé kó: «Sunman ndéé tá o waa sháa, wáa bháalakebhaa ólu mán nzháa. Óo lo mínngɛ áa Mantii ó déli ké aa bháalakebhaa ólu bhyáa ké táa a ye sunman ó tée. ³ Sísan, aa táa! Ní a bhyáashaala óyoo Saadhye nǝ́lu ké táa kóngowuu ólu céman. ⁴ Á kénan wée

tá, wáman táamanlataalwee, wáman sawaa. Á kénan í lo ke mɔɔn twáa sháala. ⁵ Ní a ké ló bhó minnan, a kákan ke fɔ ótun kó héle o a ké bhó miin ngɔɔnɔn mɔɔn ólu ye. ⁶ Ní ó ke ké ké mɔɔn ló é ó bhó nǝ́ kɔɔnɔn ní aa héle níin, o tii ó yáa a yé héle o twaali ó lwáau ó sǝ́n. Ni ó té, a yé lwáau ó yáa í kwósee a mán.

⁷ Aa tó o bhó ó kɔɔnɔn. I ke fé óo fé di a mán, aa ó lé ló ke ó mín, ke mansɔɔn bháalakebhaa ó kákan ní a yé saa ó lé. A kénan bhó yétiya lóla ké yéeman a lógbɛɛ la.

⁸ Ní a ké ló só ló kɔɔnɔn, ní i ke a labhye céene, i ke lóminfe mín ndí a mán, aa ó ló. ⁹ Áa o só ó yaangaloto ólu lákeenya, ké fɔ sómɔɔn ólu yé kó: «*Ala yé mansaya* ó wáati ó wée sé a tǝ́ɔfe.» ¹⁰ Wáa ní a ké ló só óo só la, ní i man í nǝ́n síi a kó, aa bhó ke i ló sháa ó la ké fɔ i yé kó: ¹¹ «Yáanin a yé só ó gbángba miin ké án nze mán, án nǝ́wéen ó mangbasigbasi ké bhó án nze mán ké ó tó a mán. Aa ló nǝ́o Ala yé mansaya ó wáati ó wée sé a tǝ́ɔfe.»

¹² «Ní fǝ́la a yé ngó kítiteɛ ló nǝ́ la, bhóo yáa gban o só ó mɔɔn ólu lá ke tɛnmin *Sodɔmu* yamaan ó ka.»

Bɔɔn é bámaa ólu tá le

Matiyu 11.20-24

¹³ «Kunnangbeya é ile Sholazen ye! Kunnangboya é ile Betisayida ye! Ke mansɔɔn káwananngo mínnu é ké álee fé yé, ni o súu tée ké *Tili* ní *Sidɔn*, o só lábhaa ólu téenan díminsa, ke bhó ó bhyáa i kannan ké i síi búlu o lo ké í yóso ólu yéeman kókwá. ¹⁴ O le kóɔn, kítiteɛ ló nǝ́ la, bhóo yáa gban álee lá ke tɛnmin Tili ní Sidɔn lú ka. ¹⁵ Álee, Kapɛnamuka ólu, aa kéla álee kɔɔnɔn le kó á ye só o káa i kó tá le ké sé fɔ sángoobo ó mán an? Fése fése o! A káa yii lé fɔ yaananman o lo.»

¹⁶ O kwó, aa fɔ a yé kaamɔɔndhye nǝ́lu ye kó: «Mɔɔn mínngɛ a lómyɛn, o tii ó wée né le lómyɛn wé. Mɔɔn mínngɛ í bá ke í nǝ́n síi á kɔ, o wée í bá ke í nǝ́n síi né lé kó wé. Ní mɔɔn mínngɛ í bá ké í nǝ́n síi né kɔ, ké o wée í bá né bhyáashaabhaa o lé ló wé.»

Kaamɔɔndhye nǝ́lu wée i kwósee

¹⁷ Kaamɔɔndhye bíwoonvyaa ní fyáa ólu í kwósee ní nisɔdhyaa le ké nan fɔ Enza nɛn kó: «Mantii ó, i tó ó bhaaka ló, yáanin Lámansayoo nǝ́lu te té sé ké i bá án nɛn kóman ó mán.»

¹⁸ Aa fɔ i yé kó: «Ní Sɔtaannan béndɔ ó yé ké bhó sángoobo o lo óyoo sa mannan mannan. ¹⁹ Né kwénnin é sé di álee mán ké táaman san ólu ní wéende ólu ka, óni ké sé di a mán ké a yúu Sɔtaannan yé sébhaaya ó náansi a se ngɔ. Fénoo nzi ye labhɛɛ táa sé a lá.

²⁰ Wáa álee kénan í nisɔdhyaa ke mansɔɔn Lámansayoo nǝ́lu te té sé ké í bá a yé kóman ó mán. Wáa aa i nisɔdhyaa ke mansɔɔn Ala wée álee tó séwɛ a fé sángoobo ó ló.»

Enza nje bálika bhóla a Fá yé

Matiyu 11.25-27; 13.16-17

²¹ O wáati ó yéé la, Enza nisa é dhyáa koyoonge *Ní Sennenyannin* njo bhaaka la ké a fa kó: «Ní bálika bhóla í yé, Nvá, sáangboo óni lúukolo ó Mantii ó, ke manso, í wée kó mínnu lóonaanke lonikebhaa ólu ní hákiiman njólu mán, í wée ólu lá gbé lá dhyémuu ólu ye. Nvá, í wée ké cé ke manso a wée dhyáa í ye tinpan in né.»

²² «Ne Fá wée fé ó bé lo ne bhóo. Mso sí mán dhyénje ó ló ní Fá ó te, mso sí mán Fa ó ló, ní Dhyénje ó té. F3 Dhyénje ó ké dyen ke yáa mínnan.»

²³ O kwó, aa í nán yéeman a yé *kaamsoandhye* njólu ló ke fa í ye lóonko kó: «Álee mínnu yéla, ní mso gbéelu ké o yé, nisodhyaa é ólu ye. ²⁴ Ke manso ní f3la a ye ngó: Álee fé mín mánfela ni, o yéko tée céla shéeman ní mansace shéeman nan, wáa olu mán o yé; áa kó mín myénnan ni, o myénnko tée olu la, wáa olu mán ó myén.»

Né msoandhye é yéetii lé?

Matiyu 22.34-40; Maki 12.28-31

²⁵ Seliya kaamso ló tée fé ke Enza n3swaan. O la, aa í wii ké a mánnaanke kó: «Kaamso, ngákan ké mínnen lé ké ke nánmanpan wéebheé ó s3ko?»

²⁶ Enza nje a yawi kó: «Mínnen séwenin nje Seliya ó ksoandhye? Íi ó kalanan dii?»

²⁷ Áa a yawi kó: «Í ye Mantii Ala o a dhyáa í yé í y3so ó bé lá, í ní o bé lá, í míliya ó bé lá, óni í fáan ó bé la. Í m3ksoandhye ó wáa dhyáa í yé óyoo ile gbú a dí í yé ye nán mín mán.»

²⁸ Enza nje fa a yé kó: «Í yé yawili ó wée bhye. O ké, í yáa nánmanpan ó s3ko.»

²⁹ Wáa Seliya kaamso ó tée fé lé ké jó di a yéé mán. O la, aa Enza mánnaanke kó: «Yéetii né msoandhye ó lé?»

³⁰ Enza nje a yawi kó: «Ce ló tée bhóla *Yeluzalemu* ké táa *Zeliko*. Sháatebhaa ólu bé a ka, ké a yé fáani ólu ní a bhóofe njólu bé bwási a lá, tó ké wée ké a gbasi fa ké a kilo, ké táa ké a tó sháa ó la. ³¹ O kénin ngwo *faan-lespansebhaa* ló tée tínnin nán o sháa kée ó ka. Aa ce mandiinnin njó yé mínnge, aa í fáan ke tínnin sháa ó fán ndó ó fé. ³² Ala *bhatobhomba o bháalakedhye* ó ló nje nan sé ce ó mán, aa a yé ké tínnin sháa ó fán ndó ó fé. ³³ Wáa Samalika ce ló tée táa táamanla aa sé ce ó mán mínnge, ce ó hínnen é ló a ló koyoonge. ³⁴ Aa í mangbaa a lá ke a ye lá ólu kwó, ké túu ní *lézennji* ké lá o la, ké a síli. O kwó, aa a tá ke a lá a yé sofennin njó ka ké táa ní ale lónannayii bhó n3 la, ke í yáakii tó a ló.

³⁵ O lusogbe o, aa wéegbannan déniye fyáa di yetiice ó mán ké fa a ye kó aa í yáakii tó ce o ló. Kó ní a ké bhóobho mínnu ké ó ké tínnin ó wée ó yaceya ó ka, kó ní a ke í kw3se wáati mínnko, a yáa o sala a yé.»

³⁶ Enza nje Seliya kaamso ó mánnaanke kó: «Sháatebhaa ólu é ce min mandiin wé, í tá míliya ó la, mso sawa míin mínnen lé ce ó msoandhye óle?»

³⁷ Aa a yawi kó: «A hínnen é ló mín n3n.»

Enza nje a yawi kó: «Íle á táa o n3ko nge.»

Mati ní Mwenyamu yé kó ó

³⁸ Ké í tó táaman ó la, Enza nje ló só ló ksoandhye ní a ye kaamsoandhye njólu le. Íi í yíi muso la fé yé mín nd3ko kó Mati. ³⁹ Mati lókmuso ló tée yé mín nd3ko kó Mwenyamu. Oo táa í síi Mantii ó t3kfe tó ké a yé kaa njó lómyen. ⁴⁰ Oo kéla ké Mati nángbannin nje Gbake ó la. Aa í mangbaa Enza nan ke fa a ye kó: «Mantii ó, n3kmuso é í síli ke né kée ndó bháala ó lá, o kápin nján? A fa a ye kó aa í wii kénan né dhyeman.»

⁴¹ Wáa Mantii ó a yawi kó: «Mati, Mati, íi bwéebweela ké í hákii ó nánmin ko shéeman nán gbéegbe, ⁴² wáa fé ngée né kúu á gbée. Mwenyamu wée o lé ké, mso sí táa ó bwási a lá.»

Enza nje min n3la Ala déli kó ó la

Matiyu 6.9-13; 7.7-11

11 Ló ko lá, Enza ndée Ala déliila ywáa l3la. Aa wée sán mín n3n, a yé *kaamsoandhye* njó kée nje a mánnaanke kó: «Mantii ó, án ngala Ala déli ó la óo Yaya é a ye kaamsoandhye njólu kala nán mín mán.»

² Enza nje fa í ye kó: «Ní a ke ké Ala déliila sán mínnko, áa fa kó:

«Án Nvá, í t3ko ó wáa sénnenya.

Í ye mansaya ó wáa nan.

³ Án njén ló njoo ló l3min ó dí án mán.

⁴ Án njén yúumu ólu yafa án mán, ke manso án ni yafala an n3acetabhaa ólu mán.

Í kénan tó ké l3swaannin o wáa sé án mán.»

⁵ Enza nje fa í ye íkw3 kó: «Ní ale la ke í wii ké táa a téece ó fé yé lúutaaman ké fa a ye kó: «Ndwáanva, pan né mán ní búluguun nzawa le, ⁶ ke manso né téece la wée bhó só kénan nvé, sunman ndé móo ké di a mán.» ⁷ ní a táamanandhye ó ke tó bhó njó ksoandhye ké a yawi kó: «Í kénan nd3la, lá ó wée wee s3kla, né ní dhye njólu wée án ná, né té sé ke njwii ké búlu di í mán.» ⁸ ní f3la a yé ngó yáanin a mán í wii ké búlu ó dí a mán twáanvaya ó k3ko, ní a ke a nángban a yáa í wii ké a manko é fé njoo fé nan, a yáa ó bé di a mán.»

⁹ «O nán ó mán ni f3la a ye ngó aa kófli ke, í yáa di a mán, ní a ke njínnin ke, a yáa a s3ko. Ní a ke lá o mangbasi, í yáa í láka a ye. ¹⁰ Ke manso ní mso andhye ó mso ke kófli ke o tíi ó yáa a s3ko ke, ní mso mínnge njínnin ké, o tíi ó yáa s3klike, ní mso mínnge lá o mangbasi, í yáa lá o laka o tíi ó ye. ¹¹ Dhyénva mínnen léce s3nnan ke san ó di a dhye njó mán, kée ké a wée y3ko le kófa a ye?

¹² Wáman dhyénva mínnen léce s3nnan ke wéende ó di a dhye njó mán, kée ké dhye njó wée shishékii lé kófo

a yé? ¹³ Álee mínnu a yóo, ní álee lu é sónnan ke fémee ólu di a dhyé nólú mán, a Fá mín nje sáangboo ó lo, o taa *Ní Sennenyarin* nólú di a délibhaa ólu mán an?»

Enza nje a kwókwóbaa ólu yawila

Matiyu 9.32-34; 12.22-30; Maki 3.22-27

¹⁴ Ló nɔ la, Enza ndée lámansayoo nó gbénan mín ndée ce ó kéla bhóbho le. Lámansayoo nólú bhó ce ó fe mínnge, bhóbhoce oo a lamyaan ke kóman, tó yaman ó káwakoya. ¹⁵ Wáa mɔnɔ lólú fɔ kó: «Lámansayoo nólú kunndii *Belizebuli* le bhaaka lo, aa lámansayoo nólú gbénan.»

¹⁶ Lólú, a lóswaan ndó lo, íi fɔ a ye kó aa tɔkwansii kée ngé i nánla, ke bhó sáangboo ó lo. ¹⁷ Enza ndée i miliya ólu ló; aa fɔ i ye kó: «Yamaan mín mɔnɔ lúu tɔkwansii ngelela, o yamaan óo céla lé. I ye bhó nólú yáa bémbé tɔkwansii. ¹⁸ Ní Sɔtaannan kée a yée lótaa, a ye yamaan ó káa sé si sɔɔla díi lé? Ke mansɔɔ aa fɔla kó *Belizebuli* le bhaaka lo ko née lámansayoo nólú gbénan. ¹⁹ Ní née Lámansayoo nólú gbénan *Belizebuli* le bhaaka lo, o wáati ó lo, a dhyénje ólu i gbénan yéetii bhaaka lo? O lé kókwansii ólu yáa ke a ye kítítebhaa ólu lé. ²⁰ Wáa ní née Lámansayoo nólú gbénan Ala ye sébhaaya óle bhaaka lo, óo a yáala kó *Ala yé Mansaya* ó wée sé a mán.»

²¹ «Ní mɔnɔ faangbii o lóbhyanin ngé ke a ye bhó nólú kunnansiila ni malamafe né, a ye bhónanfe nólú béé sutaa ló. ²² Wáa ní lo gbée fáan kée gbíiyya ale ta o le, o ke sé ale la, o faangbii o yáa a ye malamafe nólú béé bwási a lá, a yée lánin ndée mínnge. A yáa o bhóofe nólú bé ce kée ó dí mɔnɔ gbéelu mán.

²³ Mɔnɔ mín ndé né níin né, óo né yúu lé le. Óni mɔnɔ mín ndé ládhyeli kéla nín né le, o tíi ó nénenli lé kéla.»

Lámansayoo nólú kwókwé kó o

Matiyu 12.43-45

²⁴ «Ní Lámansayoo nólú kée bhó mɔnɔ ló fe, aa taa i yáala wúla o mɔnɔ, kée lónweenlikelaa níin yé. Ní a mán o ywáa sɔɔ, aa fɔ kó: «Ní bhó bhó mín ngɔkwansii, ngáa ngwókwé yénɔn.» ²⁵ Ní a kée i kwókwé, ke taa yé ko bhó nólú mancénin nje mɔnɔ te a lá. ²⁶ O lo aa taa Lámansayoo wóonvyaa gbée níin mínnu a yóo ale lé. Ii nan o tíi ó fe kée i síi, O tíi ó tée nán mín mán jónan o yáa yóonan kée tinnin ó ka.»

Yée yeemanfanin nje?

²⁷ Enza nje ó kóman ólu fɔ kée wée mínnge, muso lo é i kannan bhó yaman ó céman kée fɔ a ye kó: «Muso míin í wóo kée sín ndí i man, o yeemanfanin nje.»

²⁸ Wáa Enza nje a yawi kó: «Mɔnɔ mín nje Ala ye kóman ó lómyennan, kée a lá bháto, o lé yeemanfanin nje.»

Mɔnɔ ólu i b́anan Enza nɔn

Matiyu 12.38-42

²⁹ Yaman ó tée sháaya la Enza ndókwé mínnge, aa fɔ i ye kó: «Wáati míin mɔnɔ ólu mɔnɔyoo néelu le: Íi mɔnɔmansii le níin nán. Tɔkwansii gbée taa kée i yé bhée ní céla Zonasi yé mɔnɔmansii o tée. ³⁰ O lo Zonasi é ke mɔnɔmansii lé *Ninivuka* ólu yé nán mín mán wé, *mɔnɔ Dhyénje* ó káa kée mɔnɔmansii lé án nén wáati míin mɔnɔ ólu yé o nán kée nólú lé mán. ³¹ Kítíteelo ó la, mansamu-so míin bhóla kíinmoo fa nólú fé o yáa i wíi ní wáati míin mɔnɔ ólu lé ke kítí bé í ka, ke mansɔɔ álee bhó fɔ lúuko-lo ó lá nólú la kénan mansace *Swemannan* ye hákiitiyya kóman ólu lómyen. Kée kée, mɔnɔ é yánun mín nje *Swemannan* nén. ³² Kítíteelo ó la, *Ninivuka* ólu yáa i wíi ke kítí bé wáati míin mɔnɔ ólu ka, ke mansɔɔ Zonasi é lakawanin mín ngé *Ninivu* só ó kókwansii, *Ninivuka* ólu só o mán. Ii díminsa ke fála i yé kóyoo nólú la. Kée kée, mɔnɔ é yánun mín nje Zonasi nén.»

Fási ó kéenjan ó

Matiyu 5.15; 6.22-23; Maki 4.21; Luka 8.16

³³ «Mɔnɔ sí tée laman nólú lamaannan ke a bhyaa ywáaloonaankenin nɔn, wáman ke a bhyaa pála nólú kó, wáa aa sílaa lamannziife né ka kée mɔnɔ mínnu ke kée lónan bhó nólú mɔnɔ, ólu a yéli kée.

³⁴ Mɔnɔ nán ó lé a fási ó laman nólú le. Ní i nán ó kápin, í fási ó bé é kéenjan o lo. Wáa ní i nán ó mánpin, í fási ó béé kela diwi lo le. ³⁵ O lo, i yée myaan kée kéenjan míin í ka o kénan ke diwi le. ³⁶ Ní i fási ó bé ke kée kéenjan ó lo, ní diwi súusuu tée yé, a yáa tó kéenjan ó lo óyoo laman nólú kéenjan o bhóla nán mín mán.»

Enza nje Falizen nólú ní Seliya kaamɔnɔ ólu kókwéla

Matiyu 23.4,6-7,13,25-27,29-31,34-36; Maki 12.38-40

³⁷ Enza nje wée a yé kóman ó la mínnge, *Falizen* nɔ é a kíi kó aa taa lóminke ni ale ye lú ó mán. Aa taa, aa i síi lómin ó mán. ³⁸ Falizen mín nje a kíi óo a lókwansii mínnge kó Enza mán a bhóo o kwó kée kéenjan ní i ye laanan óle kée tó i síila sunman nólú mán, oo a káwakoya. ³⁹ Mantii ó fɔ a ye kó: «Álee Falizen nólú kwénnin nje cé né. Áa yáafye ólu ní tása ólu kókwansii ó lé kwóla ke i gbé, kée kée bégani óni yóonan óle fánin nje álee yóso ó lo. ⁴⁰ Nánloman nólú! Mɔnɔ mín nje a kókwansii ó láláa, óle mán kókwansii ó láláa nán? ⁴¹ Aa yóonan ó bhó a yóso ó lo, ke faannda nólú sɔ, a ye kó o bé yáa sennenyaa.

⁴² Álee Falizen nólú, mɔnɔ é álee tá le, ke mansɔɔ aa i lójala ke nannanye óni nánfe nólú bé súu yáa bhóla. Wáa Ala ye téenjan óni a ye dhyáakwansii mín nvó, aa ólu tóla yé. A kákan ke o le kée, kée dɔ ólu fala o ka.

⁴³ Mɔnɔ yáa álee Falizen nólú sɔ, ke mansɔɔ *séebho* nólú mɔnɔ, síilaabheé ó láa dí álee lú ye. Mɔnɔ tɔ ólu

ke ké a fola bhéesili bhóo mán yaman ywáa ólu lo o léelu dhyáa é kéla a lo. ⁴⁴ Bɔɔn yáa álee Falizen ɔ́olu sɔɔ, ke mansɔɔ a wée ké óyoo kábulu ólu, mínnu té yéla, mɔɔn ólu táamanla a ka ké i té bhóla a ɔ́anle.»

⁴⁵ O lo, seliya kaamɔɔn ló é fɔ Enza ɔ́nén kó: «Kaamɔɔn, ní i wée kóman cé, ii wée ló án née la.»

⁴⁶ Enza ɔ́nén i yawi kó: «Bɔɔn yáa álee seliya kaamɔɔn ólu sɔɔ, ke mansɔɔ áa lwée ngbíyanin né siila mɔɔn ólu kunman, tó a té i bhóo túula a la yáanin dɔɔnɔn ne.

⁴⁷ Bɔɔn yáa álee sɔɔ! Ke mansɔɔ áa céla ólu yé kábulu ólu lóla, kéé ké a fá léelu i fáa. ⁴⁸ Áa yáa céne kó a fá ólu tée mín ngéla, kó o a dí álee lú ye, ke mansɔɔ, ii céla ólu fáa, tó álee, áa ólu kábulu ólu lóla. ⁴⁹ O lé kóson Ala yé hákiitiya ó fɔ kó: a yáa céla lú ní *celadhye* nú cé i mán. I yáa i lólu fáa, ke i lólu tólo. ⁵⁰ O le kóson, kiti yáa bé bímɔɔn ólu ka céla ólu fáa o kóson, o yée míin bwó kabiini dínɔn lamyaan wáati ó mán, ⁵¹ ke tá *Abeli* yée bwó ɔ́nén fɔ kénan sé Zakali yée ó mán, ii mín nváa Ala bhatobhomba ó ywáa sénnenyannin ɔ́nén ní *faanleeb-hɔlaa* ó cé. Tinɔn in ne, ní fɔla a ye ngó Ala yáa bímɔɔn ólu manɔanke o bé mán.»

⁵² «Álee seliya kaamɔɔn ólu, bɔɔn yáa álee sɔɔ, ke mansɔɔ álee wée Ala ye lóninya ó lálaki ó tá. Álee gbúlu té ló, wáa lónɔɔn é mínnu la áa ólu lábanan ke ló.»

⁵³ Enza ɔ́nén bhóla o ywáa ó lo sán mínnɔn, ké *seliya kaamɔɔn* ólu ní Falizen ɔ́olu mwennen a mán koy-oonge. I tée géé mbé súu ɔ́inán. O lo, i tée ɔ́aankeli shéeman ngéla ke a lálakɔɔn ké aa kóman, ⁵⁴ i téeéé ké aa kóman lo fɔ ké ó waa ké a myaan kun ne.

Gbondó ó bé yáa bhó kéenman

Matiyu 10.26-27; 19.20

12 O wáati ó lo, yamanba téwée i ládhye, fɔ i tée táamankela ɔ́nén nze nga. Enza ɔ́nén lámyaan ké fɔ a ye *kaamɔɔndhye* ɔ́olu ye kó: «Áa a yáakii tó a yée lo *Falizen* ɔ́olu yé lévu o mán ó míin fyaangafoya óle.

² Fénoonaankenin nzí te yé mín ndáa yé. Gbondó sí té yé mín ndáa bhó kéenman, ³ ke mansɔɔ a káa fé ɔ́oo fé nvó diwi ó lo, o yáa myén kéenman. A káa fé ɔ́oo fé nvó ɔ́nén ndóo lo bhó ɔ́o kɔɔnɔn, o kóman ó yáa bhó bhó ɔ́o kúnɔn kéenman.»

Án ngákan ké sháan Ala ɔ́nén?

Matiyu 10.28-31

⁴ «Álee mín núu né twáanva ólu le, ní fɔla a ye ngó: mɔɔn mín núu mɔɔn fási ólu fáala tó í té sé ke kó gbée ke o kwó, a kénan sháan ɔ́olu ɔ́nén. ⁵ A kákan né ke sháan mín ɔ́nén, né yáa o fɔ a ye. Sé é mín ɔ́nén ké mɔɔn ní ó myáan, o kwó, aa sé ké a ní o lálfi yaananman o lo, aa sháan o lé ɔ́nén.

⁶ Mɔɔn té kóon dhyénin nóo felela ɔ́nén fyáa la a? O ló mbé kwó Ala té ɔ́nén ólu sí kwó. ⁷ Yáanin a kúnzhe ó

yée o bé lá kɔn nin née Ala kwó. Oo lo mínnge, a kénan sháan. Álee a físa kóson ɔ́olu le.»

Ké sɔn bháa, bháa ké í bá

Matiyu 10.32-33; 12.32; 10.19-20

⁸ «Ní fɔla a yé ngó, ní mɔɔn mínnge i ló a lá bé ɔ́nén kó álee né yé mɔɔn le lé, *mɔɔn Dhyénje* ó yáa i lo a lá Ala yé maléeka ólu ɔ́nén kó ó tíi ó a tá le lé. ⁹ Wáa ní mɔɔn mínnge í bá né lo mɔɔn ólu ɔ́nén, né yáa mbá o tíi ó lo Ala yé maléeka ólu ɔ́nén.

¹⁰ Mɔɔn óo mɔɔn ké kóman yóo nvó mɔɔn Dhyénje o mán, yafa é sé kéla o tíi ó mán; wáa ní mɔɔn óo mɔɔn ké kóman yóo nvó *Ní Sennenyannin* ɔ́nén mán, yafa táa ké o tíi ó mán tún.

¹¹ Ní i ke á myáan ke táa ni ale *séebho* ɔ́olu kɔɔnɔn, wáman kítiteebhaa ólu fé yé, wáman faanman ɔ́olu fé yé, a káa mín nvó ke jó sɔɔ, a kénan hánmin o lá. ¹² Ke mansɔɔ a káa kóman nvó Ní Sennenyannin ɔ́nén yáa ó ló a láló o ywáanin géé ɔ́o lo.»

Nanfootii nánloman ɔ́o yé saanan ó

¹³ Cé lo é fɔ Enza ɔ́nén yaman ó céman kó: «Kaamɔɔn, a fɔ ngóce ye kó aa án nvá cén ó lótaa.»

¹⁴ Wáa Enza ɔ́nén a yawi kó: «Cé, yéetií né síi ke né ké a yé kítiteebhaa óle? Wáman ké né ké a yé cén lótaamaa óle?» ¹⁵ O kwó, *Enza* ɔ́nén fɔ yaman ó yé kó: «Áa a yée kóson, áa a yée myaan nanfoo ko ó dhyaanɔyoo ɔ́o mán, ke mansɔɔ yáanin ní nanfoo ó ké sháaya mɔɔn bhóo ɔ́nén óo ɔ́nén mán, o té sé kéla ké aa ɔ́nén ɔ́o sɔɔ.»

¹⁶ O lo, áa saanan lo fɔ i ye kó: «Nanfootii lo tée yé, a yé seen ó ɔ́nén gbútuuke. ¹⁷ Aa fɔ a yée kɔɔnɔn kó: «Né yé sunman ɔ́o bhyáalaa té móo. Né káa ké díi?» ¹⁸ Aa fɔ kó: «Né káa mín ngé, ní o ló. Ngáa ɔ́nén mɔɔnɔn ɔ́olu cé, ké belebebeba ólu lo. Né yáa ɔ́nén béle óni móofe ɔ́olu bé ládhye ólu kɔɔnɔn. ¹⁹ O kwó né yáa fɔ ngóonɔn ngó: Ndwáanva, sá dáman míin nón i wée bhóofe nzhéeman nzó. I lónween sisan, ke lómin ké, ke minin ké, i nisɔdhyaa i ye ɔ́nén manɔn o lo.» ²⁰ Wáa Ala é fɔ a ye kó: «I nánloman ɔ́o, bí sú míin ɔ́nén lo, ɔ́nén ɔ́nén keefaman ó myáan i la. I wée nanfoo mín nadhye i yée ye, o káa ke yéetií tá le?» »

²¹ Enza ɔ́nén fɔ kó: «Mɔɔn mínnge nanfoo ládhye a gbú ye ké Ala tó yé, o tíi ó kéla céne.»

Án ni lá Ala la ke án yée síi a la

Matiyu 6.19-21,25-33

²² O kwó, *Enza* ɔ́nén fɔ a yé *kaamɔɔndhye* ɔ́olu yé kó: «O kóson, ní fɔla a ye ngó: A kénan hánmin a ye dínɔnɔn ó la, kó a káa mínnge lé ló? A kénan hánmin a fásiso o tá sháa o fé, kó a káa mínnge ló? ²³ Ke mansɔɔ a ní ó kúu a gbée ní lómin fé ɔ́o le, fási ó kúu a gbée ní faani óle. ²⁴ Aa bwó ɔ́olu yace myaan ké a mán-

φε. I té seen kéla, i té sunman ndéela. Mɔɔnnin ndé í bhóo. Wáa Ala é í bhálola. Álee mán nvísaa ké tɔnmin kɔɔn n̄ólu ka n̄án? ²⁵ Álee lɔ, yéetii é sé ké tee kée nvala a sí ó ka hánmin n̄ó kóɔn? ²⁶ Sísan, o mɔn n̄é kofitiinin né, ní álee té sé ké ó ké, mɔnneen la aa hánminan kó tɔ ólu la? ²⁷ Aa bínnvee ólu c̄n̄an sénan o mánfee. I té bháala kéla, i té fwáani kéla. Néee f̄la a ye ngó mansace *Swemannan* ní a ye faanman̄an ó bé lɔ, a mán fáani s̄ɔ mɔn n̄j̄n̄an é bínnvee ólu bh̄. ²⁸ Bín m̄iin seen ó mán, ní tá yáa ó n̄een síin, ni Ala é í hákiitola o lɔ cé, a táa í hákiito álee l̄ó ke tɔnmin olu ka n̄án? Yeenda n̄ólu!

²⁹ A káa fé mɔn n̄ɔ, wáman a káa fé mɔn min, a hákii o kénan n̄aanmin ólu kóɔn. ³⁰ Alalɔm̄ee mɔn núu d̄in̄an m̄iin n̄ɔn ólu o fé ólu bé n̄iinnan. Wáa a Fá ó á a mankoyafe n̄ólu lɔ. ³¹ Áa *Ala yé Mansaya* ó n̄iin n̄ó t̄un, ni ó ke ké, Ala yáa fé ó tɔ ólu di a mán.

³² A kénan sháan né ye saawɛfitiinin n̄ó, ke mansɔɔ a wée dhyáa Fá Ala ye ké a yé Mansaya ó di a mán.

³³ Áa a bhóofe n̄ólu fele ke a wée ó l̄taaa faannda n̄ólu la. Nanfoo m̄iin Ala fe s̄angboo ó lɔ, aa ó n̄iin. O nanfoo ó táa cáan yé, só ndé séla yé, bháabhaa té séla yé. ³⁴ Ke mansɔɔ i yé nanfoo ó ywáa m̄inn̄n̄, i yóso óo o ywáa ó lé lɔ.»

A l̄bhyenin n̄án tó wáati o bé

³⁵ «Áa i l̄bhye, ke í césii, a yé laman n̄ó lamaannin n̄an ké. ³⁶ Aa mánkɔɔnnin ké óyoo bháalakedhye nu, mɔn núu i kunndii ó kw̄s̄ee ó mánkɔɔnnan ké bh̄ kwéenyako ywáa o lɔ. Ní a ké i kw̄s̄ee wáati óo wáati lɔ ke lá ó mángbasi, ké ii lá ó láka a yé. ³⁷ Ní bháalakedhye m̄innu kunndii kénan i s̄ɔ a mánkɔɔnnan nisɔdhyaanin lé. Tin̄an in ne ní f̄la a ye ngó, a kunndii ó gbú yáa i césii ké o bháalakedhye n̄o yé l̄min o dí a mán. ³⁸ Ní a kunndii o ké i kw̄s̄ee sú ó c̄eman, wáman lónan ngásiwaati ó lɔ kénan bháalakedhye n̄ólu s̄ɔ a mankɔɔnnan, o bháalakedhye n̄ólu yáa i nisɔdhyaa. ³⁹ Aa lɔ kó ní bhóndii ó téeke so n̄ó nánwaati ó l̄nan, a te táa tó yé ké so n̄ó á ló a ye bhóo n̄ó la. ⁴⁰ Álee l̄bhyenin n̄án ké, ke mansɔɔ a té i milila wáati mɔn mán, *m̄ɔɔn Dhyénje* ó káa nan ó wáati ó lé lɔ.»

Bháalakedhyem̄ee ó yéetii le

Matiyu 24.43-51

⁴¹ O wáati ó lɔ, Piyeli é Enza mán̄naan̄ke kó: «Mantii ó, ii saanan m̄iin lála án nee kaam̄ɔɔndhye n̄ó lée lú mán bháa, wáman m̄ɔɔn bé?»

⁴² Mantii ó a yawi kó: «Bháalakedhye ndéenin hákiiman mɔnneen o le, ní a kunndii o wée lá a lá ke a lásii a ye bháalakedhye n̄ó tɔ ólu kunnan ké aa i ye sunman ó dí i mán a di wáati lɔ? ⁴³ Nisɔdhyaa yáa ké o bháalakedhye n̄ó ye ní a kunndii o kénan a s̄ɔ o bháala o kéla. ⁴⁴ Tó ní f̄o a ye tin̄an in né ngó kunndii ó yáa o bháalakedhye n̄ó lásii a bhóofe n̄ó bé kunnan.

⁴⁵ Wáa ní ó bháalakedhye n̄ó ké i mili kó: Ngunndii ó táa i kw̄s̄ee jónan, tó ke ké a bháalakedhye n̄o c̄eman n̄ólu ní musoman n̄ólu gbasi le, ke tó ke l̄min̄ke, óni ké gb̄e min ke i n̄an ó lamiin, ⁴⁶ o bháalakedhye n̄ó té i milila ló mɔn mán, óni wáati mɔn man, a kunndii ó káa nan o ló n̄ó lé la. A yáa o bháalakedhye n̄ó bh̄ yé ke a t̄lɔ m̄ɔɔn téem̄ee ólu sí le.

⁴⁷ Bháalakedhye mɔn n̄án a kunndii ó sao o l̄, ní a mán í l̄ja ke o ké, a kunndii o yáa a gbasi koyoonge.

⁴⁸ Wáa bháalakedhye mɔn mán a kunndii ó sao o l̄, ní a ke kó kolo n̄ɔ ke mɔn n̄é a gbasi kun ne, o bháalakedhye n̄ó kunndii o yáa a gbasi d̄ɔɔnin. Ke mansɔɔ, shéeman n̄wéen kéeefa m̄ɔɔn mɔn mán, shéeman n̄aan n̄iin o t̄ii ó fé. Shéeman n̄wéen kéeefa mɔn mán, shéeman n̄aan i mán̄naan̄ke o t̄ii ó lá.»

M̄ɔɔn ólu yáa í w̄ii n̄ɔɔn nganman

Matiyu 10.34-36

⁴⁹ «Née nan tá le ke lúukolo o ka. Ndée fe ké o tá o l̄maannin ndée ke. ⁵⁰ Wáa t̄lɔyaba m̄iin mankɔɔnnan, ngóɔɔn̄in n̄é ke tɔnmin ó *bátizeli* ó lɔ.

⁵¹ Aa álee kóɔn̄n̄ kó né nánin n̄é ni héle le lé lúukolo ó ka n̄án? ɔn-ɔn! Ní f̄la a ye ngó, née nan le ke bhyem̄eya le ló m̄ɔɔn ólu ce. ⁵² Óo l̄ó m̄inn̄ge, ke tá kwáa le nin man, ní m̄ɔɔn l̄oo ke ké bh̄ó mɔn ngóɔn̄n̄, ólu yáa í l̄taaa. M̄ɔɔn sawa yáa í w̄ii m̄ɔɔn fyáa o kanman. M̄ɔɔn fyáa yáa í w̄ii m̄ɔɔn sawa ó kanman. ⁵³ Fá ó yáa í w̄ii a dhyénje o kanman, dhyénje o yáa í w̄ii a fá o kanman. Wóobhaa o yáa í w̄ii a dhyémuso o kanman, dhyémuso o yáa í w̄ii a wóobhaa o kanman. Manmuso o yáa í w̄ii a maanmuso o kanman, maanmuso o yáa í w̄ii a manmuso o kanman.»

Ke m̄ɔɔn mansii ólu k̄ɔ o l̄

Matiyu 16.2-3

⁵⁴ Enza n̄é f̄o yaman o ye íkw̄o kó: «Ní a ké sánvin n̄ó wiit̄o o yé k̄ɔ n̄ó lɔ, áa a f̄la ko sá né káa nan. Tó aa ke cé. ⁵⁵ Ní fwéen o ke bhyáa ke bh̄ó kíinmoo fán n̄ó fe, áa f̄la kó táa ó yáa gbaan. Tó aa ke cé. ⁵⁶ Álee fyáangafo ólu! Áa sé ke lúukolo óni s̄angboo o mánfee ke bh̄ó wáati o n̄ánle. Mɔnneen le kóɔn̄ ko m̄innu k̄ela a c̄eman wáati m̄iin n̄ɔn, a té bh̄la ólu n̄ánle?»

Bhye n̄ó n̄iin ní i k̄éek̄eɔn̄ o le

Matiyu 5.25-26

⁵⁷ «Mɔnneen le kóɔn̄ kó m̄innu téenin n̄é, a té o yace myáanla a yé fe ke o ke? ⁵⁸ Ní kó ke ké íle ní m̄ɔɔn lɔ cé, ni o t̄ii o fe ke táa ní íle faanman n̄z̄o, i l̄ja ke íle ní ale cé o bhye ké a mán sé faanman n̄ólu fé yén̄n̄ bhá, ké a kénan táa í ló faanman n̄ólu bhóo, ké ólu kénan i ló swáasi ólu bhóo, ké swáasi ólu kénan í bhyaa kaso o lá. ⁵⁹ Ní f̄la i ye ngó i táa bh̄ó kaso o la ní i mán i ye yúu o bé sala.»

Áa a yóso ólu yéeman!

13 O wáati o lo, *Pilati é Galileka* lólu fáa ke i tó faanlɛebho o la Ala ye, fɔ́ ólu yée o jáanminnan faanlɛe yée óle. Mɔɔn lólu nan o lákee Enza nen. ² Enza nɛ́ fɔ́ i ye kó: «Áa i milila kó Galileka mínnuu fáa wé, kó ólu ye yúumu o tée bwó ke tɔ́nmin Galileka ólu tó ólu bé ta ó ka nán?» ³ O tée, ní fɔ́la a ye ngó. Wáa ní a mán niminsa ke a yóo ólu yéeman ke fala a ye kóyoo nǒlu la, a bé káa saya ké o pan óle mán. ⁴ Silowe sangaso óo bé mɔɔn tá ni sépin mínnu ka ke i fáa, áa i milila kó ólu tée yuumukebhaa le lé ke tɔ́nmin *Yeluzalemuka* ólu ka nán?» ⁵ O tée, Ní fɔ́la a ye ngó. Ní a mán niminsa ke a yóo ólu yéeman, a bé káa sayake o pan o le mán.»

Fígusun dhyéngbheé ó ye saanan o

⁶ O lo, Enza nɛ́ saanan míin ná i ye kó: «*Fígusun* ndée ce lo bhóo a ye *lézennvyé* o lo. Ló nǒ la, ce óo táa dhyé jiiin figisun o la, wáa a mán dhyé nzɔ́ a lá. ⁷ Oo ke mínnge, aa fɔ́ a ye bháalakedhye nɔ́ ye kó: «Né sanjin sawa lée nín, ní nánla dhyé jiiinnan fígusun míin nan, wáa né tée dhyé nzɔ́la a lá. A tée! A tó kún ndé a lá sɛen o mán.» ⁸ Wáa bháalakedhye nɔ́o fɔ́ a ye kó: «Mantii o, a tó yénɔn ján. Né yáa jáan shén ke a lamiin ke nɔ́n ké a kɔɔ. ⁹ Kédhyaa a yáa i dhyé ngé sá gbée. Ní a mán i dhyé ngé, ii a tée.» »

Enza nɛ́ muso lo lákeenyala lonwɛenlilo nǒla

¹⁰ *Lonwɛenlilo* nǒ la, Enza ndée mɔɔn ólu kalanan *séebho* nǒ kɔɔnɔn. ¹¹ Muso lo tée o ywáa ó lo, Lá-mansayoo né tée o fe kabiini sánjin tá ní sépin. A tée wée a kwó ó lókuu, a tɛ tɛ sháa í láteenan bhée. ¹² Enza nɛ́ a yé sán mínnɔn, áa a kii ké fɔ́ a ye kó: «Muso o, í wée kée nya ke bhí i ye yangalo o lo.» ¹³ Aa i bhóo lá muso ó ka. O ywáaninngée nǒ lo, a kwó óo i látee, aa a lamyaan ké Ala tando.

¹⁴ Wáa *séebho* nǒ kúndii ó mwénnɛn ke mansɔɔ Enza nɛ́ mɔɔn lákeenyala lonwɛenlilo nǒ la. Aa kóman ó tá ké fɔ́ yaman ó ye kó: «Án ngákan ké bháala ké tee wɔ́ɔn le kɔɔnɔn. Aa nan o ló nǒlu lá, ké aa álee lákeenyala. A kénan nán lonwɛenlilo nǒ la.»

¹⁵ Mantii ó a yawi kó: «Álee fyáangafo le lé! A bé kée ngéenan tɛ a ye nisi ó, wáman a ye sofeenin nǒ fwéenan ké táa i sɔ́ jí lá lonwɛenlilo nǒ la a?» ¹⁶ O san ó lo muso míin ndé Bulaaman dhyémuso o lo le a, tó Sɔ́-taannan tɛ wée a sili ní yangalo le kabiini sánjin tá ní sépin, a temangan ke muso míin nvwée lonwɛenlilo nǒ la a?» ¹⁷ Enza nɛ́ o kóman ó fɔ́ mínnge, a yúu ólu béé maloya. Yaman ó bé nisɔ́ é dhyáa Enza jén kóbheé kenin nǒlu kóɔn.»

Mutaalikoo óni búlufunnunve nǒ saanan ólu

Matiyu 13.31-33; Maki 4.30-32

¹⁸ Enza nɛ́ fɔ́ íkwɔ́ kó: «*Ala yé Mansaya* ó bhónin nɛ́ mínnɛn le lá? Né káa a lá mínnɛn le mán? ¹⁹ A bhónin nɛ́ yíi lo le kóo lá mín ndɔ́ kó *mútaali*, ce ló é o kóo o kée ndá ké a lo a ye nánkwɔ́ ó lo. Áa i fée ké bwónan ke ké yíi le. Tó sámankɔɔn ólu nan í bhó ngé a bhóo ólu la.»

Matiyu 13.33

²⁰ Enza nɛ́ fɔ́ íkwɔ́ kó: «Né káa *Ala yé Mansaya* ó lá mínnɛn le mán? ²¹ Aa lée óyoo muso lo wée sée tá ké a ke fálininmuu bhɔɔ tálanje yaceya la, sée fítiin nǒo fálininnɛe ó funnun.»

Kóyoongebhaa ólu táa lo Eliyanan lo

Matiyu 7.13-14,21-23

²² Enza ndáatɔ́ ó *Yeluzalemu*, a tée sóba óni sód-hyenin nǒlu lɔ́tinminan, ké aa mɔɔn ólu kalanan.

²³ Mɔɔn lo é a manpaanke kó: «Mantii ó, mɔɔn shéeman ndáa kisi a?»

Mantii ó a yawi kó: ²⁴ «Aa i lója ké ló lafitiin nǒ fe, ke mansɔɔ ni fɔ́la a ye ngó mɔɔn shéeman yáa nánjin a mán ké ló, wáa i táa sé.

²⁵ Ní bhóndii ó ké i wíi ké la ó sɔ́ sán mínnɔn ké a tó kéenman, a yáa lámyaan ke la ó mángbasi ké fɔ́ kó: «Mantii ó, lá ó láka án jén.» A yáa a yawi kó: «Mán á bhólaa ó ló.»

²⁶ O wáati ó lo, á yáa fɔ́ a ye kó: «Án nɔ́wéen lómin ké ní íle, i wée án ngála án nen só ó yaman ywáa ólu lo.»

²⁷ Mantii ó yáa fɔ́ a ye íkwɔ́ kó: «Mán a bhólaa ó ló, álee kóyoongebhaa ólu áa bhí ndɔ́ fé.»

²⁸ O ywáa ó lo, ní a ké Bulaaman, ní *Shaaka*, óni *Yangubha* óni céla ólu bé yé *Ala yé Mansaya* ó lo wáati mínnɔn, ke mansɔɔ álee tónin nɛ́ kéenman, o wáati o lo, a yáa kási ké, ke a bhóo ó kin. ²⁹ Mɔɔn lólu yáa nan ke bhí kóɔn nǒ ló, óni teebe nǒ ló, óni kiiinmoo o fé, óni nwaanmoo fán nǒ fé. I yáa í síi lómin ó man Ala yé Mansaya ó lo.

³⁰ O lo, mɔɔn mín núu kwóshaafe, ólu yáa ké jɛn-mɔɔn ólu le, tó mín núu jɛn-mɔɔn ólu le, ólu yáa ké kwóshaafe bháa ólu le.»

Enza nɛ́ Yeluzalemu kó fɔ́la

Matiyu 23.37-39

³¹ O wáati ó ló, *Falizen* nǒluu í mangbaa Enza nan ké fɔ́ a ye kó: «Táa ywáa gbée lo ya nǒ bhyáa, ke mansɔɔ *Elodi* é fé ke i fáa.»

³² Enza nɛ́ i yawi kó: «Aa táa fɔ́ o kóngowuu ó ye kó: Néé Lámansa ólu gbénan ke bhí mɔɔn ólu fé, ké yaangalotɔ́ ólu kée nya bí óni síin, óni a tee sawapɔɔnlo nǒ, né yáa wée jén bháala ó la. ³³ Wáa dhyaalagboya lée

I A koo waa ló le o yóo fwée koo.

né taa o lé ní jén sháa ó ka bí, síin óni siinngenen, ke mansɔɔ céla ó kákan ké saya ké *Yeluzalemu* le.

³⁴ E, Yeluzalemu, Yeluzalemu, íle mín jé Ala ye céla ólu fáala óni Ala ye mɔɔn bhyáashaanin jólu bwónan káwa la, síjan yée léé nín ní fé ke a ládhye óyoo shishe óo a dhyé jólu ladhyela a káwa ó kɔɔ ján mín mán, Wáa a mán sɔn! ³⁵ Oo lo mínngé, a ye bhó jò lɔkoo jáan tó. Ní fɔla a ye ngó: a taa jé bhée fɔ ló mínnan a káa fɔ kó: Mɔɔn mín jé nánla Mantii ó tɔɔla, tando é ó ye.»

Enza jé yaangalotɔ lo lákɛnya lonwɛenlilo ó la í kwó

14 *Lonwɛenlilo* nɔ la, Enza jé taa *Falizen* jólu ye kundii ó lo ye lú ó mán ké lóminke. Mɔɔn mínnu tée yé, ólu tée a lakɔɔsila. ² Ce ló tée Enza jánkɔɔ, fúunnvu yangolo lé tée o lá. ³ Enza jé kóman ó tá ke seliya kaamɔɔndhɛ ólu ní Falizen jólu mánjaanke kó: «A láanin jé ke yaangalotɔ ó lákɛnya lonwɛenlilo jò la á, wáman a laanin ndé?»

⁴ Wáa i mán a yawi. O wáati ó lo, Enza í bhóo túu yaangalotɔ ó la ke a lákɛnya. O kwó, ce mín ndé-mannngenen Enza jé fɔ ó ye kó: «Íi sé ke taa.» ⁵ O kwó Enza jé fɔ i ye kó: «Yéetií é a céman ní a dhyénje, wáman a ye nisi o ké i bé kɔɔ jò kɔɔnnɔn lonwɛenlilo jò la, a taa i lateeya ke taa ó lábho jónan?»

⁶ I man sé ke ó jaankeli ó yawi.

Yéelɔbwɔjanbhaa ólu yáa i manyii

⁷ Enza jé yé mínngé óo i wɛɛ mɔɔn mínnu kii kénan lóminkelaa ó lo, ko óluu siilaabhɛe ólu lɔɔnɔmɔɔn nan. Áa saanan miin nvó i ye kó: ⁸ «Ní mɔɔn lo ké i kii fúusiilaa lo lómin o mán, í kénan í síi siilaabhɛe ó lo. Kédhyaa, mɔɔn kiinin jólu céman, i wɛɛ mɔɔn gbée kii íi mín nvísayala íle lé. ⁹ Mɔɔn mín jé a fyáa ó bé kii, ní ó kénan fɔ i ye kó íi i wii ké siilaa o dí ó tíi ó mán, o lo, íle yáa wii ní mal-oya lé, ké taa í síi bé kwóman. ¹⁰ Wáa ní i ké i kii, taa i síi siilaa lo ló bé kwóman, mɔɔn mín jwɛɛn i kii ní ó kénan wáati mínɔɔn, o waa a fɔ i ye kó: «Ndwáanva, nan i síi jén!» O wáati ó lo, i yáa kunnanwee nɔɔ i lóminke jónan jólu céman. ¹¹ Tinpan in né, ní mɔɔn óo mɔɔn ké a yée lóbwɔjan, ó tíi o yáa i mányii shɔɔ; wáa ní mɔɔn óo mɔɔn ké a yée mányii, Ala yáa ó tíi ó bwójan.»

¹² Ce mín ndé wɛɛ Enza ngii lómin ó mán, áa fɔ o ye kó: «Ní i ké sunmanmba lóbhɛe mɔɔn ólu ye, i kénan i téece ólu, wáman i bhádhye jólu, wáman kabhyaa jólu, wáman i síiɔɔn nanfootii ólu kii. Ke mansɔɔ íi sé ké i kii lómin mán ke i yé yúu ó saa. ¹³ Wáa, ní i fe ke sunman dí mɔɔn ólu mán, ii faannda jólu óni séngɛe jólu óni nanmaannin jólu óni fyóondɔ ólu kii. ¹⁴ Ní i ke o ké, i yáa lwáau sɔɔ, ke mansɔɔ i taa sé ke i ye yúu ó saa, Wáa Ala yáa í saa o dí síin mɔɔn téenin jólu kúun- no jò lá.»

Saanan miin lá lómin ó ka

Matiyu 22.1-10

¹⁵ Mɔɔn mínnu tée ní ale lómin ké o lá, olu o kóman ó myén mínngé, o kée jé Enza mánjaanke kó: «Mɔɔn mínnu káa lóminke *Ala yé mansaya* ó lo, nisɔɔhyaa é ólu yé!»

¹⁶ Enza jé a yawi kó: «Ló nɔ lá ce ló tée sunmanmba lóbhɛe ké mɔɔn shéeman ngii. ¹⁷ Lóminke wáati óo sé mínngé, aa a ye bháalakedhye jò bhyáashaa ké taa mɔɔn kiinin jólu kii kó: «Aa nan sísan, sunman jò bé wɛɛ í lóbhɛe.» ¹⁸ Wáa lómin kó óo fɔ mɔɔn mínnu ye ólu béɛ yafaman déli kée ngée. Mɔɔn jónan óo fɔ bháalakedhye jò ye kó: «Né wɛɛ seen ló sá, né kée tée o mánfɛɛ. Ní i délila, taa fɔ a ye kó aa yafa né mán.»

¹⁹ Lógbɛɛ é fɔ a ye kó: «Né wɛɛ seenkenisi tá nzá, ní táala bháala kéla ólu la ke í mánfɛɛ. Ní i délila, taa fɔ a ye kó aa yafa né mán.» ²⁰ Lógbɛɛ é fɔ a ye kó: «Né wɛɛ muso fúu ke kwáalenin, o lé kóɔn né taa sé ké taa.»

²¹ Bháalakedhye jò i kwóɛɛ ke taa o bé jánfɔ a kundii ó ye. A kundii ó mwénnen ke fɔ a ye kó: «Í lateeya ke taa só ó yaman ywáa ólu lo, óni sháaba ólu la, ké faannda jólu ní nanmaannin jólu ní fyóondɔ ólu ní sengɛe jólu kii kénan ní íle yánun.» ²² Bháalakedhye jò fɔ a ye kó: Mantii ó, «Íi mín nvó né wɛɛ ó ke, wáa bhó jò mán fá bhá.» ²³ Bháalakedhye jò kundii ó fɔ a ye kó: «Bhó ké taa sháafɛɛ jólu lá óni só ó láfe tóo ólu la, i ké mɔɔn mínnu sɔɔ yé, ii kó bé ke ké ii nan, sáan jén bhó jò yáa fá. ²⁴ Ní fɔla a ye ngó mɔɔn mínnu téeɛ kii jónan, ó lo taa né yé lómin ó lo kɔɔ.»

Enza jén kaamɔɔndhɛ jò kákan ke kó mínnu ke

Matiyu 10.37-38

²⁵ Yaman ó táatɔ ó ní Enza né. Enza jé i ján yéeman i lo, tó ke fɔ i ye kó: ²⁶ «Ní mɔɔn óo mɔɔn kénan né mán, ní a lóbhɛnin ndé ke i bá a fá lo, óni a wóobhaa lo, óni a muso, óni a dhyé jólu, óni a bhádhyemannje ólu, óni a bhádhyemusoman jólu, óni a gbú ní o lo, o tíi ó tée sé ke ké né ye *kaamɔɔndhɛ* né. ²⁷ Ní mɔɔn mín mán a ye *gbáanji* ó tá ke bhyáa né kwó, o tíi ó tée sé ke ké né ye kaamɔɔndhɛ né.

²⁸ A céman ní mɔɔn lo é fe ke sangaso já nɔ, a yáa i síi ó tún ke a lɔsaa ó yacesii ke a mánfɛɛ ní a ye wɛɛ ó yáa sé ke ó bháala ó lábha. ²⁹ Ní ó tée, ní a ke ó sangaso ó zúsii, ní a man sé ké a lábha, mɔɔn mínnu káa ó yé, ólu yáa yée bhó a lo, ³⁰ ké fɔ kó: «Ce miin jwɛɛn bhó nɔ ó lámayaan, wáa a man sé ke a lábha.»

³¹ Ní mansace lo ke i wii kó a kée tée ke bé mansace gbée ka, aa í síila lé ótun ké í míli ké mánfɛɛ ní a yáa sé ce wáa mwaa (20.000) jò kelɛla ní a ye ce wáa tá (10.000) jò lé. ³² Ní a ké taa yé kó a tée sé, aa yáa céla bhyáa ké taa jín a fe kó ii kee o lábhyaa ké ii ywáaja

nanfoo ó kunnan. Faan té né lɔ ké sɛɛn kɛ. Kɛ délilɪ kɛ, ó yáa ké maloya le né bhóo. ⁴ Né káa mínngɛ ní o lɔ, ní a kɛ né gbé kɛ bhó bháala míin ngunnan, ké mɔɔn lólu a né labhye i bhóo lúman.»

⁵ O lɔ, a kunndiice o ye yúu tée mɔɔn óo mɔɔn lá, aa ólu bé kii kée ngée. Míin nan jónan, aa ó mánɲaanke kó: «Né kunndiice ó yé yúu mín ɲé í la, yée lée o le?»

⁶ Óo fɔ kó: «Túu gbóngbo ngenmen.» Áa fɔ o ye kó: «I ye yúu ta séwe ó mánfɛɛ nín, i sii kɛ túu gbóngbo bíloolu séwe jónan.» ⁷ O kwó, aa fɔ lógbɛɛ ye kó: «Ile wé, yée lée ile tá o le?» Oo fɔ kó: «Béle^I bhɔɔ kenmen.» Áa fɔ o ye kó: «I ye yúu ta séwe ó mánfɛɛ nín, i sii kɛ bhɔɔ bíseɲin nzéwe.»

⁸ A kunndiice óo o kóman ó myén aa nanfoo kunnan-siibhaa kóyoongeɲhaa ó tando a ye gée ɲó kóɔn. Kɛ mansɔɔ dínɲan mɔɔn ólu á ɔɔn myaan séɲan ó lɔ kɛ tɪnmin Ala dhyé ɲólu ka mínnuu kéeɲɲan ó lɔ.»

Nanfoo ó myáanseɲan ó

⁹ Enza ngo: «Ní fɔla a ye ngó aa a táamanɲɔɔn ólu ɲíinnan dínɲan nanfooyoo ɲó le céman kɛ mɔɔn ólu dhyeman, kɛ twáanva ɲiin ó lé, ní a kéwee wáati mínɔn, ké ólu a sé kɛ a labhye eliyanan ó ló. ¹⁰ Mɔɔn mín nge kɛ mɔɔn téenin né kófitiinín ɲó ló, oo mɔɔn téenin né lé kóba ó ló ikwɔ. Wáa ní mɔɔn mín nge kɛ mɔɔn téemɛɛ le kófitiinín ɲó ló, oo mɔɔn téemɛɛ le lé kóba ó ló ikwɔ. ¹¹ Ni álee mán ké mɔɔnbhɛɛ lé dínɲan nanfooyoo nɔɔnnin ngó o lɔ, ye né káa lá álee la kɛ a ye nanfoobhɛɛ o kéeɲa álee mán? ¹² Ni álee mán ké mɔɔn téenin né mɔɔn ólu ta wée ó tá sháafe, míin nan kɛ álee gbúlu tá o le yéetii káa ó di a mán?»

¹³ Mɔɔn sí tɛ sé kɛ bháalake kunndii fyáa ye, kɛ mansɔɔ kée ɲáan gbóya a ye a tɔ kée ɲó yáa dhyáa a ye, wáman a yáa í gbénnen kée ɲó mán kɛ í mán bhó a tɔ kée ɲó la. A té sé kɛ bháalake Ala ye, tó kɛ bháalake nanfoo ó ye ikwɔ.»

Enza ɲén ládhyeli lólu

Matiyu 11.12-13; 5.31-32; Maki 10.11-12

¹⁴ Falizen ɲólu ó kóman ólu myén mínngɛ, i tée yéekɛla Enza mán, kɛ mansɔɔ nanfoo ó ko tée dí í ye.

¹⁵ Wáa Enza ɲé fɔ i ye kó: «Áa a yée kéla mɔɔnteenin nu lé mɔɔn ólu ɲanla, wáa Ala á yósokun ɲó lɔ, kɛ mansɔɔ Adamandhye ɲólu fé mín yacela fémba lé, óo fé nɔɔnnin né le Ala ɲánla.

¹⁶ Enza ngó: Ké tá Musa ye seliya, óni céla ólu ye kitabu ó kóman ó man, fɔ kénan sé Yaya Bátizelikebhaa ye wáati ó mán. Kɛ tá o mán, Ala yé Mansaya sanmankanmɛɛ óo í lásela. Óni bé é fɛ ké i lója kɛ ló o mansaya ó lɔ.

¹⁷ Sàngboo óni lúukolo ó yáa tɪnmin, wáa seliya ó seweli kóo fitiinín ɲó kée ndáa bé.

I Béle ó lée kéla faanimuu ó lé.

¹⁸ Cɛ óo cɛ ké í bá a muso lɔ tó ké muso gbée tá o tii ó ɔɔnmɔɔnya le kéla wé. Ní cɛ óo cɛ kɛ muso fúusanin ɲó fúu kɛ, o tii ó ɔɔnmɔɔnya le kéla wé.»

Nanfootii óni Lazali ye ko ó

¹⁹ «Nanfootii lɔ tée yé, a tée i féndiyya faani le lónan ké faanman nómi kɛ ké i ɲáanli ló ɲóo ló. ²⁰ Faannda ɲó tée yé a tó kó Lazali. A fási ó ywáa bé tée we kɛ lá le. A tée í la lá nanfootii ó ye bhónaa ó lé lá. ²¹ Lómin múumuu mínnu tée bɛnan nanfootii ó ye tabeli ó kɔɔ, a téeɲé ké ólu kɔɔ, wáa a tɛ tɛ ó sɔɔla ké ó kɔɔ. Ó kwó, wúu ólu tée nánla kɛ a ye lá ólu mánɔn.

²² Faannda ɲóo sayake, malɛɛka ólu a tá kɛ táa siilaa di a mán Bulaaman tóɲɛ. Nanfootii óo sayake, ii a sú ló. ²³ Nanfootii ó tée tóɲɛ ó ló yaananman ó ló, aa i ɲánla yée kɛ Bulaaman yé ywáaja nɔn ké Lazali é a tóɲɛ. ²⁴ O wáati ó lɔ, nanfootii ó gbáa kɛ fɔ ko: «Nvá Bulaaman, hínnɛn né la. A fɔ Lazali ye kó aa táa a bhóokweennin ɲó sú jí ó lɔ kénan né kan ɲó láɲiin, kɛ mansɔɔ né tóɲɛyanin ɲé kóyoonge tá ó kɔɔnɔn.»

²⁵ Wáa Bulaaman é fɔ a ye kó: «Nyé, i gbú á lɔ ɲóo i tée dínɲan lɔ mínngɛ, fémeɛ shéeman ndée i bhóo, ké Lazali é sɛɛ ó ló. Sísan, Lazali é héle o lɔ, ílee sɛɛ ó ló.

²⁶ Yáanin o tɛ, jáanbelebeleba é án né ní álee cɛ. O lɔ, ni mɔɔn mín ɲé fé kɛ bhó yánun kɛ táa a fé yé, o kénan sé kɛ táa, óni ké mɔɔn ló kénan sé kɛ bhó álee fé yé kénan an née fé ya.» ²⁷ Nanfootii óo fɔ kó: «O sán ó lɔ, nvá, ní i délila, Lazali bhyáashaa kɛ táa né ye lúman-mɔɔn ólu fé yé, ²⁸ kɛ mansɔɔ bhádhye nóo é né fé yé. A tó ké Lazali á táa ólu lasowi, ké ólu kénan nan ó tóɲɛ ywáa míin nɔn.»

²⁹ Bulaaman é a yawi kó: «Musa ye seliya óni céla ólu ye séwe ólu é i bhóo, ii ólu kóɔnɔn kóman ó lómyɛn.»

³⁰ Nanfootii ó kó: «ɔn-ɔn, o táa bhye nvá Bulaaman, wáa ní mɔɔn sayakenin nɔ kɛ kúun kɛ táa kóman i fé, i yáa díminsa i yé kóyoo ɲólu la.» ³¹ Bulaaman é wée kɛ fɔ a ye kó: «Ní i mán Musa ye seliya óni céla ólu ye séwe ólu kóɔnɔn kóman o lómyɛn, yáanin mɔɔn sayakenin nɔ kɛ kúun kɛ táa kóman i ye, i táa lá o la.» »

Yafali ó kúnɔnɔn cáan ó

Matiyu 18.6-7,21-22; Maki 9.42

17 Enza ɲé fɔ a ye kaamɔɔndhye ɲólu ye kó: «Dhyaalagboya lée a le lólu yáa kɛ sɔɔbu le ké mɔɔn ólu kúnɔnɔn cáan, wáa mɔɔn mín ngáa kɛ o sɔɔbu óle, kunnangboya é ó tii ó ye. ² Ní mɔɔn lɔ kɛ kɛ sɔɔbu le ké dhyémuu míin ngée ngúnɔnɔn cáan ké a láfii, mín ɲán físa o tii ó mán o lée kɛ káwaguun mbelebeleba lɔ gúun a kannan kɛ a lafii kɔɔji ó lɔ. ³ Áa a yéekɔɔsi o kó ólu mán.

Ní i bhádhye ɲó lɔ ké i yáace tá, ii a kii ké a ye fii ó yáa a lá. Ní a kɛ díminsa, yafa a mán. ⁴ Ní a kɛ i yáace tá síɲan wóonvyaa ké tée kée ɲó kɔɔnɔn, ní a ké i kwóɛɛ

i mán a síjan wóonvyaá ó bé ló kó íi yafa a mán, kó ale wée díminsá, íi yafa a mán.»

Enza ñen kaamwɔndhye n̄ólu ye lánanya ó

Matiyu 17.20

⁵ Enza ñen *céladhye* n̄ólu fɔ a ye kó: «Mantii ó, ló fala án ñe lánanya ó ka.»

⁶ Mantii ó fɔ i ye kó: «Ní a ye lánanya ó bwónan ó téeke óyoo *mútaalikoo* o, a tēenan sé f̄la yíiba míin ñen kó aa bwó ke bhó ya ké táa í gbáan kwɔji ó ló. A tēnan s̄n ó mán.

⁷ Ní bháalakedhye ngé ke a ló bhóo, ní áa séen kéla í ye, wáman ní aa i ye bhyáa n̄ólu kunnansiila, ní a ké i kwósee ke bhó seen mán wáati mínn̄n, a yáa fɔ a ye kó aa í lateeya kénan lóminke! ⁸ Ɔn-Ɔn. A káa fɔ ó bháalakedhye n̄ó ye le kó: Aa í lóbhye kénan a ye súnman n̄ó dí a mán. Ní ale kéwée lóminke ó la wáati mínn̄n, o kwó bháalakedhye n̄óo tó lómin kéla ke mínn̄n ke. ⁹ Bháalakedhye n̄ó kunndii ó yáa a t̄ɔɔwaaan fɔ a ye bháala kénin n̄ó kóson an? Mán lá o la. ¹⁰ O ñán ó mán, álee lu, bháala mín ñwéen kéefa álee mán ní a kéwée ó kéla, aa fɔ kó: Án néelu án ni bháalakedhye née lú le cé. Án ngákan ke mín ngé án ñwéen ó lé ke.»

Enza ñé kwaantɔ tá náksenya la

¹¹ Enza ndée táala *Yeluzalemu*, aa *Samali* mala óni *Galile* mala ó lótinmin. ¹² A ló ndó ó só ó kwɔnn̄n, kwáantɔ tá ñé nan a lóbhye. Íi í ló ywáaja n̄n ké ce d̄ɔnn̄n ndó ile ní Enza ñé. ¹³ Íi gbáa ke fɔ kó: «Kaamwɔndhye *Enza*, hínn̄n án nan.»

¹⁴ Enza ñé i yé mínn̄ge, aa fɔ i yé kó: Áa táa a yée yáa *faanlɛɛpansebhaa* ólu la. Ké i tó táala sháa ó ka, í bée kéenya. ¹⁵ I céman Kée ñé yé mínn̄ge óo a wée kéenya, oo i kwósee ke táa Enza nzaala, ké áa Ala tandola ni kannanyeenin ne. ¹⁶ Aa sé Enza nd̄ɔf̄e mínn̄ge, aa i kúnmeen n̄k̄ee a keennan ke i ñán ó bíin lúuman ké bálíka bhó a ye, o ce ó tée Samalika lé le. ¹⁷ Enza ñé fɔ a ye kó: «Mwɔnn̄n tá n̄ó bé mán kéenya a? A tó kwɔnn̄ndó n̄ólu mín? ¹⁸ Mwɔnn̄n sí máns̄k̄ ke i kwósee kénan bálíka bhó Ala ye f̄ lónann̄je míin ngée ñán!» ¹⁹ O kwó, aa fɔ ce ó ye kó: «Í wíi íi táa, i wée kisi í ye lánanya ó bhaaka ló.»

Mwɔnn̄n Dhyénje ó kwósee ko ó

Matiyu 24.23-28,37-41

²⁰ *Falizen* n̄ólu Enza mán̄naanke kó *Ala yé Mansaya* ó káa nan wáati mínn̄een lé ló. Aa i yawi kó: «O táa ke óyoo mwɔnn̄n ólu i tá ó yéla ñán mín mán. ²¹ A táa fɔ kó: «Aa ya» wáman: «Aa yéenn̄n.» Ke mans̄k̄ Ala yé Mansaya óo a céman ke bhá.»

²² O kwó, aa fɔ *kaamwɔndhye* n̄ólu ye kó: «Ló nó yáa sé, *Mwɔnn̄n Dhyénje* ó yéll̄k̄ yáa ké a lá tée kée mán, wáa a táa a yé.

²³ I yáa fɔ a ye kó: «A mánf̄ee, aa ya,» wáman: «Aa yéenn̄n.» A kénan táa, a kénan bwée, ²⁴ ké mans̄k̄ sá n̄óo í bhóo lábhola sáangboo ó kún ndó o la ñan mín mán, ke táa sé a kún ndó ó mán ñan mín mán, mwɔnn̄n Dhyénje ó káa nan o ñan ó lé mán. ²⁵ Wáa sannin o ló n̄ó á sé, dhyáalagboya lée ké mwɔnn̄n Dhyénje ó á t̄l̄ɔya kóyoonge óni ké bímwɔnn̄n ólu á í bá a ló.

²⁶ Kó míin ke *Nuwo* ye tée ó ló, o ñn̄n né káa ké mwɔnn̄n Dhyénje ó nan wáati ó ló. ²⁷ Mwɔnn̄n ólu tée lómin kéla, i tée mínn̄n kéla, ce ólu ní muso ólu tée fúu kéla, fɔ kénan sé Nuwo ló n̄ó mán kúunmba ó k̄ɔnn̄n. Tó sámba óo nan ke i bé látuun. ²⁸ A káa ke o ñan kée n̄ó le mán óo *L̄ɔti* ta wáati o. Mwɔnn̄n ólu tée lómin kéla, ke mínn̄n kéla, i tēe sannin kéla, ke fée ké, ke seen ké, ké bhó n̄ólu ló. ²⁹ Wáa *L̄ɔti* é bhó *Sod̄mu* só ó kwɔnn̄n ló mínn̄n, Ala é tá óni f̄l̄k̄ ó bhó sáangboo ó ló ke mwɔnn̄n ólu bé hálaki. ³⁰ A káa ke céne mwɔnn̄n Dhyénje o kwósee ló n̄ó la.

³¹ O ló n̄ó la, Mwɔnn̄n mín nge ke bhó n̄ó kún̄n̄n, ké a bhóofe n̄ólu bhó n̄ó kwɔnn̄n, o tii ó kénan i yii ke a bhóofe n̄ólu tá. Ni mwɔnn̄n mín nge ke seen mán, o tii ó kénan i kwósee a bhóo lúman. ³² Kó míin ké *L̄ɔti* muso la, aa í mili ó mán. ³³ Mwɔnn̄n míin fe ké a ní ó látaan, o tii ó yáa kwɔnn̄n a ní ó ló. Wáa ní mwɔnn̄n mínn̄ge kwɔnn̄n a ní ó ló, o tii ó yáa a ní ó s̄ɔ. ³⁴ Ní f̄la a ye ngó, o s̄ú ó ló, mwɔnn̄n fyáa yáa ké láfe ngée n̄ó ka, kée ñáan tá ké t̄ kée n̄ó tó yé. ³⁵ Muso fyáa yáa tó koonduu ó la kée né, kée ñáan tá ké a t̄ kée n̄ó tó yé. ³⁶ [Ce fyáa yáa ke seen kée ngwɔnn̄n, kée ñáan tá, ke a t̄ kée n̄ó tó yé.]»

³⁷ Kaamwɔndhye n̄ólu Enza man̄naanke kó: «Mantii ó, o káa ke ywáa mínn̄een lé ló?» Enza ñé i yawi kó: «Fénzu ké ke ywáa mínn̄n, lwaa ólu í ladhyela o ywáa ó lé ló.»

Kítiteebhaa óni finñanmuso ó ye saanan ó

18 Enza ñé saanan ló lá kaamwɔndhye n̄ólu ye, ke yáa i la kó i kákan né ke Ala déli wáati bé, ko í kénan i gb̄k̄ n̄n fáa. ² Aa f̄ ko: «Kítiteebhaa ló tée só ló la. O kítiteebhaa ó tē te sháannan Ala ñen, a tē te mwɔnn̄n sí bwónanla. ³ O só kée n̄ó kwɔnn̄n, finñanmuso ló tée ye o tée táala a saala ké fɔ a ye kó: Aa a dhyeman ke a ye kiti ó tēe ale ní a kéek̄ɔnn̄n ó ce. ⁴ Muso óo myén o ló. Kítiteebhaa o tē te fe ke s̄n̄. Wáa aa sé wáati ló mán, aa fɔ a yée kwɔnn̄n kó: «Yáanin né mán ke sháannan Ala ñen óni né tē mwɔnn̄n sí bwónanla. ⁵ Né yáa finñanmuso míin dhyeman ke a yé kó ó ñanbh̄k̄ a ye, ke mans̄k̄ áa ne séela k̄étimin, ní ó tē, a yáa nan né ní ó t̄l̄k̄ wáati bé.» »

⁶ O ló, Mantii ó fɔ kó: «Aa kítiteebhaa téem̄e míin ñen kóman ó lómyen. ⁷ Sísan, Ala wée mwɔnn̄n mínn̄n lónn̄n ké ke a tá le, tó ólu dhyemanli ñínn̄n a fe s̄ú ni tée, a yáa myén ké ólu dhyeman ñán? ⁸ Ní f̄la a ye ngó a yáa i yé ko ó ñanbh̄k̄ jónan. Wáa *Mwɔnn̄n Dhyénje* ó

káa í kwósee wáati mínnon, a yáa nan lánanya sóo lúukolo ó ka nán?»

Falizen nò ni nísóonmyaanbhaa ó ye saanan ó

⁹ Mòon mínnu tée i yée yacesiila mòonnteenin nu le, tó í té te mòon tó ólu yacesiila, Enza nje saanan gbée la ólu ye kó: ¹⁰ «Ló nó la, ce fyáa é táa Ala bhatobhomba ó kóonon ké Ala déli. Kée ndée Falizen né, a tó kée nò tée nísóonmyaanbhaa lé le.

¹¹ Falizen nò í wii ke i lo, ké i sée a yée kóonon kó: Aa Ala, née bálika bhóla i ye ke mansoo ne té óyoo mòon tó ólu, mínnu sojan kéla, óni téemeyako ólu kéla, óni tóonmòonnyaa ó, né té óyoo nísóonmyaanbhaa miin nin.

¹² Née sún nónan lówooce ó kóonon síjan fyáa ke. Ní fé nò fé nzóla, ní o bé yáa bhóla.

¹³ Nísóonmyaanbhaa ó lónin ndée a kwóman ywáaja nón. A mán sún ke á jan o lówii sáman, wáa a tée a sísi ó mángbasigbasila nilafin nò kóonon, ke fò kó: «Ée Ala, hínnen né la, née yuumuto lé le.» ¹⁴ Enza nje fò kó: «A tó ké ní fò a ye ngó Ala é nísóonmyaanbhaa ó yacesii mòonnteenin ne sannin aa í kwósee lúman. Wáa a mán Falizen nò yacesii mòonnteenin ne, ke mansoo mòon óo mòon ké a yée lówoon, o tíi ó yáa i manyii, wáa mòon óo mòon ké a yée mányii, Ala yáa ó tíi ó bwójan.»

Enza nje lwáau bhyáala dhyéennin ngwáa ólu fe

Matiyu 19.13-15; Maki 10.13-16

¹⁵ Mòon lólu tée nánla ni dhyéennin ngwáa ólu le Enza nzaala ké aa í bhóo túu i la. A ye kaamóondhye nòlu ó ye mínngé, íi yámanngé i mán. ¹⁶ Enza nje fò kó: «Aa dhyémuu ólu le, tó ke fò kó: «Aa dhyémuu ólu tó ye ké íi nan né mán, a kénan i lá bá. Ke mansoo mòon mínnu é óyoo dhyémuu lu, Ala yé Mansaya óo o lée lú tá le. ¹⁷ Ní fíla a ye tinjan in né ngó, Ní mòon óo mòon mán í bhóo síi Ala yé Mansaya ó kó óyoo dhyémuu ólu, o tíi ó táa ló tún.»

Enza é kómanla nanfootii ólu ye

Matiyu 19.16-30; Maki 10.17-31

¹⁸ Yawudhyaa ólu Kunndii lo é Enza mánjanke kó: «Kaamóonbheé, né kákan ke mínneen le ké ke nánmanjan wéebheé ó sóo?»

¹⁹ Enza nje fò a ye kó: Mínneen le kóonon tó íi ngiila kó kaamóonbheé? Mòon sí té mòonbheé le fò Ala kéembe. ²⁰ Íi Ala ye tó nòlu ló: *Í manngan ke tóonmòonnyaa ke, í manngan ke mòon fáa, í manngan ke sojan ke, í manngan ke fwonjan la í mòonkóonon ó la, í fá ní í wóobhaa bwójan.*

²¹ Aa Enza yawi kó: «Né wée o sháa ó látaaman Kanbiini né dhyémuu ya tó o le.»

²² Enza nje o kóman ó myén mínngé, aa fò a ye kó: «Fé ngée ne wée í jen. Táa í bhóofe nò bé fele ke a wée ó lótaandaa faannda nòlu la, o ké ke, i yáa nanfooba

sóo sá nò lo. Í kéwé o la, íi nan bhyáa né kwó.» ²³ Wáa ce óo o kóman ó myén mínngé, aa i janlasii, ke mansoo nanfoobatii lé tée ale.

²⁴ Enza nje nanfootii ó janlasiinin nje mínngé, aa fò kó: «Nanfootii ó ló nò Ala yé Mansaya ó lo, o lo an gbée óso! ²⁵ Nónneen ó ló nò kóonon nje kéela nò jáan ó fé ke tinnin nanfootii ó ló nò ka Ala yé Mansaya ó ló.»

²⁶ Enza nómyenmaa ólu fò kó: «O lo, yéne káa kisi sa?»

²⁷ Enza nje i yawi kó: «Kó mín nze ndé Adamandhye nò ye, o sé é Ala ye.»

²⁸ Piyeli é fò Enza nje kó: «Án née wéé, án nweé an ngwóke án bhóofe nò bé la tó ke bhyáa íkwó.»

²⁹ Enza nje a yawi kó: «Tó ní fò a ye tinjan in né ngó, ní mòon óo mòon ké jen ke i kwóke a ye bhó nò la, óni a muso la, óni a mándhyeman nòlu la, óni a wóobhaa ni a fa la, óni a dhyé nòlu la, Ala yé mansaya ó kóonon, ³⁰ o tíi ó yáa ó fé nò tóon shéeman nzóo dínjan miin nón. A yáa nánmanjan wéebheé ó sóo síin.»

Enza nje a saya óni a kúunngo ó fíla í kwó

Matiyu 20.17-19; Maki 10.32-34

³¹ Enza nje a ye kaamóondhye ndá ni fyáa ó kii ke fò i ye kó: «Áa mánfée, án ní táala *Yeluzalemu*. O ywáa ó lo, céla ólu té wée kóman mínnu séwé mòon *Dhyénje* ó ye kó ó lo, o yáa i lafa o nán ó mán. ³² I yáa a myaan ke a ló síya gbée olu bhóo, ólu yáa yéebho a lo, ké a néen, ké í láji bwó a ka, ³³ ké a gbasi ni gbénjen óle ké tó a fáala. Waa tée sawa a fáanin nò kwó, a yáa kúun.»

³⁴ A ye kaamóondhye nòlu mán bhó fósi nánle ó kóman ó lo. O kóman ó kó ó lóonaankenin nje tó i man, i mán bhó o kóman o nánle.

Enza nje fyóondó lo nán lákala

Matiyu 20.29-34; Maki 10.46-52

³⁵ Enza nje súnjan *Zeliko* la mínngé, oo wáati ó lo fyóonje lo síininndée sháa gbóo nvé a tée léeli ke.

³⁶ Fyóonje ó yaman ó mánngan nò myén ké í tinninman, aa mánjanankeli ké kó: «Mínneen le wée ké?»

³⁷ Íi fò a ye kó *EnzaNazaletika* lée tinninman.

³⁸ Oo ke mínngé, aa gbáa kó: «*Laula* Bhónzo Enza, manjanwan né la!»

³⁹ Mòon mínnu tée i nje, ólu yámanngé a man kó aa í lúmandhye, wáa aa lóbyaa a gbáanzéjan nò ka ke fò kó: «*Laula* Bhónzo nò, manjanwan né la!»

⁴⁰ Enza nje í lo, ke fò kó íi nán ní fyóonje óle a saala. Íi nán ale Enza nzaala mínngé, Enza nje a manjanke kó: ⁴¹ «Íi fe ké ní mínneen le ke í ye?»

Aa Enza yawi kó: «Mantii ó, ní fe ke yéli lé ke ko kwáa ke.»

⁴² Enza nje fò a ye kó: «Yéli ke. I ye lánanya ó wée i lákénya.»

⁴³ O ywáaninngée nǒ lo, aa yéli ke, aa i bhyáa Enza ngwo ké áa Ala tando o la. מִכֹּחַ ֹלִו ֹלִו יֶעֱ מִיִּנְגֵעַ, יִי אֵלָא תַּנְדֹּו יִכְוֹ.

Enza nǒ táala Zashe ye lú ó man

19 Enza nǒnin nǒ kwó *Zeliko* só ó kǒnkǒn. A téé só ó lǒtinminnan. ² Nískǒnmyaanbhaa ólu ye nǒnkǒn lo téé yé, o tǒk kó Zashe. Nanfoo shéeman ndéé a bhóo. ³ Zashe tééfe ke Enza nǒ, wáa a té te sé ke a yé yaman ó kǒskǒn, ke mansǒk a téé sún né. ⁴ Aa bwéé ke táa i yéé figisun nǒ la nǒnnzhaafe ké aa Enza nǒ, ke mansǒk Enza ngákan ke tǒnmin yé. ⁵ Enza nǒ sé o ywáa ó lo mǒnngé, aa í nǒngbaan sáman ke fǒ kó: «Zashe, i láteeya ke i yǒi jónan. Ke mansǒk né kákan ke nǒi i bhóo lúman bí.»

⁶ Zashe é i láteeya ke i yǒi jónan, ké Enza nǒbhye ni nisǒdhyaa le. ⁷ Mǒkǒn ólu ó yé mǒnngé, í béé Enza mankomankoman kó: «Ce mǒin wéé sǒn ke táa í yǒi yu-umutǒ ó fe yé.»

⁸ Wáa Zashe lǒnin nǒ tó Mantii ó nǒnkǒn ke fǒ kó: «Mantii ó, né yáa mbóofe nǒ fán ngéé ndí faannda nǒlu mán, ni ke ké ké né wéé mǒkǒn lo tǒnkǒn ke a bhóofe nǒ myáan a lá, né yáa o nǒkǒn náannin lǒkwǒséé o tǒi ó mán.»

⁹ Enza nǒ fǒ i ye kó: «Kísili ó wéé sé bhó mǒin ngǒnkǒn bí, ke mansǒk ce mǒin nǒ Bulaaman dhyé nǒ lo le lé. ¹⁰ מִכֹּחַ *Dhyénje* ó wéé nan ké mǒkǒn túunnin nǒlu nǒin ké i kǒsi.»

Mansace ó dhyénje o yé saanan ó

Matiyu 25.14-30

¹¹ Mǒkǒn mǒnnu téé Enza nǒmyennan, áa saanan lo lá i ye, ke mansǒk i téwéé súnpan *Yeluzalemu* la. Óni mǒkǒn ólu téé í mílila kó *Ala yé Mansaya* ó káa yáa o wáati ó lé lo. ¹² A kó: «Faanman nǒ dhyé ndéé táala yamaanja nǒ lo, ké ii a ke mansa lé o yamaan ó lo, ke í kwǒséé.

¹³ Sǒnnin aa táa, aa a ye bháalakedhye ndá ngii ke séennguu kée ngéé ndí i bé kée ngéé mán, ke fǒ i ye kó: Áa feeke ni o le sǒnnin ni ngwǒséé kénan. ¹⁴ Wáa a kó ó té mán ndí a ye yamaan lo mǒkǒn ólu ye. Ólu mǒkǒn bhyáa ké táa fǒ mansaceba ó ye kó: i téfe ké ce mǒin nǒn i síi i kúnnan.

¹⁵ A kenin nǒ kwó mansace le, aa í kwǒséé a ye yamaan ó lo. A téwéé wéé ó dí a ye bháalakedhye mǒnnu mán, áa ólu kǒi kénan. Kó ii mǒkǒn mǒn nǒkǒ, ii nan ó yáa.

¹⁶ Bháalakedhye nǒjónan óo nan, óo fǒ kó: «Mantii o, ii séennguu mǒn ndí né mán, né wéé ó si tá né sǒk mǒkǒn le.» ¹⁷ Kunndii ó fǒ a ye kó: «Í wéé bháalabheé ke! Íi bháalakedhyeméé lé le, í wéé ké mǒkǒn téenin ne kó fǒi-inin nǒn, né yáa í síi só tá ngunnan.» ¹⁸ Bháalakedhye nváarkǒn óo í mǒngbaa, óo fǒ kó: «Mantii o, ii séennguu mǒn ndí né mán, né wéé ó si lóo sǒk mǒkǒn le.»

¹⁹ A kunndii ó fǒ a ye kó: «Né yáa íle lǒsǒi só lóo kunnan.»

²⁰ Bháalakedhye gbéé é nan ke fǒ a kunndii ó ye kó: «Mantii ó, ii séennguu mǒn ndí né mán, né téwéé a bhyáa faani lǒlo ké a mala a mǒnfeé nin. ²¹ Né téé sháannan í nǒn ke mansǒk í ye kó ó a gbéé. I mán fé mǒn bhyáa, ii ó lé tála. I mán séen mǒn ngé, ii o sunman nǒ le téela.» ²² A kunndii óo fǒ a ye kó: «Bháalakedhye nǒo, né yáa kǒti téé í ka í gbú ye kóman ó kǒskǒn. I téé lǒ nǒo nǒn kó ó a gbéé. Mán fé mǒn bhyáa, ní óle tála. Mán séen mǒn ngé, ní o sunman nǒ le téela. ²³ Mǒnneen lé kǒskǒn i mán nǒn wéé ó ló wéelamalabhaa ólu bhóo, ké ndéé nan a mǒkǒn ó sǒk a ka.»

²⁴ O kwǒ, mǒkǒn mǒnnu téé yé, a kunndii ó fǒ ólu ye kó: Aa séennguu ó myáan a lá, ke a dí séennguu tá ndii ó mán. ²⁵ Ii fǒ a ye kó: «Mantii ó, séennguu tá nǒ ale bhóo ke bhá!» ²⁶ «Í kunndii óo fǒ kó: lǒ é mǒkǒn mǒn móo, lo yáa bhyáa o tǒi ó tá ó ka; lǒ té mǒn móo, yáanin fǒi-inin mǒin a bhóo, o yáa myáan a lá. ²⁷ Sǒsan, né yúu mǒnnu te té fe kǒni ke í ye mansace óle, aa i myaan ké-nan ní i bé le né nǒnkǒn ke í fáa né panla.» »

²⁸ Enza nǒ kóman ó fǒ kéwéé wáati mǒnkǒn, aa tǒnmin i nǒn, ii sháa ó myáan ké táa Yeluzalemu.

Enza nǒ lónan Yeluzalemu

Matiyu 21.1-11,15-17; Maki 11.1-11; Yaya 12.12-16

²⁹ Ii gbaa Betifaze ní Betani lá *Olivyetii* ó tǒkfe mǒnngé. Aa a ye *kaamkǒndhye* nǒ fyáa bhyáashaa. ³⁰ Ke fǒ i ye kó: «Só mǒin an nǒnnzhaafe nǒn, áa táa o la. A ke ló ndénmen, a yáa soféenin dhyé nǒ gúunnin nǒ. Mǒkǒn sí mán í síi o ka mbá. Áa a fwéé kénan ale. ³¹ Ní mǒkǒn lo ké a mǒnpanke kó mǒnneen la aa a fwéenan, aa ó tǒi ó yawi kó Mantii ó lé manko é a lá.»

³² Céladhye nváa óo, Enza ndéwéé fǒ i ye nǒn mǒn man, ii táa soféenin ngbee nǒ sǒk cé. ³³ Ii téé soféenin ngbee nǒ fwéenan mǒnngé, soféenin ndii ó i mǒnpanke kó: «Mǒnneen la áa soféenin ngbee nǒ fwéenan?»

³⁴ Ii a yawi kó: «Mantii ó lé manko é a lá.» ³⁵ Ii táa soféenin ngbee nǒ le *Enza nzaala*. Íi i ye faani nǒlu lá a kwǒlo, tó ke Enza náyeé a ka. ³⁶ Enza ndáa tǒ ó, mǒkǒn ólu téé i ye faani nǒlu lǒwoo lá sháa o ka.

³⁷ Ii téé wéé súnpan Yeluzalemu lá mǒnngé, ké ii Olivyetiilayii ó la, ale ní a ye kaamkǒndhye nzhéeman nǒ, i bé téé nisǒdhyaa o lo, íi lámayaan ke Ala tando í kǒnnanyeenin né a ye kǒwako kénin nǒlu bé kǒskǒn. ³⁸ Ii téé fǒla kó:

«Mansace mǒin nánla Mantii ó tǒkla, tando óo o ye.

Héle ó waa ké sǒngboo ó lo, nǒkǒ ó waa lá Ala tǒk ó ka sámanlaa ó bé lo!»

³⁹ *Falizen* nǒlu tó yaman ó céman ke fǒ Enza nǒn kó: «Kaamkǒn, a fǒ í ye kaamkǒndhye nǒlu ye kó ii i lumandhye!»

⁴⁰ Enza n̄é i yawi kó: «Ní í f̄la a ye ngó: Ní í ke í lumandhye, káwaguun n̄ólu yáa gbáange i lée n̄ón ná.»

Enza ngó Yeluzalemu káa cé

⁴¹ Enza n̄é súnpan Yeluzalemu lá mínngé, aa só ó yé mínngé, aa kásike. ⁴² A kó: «Ní ile tée a lo bí, ko i káa héle ó s̄w̄ nan mín mán. Wáa sísan o w̄e i lóonaanke i man. ⁴³ Ke mans̄w̄ Ló n̄o yáa sé, i yúu ólu yáa i lamiin ni kówi ólu lé, i yáa a lamiin ke a gbén̄en fán n̄ó bé f̄e. ⁴⁴ I yáa a ye só ó cé, ke ile ni í dhyé n̄ólu bé hálaki, i yáa bhó n̄ólu bé cé káwa ó sí taa tó n̄ónnga. Ke mans̄w̄ Ala tée f̄e ke a dhyeman wáati mín̄n̄, a mán s̄n̄ ó man.»

Enza n̄é Ala bhatobhomba ó sénn̄enyala

Matiyu 21.12-17; Maki 11.15-19; Yaya 2.13-22

⁴⁵ Enza n̄é ló Ala bhatobhomba ó k̄ón̄n̄, aa a lám̄yaan ke feekebhaa ólu gbé. ⁴⁶ Aa f̄o i ye kó: A sew̄enin n̄é kó, n̄én bhó n̄ó káa ké Ala ye séebho ne le. Wáa álee w̄e o ke so n̄ólu lóonaankelaa lé!

⁴⁷ Enza nd̄é m̄w̄n̄ ólu kalanan Ala bhatobhomba ó k̄ón̄n̄ ló n̄óo ló. *Faanl̄eɲan̄sebhaa* olu kún̄ndii óni *seliya kaam̄w̄n̄* ólu ní yaman ó n̄én̄m̄w̄n̄ ólu tée Enza nváa kó o n̄an̄niinan. ⁴⁸ Wáa i té káa ke n̄án mín man, i té mán ó lo, ke mans̄w̄ m̄w̄n̄ ólu bé tée a kómankan n̄ó lómyennan.

Yénee fáan dí Enza mán?

Matiyu 21.23-27; Maki 11.27-33

20 Ló n̄o la, Enza nd̄é m̄w̄n̄ ólu kalanan Ala bhatobhomba ó k̄ón̄n̄, óni ke sanmankan̄m̄e ó f̄o i ye. *Faanl̄eɲan̄sebhaa* olu kún̄ndii ólu ní *seliya kaam̄w̄n̄* ólu ní ceba ólu taa Enza nzaala, ² ke a man̄naanke kó: «A f̄o án n̄en, ii kó mínn̄u kéla sébhaaya mín̄n̄en lé bhaaka lo? Yéetii o sébhaaya ó dí í mán?»

³ Enza n̄é i yawi kó: «Né yáa álee mán̄naanke láfapan kée nán. Aa né yawi. ⁴ Yéetii Yaya *Bátizelikebhaa* bhyáashaa kénan m̄w̄n̄ ólu bátize, Ala bháa, bháa m̄w̄n̄ ólu?»

⁵ O ke mínngé ii taa n̄ón̄ yé, ke i miliya ólu yáa n̄ón̄nan, ii bhyé a lo ke f̄o kó: «Ní án ngé f̄o ngó Ala lée a bhyáashaa, a yáa án mán̄naanke kó: Mín̄n̄en lé kós̄n̄ á mán lá Yaya la. ⁶ Ní án ngé f̄o kó m̄w̄n̄ ólu, m̄w̄n̄ ólu yáa án bwó káwa la, ke mans̄w̄ i bé lánin n̄é a lá kó Yaya tée céla le lé.» ⁷ Íi Enza yawi kó i mán ló.

⁸ Enza n̄é i yawi kó: «Ní ó lée, míin fáan dí né mán ke kó mínn̄u ké, né taa o sébhaaya ó f̄o a ye.»

Saanan míin lá s̄eenkebhaayoo n̄ó mán

Matiyu 21.33-46; Maki 12.1-12

⁹ O kw̄s̄, Enza n̄é saanan míin ná yaman ó ye, a kó: «Ce ló lée *lézenn̄vyé* ke, tó ke ó k̄éefa bháalakedhye n̄ólu mán, ke taa táamanja nán. ¹⁰ Lézen m̄o wáati óo sé mínngé, áa a ye bháalakedhye n̄ó kée myáashaa lézenmaalakēbhaa ólu mán ké ii a tá nin n̄ó di. Wáa lézenmaalakēbhaa ólu o myáan, ke a gbasi, ke a bhóol̄koo n̄ó bhyaa ké taa. ¹¹ Lézenn̄vyetii ó bháalakedhye ngbée ce i man. Ii ó gbási ke a n̄en ke a bhóol̄koo n̄ó bhyaa ké taa. ¹² Lézenn̄vyetii ó bháalakedhye nzaw̄n̄n̄ ce i man, ii ó gbási ké a man̄diin, ké a gbé. ¹³ Oo ké mínngé lézenn̄vyetii ó f̄o kó: «Né káa mín̄n̄en le k̄é? A kó o: Né dhyén̄je mín̄ n̄an dí né ye gbútuuke, né yáa o bhyáashaa i man, ke dhyáa, i yáa ó bhópan.» ¹⁴ Wáa lézenmaalakēbhaa ólu s̄entii ó dhyén̄je ó yé mínngé, ii f̄o n̄ón̄n̄en kó: «A cén ó tábhaa ó lée nín, án ní a fáa ké cén ó á ké án ndá lé.» ¹⁵ Ii a myáan ké bh̄ó ni ale s̄een ó k̄ón̄n̄ ké a fáa.»

Enza n̄é f̄o kó: «Lézenn̄vyetii ó káa mín̄n̄en lé ké i la sá? ¹⁶ A yáa nan, ke lézenmaalakēbhaa n̄ólu fáa, tó ke lézenn̄vyé ó k̄éefa lézenmaalakēbhaa gbéelu mán!» M̄w̄n̄ ólu ó kóman ó myén̄ mínngé, ii f̄o kó: «Ala án nḡisila o mán!»

¹⁷ Enza n̄é i mán̄f̄e ke f̄o kó: «Mín̄ nzéwenin n̄é Kitabu ó k̄ón̄n̄, o k̄w̄ ó mín̄n̄en le? A kó: «*Bhón̄k̄bhaa ólu w̄e í bá tefe mín̄n̄, o lé w̄e ké tefe kúugb̄e n̄ó le.*»

¹⁸ *M̄w̄n̄ óo m̄w̄n̄ ke í bé o tefe ó ka, o tii ó koo ó yáa í l̄k̄eɲḡe; ni ó tefe ó ke bé m̄w̄n̄ min ngá, o tii ó yáa í l̄eɲh̄.»*

¹⁹ O wáati ó yé lo, *Seliya kaam̄w̄n̄* ólu ni *faanl̄eɲan̄sebhaa* olu kún̄ndii ólu t̄éfe ké Enza myáan, ke mans̄w̄ i t̄éw̄e bh̄ó a n̄an le óo Enza nd̄é saanan ó la lá ile léelu mán. Wáa i t̄é sháannan yaman o n̄en.

A láanin n̄é ké n̄is̄w̄n̄ ó sála a?

Matiyu 22.15-22; Maki 12.13-17

²⁰ Oo ke mínngé, ii lám̄yaan ké Enza nákw̄si. O lo, ii m̄w̄n̄ lólu bhyáashaa ke taa Enza nákw̄si kán n̄ó mán, í t̄é i yé kéla m̄w̄n̄teenin nú le, ké ii a myáan a gbú lákan n̄ó mán. Ké ii s̄w̄bu lo s̄w̄ ké a ló Mansace ó bhóo, óni faanman n̄ólu bhóo. ²¹ O m̄w̄n̄ ólu taa Enza man̄naanke kó: «Kaam̄w̄n̄, án ni a ló n̄óo i ye kóman ólu ní i ye kaa n̄ólu téenin n̄é, í ló nd̄é m̄w̄n̄ bh̄óla m̄w̄n̄ lo, Íi Ala sháa o le yáala an nán tin̄pan le ka. ²² Á láanin n̄é ke n̄is̄w̄n̄ ó sála mansace *Sezali* ye bháa bháanin a laanin nd̄é?»

²³ Wáa Enza n̄é bh̄ó i ye naanf̄iyya ó pánle, aa f̄o í ye kó: ²⁴ «Áa w̄eɲgbannan nḡee yáa né la.» A kó: «Yéetii yáa ní t̄w̄ é w̄e míin mán?» I kó mansace Sezali.

²⁵ Ó lo, Enza ñé fɔ i ye kó: «Fé mín ñé mansace Sezali tá le, áa o dí mansace ó mán; mín ñé Ala tá ó le, áa o dí Ala mán.»

²⁶ I man sé ke Enza myáan a yéé lákan ñó mán yaman ó ñánkɔɔ, wáa a ye yawili ó bháa i lo, i mán kóman sɔɔ ké a yawi.

Sadusi lóluu Enza mánñaankela

su ólu kúun ñó mán

Matiyu 22.23-33; Maki 12.18-27

²⁷ Sadusi ólu téé fɔla kó su ólu táa kúun. I lóluu i mángbaa Enza nan ke a mánñaanke kó: ²⁸ «Kaamɔɔɔ, Musa é mín nvó án ñen kó: *Ní ce lo ké muso tá, ke sayake ké a mán dhyé nzɔɔ muso ó la, a lóɔce kákan ké muso o fúu ké ke dhyé nzɔɔ a lá á bhádhye ñó ye.*²⁹ O ñan ó mán, bhádhymannje wóonvyaa lé téé yé. Jónan óo muso fúu ke, wáa aa sayake, a mán dhyé nzɔɔ muso o la. ³⁰ Fyáaɔɔn ó o muso ó tá, ³¹ a sawaɔɔn óo a tá. O ñan ó mán, dhyénje wóonvyaa ó bé é sayake, i sí mán dhyé nzɔɔ muso ó la. ³² Ó kwɔ, muso óo sayake. ³³ Su ólu kúun nó ñó ké sé, muso ó káa ké yéetii tá le? Ke mansɔɔ dhyénje wóonvyaa ó bé é a fúu ke.»

³⁴ Enza ñé i yawi kó: «Dínñan miin ngɔɔɔɔɔɔ, ce óni muso ó fúu kela. ³⁵ Wáa Ala wéé kítitee mɔɔɔn mǐnnu ka ke i yacesii mɔɔɔnteenin nu lé dínñan kwáa o lo, ní ólu ke kúun ke bhó saya ó lo, ce ó táa muso fúu ké, muso ó ló ndáa sii ce la; ³⁶ Ólu táa sayake bhée, ke mansɔɔ ólu káa ké lé óo malɛɛka ólu. Ala káa i yacesii a dhyé néelu le, ke mansɔɔ i yáa kúun ke bhó saya ó lo. ³⁷ Ní su ólu ke kúun. Céla Musa gbú é a yáa ke tá o tó yíitunin ñó la. Aa Mantii ó kii kó Bulaaman ye Ala o, óni *Shaaka* ye Ala o, óni *Yangubha* ye Ala o. ³⁸ O kɔɔ ó tɔɔ kó Ala té su ólu ye Ala óle, wáa ñáanman ñólu ye Ala léa a le, ke mansɔɔ Ala fe ye mɔɔɔn ólu béé ñáanman ne lé.»

³⁹ *Seliya kaamɔɔɔ* lóluu fɔ Enza ñen kó: «Kaamɔɔɔ, í wéé kóman céene.» ⁴⁰ Ke tá ó mán, i mán Enza manñaanke bhée.

Kílisi ní Laula

Matiyu 22.41-45; Maki 12.35-37

⁴¹ Enza ñé i manñaanke kó: «Án ni sé ke fɔ ñán mǐnneen lé mán kó *Kílisi* óo *Laula* bhónzɔ ne lé? ⁴² Laula gbú é fɔ Zabulu ó kitabu ó kɔɔɔɔɔɔ kó:

Mantii Ala é fɔ ñen Mantii o ye kó:

Í sii móobhɛɛ kɔɔ,

⁴³ fɔ né a í yúu ólu myaan ke i bhyáa í sé ngɔɔ.

⁴⁴ O ñán o mán, ni Laula é Kísibhaa ó kiila kó Mantii ó, Kísibhaa óo sé kéla Laula Bhónzɔ né dii?»

Enza ñé í sɛemansɔɔla a ye kaamɔɔndhye ñólu ye

Matiyu 23.1-36; Maki 12.37-40

⁴⁵ Ke yaman ó tó Enza nómyennan áa fɔ a ye *kaamɔɔndhye* ñólu ye kó: ⁴⁶ «Áa a yéekɔɔsi *seliya*

kaamɔɔɔ ólu mán, deekeba ló ñó lé a dí i ye ke í yáala, íi fe ké mɔɔɔn tɔ ólu a ké i fola yamanywaa ólu lo, óni *séebho* ñó kɔɔɔɔɔɔ, ñénnzhaafe sílaa ó léa lu a dí i ye, séebho ñólu ní lóminkelaa ólu lo. ⁴⁷ Muso mǐnnu ce wéé sayake, íi ólu bhóofe ñó bé myaanla i la; íi séé kannanja ólu kéla ké mɔɔɔn ólu a i lásaa. O le kóɔɔn, i tá kíti o yáa gbéya ke tǐnmin mɔɔɔn tɔ ólu tá ó ka!»

Finñanmuso ló é a bhóo tá ó bé bhyáa késu ó kɔɔɔɔɔɔ

Maki 12.41-44

²¹ Ke Enza ndó Ala bhatobhomba ó kɔɔɔɔɔɔ, aa i ñán lówii ke nanfootii ólu yé sɔɔɔtabhɔ ó bhyáala Ala bhatobhomba ó késu ó kɔɔɔɔɔɔ. ² Aa finñanmuso désebhaatɔ lo yé wéegbannan nvyáa bhyáala késu o kɔɔɔɔɔɔ. ³ Enza ñé fɔ o lé lo kó: «Tǐnñan in ne, ní fɔla a ye ngó finñanmuso désebhaatɔ miin ñwéen wéé mǐn myáa késu ó kɔɔɔɔɔɔ, ó a sháa a bé tá le, ⁴ ke mansɔɔ ílee lu fíitiinin né bhó i ye nanfoo ó la ke ó bhyáa késu ó kɔɔɔɔɔɔ, wáa ale ní a ye faanndanñan ó bé, mǐn ndée a bhóo ke ké lómin sɔɔɔn le, a wéé óle bé bhyáa késu ó kɔɔɔɔɔɔ.»

Enza ñé Ala bhatobhomba céko ó fɔla

Matiyu 24.1-2; Maki 13.1-2

⁵ Mɔɔɔn lólu téé kóman lá kó Ala bhatobhomba ó cáapiin, kó aa ló ni káwa céé ne le, a mánsiinin ñé ní fémeɛ léelu lá, mɔɔɔn ólu mǐn ndí Ala mán. Enza ñé fɔ i ye kó: ⁶ A ñán é bhó mǐnnan nín; «Ló nó yáa sé, bhó ñó bé yáa cé, káwa ó sí táa tó tɔɔɔn ngá.»

Dínñan lábha ñwáati ó séeya ó

Matiyu 24.3-14; Maki 13.3-12

⁷ Ii Enza mánñaanke kó: «Kaamɔɔɔ, o kó ólu káa ké wáati mǐnneen lé lo? O tɔɔɔmansii ó káa ké mǐnneen le ke yáa kó a wáati ó wéé sé?»

⁸ Enza ñé i yawi kó: «Áa a yéekɔɔsi, a kénan tó mɔɔɔn lo a a láfii. Ke mansɔɔ mɔɔɔn shéeman ñáan nan nín né tɔɔ óle, ke fɔ kó: Ile léa Kísibhaa óle, kó dínñan labha ñwáati ó wéé sé. A kénan bhyáa olu íkwɔ. ⁹ Ní a ke kéekɛkan ñólu myén, óni fǐñaanli kó ólu mánngan myén wáati mǐnnɔɔn, a kénan sháan. Ke mansɔɔ dhyaalagboya léa fɔ o kó ólu a ké, wáa o sí té dínñan labha ño le.»

¹⁰ O kwɔ, aa fɔ i ye kó: «Síya lo yáa í wii síya gbéé kanman, yamaanlo yáa í wii yamaan gbéé kanman.

¹¹ Lúukolo yaayaa ó yáa ke ywáa shéeman nɔɔn.

Fwéenyangalo ó, óni kɔɔɔn ó. Óni yeetɛeko ólu, óni tɔɔmansii lólu yáa ke sángoobo ó lo.

¹² Wáa sannin o kó ólu bé a ke, i yáa a myáan ké a gbási, i yáa a tɔɔlo. I yáa á ló *séebho* ñó kunndii ólu bhóo, i yáa a bhyáa kaso la. I yáa táa ní ále mansace ólu ñánkɔɔ, óni yamaantii ólu ñánkɔɔ né tɔɔ ó kóɔɔn.

¹³ O yáa ké sɔɔɔbu le, ké an ní ale séeya ládi. ¹⁴ Aa ló lo

a mánngan ke kóman lo lóbhye, á káa kóman mín nvó í jánkɔɔ ke a yéé dhyeman, ¹⁵ ke mansɔɔ, né gbú le káa kóman ó ló a lál, ke hákiitiya dí a mán, o sɔɔbu la a yúu ólu sí taa sé ke kóman ní ale, wáman ke a sɔɔ.

¹⁶ A wóobhaa ólu yáa a ló bhóol, óni a bhádhye njólu, mínnu mángbaanin njé a lá, óni a twáanva ólu, ólu yáa a shéeman nó a yúu ólu bhóo ké a lólu fáa. ¹⁷ Mɔɔn ólu bé yáa a yúuya né tɔɔ ó kóɔn. ¹⁸ Wáa yáanin a kúnzhe ó kée kée ndáa túun. ¹⁹ Ní a ke í lója, a yáa jaanmanjan ó sɔɔ.»

Yeluzalemu hálaki ko ó

Matiyu 24.15-21; Maki 13.14-19

²⁰ «Ní a ke *Yeluzalemu* laminninnin njé kéekebaa ólu lá a yúu ólu bhóo wáati mínnɔn, aa lo kó só ó cé wáati ó wée sé. ²¹ Mɔɔn mínnu káa ké *Zude* mala ó lo, ólu á bwée ke taa tii ólu kúnɔn. Mínnu ke ké Yeluzalemu só ó kóɔnɔn, ólu á bwée ke bhó. Mínnu ke ké seen mán, ólu kénan ló só ó kóɔnɔn. ²² Ke mansɔɔ o ló njó Ala ye kítitεelo njó léé wé Yeluzalemu ka, ké kóman mínnu wée séwe kitabu ó kóɔnɔn, ké o á i láfa. ²³ O ló njó la kunnangboya yáa muso kóɔnman njólu sɔɔ, óni mínnu sín ndí lá dhyé njólu mán, tɔɔlɔya ó yáa sé yamaan ó mán, ke mansɔɔ Ala ye díminsá ó yáa bé yaman ó ka. ²⁴ I yáa lólu fáa fá njó lá, i yáa a myaan ké taa ní ale síya gbée olu ye yamaan ó lo. Síya ólu yáa Yeluzalemu cé pépe fɔ wáati min njwéen dí i mán, o á i lafa.»

Mɔɔn Dhyénje ó kwóseko ó

Matiyu 24.29-31; Maki 13.24-27

²⁵ «Tɔɔmansii lólu yáa ké tee lo, óni káa óni lóodhye njólu ka, óni lúukolo ó ka. Mɔɔn ólu yáa ó yáa tee yamaan ó lo fɔ ke i kóɔnɔn bhá, kɔɔji ó mannganba ó kóɔn. ²⁶ Mɔɔn shéeman yáa sayake sháanngoyoo njó bhóo, káwako ó miliya ó kóɔn lúukolo ó ka. Ke mansɔɔ sébhaaya míin kéla sá njó lo ólu yáa mannan mannan. ²⁷ O ján o mán, án jáan *mɔɔn Dhyénje* ó nántɔ ó yé sángawa ó lo ní a ye sébhaayaba óni a ye nólɔyaba óle. ²⁸ Ní ó kó ólu ké i lámayaan wáati mínnɔn, áa í látee ké a kúnnaanwii sáman, ke mansɔɔ a ye Hólɔjanli wáati ó wée sé.»

Enza jɛn kóman ó taa tɛnmin fése fése

Matiyu 24.32-35; Maki 13.28-31

²⁹ O kwɔ, Enza njé saanan ló la i ye kó: «Aa *figisun* njó mánfεe, óni yíi o tɔ ólu bé. ³⁰ Ní a ké a yé ké aa í búu kwáa bhóla, aa bhóla a jánle kó sanmanyi o wée gbaa. ³¹ O ján kée njó mán, álee lu, ní a ke ké o kó ólu yéla kéla wáati mínnɔn, aa ló njó *Ala yé Mansaya* ó wáati ó lé wée gbaa.

³² Tó ní fɔ a ye tinjan in né ngó, án jɛn bí wáati míin mɔɔn ólu bé taa sayake, fɔ kó míinnu bé a ké ke i lafa.

³³ Sángboo óni lúukolo ó yáa tɛnmin, wáa né ye kóman ólu taa tɛnmin tún.»

Áa a yéekɔɔsi

³⁴ «Áa a yéekɔɔsi, a kénan tó lóminba ke ólu la, óni minin ó la, óni ke tó dínnan hánmínnanngo ólu jíin njó mán, ké dínnan labha nó njó kénan bháa a lo, ³⁵ ke mansɔɔ nánlo njó kaa bháa dínnan mɔɔn ólu bé lo lé, óyoo jɔ óo fé njó myaanla ján min mán. ³⁶ Aa í hákii tó a yéé lo, ké a tíinnandhyaa Ala déli ó la wáati bé, ké áa fáan sɔɔ, kóyoo mínnu é nánla ké aa sé ke bwási ó bé mán, ké aa sé ke í lo *mɔɔn Dhyénje* ó jánkɔɔ.»

³⁷ Enza ndée mɔɔn ólu kalanan Ala bhatobhomba ó kóɔnɔn tee lo. Ní sú ó tée kwó, a tée bhóla só ó kóɔnɔn ke taa sú o tɛnmin *Olivyetii* o ka. ³⁸ Sɔɔ jónan ó mán, mɔɔn bé tée táala Enza nzaala Ala bhatobhomba ó kóɔnɔn ke a lómyen.

Ii wεe yánva sii Enza nán

Matiyu 26.1-5; Maki 14.1-2; Yaya 11.45-53

22 *Búlufuunmεe ó jánlagbe*^I ó, ó mín ndó kó yɔɔn wεe *Hólɔjanli* o jánlagbe ó, ó té wée súnnan. ² *Faanlεεjansebhaa* olu kúnndii ólu ní *séliya kaamɔɔn* ólu tée jánjinnan Enza nváa o man, wáa i tée sháannan yaman ó jɛn.

Zudasi é Enza yanvala

Matiyu 26.14-16; Maki 14.10-11

³ O lo, Sɔtaannan é ló Zudasi lo, mín njé kíila i kwó kó Sikaliyɔti, Enza jɛn kaamɔɔndhye ndá ni fyáa ó lo lé tée o le. ⁴ Zudasi é taa *faanlεεjansebhaa* olu kúnndii ólu ní Ala bhatobhomba ó kunnansiibhaa ólu kúnndii ólu fé yé. A káa Enza myaan ke a ló í bhóo ján mín mán, íi kóman ke bhye ó ló. ⁵ Ó kóman óo i nisɔdhyaa. Ii bhye a lo kó í yáa wée dí a mán. ⁶ Zudasi é sɔn. Aa a lámayaan ke jánjinnan ké aa Enza nó í bhóol ké yaman ó kénan kóɔn o lo.

Hólɔjanli fėti ó lóbhye njó

Matiyu 26.17-25; Maki 14.12-21; Yaya 13.21-30

⁷ *Búlufuunmεe ó jánlagbe* ló njó lá. I kákan ke *Hólɔjanli* o jánlagbe fáanlεε saa ó fáa o ló njó lé la. ⁸ Enza njé Piyeli ni Yaya bhyáashaa ke fɔ i ye kó: «Áa taa *Hólɔjanli* o jánlagbe ó sunman njó lóbhye án jɛn.» ⁹ Ii a mánjaanke kó: «Ii fé ké án ni a lóbhye ywáa mínnεen lé ló?»

¹⁰ Enza njé i yawi kó: «Ní a ké ló só ó kóɔnɔn, a yáa bhye ce ló le ké jílaa lo é a kúnman. Áa i bhyáa o kwɔ. A kaa ló lú mín ngóɔnɔn áa ló yé. ¹¹ Áa fɔ lútii ó ye kó: Kaamɔɔn, Án ngáamɔɔn ó kó: kó Ale ní a ye *kaamɔɔnd-*

^I *Búlufuunmεe ó jánlagbe*: O *jánlagbe* o léé *Izalayelika* olu bhɔ ó yɔɔn ó lo o ko bhyaa lá i kóɔnɔn. *Í jánngban kóyoo njó man íi búlufuunmεe ó lo njó lé lo. Íi ó jánlagbe* o kíila i kwó ko *Hólɔjanli* o jánlagbe ó.

hye n̄olu káa Hól̄n̄anli o n̄anlagbe ó l̄min ó ke bhó mín nḡó̄n̄n̄n̄, kó o bhó n̄óo mín? ¹² A yáa bhóm̄ba l̄o yáa a l̄a sangaso ó ka. Án manko káa sé fé mín̄nu mán, o bé é a kó̄n̄n̄n̄. Aa n̄anlagbe ó súnman n̄ó l̄óbhye o kó̄n̄n̄n̄.»

¹³ Piyeli ni Yaya é t̄aa, Enza n̄é f̄o n̄án mín mán ii t̄aa kó ó bé s̄w̄ó ó n̄án o le mán. Ii Hól̄n̄anli o n̄anlagbe ó súnman n̄ó l̄óbhye yén̄n̄.

Mantii ó ye tabeli ó

Matiyu 26.26-30; Maki 14.22-26

¹⁴ L̄óminke wáati óo sé mín̄nge, Enza ní a ye *celadhye* ndá ni fyáa óo í s̄ii súnman n̄ó mán. ¹⁵ Aa f̄o i ye kó: «Né t̄éé fé céene ké *Hól̄n̄anli* o n̄anlagbe ó l̄min ó ké ní ale sannin ní t̄ól̄, ¹⁶ ke mans̄w̄ó ní f̄la a ye ngó né t̄aa Hól̄n̄anli ó n̄anlagbe ó l̄min o gbéé ké ní ale bhéé f̄o o a í lafa *Ala yé Mansaya ó l̄o*.» ¹⁷ O wáati ó l̄o, aa lézen jífyé ó tá ke bálika bh̄ó Ala ye ke f̄o kó: «Aa a myáan ke a l̄ótaa a ce, ¹⁸ ke mans̄w̄ó ní f̄la a ye ngó: Ne t̄aa *lézen̄n̄ji* min méé f̄o Ala yé Mansaya ó kénan.»

¹⁹ O kw̄ó, Enza n̄é búlu ó tá, ke Ala bálika bh̄ó, ke a t̄éé t̄éé, ke o di í mán, tó ke f̄o i ye kó: «Nv̄ásisoó ó lée nín [Mín n̄w̄éen dí álee kó̄n̄n̄. Áa ó ké ke í míli né mán.]]

²⁰ L̄ómin ó kenin n̄ó kw̄ó, aa lézen̄n̄jifye ó tá ke Ala bálika bh̄ó ke f̄o kó: «Míin n̄ée dhyá̄n̄n̄nȳa kw̄áa ó jífyé óle, Ala é dhyá̄n̄n̄nȳa kw̄áa mín n̄z̄ii né yéé ó ka, ó mín n̄é bw̄ó a kó̄n̄n̄.]]»

Enza n̄é a yánvabhaa ó kó f̄la

Matiyu 26.20-25; Maki 14.17-21

²¹ «M̄n̄n̄ mín nḡáa né yánva, o t̄ii ó l̄min kéla ní né le. ²² *M̄n̄n̄ Dhyén̄je* ó yáa sayake óyoo a séw̄enin n̄é t̄én̄men né. Wáa m̄n̄n̄ mín nḡáam̄n̄n̄ Dhyén̄je ó yánva, kunnangboya é o t̄ii ó ye.»

²³ *Kaam̄w̄andhye* n̄ólu a lám̄yaan ké n̄n̄n̄ mán̄n̄aanke kó ó káa ké yéet̄ii lé i céman.

Yéet̄ii a bw̄ó bé lé?

Matiyu 18.1; 20.25-28; Maki 9.34; 10.42-45

²⁴ L̄al̄n̄n̄ n̄é l̄ó *Kaam̄w̄andhye* n̄ólu ce, ke mans̄w̄ó i t̄éefe ke a l̄ó kó yéet̄ii bé l̄o m̄n̄n̄ba ó lé i céman. ²⁵ Enza n̄é f̄o i ye kó: «Yamaan gbéé ólu ye mansa ólu mansayafaan ó l̄ála ólu ka, óni faan é mín̄nu bh̄óo, ólu fé ké yamaan ó dhyé ólu a i k̄ii kó kob̄h̄ēkēbhaa ólu.

²⁶ Álee tá ó kákan ke ké céne. Wáa a céman mín n̄é m̄n̄n̄ba le, o t̄ii ó á ké óyoo a bé l̄ó dhyém̄uu ó, mín n̄é n̄én̄m̄n̄n̄ lé, o t̄ii ó á ké óyoo bh̄áalakedhye. ²⁷ Álee tá miliya o l̄o, yéet̄ii m̄n̄n̄ba le? Mín n̄z̄iin̄in n̄é tabhali ó la, wáman míin díla a man? Mín n̄z̄iin̄in n̄é tabhali ó la o lé mán bw̄ó n̄án? Tó né wé, n̄ée a céman óyoo bh̄áalakedhye.

²⁸ Álee kw̄én̄n̄in, a wéé i l̄ója ke tó ni né lé n̄én̄ s̄ēe ó wáati o l̄o. ²⁹ O lé kó̄n̄n̄, né *Fá é Mansaya* ó dí né mán

n̄án mín mán, n̄ée sé a díla a léelu mán cé, ³⁰ ké aa l̄óminke óni ke mín̄n̄in ké ni né le n̄én̄ Mansaya ó l̄o, óni ké í s̄ii mansayagbaanin n̄ó ka ke *Izalayeli síya* tá ni fyáa ó yé k̄iti ó t̄éé.»

Enza n̄é f̄la kó Piyeli yáa f̄o ale mán kó a mán a l̄o

Matiyu 26.31-35; Maki 14.27-31; Yaya 13.36-38

³¹ Enza n̄é f̄o Sim̄n̄ ye kó: «Sim̄n̄, Sim̄n̄, S̄w̄taannan t̄éé piin ké i l̄óswaan óyoo ii muu ó t̄én̄n̄ennan n̄án mín mán. ³² Wáa né wéé Ala déli i ye, ké í ye lánanya ó kénan cáan. Ní ile ké díminsa kénan né mán wáati mín̄n̄n̄, íi í bh̄ádh̄ye n̄ólu yóso l̄ágb̄eya.»

³³ Piyeli é f̄o a ye kó: «Mantii ó, né l̄óbhyenin n̄é ke t̄aa ní ile kaso ó l̄á, wáman ke sayake ní ile.»

³⁴ Enza n̄é a yawi kó: «Piyeli, ní f̄la í ye ngó lónan n̄ó t̄aa kóman bí, ní ile mán f̄o né mán s̄ijn̄an sawa ké bha kó i mán né l̄o.»

Enza ngó a ye kaam̄w̄andhye n̄ólu á í l̄óbhye

³⁵ Enza n̄é f̄o a yé kaam̄w̄andhye n̄ólu ye íkw̄o kó: «Ní a bhyaa céla ké wéé, óni bh̄w̄, óni sawaa té a bh̄óo mín̄nge, fé mín̄n̄en é dése á l̄o?»

Ii a yawi kó f̄osi. ³⁶ Enza n̄é f̄o i ye íkw̄o kó: «Wáa sísan, ní wéé ke ké mín m̄oo, o waa ó tá. O n̄án k̄ée n̄ó mán, ní bh̄w̄ ke ké mín m̄oo, o waa ó tá. Ní fá ndé mín m̄oo, o t̄ii ó a ye deeke ó fele ke a l̄o sá. ³⁷ Ke mans̄w̄ó, ní f̄la a ye ngó, mín n̄z̄éw̄enin n̄é né tá sh̄áa ó fe, o kákan né ke ke dhyaalagboya la. A séw̄enin n̄é kó: «*I wéé a yace kóyoongebhaa ólu l̄ó le,*» *sísan, o wáati ó wéé sún̄n̄an.*»

³⁸ *Kaam̄w̄andhye* n̄ólu f̄o Enza n̄én̄ kó: «Mantii ó, fá n̄vyáa mán̄f̄e.»

Enza n̄é i yawi kó: Á kápin n̄é.

Enza n̄é táala Olivyetii ó ka ke Ala déli

Matiyu 26.36-46; Maki 14.32-42

³⁹ Enza n̄é bh̄ó ke t̄aa *Olivyetii* ó ka, óyoo a té wéé lee a kéla n̄án mín mán. A ye *kaam̄w̄andhye* n̄ólu i bhyáa a kw̄ó. ⁴⁰ Aa sé o ywáa ó l̄o mín̄nge, aa f̄o i ye kó: «Aa í séé ké á kénan l̄ó l̄óswaannin ó l̄o.»

⁴¹ O kw̄ó, aa bh̄ó i t̄w̄fe ké i mán̄gbaa n̄én̄n̄zhaa fe d̄ó̄n̄in, ke i kún̄m̄ēen n̄ókēe ke Ala déli kó: ⁴² «Nv̄á, ní íi fé, íi sé t̄ól̄oya míin n̄jébh̄óla né la, wáa né sao o kénan ke, f̄ó íle sao ó.» ⁴³ [O wáati ó l̄o, mal̄ēeka l̄o é bh̄ó s̄ánḡboo ó l̄o kénan bhaaka l̄o a l̄o. ⁴⁴ Enza ní o t̄ól̄n̄in ndéé koyoonge. Áa a l̄o fala Ala déli ó ka f̄ó ke tála bh̄ó a l̄á. F̄ó tála jí óo kéla óo yéé, ke t̄ó̄nd̄o lúuman.]

⁴⁵ Aa wéé Ala déli ó l̄a mín̄nge, aa i wíi kénan a ye kaam̄w̄andhye n̄ólu t̄w̄fe, aa t̄aa ólu s̄w̄ó ké íi sún̄n̄n̄ l̄o nílafin n̄ó bh̄óo. ⁴⁶ Aa f̄o i ye kó: «Mín̄n̄en kó̄n̄n̄ aa sún̄n̄n̄ l̄o? Áa i wíi ke Ala déli, ké a kénan l̄ó l̄óswaannin kébhaa ó bh̄óo.»

Enza myaanko ó

Matiyu 26.47-56; Maki 14.43-50; Yaya 18.3-11

⁴⁷ Ke Enza ndó kóman ó la, yaman gbógbó é í kún-nan bhó, Enza jẹn kaamwóndhye ndá ni fyáa ó kée, mín ndó kó Zudasi, ó tée yaman ó jén. Aa í mangbaa Enza nan ke í finin á mán. ⁴⁸ Enza jé fɔ a ye kó: «Zu-dasi, ii i fininnan né mán ke o ké séeya lé ke *mɔɔn Dhyénje* ó ló bhóob kɛɛ?»

⁴⁹ Mínnu tée ni Enza né kó mín ngbáa ke ólu o yé mínngɛ, ii fɔ a ye kó: «Mantii ó, án ni i gbási ní fá nǒ le a?» ⁵⁰ O ywáaninngɛe nǒ lɔ, kée jé *faanlɛɛpansebhaa olu kúnndiiba* ó ye bháalakedhye nǒ bhóobhɛe tóo ó tée a mán.

⁵¹ Wáa Enza jé fɔ kó: «Á tó cé, o wée soo» Aa í bhóo túu bháalakedhye nǒ tóo ó la ke a lákɛnya.

⁵² O kwó, Enza jé fɔ *faanlɛɛpansebhaa* olu kúnndii ólu ye, óni Ala bhatobhomba ó kunnansiibhaa ólu kúnndii ólu ye, óni cɛba mínnu té wée nan a kanman, a kó o: «Áa nánla ní fá nǒni gbéle ólu lé né kanman, óyoo née kóyoongebhaa le lé. ⁵³ Né tée ní ale Ala bhatobhomba ó kóɔnɔn ló nǒo ló, wáa a mán né myáan, a ye wáati óle wée sé sísan, diwi ó tá wáati ó lée wé.»

Piyeli kó ale mán Enza nǒ

Matiyu 26.57-58,69-75; Maki 14.53-54,66-72; Yaya 18.12-18,25-27

⁵⁴ Ii Enza myáan ke taa ní ale *faanlɛɛpansebhaa olu kúnndiiba* ó yé lú ó kóɔnɔn. Piyeli é í súuku táamanke, ke cɛba tó í cɛ. ⁵⁵ I té wée tá lákin lúkɔɔn ó cɛman ke í síi o fɛ. Piyeli é taa í síi i cɛman.

⁵⁶ Bháalakedhye musoman nǒ é Piyeli síinin jé tá ó fɛ, aa i ján gbáan a lɔ, tó ke fɔ kó: «Cɛ míin ndée ní Enza né.» ⁵⁷ Piyeli é i lámangbeyaa ke fɔ kó: «Né mán a ló.» ⁵⁸ Wáati dǔɔnin jé tǐnmin, cɛ ló é a yé ke fɔ kó: «Ile tée ni ale.» Wáa Piyeli é fɔ kó: «Né té i lɔ le lé.» ⁵⁹ Léle kée ndinmínnin ngwó, cɛ lɔ é fɔ ke mangbeyaa kó: «Síka té lɔ, cɛ míin ndée ní ale, ke mansɔɔ *Galileka* lée a le.» ⁶⁰ Wáa Piyeli é a yawi kó: «Ii min nɔɔla, né mán ó ló né.» Ke a tó o kóman ó la, o ywáaninngɛe nǒ ló lónan nǒo kóman. ⁶¹ Mantii ó í ján yéeman ke Piyeli mánfɛ. Mantii ó té wée kóman min nɔɔ Piyeli ye, Piyeli hákii é bhyáa ó lɔ. Kó: «Sannin lónan nǒ á kóman bí, i yáa fɔ né mán síjan sawa ke kó í mán né ló.» ⁶² Piyeli é bhó kéenman, ke kásike bhélibheli.

⁶³ Enza kunnansiibhaa ólu tée a lókɔɔbhɔ la, ke tó a gbásila. ⁶⁴ Ii a ján ó sili, tó ké a mánɔanankela kó: «Célayake yéetii i gbási, ó fɔ án jén?» ⁶⁵ Ii a néen ke kó-manyoo ngbée lú fɔ a mán.

Enza jé Yawudhyaa ólu ye kítitɛlaa ó lɔ

Matiyu 26.59,63-65; Maki 14.55,61-64; Yaya 18.19-24

⁶⁶ Kéen óo bhó mínngɛ, só o cɛba ólu, ní *faanlɛɛpansebhaa* olu kúnndii ólu, ní *seliya kaamwóɔn* ólu

jónɔn nadhyɛ. Ii taa ni Enza né i ye kítitɛlaaba ó lɔ. ⁶⁷ Ii a mánɔanankela kó: «Ní ile lée *Kílisi* óle, ó fɔ án jén.» Enza jé í yawi kó: «Ní né ké fɔ a ye, a taa lá ó la. ⁶⁸ Ní né ké álee mánɔanankela, a taa né yawi. ⁶⁹ Wáa ke tá bí mán, *mɔɔn Dhyénje* ó yáa í síi Sétii Ala bhóobhɛe o kɔɔ.» ⁷⁰ Ii bée fɔ kó: «O sán ó lɔ, ile lée Ala Dhyénje ó lé a?» Aa i yawi kó: «A gbú lée lú wée ó fɔ, kó né lée o le.» ⁷¹ Ii fɔ kó: «Án manko té séeya la bhée, á gbú lá ó wée mín nɔɔ, án nɔwéen o kóman ó myén.»

Ii taa ni Enza né Pilati fé yé

Matiyu 27.2,11-14; Maki 15.1-5; Yaya 18.28-38

23 Oo ké mínngɛ, yaman ó bée í wii ké taa ni Enza né *Pilati* fɛ yé. ² Ii a lámayaan ké Enza yáayii, ke fɔ kó: «Án nɔwéen yé kó cɛ míin jé án jén yamaanlɔ mɔɔn ólu kúnɔnɔn cáannan ke i lamuluti. Ke i lába níɔɔn sala ó mán mansace *Sezali* ye. A kó kó ale lée *Kílisi* ó lé, kó álee mansa le lé.»

³ Pilati é a mánɔanankela kó: «Ile lée Yawudhyaa ólu ye mansace o le a?»

Enza jé a yawi kó: «Ile le wée o fɔ.»

⁴ Pilati é fɔ *faanlɛɛpansebhaa* olu kúnndii ólu ní yaman ó ye kó: «Né mán kún jé cɛ míin nan mín jé sé kéla a hálaki kún né.»

⁵ Wáa í tée fɔla ke mangbeyaa kó: «Aa yaman ó lámulutila ní a ye káa nǒ le *Zude* mala ó ywáa bé lɔ, ke lámayaan *Galile*, fɔ kénan sé ya.»

I wɛɛ taa ni Enza né Elbdi fé yé

⁶ *Pilati* é myén mínngɛ kó aa bhóla *Galile*, áa i manɔanankela kó: «Cɛ míin jé Galileka le lé a?» ⁷ Aa myén mínngɛ kó Enza jé mansace *Elbdi* ye fáan le kóɔ, aa fɔ i ye kó ii taa ni ale Elbdi fɛ yé, ke mansɔɔ Elbdi tée *Yeluzalemu* o ló nǒo ló. ⁸ Elbdi é *Enza* jé mínngɛ, oo dhyáa a ye koyoongɛ. Kabiini wáatiija, a tée fɛ ke Enza jé, ke mansɔɔ a té wée Enza ngó myén. A tée fɛ ké Enza nǒn káwananngɔ lɔ ké ale nánla. ⁹ Elbdi é Enza manɔanankela kó shéeman nan, wáa Enza mán a yawi. ¹⁰ *Faanlɛɛpansebhaa* olu kúnndii ólu ní *seliya kaamwóɔn* ólu tée yé. I tée kóman yóo nɔɔla a mán ke a yánva. ¹¹ Elbdi ni a ye swaasi ólu tée yéebhɔla Enza nún, áa mansaya faani cée nɔ bhyáa a kannan ke yéebhɔ a lɔ, ke tó álakwóɔɛ Pilati mán. ¹² Pilati ní Elbdi bhyenin ndé té a lɔ, wáa ii ké twáanva jónɔnman ne o ló nǒo la.

Enza nváa kó ó wée i la tée

Matiyu 27.15-26; Maki 15.6-15; Yaya 18.39--19.16

¹³ *Pilati* é *faanlɛɛpansebhaa* olu kúnndii ólu, ní Yawudhyaa ólu ye jénmɔɔn ólu ní yaman ó kii. ¹⁴ Aa fɔ i ye kó: «A wée nan ní cɛ míin né kó aa mɔɔn ólu lósu la. Wáa, né wée a manɔanankela a bé janla, né mán kóman sɔɔ a lá míin ke a yáayii kun né ke a fáa. ¹⁵ *Elbdi* mán yáayii kun nɔɔ a lá, ke mansɔɔ a wée a lá kwóɔɛ né

mán. O lo, né mán ce miin nváa kun né. ¹⁶ O lo, né yáa a gbasi gbénghen lá. O kwó, ke a lábhyaa.»

¹⁷ [Sá nḡoo sá, Yawudhyaa ólu yé Hólonanli ó pánlag-be ó lo, Pilati téé kasodhye ngéé nábhyaala.]

¹⁸ Yaman ó béé gbáa ke fɔ kó: «Ce miin nváa, ii Baanabasi bhyáa.» ¹⁹ Ke mansɔɔ Baanabasi té wéé bhyáa kasola mulutili ó kóɔɔn só ó kóɔɔnɔn. Óni mɔɔn fáa o kóɔɔn.

²⁰ Wáa Pilati tééfe ke Enza nábhya, aa yaman ó manḡaanke í kwó. ²¹ Wáa ii gbáa kó: «A gbaan yíi ó mán! A gbáan yíi ó mán!»

²² Pilati é i manḡaanke a síḡnan sáwajɔn ó lo kó: «Aa kóyoo mínneen lé ke wé? Né mán kun nzóɔ miin ké a fáakun ne. O lo, né yáa fɔ kó ii a gbasi ní gbénghen lá, O kwó ke a lábhyaa.»

²³ Wáa yaman ó gbáa kó aa Enza gbáan yíi ó mán. I mánḡan nḡoo bwónan fɔ ké fáan sɔɔ. ²⁴ I téé mín niinan, Pilati é fɔ kó a yáa ó ké i ye. ²⁵ Baanabasi mín ndéé kaso ó la mulutili óni mɔɔn fáa ó kóɔɔn, aa ó lábhyaa. Ke Enza nó i bhóol ké ii i sao ké a lá.

Enza ngbaan ngó ó

Matiyu 27.32-44; Maki 15.21-32; Yaya 19.17-27

²⁶ I táatɔ ó lé ní Enza ne, ii ce ló kunmye a téé bhóla seen mán, a tɔɔ kó Simɔn, Sileninnga léé ó le. Ii Enza *gbáanpii* ó lá o kunman, kó aa bhyaa Enza kwó.

²⁷ Ke i táatɔ o tó, yamanba é bhyaa ikwɔ, muso shéeman ndéé táa ikwɔ, ólu téé i sísi ólu mángbasigbasila ke i mánkoman kóman la. ²⁸ Enza nḡé í pán yéeman ke fɔ i ye kó: «*Yeluzalemu* muso ólu, a kénan kási né kóɔɔn. Aa kási a gbúlu kóɔɔn óni a dhyé nḡolu kóɔɔn, ²⁹ ke mansɔɔ ló nḡ yáa sé, mɔɔn ólu yáa fɔ kó: «Muso mínnu mán dhyé nzóɔ, óni mínnu mán dhyé nḡwóo, óni mínnu mán sín ndí dhyé mán, ólu yeemanfanin né.»

³⁰ O sán ó lo, i yáa fɔ tii ólu ye kó: «Áa bé án ngá!» I yáa fɔ tiininḡbeya ólu ye kó: «Áa án mátuun!» ³¹ Ní í ke ké miin ngéla yíi kénnen ó lá ta nḡó, yíi yáa nḡó tá ó káa ké díi?»

³² I téé táa ni mɔɔn fyáa gbéé le, kóyoongebhaa le téé ólu le, ké ii ólu ní Enza nváa nḡɔn nvé.

³³ Ii ywáa min ngíila kó Kunngɔngoo ywáa, ii sé o ywáa o lo mínnḡe. Ii Enza gbáan yíi ó mán yé, óni ke kóyoongebhaa fyáa ólu gbaan yíi mán, kée ndéé a bhóobhɛekɔɔ, tɔ kée nḡó téé a bhóonwaan ngɔɔ. ³⁴ Wáa Enza nḡé fɔ kó: «Nvá, yafa i mán, ke mansɔɔ ii min ngéla i mán ó ló.»

Swaasi ólu gbámantɛ Enza nḡén faani ólu ka ke ólu lótaandaa nḡɔnɔn. ³⁵ Yaman ó lónin ndéé yé i téé mánfeeli ke. Yawudhyaa ólu ye kundii ólu téé yéebhɔla Enza nɔn. Ke fɔ kó: «Ní ale léé *Kílisi* óle, Ala wéé mín lótonmɔn a wéé mɔɔn tɔ ólu bwási, aa a yéé bwási le.»

³⁶ Swaasi ólu téé yéebhɔla a lo. Ii í mangbaa a lá ko í káa lézennji kuunnin nḡó dí a mán. ³⁷ Ke fɔ a ye kó: «Ní ile léé Yawudhyaa ólu ye mansace ó lé, i yéé bwási.»

³⁸ Ii séweli ke Yíifeen nɔ mán ke o gbaan Enza ngún-nɔn sáman a sewenin ndéé o man kó: «Ce miin née Yawudhyaa ólu ye mansace óle.»

³⁹ Kóyoongebhaa fyáa mínnu gbaan yíi ó mán, ó kée ndéé a nɛennan ke fɔ kó: «Ile lé téé *Kílisi* óle a? I yéé bwási, ké án née bwási!»

⁴⁰ Wáa kóyoongebhaa tɔ kée nḡoo kóman dɔ ó mán ke fɔ a ye kó: «I téé sháan Ala nḡén nḡán! ⁴¹ Án née kwén-nin ngákan ni tóbya miin né, ke mansɔɔ án wéé kóyoo ne ke, wáa ale mán kóyoo nzi ke.» ⁴² O kwɔ, aa fɔ kó: «Enza, ní í ké i síi i yé *Mansaya* ó lo wáati mínnɔn, ii i hákii tó né lo.»

⁴³ Enza nḡé a yawi kó: «Tinḡan in né ní fóla i ye nḡó: Bí i yáa ke ni né lé eliyanan ó lo.»

Enza nzáyako ó

Matiyu 27.45-56; Maki 15.33-41; Yaya 19.28-30

⁴⁴ Teelatee nḡwáati ó téwɛɛ bhyaa sé le, diwi é ló yamaan ó ywáa bé lo fɔ ke táa sé ywáatee ó mán. ⁴⁵ Téé o te té yéla bhéé. Ala bhatobhomba ó sáce ó fála fyáa le. ⁴⁶ Enza nḡé gbáa ke fɔ kó: «Nvá, né wéé né ní ó ló í bhóo.» Aa ó fɔ mínnḡe, aa sayake.

⁴⁷ Lomen ólu yé swaasi kúnnii óo o kó ólu ye mínnḡe, aa Ala tando ke fɔ kó: «Ke fɔ tinḡan la, ce miin ndéé mɔɔnnteenin ne lé.»

⁴⁸ Yaman mín nádhyenin ndéé ke o kó ólu mánfɛɛ, kó mínnu é tinnin ólu o yé mínnḡe, ólu kwósetɔ ó téé i sísi ó mangbasi la nílafin nḡó bhóo. ⁴⁹ Enza ndwáanva ólu, óni muso mínnu téwɛɛ bhyáa a kwóke bhó fɔ *Galile*, ólu i lo ke kólgbe ywáa já nón.

Enza nzúlongo ó

Matiyu 27.57-61; Maki 15.42-47; Yaya 19.38-42

⁵⁰ Yawudhyaa ólu ye kítiteebhaa ólu lo, ce lo téé yé, a tɔɔ kó Yusufu. Mɔɔnnteenin né téé o le, óni mɔɔnɔnbhɛe le téé o le. ⁵¹ A mán sɔn a táamanɔnɔn ólu ye kó látɛenin nḡolu mán. Óni ii kó mínnu ke, A téé bhóla Yawudhyaa ólu ye só lo la mín ndɔɔ kó Alimate. A téé *Ala yé Mansaya* ó nán o mánkɔnɔn. ⁵² Aa táa *Pilati* saala ke *Enza* nzú ó kófɔ a ye. ⁵³ O kwó, aa Enza nzú ó láyii ke a bhó yíi o mán, ke féngbe ló a mán, ke a bhyáa kábulu lo kóɔnɔn, o kábulu ó shénnin ndéé fáa o le lo, i téé mán mɔɔn sútaa yénɔn bhá. ⁵⁴ Aa ó ke sannin *lonweenlilo* nḡó síḡnanla óle mán. *Lonweenlilo* ó tééfe ke i lámayaan.

⁵⁵ Muso mínnu téwɛɛ bhyáa Enza ngwó ke bhó *Galile*, ólu táa ni Yusufu le Enza nzútaalaa ó lo. Ii kábulu ó mánfɛɛ ke Enza nzú ó lásepan ó mánfɛɛ. ⁵⁶ O kwó, ii i kwóseɛ ke táa só ó kóɔnɔn. Ii wúsulan nḡó ní túu swáandhyaanin nḡó lóbhye.

Ii *lonweenlilo* nḡó bwónan óyoo aa fɔ pán mín mán Ala ye seliya ó lo.

Enza ngúunngo ó

Matiyu 28.1-10; Maki 16.1-8; Yaya 2.1-10

24 Kookɔw ló nǒ sɔw jónan ó mán, muso ólu te wée tǔu swáandhyaanin mín nǒbhye, ii i wíi ke tǎa ni óle kábulu só ó la. ² Káwagbuba mín ndée kábulu ó lála, ii tǎa sɔw ké ó té kábulu ó la lá bhée. ³ Ii ló kábulu ó kɔwɔnɔn, i mán Mantii Enza nzú ó yé. ⁴ Ké í hákii jánanminnin nǒ tó, ii bháa ke ce fyáa lnin jé i jánkɔw, faani gbé é i kannan. ⁵ Muso ólu sháan ke í kún mánbi-in lúuman, ce fyáa ólu fɔ i ye kó: «Mɔwɔn mii i jánla mínneen lé kóson aa ó jínan sù ólu céman? ⁶ A té yá-nun, a wée kúun. A te wée kóman mín nvó a ye ké aa ní ale Galile, aa i hákii tó o lɔ. ⁷ A té wée a fɔ kó fɔ mɔwɔn Dhyénje ó yáa ló yuumukebhaa ólu bhóo, ké ii a gbáan yíi ó mán, á tée sáwajɔn ló nǒ a yáa kúun.»

⁸ O wáati ó lɔ, muso ólu hákii é bhyaa Enza jɔn kóman ó lɔ. ⁹ Muso ólu i kwósee ke bhɔ kábulu só ó la ke tǎa o kóman ólu lɔwɔw kaamɔwɔndhye ndá ni kée nǒlu ye, óni ke a lɔwɔw mɔwɔn tó ólu ye. ¹⁰ O muso olu tée Mwenyamu Magidalaka, óni Zaani, óni Zaki wóobhaa Mwenyamu. Muso tó mínnu tée ní íle, ólu nǒ kó o lɔwɔw céladhye nǒlu ye. ¹¹ Wáa muso ólu kóman mín nvó, céladhye nǒlu mán lá o la. ¹² O bé kwó, Piyeli é i wíi ke bwée ke tǎa kábulu só o la. Aa í bíin ke kábulu ó kɔwɔnɔnlaa ó mánfée, aa fáani gbé ó lé lánin nǒ lúuman, aa í kwósee ke tǎa a bhóo lú mán. Kó mín nǒwéen ke o wée a káwakoya.

Enza e í yée yáala Kaamɔwɔndhye nvyáa la

Maki 16.12-13

¹³ Wáa, o ló nǒ la, kaamɔwɔndhye nǒ fyáa tée táala só lóla mín ndɔw kó Emayusi. O só óni Yeluzalemu ce ó tée kilo tá ni fyáa jɔwɔnɔn bhóla. ¹⁴ Kó mínnu ke i tée ólu bhálo ó kéla jɔwɔn nvé. ¹⁵ Ke i tó bhálo óni sɔwɔli ó la, Enza nǒ i mangbaa í la tó ke táamanke ni íle. ¹⁶ Wáa aa ke le óo i ján ó sílinin jé, i mán bhɔ Enza jɔn le. ¹⁷ Enza nǒ i mánjaanke kó: «Aa mínneen lé bhálo lá jɔwɔn nvé?»

Oo ké mínngɛ, ii i lɔ. I jánlasiinin ndée. ¹⁸ Kée ndɔw kó Kilopasi, óo a yawi kó: «Kó mínnu wée ké tée fyáa mii ngɔwɔnɔn, mɔwɔn sí té Yeluzalemu ní mín jé sé ke fɔ kó ale mán o kó ólu ló.»

¹⁹ Enza nǒ i mánjaanke kó: «Oo kó mínneen lé?»

Ii a yawi kó: «Kó mii ke Enza Nazaletika lá! A tée céla báakaman né le, aa káwakolu ke, óni ke kóman ni sébhaaya le Ala ní mɔwɔn ólu bé jánkɔw. ²⁰ Wáa faan-lejɔnsebháa olu kúndii ólu ní án jén só ó jénmɔwɔn ólu é a ló mɔwɔn yóo nǒlu bhóo ké ii a fáa. Ólu a gbáan yíi ó mán. ²¹ Án pii tée a man óo ale lé káa Izalayelidhye nǒlu kunmanka. Wáa, kó mínnu kenin nǒ tée sawa léé bí le. ²² Án née kaamɔwɔndhye nǒlu céman, muso lólu ye. Ólu té wée tǎa kábulu so ó la sɔw jónan ó

mán, kénan kóman lɔ fɔ án jɔn mín jé an ngɔwɔnɔn bhá. ²³ Kó i mán a su o yé. Ii fɔ án jɔn kó maléeka lólu i yée yáa i lá, ke fɔ i ye kó Enza nǒ i jánla. ²⁴ Án ndáa-manjɔwɔn lólu nǒ tǎa kábulu só o lá ke a mánfée. Muso ólu fɔ i ye ján mín mán, ii tǎa a sɔw cé né, wáa i mán ale gbú o yé.»

²⁵ Oo ke mínngɛ, Enza nǒ fɔ i ye kó: «Áa hákiinda yé lé! Céla ólu kóman mín nvó, a lánin ndé o la a? A yóso o té bhóla o jánle jónan. ²⁶ Fɔ Kilisi o tée tólyáa lé myáan cé ke tó lónan a ye nǒlyáa ó lɔ.» ²⁷ Ke lámayaan céla Musa ye séwe o mán, óni céla o tó ólu ye kitabu ó kɔwɔnɔn, kó óo kó séwenin ndée a tá sháa o fe aa ólu bé lɔwɔw i ye.

²⁸ I tée táala só mínna, ii súnjan o lá mínngɛ, Enza nǒ ke óo aa fe ke tinnin ke tǎa jén. ²⁹ Wáa ii a déli kó tó ni an ne, tée ó káa bé né wé, ywáa ó wée sé. Enza nǒ ló ni ile bhó nǒ kɔwɔnɔn. ³⁰ Enza nǒ i síi ní íle tabhali ó la mínngɛ, aa búlu ó tá ke bálika bhɔ Ala ye, ké a lɔ-taandaa ke a di di i mán. ³¹ Oo ké mínngɛ, i ján ó i lálaka, ii a ló nǒo ale léé wé, wáa aa túun i jánkɔw. ³² Ii fɔ jɔwɔn kó: «A tée kómanla án jɔn sháa o lá wáati mínna, óni a tée Ala ye kitabu o séweli o ján fɔla án jɔn wáati mínna án jɔso o te té án nvyéfyé la a?»

³³ O ywáaninngɛ nǒ lɔ, ii i wíi ke i kwósee ke tǎa Yeluzalemu. Ii tǎa céladhye ndá ni kée nǒlu ládhyenin nɔwɔw yé óni mínnu tée ni ile. ³⁴ Ólu fɔ mɔwɔn fyáa ólu ye kó: Tinjan ín ne Mantii ó wée kúun, a wée i yée yáa Simɔn la.

³⁵ Kó mii ke kaamɔwɔndhye nváa o lá sháa o la, óni ii Enza nǒ ján mín man súnman nɔwɔw wáati ó lɔ, ii o lɔwɔw kaamɔwɔndhye nǒ tɔ ólu ye.

Enza nǒ a yée yáala a ye kaamɔwɔndhye nǒlu la

Matiyu 28.16-20; Maki 16.14-18; Yaya 20.19-23

³⁶ Ke i tó ó kóman ó la, ii bháa ke Enza nɔnin jé i céman. Aa fɔ i ye kó: «Ala a héle o ke a yé.»

³⁷ I yóso é bwó ii sháan koyoongɛ ke mansɔw i tée a yéla lɔ lé yáa é le. ³⁸ Wáa Enza nǒ fɔ i ye kó: «Mínneen lé kóson a kɔwɔnɔn wée múun? Mínneen lé kóson aa síka lá? ³⁹ Aa né bhóo óni né sé nǒlu mánfée, né léé wé. Aa i bhóo túunan ke mánfée, ke mansɔw fásisoo óni koo té ní ó ló, wáa óo né lɔ.»

⁴⁰ Enza nǒ o fɔ mínngɛ, aa a bhóo ólu ní a sé nǒlu yáa i la. ⁴¹ I nisɔw é dhyáa koyoongɛ, yáanin o bé kwó i té mán lá a lá bhá. O lɔ, Enza nǒ i mánjaanke kó: «Lóminfe nɔw tó sɔw a bhóo ya ján?» ⁴² Ii jɔwɔyanin nɔ dí a mán. ⁴³ Aa o myáan ke o lɔwɔw i jánla.

⁴⁴ O kwɔw aa fɔ i ye kó: «Né tée ni ale wáati mínna, né tée o kó ólu le fɔla a ye, fé nǒo fé nǒ séwe Musa ye seliya ó lɔ, óni céla ólu ye kitabu o lɔ, óni zabulu ólu kitabu o lɔ né tá sháa o fé, fɔ ó kó o bé tée ké lé.»

⁴⁵ Oo ke mínngɛ, aa i hákii ó lálaka ké ii bhɔ kitabu o kɔwɔnɔn nǒ jánle. ⁴⁶ O kwɔw, aa fɔ i ye kó: «A séwenin jé Kitabu ó lɔ kó Kilisi ó yáa tólyáa myáan, a

tee sáwajon ló ñó a yáa kúun ke bhó saya o lo. ⁴⁷ Ké yéemanli ó wáa ke, ké yúumu yafa ó sɔɔ wáa i láse síya ólu bé mán ale tɔɔla, ke lámayaan *Yeluzalemu* mán.

⁴⁸ Ale léelu o kó ólu séeɣa lé. ⁴⁹ Né Fá é fé mín náheli tá, né yáa o lanan a mán. Wáa ále, áa tó só o kɔɔnnɔn, fɔ o sébhaaya o wáa yíi ke bhó sá ñó lo.»

Enza ñé yéela sángoobo ó lo

Maki 16.19-20

⁵⁰ O kwɔ, aa táa ni ile fɔ Betani fán ñó fe. Aa a bhóo fyáa olu láwii ke lwáau ke i ye. ⁵¹ Ke a tó lwáau ke ó lá i ye, aa bhó i ñánkɔɔ ke yéé sángoobo ó lo. ⁵² Ilee kwén-nin, ii wéé a bhátola mínngé. O kwɔ, ii i kwóseɣ *Yeluzalemu* ní nisɔdhyaaaba le. ⁵³ I téé ñɔɔn nádhyaala Ala bha-tobhomba ó kɔɔnnɔn wáati o bé ke Ala tando.

Yaya

Kunnanfwee ηό

Yaya léε sεwε miin nzéwε. A Fáce tóoko Zebede, a bhádhye ηο tóoko Yanguba. Sɔnɔnnin ne tée i lé Galile bhá o ɔ. Enza ηε í kíi ké ii yóo myaan ni í Face lé. Íi o ko o bé tó yé κε bhýáa Enza ngwɔ. Yaya é sanmankanmεε min nzéwε óo Enza yáala án nan kó Ala yé kóman ó léε wé min ηwéen a yée ké mɔn le kénan dínɔan ɔ. Aa yáala án nan kó Kísibhaa min ngó té wée fɔ, kó ale léε wé, óni ale léε Ala Dhyénje kée ηό lé. Ala é a cé kénan sayake án ηen yúumu ólu kósɔn ké ní mɔn min ngé lá ó la, óo sé ké pánmanɔan wéεbheε ó sɔɔ ().

Kitabu míin ηé Enza ηén káwako ó shéεman yáala án nan. Aa saan shéεman na ké a yée kó o fɔ. Enza née kóman o lé (), ale léε Ala dhyé ηό lé (), ale ni Ala é kéene lé (). Yaya é fɔ án ηen ko Enza ndée a ye wáati kofɔla wáati ɔlu ɔ. A tεε wáati min ngofɔla án ηen o lé tεε a saya wáati o lé óni a te káa a ye nólɔya o sɔɔ wáati min nɔn a Fá Ala tóofε ().

Enza ηé a yé kaamɔndhye ηolu lasowi ηán min mán a saya óni a kúun ngó o ɔ kéeke o wáati o mán sé bhá, óni aa i ládhye ni kóman mínu le i yé dínɔanɔtεε o kósɔn, o bé é yáala án nan kitabu míin ngóɔnɔn.

O kwɔ, a saya wáati óo sé míngεε ii a myáan κε kiti tée a ka, óni ké a gbáan yíi ó mán aa sayake, tée sawa o kwɔ aa kúun ké bhó sú olu céman, ké a yée yáa a yé kaamɔndhye ηolu la tée shéεman ngóɔnɔn.

Kitabu míin ngunmba o léε ké yáa án nan kó pánmanɔan wéεbheε o sɔɔla Kílisi lé bhaaka ɔ. O ɔ, mɔn óo mɔn ké sɔn Enza mán, o tíi ó lé káa pánmanɔan wéεbheε ó sɔɔ.

Yaya yé Kitabu o ɔtaɔan ó

Lamyaan kóman ó

Yaya Bátizelikebhaa yé kaamɔndhye jónan ólu

Enza ηén bháala o

Enza ηén sáyako ó Yeluzalemu óni a táako o sa ηo ɔ

Enza ndólɔ ko óni a sayako o

Enza ηε kúun ké a yée yáa a yé kaamɔndhye ηólu la Galile

Kóman ó wée ké kéenɔan óni pánmanɔan o lé

- 1 Jónan, sannin dínɔan a lá, Kóman ó tée yé.
O Kóman ó tée ni Ala le,
o Kóman ó tée Ala le lé.
- 2 A tée ni Ala le jónan.
- 3 Fé ηό béε la ale le bhaaka ɔ.
Fé nzi té yé min man la a bhaaka ɔ.
- 4 Náanmanɔan ó sɔɔla ale lé ɔ.
O pánmanɔan o lé tée kéenɔan ó bhóla Adamandhye ηólu yé.
- 5 O kéenɔan óo máannan diwi ó ɔ.
Wáa diwi ó mán sɔn a man.
- 6 O wáati o ɔ, Ala é ce ɔ cé min ndóo tée kó Yaya.
- 7 Ale léε nan κε ké kéenɔan ó séεya le ké a kófɔ mɔn ólu yé ké i bé a lá kéenɔan ó la ale sɔɔbu la. ⁸ Ale Yaya

té tée kéenɔan ó le, waa aa nan le kénan κε kéenɔan ó séεya lé.

⁹ O kéenɔan ó tée kéenɔan gbúnungbu le lé, míin nan dínɔan ɔ ké kéen bhó mɔn ólu bé yé.

¹⁰ A tée dínɔan ó ɔ, Ala é dínɔan o la ale lé bhaaka ɔ, waa dínɔan mɔn ólu man a ɔ.

¹¹ Ale kóman oo nan a síya mɔn ólu fé yé, a síya mɔn ólu í bá a ɔ.

¹² Waa mɔn min núu sɔn a mán, ké la a lá, aa sé dí olu mán κε í ké Ala dhyé nu lé.

¹³ O dhyé ηólu man wóo Adamandhye ηólu ta wóosepan o ɔ.
Waa íi wóo Ala yé sáo ó lé ɔ.

Kóman o wée κε mɔn lé

¹⁴ O kóman óo ké mɔn lé, kénan í síi ni án ne.

Án ni a yé nólɔya ó yé,
dhyénje kée nǒ míin sǒw a Fá bhóo.
Ale léee tinɔan ó tii lé óni a Fánin nǐ nénmen ó la.
15 Yaya é gbáa ke fɔ kó: «Né tée mín ngó fǎla kó a káa
nan né kwǎ, ale léee nin. Aa bwó né le, ke mansɔɔ san-
nin né a wóo, ale tée yé.»
16 Án bé wée lwáau shéeman nzǒw a yé nénmen ó
bhaaka la, ke nénmen án nǐn lo nǒo lo.
17 Ala yé seliya ó sǒw Musa le sǒwbu la.
Waa *Enza Ngilisi* léee nan ni Ala yé nénmen ó,
óni a yé tinɔan ó lé.
18 Mɔɔn si man lee ké Ala yé bha fése fése,
Waa a Dhyénje kéengboto,
min nǐ Ala le,
ale ni a Fá Ala é nǒɔn nvé,
ale léee Ala yáa án nan.

Yaya Bátizelikebhaa é séeya min ládi Enza ngo o la
Matiyu 3.1-12; Maki 1.2-8; Luka 3.1-17

19 Yawudhyaa ólu té wée *faanleɔpansebhaa* lólu ni
Ala bhatobhomba o bháalakedhye nǒ lólu bhyáa ké
bhó *Yeluzalemu* ké táa Yaya sáala, ii a mánɔaanke kó:
«I léee yéetii lé? Yaya é í yawi kóman minnan o léee nin».
20 Yaya mán síka ke í yawi, aa fɔ ké gbé í yé kó: «Né té
Kílisi ó le lé.» 21 Íi a mánɔaanke kó: «O sán ó la, í léee
yéetii le? Ii *Eli* le lé a?» Aa í yawi kó: «Né té *Eli* lé.» I kó:
«Ii célaaba óle la lé a?» A kó ɔn-ɔn. 22 Oo ké mínngɛ, ii fɔ
a yé kó: «Ii léee yéetii le wé, ó fɔ án nǐn, ke an ni táa o fɔ
án nǐbhaa ólu ye. ɔn-ɔn. O sán o la, ii yéetii lé?»
23 Yaya é í yawi kó: «*Mɔɔn mín nǐ cáayɛ kɛla wúla ó lɔ*
kó: *Aa sháa olu latee Mantii ó yé*, né léee óle. Óyoo céla
Ezayi é fɔ tenmen ne.» 24 Céladhye nǒlu tée *Falizen* ne
lé. 25 Íi Yaya mánɔaanke í kwǎ kó: «Ní ile té *Kílisi* o le, ní
ile té *Eli* le, wáman Céla le, í ló nǐ mɔɔn ólu *bátizela*
mínngɛ le kóɔn?» 26 Yaya é í yawi kó: «Née a *bátizela*
jí le la. Wáa mɔɔn ló é a céman, a mán ó la, 27 ale yáa
nan né kwǎ, né mánngan ké a yé sawaa yúu ó fwée.»
28 O kó mínnu béee ké Betani Fá nǒ fé *Zuluden* bháji ó
kwǎman, Yaya tée mɔɔn ólu *bátizela* ywáa min ɔn.

Enza, Ala yé Saadhye nǒ

29 O lusɔɔbe ó, Yaya é *Enza* nantɔ ó yé a saala, aa fɔ
kó: «*Ala yé Saadhye* nǒ léee nin, min nǐ dínɔan mɔɔn
ólu yé yúumu ólu bhóla yé. 30 Né tée ale lé kofɔla kó
mɔɔn ló yáa nan né kwǎ min nǐn bwó né le, ke mansɔɔ
sannin né a wóo, ale tée yé. 31 Né té mán a la, née nan
ké mɔɔn ólu *bátize* jí o ló, ké *Izalayelidhye* nǒlu a la.»
32 Yaya é o séeya ladi í kwǎ kó: «Ní *Ní Sennenyandin* nǒ
yíitɔ o yé a ka ké bhó sáangboo ó la, óyoo biininngbe, ké-
nan í síi a ka. 33 Né té mán a la, waa Ala min nǐ né cé
kénan mɔɔn ólu *bátize* jí o ló, oo fɔ nǐn kó ni né ké *Ní*
Sennenyandin nǒ yíitɔ yé ké í síi min nga, ó tii ó lé káa
mɔɔn ólu *bátize* ni *Ní Sennenyandin* nǒ le. 34 Ní ó yé, no

nǐ o séeya ladi ke fɔ tinɔan la ngó ale léee Ala Dhyénje
nǒ lé.»

Enza nǐn kaamɔɔndhye jónan ólu

35 O lusɔɔbe ó, Yaya tée ó ywáa kée nǒ la, ni a yé
kaamɔɔndhye nǒlu mɔɔn fyáa lé. 36 Aa í nán gbáan *En-*
za ndíminndɔ ó ló tó ke fɔ kó: «*Ala yé Saadhye* nǒ léee
nin.» 37 A yé kaamɔɔndhye nyaa ólu ó myén mínngɛ,
olu bhyáa Enza ngwó. 38 Enza nǐ í nán yéeman ké í yé a
kwǎ mínngɛ, aa í mánɔaanke kó: «Aa mínngɛ lé nǐin-
nan?» Íi a yawi kó: «Alabi, í yé ywáa óo mín?» Alabi o
kɔɔ ó tǔw kó kaamɔɔn. 39 Aa fɔ í ye kó: «Aa nan ndáa, a
yáa a ywáa yé.» Ii táa ni a lé ké a yé ywáa ó yé. Ywáala
téwɛɛ se. Ii tó ni a lé o lo nǒ la.
40 Mɔɔn fyáa mínnu té wée Yaya ye kóman ó myén ké
bhyáa Enza ngwó, ó kée ndée Simɔn Piyeli bhádhye-
mannje Andele lé. 41 Aa í lateeya ké táa fɔ a bhádhye-
mannje Simɔn yé kó: «Án nǐwéen *Kílisi* o yé». O kó ó kó
Ala yé mɔɔn lɔɔnɔmɔɔnnin nǒ. 42 Íi táa Enza nzaala. Enza
nǐ a mánfɛɛ fulututu ké fɔ a yé kó: «Ii Yaya dhyénje
Simɔn lé le. Án nǐan í kii kó Sefasi». Gelekikan nǒ la, o
léee Piyeli lé.

Filipu ni Natanayeli é bhyáala Enza ngwó

43 O lusɔɔbe ó, *Enza* nǐ a látɛɛ ke táa *Galile* mala ó la.
Aa bhye Filipu lé, ké fɔ a yé kó: «Bhyáa né kwǎ.» 44 Fil-
ipu ni Andele óni Piyeli mínnu bé tée Betisayidaka lé le.
45 Filipu é bhye Natanayeli ké fɔ a yé kó: «Mɔɔn min
ngo fɔnin nǐ Musa ye Seliya séwɛ óni Céla ólu yé séwɛ
ólu kóɔnɔn, án nǐwéen a yé. Enza *Nazaletika* le ko yé,
Yusufu dhyénje.» 46 Natanayeli kó: «Fémɛɛ nǐ sé ké
bhó Nazaleti a?» Filipu é a yawi kó: «nan sa, ke í legbu
nǐ a yé.»
47 Enza nǐ Natanayeli nantɔ ó yé a saala, aa fɔ kó:
«Míin nǐ *Izalayelidhye* né lé gbútuuke, Nánmaanmɔɔn
té.» 48 Natanayeli kó: «Ii né la mín?» Enza nǐ a yawi kó:
«Sanni Filipu aa í kii, né nán tée í lá *figisun* nǒ kó.»
49 Natanayeli é a yawi kó: «Kaamɔɔn, ii Ala Dhyénje le
lé, ile léee *Izalayeli* yé mansa o lé.» 50 Enza nǐ fɔ a yé kó:
«Ní fɔ mínngɛ ngó ní í yé figisun nǒ kó, í wée lá né lá
kéɛ. I káa fé gbéelu yé mínnu káa tinnin míin nga.»
51 Enza nǐ fɔ íkwǎ kó: «Tinɔan in ne, a yáa sáangboo ó
lálakanin nǐ ké Ala yé malɛɛka ólu yéetɔ óni í yíitɔ o yé
mɔɔn Dhyénje ó ka.»

Enza nǐ jí ó yéeman la lézennji le Kana

2.5-10

2 Tée sawanɔn ló nǒ, kwéenyako ló é ké Kana,
Galile mala ó ló. *Enza* wóobhaa tée yé. 2 Ii Enza ni
a yé *kaamɔɔndhye* nǒlu kii ke táa o kwéenyako ywáa o
ló. 3 *Lézennji* óo wée mínngɛ, Enza wóobhaa é táa fɔ a
yé kó: «*Lézennji* té í bhóo bhée.» 4 Waa Enza nǐ a yawi
kó: «Maan! I kénan hánmin o lá. Né ta wáati ó man sé

bhá.»⁵ A wóobhaa é fɔ bháalakedhye ɲólu yé kó: «A ke fé ɲóo fé nɔɔ a yé, aa ó ke.»

⁶ Káwalaa wɔɔɔ tée o ywáa ó ɓ, olu bhyáanin ndée Yawudhyaa ólu gbú yé sɛnnenyali ó le kóɔn ké kéɛnan ní í yé laanan ó le, o bé kée ngée ɲé litili kenmen ɲɔɔnɔn bhóla. ⁷ Enza ɲé fɔ í yé kó: «Aa láa mínnu lafa jí o la.» Íi ólu lafa. ⁸ Enza ɲé fɔ í yé kó: «Áa a lɔ tá sísan ké táa a dí kwéenyako o ɲenmɔɔn ó mán.» Íi a lɔ tá ké táa o dí o mán. ⁹ Kwéenyako o ɲenmɔɔn ó jí ó mánfɛe mɛnngɛ, jí óo yéemanningin ndée ké ke lézennji lé. Cɛ ó mán ó lézennji ó bhólaa o ɓ. Waa bháalakedhye ɲólu kwéennin ndée lézennji ó bhólaa o ɓ, ke mansɔɔ i gbúlu a jí o tálaa o ɓ. ɲenmɔɔn óo musocetii ó kii ¹⁰ ké fɔ a yé kó: «O ɲán ó man, mɔɔn béé lézennji dhyáanin ne díla jónan. Ni mɔɔn kíin ɲólu ké shéeman min wáati mɛnɔn, ii tó lézennji kúunnin ɲó díla. Waa íle kwéennin wée lézennji dhyáanin ó mala fɔ wáati míin nɔn!»

¹¹ Enza ɲé a yé káwako jónan ó ké céne Kana, Galile mala ó ɓ. Aa a yé nɔɔɔya ó yáa céne a yé kaamɔɔndhye ɲólu la, íi lá a lá.

¹² O kwó, aa táa Kapenamun ni a wóobhaa lé, óni a lɔɔn ɲólu óni a yé kaamɔɔndhye ɲólu lé. Waa íi tée láman gbóto lé ké yé.

Enza ɲé feekɛbhaa ólu gbenan

Ala bhatobhomba ó kóɔnɔn

Matiyu 21.12-13; Maki 11.15-17; Luka 19.45-46

¹³ Yawudhyaa ólu yé *Hólɔɲanli* o ɲánlagbe ó tée wée sunɲan, *Enza* ɲé táa *Yeluzalemu*. ¹⁴ Enza ɲé nisi felebhaa ólu ní saa felebhaa ólu ní biinin nvelebhaa ólu, ní wéefɛɛmaa ólu sɔɔ Ala bhatobhomba ó kóɔnɔn. ¹⁵ Enza é yúu lɔlu tá ke ke bísa né ke í bé gbé ke í lábɔ Ala bhatobhomba ó kóɔnɔn, nisi ólu óni saa ólu bé. Aa wéefɛɛmaa ólu yé wée ólu ɲénnzen ke í yé tabeli ólu bé ké ke í gbé! ¹⁶ Aa fɔ biinin nvelebhaa ólu yé kó: «Áa míin bé tá ké bhó ya! A kénan Nvá yé bhó ɲó ke féekɛlaa lé.»

¹⁷ O ɓ, a yé kaamɔɔndhye ɲólu miliya é yíi a ka kó a fɔnin ɲé Ala yé kóman ó ɓ kó: *I yé bhó ɲó dhyáanɔɔnyaa óo súla né yóso ó la koyoonge o yóo tá.* ¹⁸ Oo ké mɛnngɛ, Yawudhyaa ólu a mánɲaanke kó: «I wée ko min ngé nín, ii sé ké káwako ɓ ké min ngáa a yáa án nan kó i kákan ké ó ke a?» ¹⁹ Enza ɲé í yawi kó: «Áa Ala bhatobhomba míin ɲé, Né yáa a ɓ tée sawa kóɔnɔn.» ²⁰ Yawudhyaa ólu a yawi kó: «I kó díi? Ala bhatobhomba míin ɲé lɔ sánɲin bínaannin ni wɔɔɔ lé kóɔnɔn, i kó ile yáa ó ɓ tée sawa kóɔnɔn kée?»

²¹ Enza ngan ndée Ala bhatobhomba min man, o tée a gbú Fási o lé lé. ²² Enza ɲé sayake ké kúun mɛnngɛ, a yé kaamɔɔndhye ɲólu miliya é tó yíila a yé kóman fɔnin ɲó ka. Óo ke mɛnngɛ, íi lá Ala yé kóman ó la, ké la Enza ɲén kóman fɔnin ɲólu lá.

Enza ɲan Adamandhye ɲó kóɔnɔnko ó ɓ

²³ Ké Enza ndó *YeluzalemuHólɔɲanli* o ɲánlagbe ó mán, aa káwako mínnu ké mɔɔn ólu ɲánla, shéeman ɲé lá a lá olu kóɔn. ²⁴ Waa *Enza* ngwéennin man lá i lá, ke mansɔɔ a tée i bé kóɔnɔnko ólu ɓ. ²⁵ Ke mansɔɔ a manko té te a lá ké mɔɔn ólu ye kó ó ɲánfɔ a yé, ke mansɔɔ aa Adamandhye óni a kóɔnɔnko ó bé ɓ.

Enza ni Nikodemu

³ *Falizen* nɔ tée yé, o tɔɔ tée kó Nikodemu. Yawudhyaa ólu yé ɲénmɔɔn bá ɓ lé tée a le. ² Aa nan Enza nzáala sú ó lɔ ke fɔ Enza ɲén kó: «Kaamɔɔn, án ni ɓ ɲóo Ala léé í cé kénan án ngála. Ke mansɔɔ ii káwako mínnu kéla, ni Ala té mɔɔn min nvé, o tii o te sé ke ólu ke.»

³ *Enza* ɲé a yawi kó: «Tinɲan in ne ní fɔla í yé ngó, ni mɔɔn min man wóo ko kwáa ké, ó tii ó té sé ke *Ala* yé mansaya ó yé.»

⁴ Nikodemu é a manɲaanke kó: «Mɔɔn min wée kó ké bhá, o tii ó sé ké wóo kokwaake dí lé? Óo sé ké i kwɔɔɛ ké lo a wóobhaa kóɔnɔn ikwɔ ké wóo kokwaa ké ɲa?»

⁵ Enza ɲé a yawi kó: «Tinɲan in ne ní fɔla í yé ngó, ni mɔɔn min man wóo jí ó, óni *Ní Sennenyannin* ɲó bhaaka ɓ, ó tii ó té sé ké lo Ala yé mansaya ó ɓ. ⁶ Mɔɔn min wée wóo Adamandhye ó bhaaka ɓ, ó tii oo Adamandhye né lé. Mɔɔn min wée wóo *Ní Sennenyannin* ɲó bhaaka ɓ, ó tii oo táamanla *Ní Sennenyannin* ɲó bhaaka lé ɓ. ⁷ Ní fɔ mɛnngɛ ngó fɔ mɔɔn o a wóo kokwaake, o kénan i kóɔnɔn fii. ⁸ Ywáa min ɲan di fwéɛn ó yé, aa táala o ywáa o le ɓ. Ii a manngan ɲó myénnan, waa i man a bhólaa óni a táalaa ó ɓ, Mɔɔn mínnu wée wóo *Ní Sennenyannin* ɲó bhaaka ɓ, o tii olu é céne.»

⁹ Nikodemu é fɔ kó: «Á! O kó olu sé ké ké dí lé?»

¹⁰ Enza ɲé a yawi kó: «Ile min é *Izalayeli* kaamɔɔnba ó ɓ lé, ile mán o ɓ ɲan? ¹¹ Tinɲan in ne ní fɔla í yé ngó, án ní kó min nɔ, án ní ó lé fɔla. Án ɲwéɛn kó min yé, án ní o lé séeya ladila. Ale lo ndé sɔnnan an ndá séeya o mán. ¹² Ní ngé dínɲan kó ɲólu fɔ a yé, ni á man lá o lá. Kó min nú kela sángoobo o ɓ ni ngé o kó ɲólu fɔ a yé, a káa se lála o la díle? ¹³ Mɔɔn sí mán yé ké táa sángoobo ó ɓ bha fɔ *mɔɔn Dhyénje* o míin bhó o ywáa ó ɓ ke i yíi.»

¹⁴ «Musa é san nɛɛnláman ɲó láyɛɛ sáman yíi ó man ɲánminman dhyé ó kóɔnɔn, fɔ mɔɔn Dhyénje o kɔɔ a tá céne, ¹⁵ ke mɔɔn mɛnngɛ lá o la, o tii o a ɲáanmanɲan wéebhɛɛ ó sɔɔ. ¹⁶ Ke mansɔɔ dínɲan é dhyáa Ala ye ke tɛnmin, fɔ aa a Dhyénje kéngboto ó dí án man, ké mɔɔn min ngé lá o la, o tii ó kénan hálaki, wáa o a ɲáanmanɲan wéebhɛɛ ó sɔɔ. ¹⁷ Ala mán a Dhyénje ó bhyáashaa dínɲan ɓ kénan kiti bé mɔɔn ólu ka, wáa aa nan lé kénan í kisi. ¹⁸ Ní mɔɔn min ngé lá Enza nan,

o tii ó wée kisi kiti nanta ó mán, waa ni min mán lá a lá, o tii ó wée hálaki ké bhá ke mansɔɔ a mán sɔn ké lá Ala Dhyénje kéengboto ó lá. ¹⁹ Í wée hálaki ké bhá ke mansɔɔ kéenpan ó wée bhú dínpan mɔɔn ólu yé. O bé kwó, diwi ó kó wée dhyáa i yé ké tinnin kéenpan ó ka. Ke mansɔɔ í ké kó olu mánnin. ²⁰ Ke mansɔɔ mɔɔn ó mɔɔn é kóyoongela kéenpan ó kó man dí ólu yé, olu sháannan le kénan kéenpan o la, ke i ye kéko yóo nolu kénan bhɔ gbé la, ke mɔɔn olu a o yé. ²¹ Wáa mɔɔn mi-in tinpan sháa o ka, óo a tá ó kéla gbé o le la, ké mɔɔn ólu a a kékobhée ólu yé, aa mínnu kéla Ala sao o ló.»

Yaya Bátizelikebhaa é Enza ngofɔla íkwɔ

²² O tinninnin ngwó, *Enza* ni a yé *kaamɔɔndhye* nólú nan í sii *Zude* mála ó la, aa wáati dɔɔnin nge ni ile yénɔn, A tée mɔɔn ólu *bátizela*. ²³ Yaya o tée mɔɔn ólu *bátizela* Enɔn, Salimu tɔɔfe. Jí tée sháa o ywáa ó la. Mɔɔn ólu tée nánla ké i *bátizela* yénɔn. ²⁴ O sán o la í tē-man Yaya myaanbha ke a bhyáa kaso lá. ²⁵ Lo nɔ lá, sɔɔli é wii Yaya yé *kaamɔɔndhye* nólú ni *Yawudhyaa* la ce ké táa kúunngbaan sennenyali ó mán ké képan ni í yé laanan óle. ²⁶ Íi táa Yaya saala ké a manpanke kó: «Kaamɔɔn, ce min ndée ni ile *Zuluden* bháji ó kwóman, ii mín ngófɔ, a mánfee ni aa mɔɔn ólu *bátizela*, bé bé é táalaa a kwó.»

²⁷ Yaya é í yawi kó: «Adamandhye nɔ té sé ké fosi sɔn ní Ala mán mín di a mán. ²⁸ Áa ne séeya lé ní fɔ wáati mínɔn ngó né té *Kílisi* o lé, waa née bhyáashaa a le jén né. ²⁹ Kwéemuso oo kwéence o tá lé le. Waa musocetii ó téece óo í lóla a tɔɔfe le, tó ké myennin ké a fé. A nisɔ é dhyáala ke mansɔɔ aa myennin kéla musocetii ó fé. O nisɔdhyaa ó nɔn née nánla. Né ye nisɔdhyaa o wée i lafa koyoonge. ³⁰ Dhyaalagboya léé, ké ale Enza nja kunnanwee nɔ sɔɔ, ké né a lɔɔyaman ó sɔɔ.»

Mín nhwéen bhú sángooboo ó la

³¹ «Mɔɔn min nhwéen bhú sángooboo ó la, o tii óo fé nɔ bé kunnan. Mín nje lúukolo ó ka, oo dínpan mɔɔn lé le, oo dínpan kó o le fɔla. Mɔɔn mín nje bhú sángooboo ó la, o tii óo fé bé kunnan, ³² a wée min yé, ké min myén, aa ó lé séeya ladila. Wáa Adamandhye nólú té sɔnnan o séeya o mán. ³³ Mɔɔn min nhwéen lá a yé kóman fɔnin nólú la, o tii óo a yáala kó Ala léé tinpan ó tii óle. ³⁴ Ala wée mɔɔn min nje, o tii óo Ala yé kóman o lé fɔla ke mansɔɔ Ala wée *Ní Sennenyannin* nɔ dí a mán, lá ndé minnan. ³⁵ Dhyénje o a dí a Fá ye óni a wée fé nɔ bé lo a bhóo. ³⁶ Mɔɔn min nje i yéé lá Ala Dhyénje ó ka, o tii ó wée nánmanpan wéebhée ó sɔɔ ké bhá. Wáa mɔɔn min mán sɔn ké í yéé lá Ala Dhyénje nɔ ka, o tii ó táa nánmanpan wéebhée ó sɔɔ, Ala yé díminsa oo a ka.»

Enza ni Samalika muso la

⁴ *Enza* nje bhú a nánle óo *Falizen* nólú wée á myén kó a wée *kaamɔɔndhye* nzhéeman nɔɔn ké tinnin Yaya ka óni tó ké mɔɔn ólu *bátizela* ké tinnin Yaya ka.

² Tinpan in ne Enza gbú te té mɔɔn olu *bátizela*. A yé *kaamɔɔndhye* nolu lé tée mɔɔn olu *bátizela*. ³ O la, Enza nje bhú *Zude* mala ó la ké í kwósee ké táa *Galile* mala ó la.

⁴ Sánni aa sé Galile mala ó la, fɔ aa *Samali* mala ó lɔ-inmin né. ⁵ Aa sé Samali só ó la la min ndɔɔn kó Síkali. *Yangubha* té wée seen min ndí a dhyénje Yusufu mán, óni ó só ó ce ó teman nja nɔɔn. ⁶ *Yangubha* yé kɔɔ nɔ tée ó ywáa ó la. Enza nje see táaman ó la mínngé, aa táa í sii o kɔɔ nɔ tɔɔfe. Óo ké ké tée o wée i látee.

⁷ O wáati o la *samalika muso* la é nan jí lábɔɔ, Enza nje fɔ a yé kó: «Nzɔ jí ó lóla ngáa min.» ⁸ O wáati ó la a yé *kaamɔɔndhye* nólú té wée táa lóminsanaa la só ó kɔɔnɔn. ⁹ Muso óo Enza yawi kó: «Ile min nje *Yawudhyaa* le, ílee sé ké jí kóɔ né *Samalika* ó yé di le?» Muso óo o kóman o fɔ le ke mansɔɔ, bhye ndé té *Samalika* ólu ni *Yawudhyaa* ólu ce.

¹⁰ Enza nje a yawi kó: «Ala wée min ndí mɔɔn ó mán, ni í tée ó la, óni mɔɔn min ngó ii ale sɔ jí lá, ni í tée ó la, ile gbú lé té káa kóɔ ké ale déli. A tēenan jí di í mán min ngáa nánmanpan wéebhée ó di í mán.»

¹¹ Muso óo a yawi kó: «Ngáamɔɔn, yúufye te i bhóo, kɔɔ nɔ a já. I káa o nánmanpan jí ó lábɔɔ mín? ¹² O wáati ó la, án myéman *Yangubha* min é kɔɔ ó shén án jén, ile a físa o lé nja? Ale ni a dhyé nólú ní a yé bhyáa nólú bé é ó jí ó la min.» ¹³ Enza nje a yawi kó: «Mɔɔn óo mɔɔn ké ó kɔɔ nɔ jí ó la min, jíminnɔ yáa o tii ó myáan íkwɔ. ¹⁴ Wáa jí min é né bhóo, né ké ó dí mɔɔn min mán ké min, jíminnɔ táa o tii ó myáan bhée. Né káa jí min dí ó tii ó mán, o yáa ké jí wéenda le min ngáa wée a kɔɔnɔn wáati ó bé, min é nánmanpan wéebhée ó dila.» ¹⁵ Muso ó fɔ a yé kó: «Mantii ó, o jí ó la dí né mán ké jíminnɔ kénan ne myáan bhée óni ké ngénan nan yánun jí ta o kanman bhée.»

¹⁶ Enza nje fɔ muso ó yé kó: «Táa í ce kii kénan.»

¹⁷ Muso ó a yawi kó: «Ndé cela.» Enza ngó a ye ko: «I wée tinpan fɔ kó i té cela, ¹⁸ ke mansɔɔ i wée sii cela síjan lóo le ke. Ile ni min nje nɔn nvé sísan nin, o té i ce lé, i we min nɔ o léé tinpan o lé.»

¹⁹ Muso ó ko: «Mantii ó, né wée la nɔo ii Céla lé le.

²⁰ Án nvá ólu Ala bháto tii míin née ka, waa álee *Yawudhyaa* ólu kó fɔ *Yeluzalemu*.»

²¹ Enza nje a yawi kó: «Muso o, lá né lá kó ló nɔ yáa sé, mɔɔn ólu mánfaa nan Fá Ala bháto tii míin nga mée óni *Yeluzalemu*. ²² Ále *Samalika* ólu min bhátola, a mán ó la. Wáa án née *Yawudhyaa* ólu a án jén bhátolife nɔ la, ke mansɔɔ *Kísibhaa* ó káa bhú án née *Yawudhyaa* ó léelu céman. ²³ Waa, ló nɔ yáa sé, a yéé wée sé

ké bhá. Ala bhátobhaabھے ólu yáa Fá Ala bháto í ní ó la óni tinpan o la. Ke mansɔɔ Ala é o bhátobhaa o léelu fé. ²⁴ Ala é Ní lé le, mɔɔn min nú é a bhátola, olu kákan né ké a bháto ní le lá óni tinpan ó lá.»

²⁵ Muso ó kó: «Ní a lo ɔ́o Ala yé Mɔɔn loɔnɔnɔnɔnɔn ɔ́o kákan kénan, min é kíila kó *Kílisi*. Ní ale kénan, a yáa kó ó bé fɔ́ án ɔ́n.» ²⁶ Enza ɔ́e a yawi kó: «Óo né le lé, né miin kómanla i ye nin.»

²⁷ Ké í tó kóman ó la, a yé kaamɔɔndhye ɔ́olu nan. Ólu káwakoya ké Enza bhálokɔɔ ó yé ni muso óle. Wáa í sí mán sé ké a mánɔ́aanke kó: «Aa wée ké díi?» Wáman kó: «Mínneen la ii kómanla a fé?»

²⁸ Muso óo a yé jílaa ó síinin ndó o ywáa ó lo ké bwée ké táa fɔ́ só o kóɔnɔn kó: ²⁹ «Ée! Aa bhó kénan ce ló mánfée! Né wée kó mínnu ké nzí ó kóɔnɔn, a wée ó bé fɔ́ ɔ́n. Kílisi ó te o le a?» ³⁰ Mɔɔn ólu bhó só o kóɔnɔn ké táa Enza nzaala.

³¹ O sán ó lo, a yé kaamɔɔndhye ɔ́olu lámayaan ke a déli ko aa lómin ké. Í tée a fɔ́la kó: «Kaamɔɔn, an mankoto lómin dóɔnɔn ɔ́e.» ³² Wáa Enza ɔ́e i yawi kó: «Lómin ɔ́e né bhóo ále mán min ɔ́n.» ³³ A yé kaamɔɔndhye ɔ́olu ɔ́nɔn manɔ́aanke kó: «Mɔɔn lo lé wée nan lómin dí a mán ɔ́n?»

³⁴ O lo, Enza ɔ́e fɔ́ i yé kó: «Ke ɔ́ebhaa ó sao o ke, o lée ɔ́n lómin ó lé. Né kákan ké a yé bháala ó ké fɔ́ ke sé a lá ɔ́o man. ³⁵ A lée gbú olu té fɔ́la kó sánnin káa náannin ce ko sunman ó téewaati o yáa sé a? Sísan, née fɔ́la a ye ɔ́o áa í kúnnanwii ké seen olu mánfée. Sunman ndée wáati o wée sé. ³⁶ Mɔɔn miin a téebhaa óle, a wée a sáa o sɔ́ɔ ke bhá, o tíi ó lée sunman ɔ́o ladhyenan ɔ́aanmanɔ́an wéebھے ó kanman. Óo o kéla lé, ké seenkebhaa óni sunmanndeebhaa ó bé a dhye ke ni í nisɔ́dhyaanin ɔ́o lé ɔ́nɔn nvé. ³⁷ Saanan lo kó: «Lo é sunman ɔ́o buwala, lógbھے é a téea.» Óo tinpan gbú lé le. ³⁸ Né wée ále bhyáa ko áa táa sunman ndée seen ló mán á man min buwa. Lógbھے lé lúu o seen ó buwa, ále wée o nánfa ó sɔ́ɔ olu bhaaka ló.»

³⁹ O só o lá Samalika shéeman ɔ́e lá Enza nan. Ke mansɔɔ muso ó té wée fɔ́ í ye ko ale wée ko min ɔ́e a sí ó ló, ko a wée ó bé fɔ́ a yé. ⁴⁰ O Samalika ólu nan Enza nzaala, ii a déli kó aa tó ni í lé. Aa tée fyáa ke i fé yé. ⁴¹ Mɔɔn shéeman ɔ́e lá Enza nán a yé kóman ó kóɔn ke tinnin muso ó tá ó ka. ⁴² Íi fɔ́ muso ó yé kó: «Án man lá a lá í tá kóman o kóɔn ne, án ni lá a lá lé ke mansɔɔ án ɔ́wéeen a gbú lómyen. Án ɔ́wéeen lá a lá óo ale lée dínpán Kísibhaa gbúnungbu ó lé.»

Enza ɔ́e Faanmannje lo dhyé nakéenyala

Matiyu 8.5-13; Luka 7.1-10

⁴³ Tée fyáa tinnin ngwó, Enza ɔ́e bhó o ywáa ó lo ké táa *Galile* mala ó lo. ⁴⁴ Enza gbú te wée fɔ́ kɔɔ kó Céla sí té bwópan sɔ́ɔla a gbú yé só ó la. ⁴⁵ Aa sé *Galile* mínnge, ii a myáan céene né. Ke mansɔɔ aa ko mínnu

ké Hólɔ́nɔnli féti o man *Yeluzalemu*, ii ó bé yé, ke mansɔɔ i bé tée yé féti ó mán.

⁴⁶ Enza ɔ́e jí ó yéeman ké ké *lézenji* le só minnan Kana Galile mala ó lo, aa í kwósee ké táa yé. Mansace o ye bháalakebhaa ólu kúndii lo tée yé, o dhyénje ó témanngennen Kapenam. ⁴⁷ Aa myén ko Enza ɔ́wéeen í kwósee ké bhó *Zude* kénan Galile mala ó ló mínnge, aa táa bhó a fé yé ké a déli kó áa a mankoto ké táa a dhyé ɔ́o lakéenyala, kó aa fé ké sayake. ⁴⁸ Enza ɔ́e fɔ́ a yé kó: «Ní ále mán ɔ́nɔnɔn olu ni káwakobaba lu yé, álee táa lá né la féu.» ⁴⁹ Ce ó kó: «Mantii ó, án ndáa sánnin dhyé ɔ́o mán sayake.» ⁵⁰ Enza ɔ́e fɔ́ a yé kó: «Táa lúman, í dhyénje é i ɔ́nla.»

Ce óo lá Enza ɔ́n kóman ó la, aa sháa ó tá. ⁵¹ Ké a tó sháala, a yé bháalakedhye ɔ́olu nan a kunbhye sháala ké fɔ́ a yé kó a dhyénje ó i ɔ́nla. ⁵² Aa i mánɔ́aanke kó aa nɔ́nya wáati mínnen le lo. Íi fɔ́ kó kúun ɔ́o téeɔ́an ó ló, a yé Fásigban óo wée.

⁵³ Dhyé nvá óo yé kó ó wáati o le ló Enza ɔ́e fɔ́ a yé kó: «Táa lúman, í dhyénje é i ɔ́nla.» Ke ta o lo ɔ́o le man, ale ni a yé lumanmɔɔn ólu béé lá Enza nan. ⁵⁴ Enza ɔ́e ó káwako fyáanɔ́n ó ké Galile mala o le lo, aa kwóseenin ɔ́o kwó ké bhó *Zude* mala ó lo.

Enza ɔ́e kuugba lo lákeenyala Yeluzalemu

5 O tinnin ngwó, Yawudhyaa ólu yé féti lo tée kéla *Yeluzalemu*. Enza ɔ́e táa yé. ² Yeluzalemu só o lona min ɔ́e kíila ko Saa ólu ta lonaa o, o la o tóɔfe, jí jáan ló tée yé, ii ó ywáa ó kíila Ebulukan ɔ́o ló kó Betizata. O ywáa ó ló ii gbáta lóo ló ɔ́nɔn núuman yé. ³ O gbá ólu kó, yangalotɔ́ ólu tée í lála yé shéeman né: Fyóo ɔ́olu, sengeeman ɔ́olu, óni kuugba ólu. [Olu tée í lála yé ke jí ó lámaanmaan wáati ó mánkɔɔn. ⁴ Ke mansɔɔ sán lo ló, Mantii ó yé maléeka ló tée í yíila ji o lo ké jí o lámaanmaan. Ni yangalotɔ́ mínnge í láteeya ké í yíi jónan jí ó ló a lámaanmaannin ó kwó, ó tíi óo kéenya, yáanin ni a yé yangalo o ké gbéya ɔ́n óo ɔ́n man.] ⁵ Ce ló tée yé, ó sánnin bísawa ni séyin né tée a yé yangalo o lo. ⁶ Enza ɔ́e ce ó lánin ɔ́e, ké a lo kó a yé yangalo ó wée myén a lá koyoonge. Aa a mánɔ́aanke kó: «Íi fé ké kéenya a?» ⁷ Aa a yawi kó: «Mantii ó, mɔɔn té móo mín ngáa ndá ké náyii jí jáan ó lo a lámaanmaan wáati ó lo. Sánni ní fɔ́ ɔ́o ngáa níi, ló é í láteeya ké í yíi né ɔ́n.» ⁸ Enza ɔ́e fɔ́ a yé kó: «Í wíi ké í yé naan ɔ́o tá ké táamanke.»

⁹ O ywáaninngée ó lo, ce óo kéenya, aa í wíi ké a yé naan ɔ́o tá tó ké táa. O ló ɔ́o tée Yawudhyaa olu ye *lonwéenlilo* ne lé.

¹⁰ O lo, Yawudhyaa ólu fɔ́ ce kéenyanin ɔ́o yé kó: «Bí é lonwéenlilo ne lé, i mánngan ké i yé láfe ɔ́o ta ké táa.»

¹¹ Wáa aa í yawi kó: «Ce min ɔ́e né lakéenyala, ó lée fɔ́ ne ye kó ní ɔ́n láfe ɔ́o tá ké táamanke!» ¹² Íi a mánɔ́aanke kó: «Yéetii é fɔ́ i yé kó ii i yé láfe ɔ́o tá ké

táamanke?»¹³ Waa mɔɔn min ndé wée ce ó lakénya, a té mán ó lɔ bhée. Ke mansɔɔ Enza ndé wée túun yaman ó céman.

¹⁴ O kwó, Enza nɛ ce ó kunmye Ala bhatobhomba ó kɔɔnɔn, aa fɔ a yé kó: «Í wée kénya sísan, waa í kénan kóyoo ngbée ké bhée ké kóyoo ngbée kénan i sɔɔ bhée.»

¹⁵ Ce óo taa fɔ Yawudhyaa ólu yé kó Enza née á lákénya. ¹⁶ Ke á ta o wáati óle man, Yawudhyaa ólu í wíi Enza nganman, ke mansɔɔ Enza nɛwéen mɔɔn lɔ lákénya lɔnwéenlilo nɔ lá. ¹⁷ Waa Enza nɛ i yawi kó: «Nvá é bháala la yáanin bí, o lɔ, né lo nɛ bháala la.»

¹⁸ O le kóɔn, Yawudhyaa ólu kúnndii olu tée Enza nániinan ké a Fáa. Lɔnwéenlilo nɔ bhátobhɛya kée nɔ té té a kún nɔ lé. Wáa í kó, ko aa Ala kíila kó a Fáce, óni kó aa a yée lála Ala lé mán.

Fá ó sé dila a Dhyénje ó mán

¹⁹ Enza nɛ i yawi o le lɔ ké fɔ i yé kó: «Tinɔan in ne ní fɔla a yé ngó, Dhyé nɔ té sé ké fosi ké í yée mán. Aa a Fá tá keko ó lé mánfɛe lá. Ni a Fá o ké fé nɔo fé ngé, Dhyé nɔo o lé nɔɔn ngéla. ²⁰ Ke mansɔɔ Dhyé nɔ ko a dí a Fá yé, o lɔ aa a yé koketa ó bé yáala a lá. A káa lɔ gbéelu yée yáa a lá mínnu káa tinnin mínnu ka fɔ ké a gbúlu káwakoya.

²¹ Nvá é su ólu lákuunnan ké ní dí ólu man nánminman, o nán kée nɔ man, a Dhyénje óo fé ke ní o di mɔɔn mínnu man aa a dila o léelu man. ²² Nvá mánfaa mɔɔn sí ta kiti tée. Ke mansɔɔ a wée kítitee ko ó bé tó a Dhyénje óle bhóolɔ, ²³ ké bé a a Dhyénje ó bwóɔan óyoo íi Fá ó bwóɔanla nánminman. Ni mɔɔn min mán Dhyénje ó bwóɔan, o tíi ó man Fá o le bwóɔan wé, min nɛ a cébhaa ó lé.

²⁴ Tinɔan in ne ní fɔla a yé ngó, ni mɔɔn mínnge nɛn kóman ó lɔmyen ke lá njébhaa ó lá, ó tíi ó wée wée nánmanɔan wéebhɛe ó sɔɔla. Mánfaa o tii o ta kiti o tɛɛ, o tii o wée bhó saya ó lɔ ké lo nánmanɔan ó lɔ.

²⁵ Tinɔan in ne ní fɔla a yé ngo, wáati lɔ yáa sé. A yée wée wɛe séla. Su ólu yáa Ala dhyénje o kómankan nɔ myén. Mínnu wée a yé kóman ó myén, ólu yáa nánmanɔan o sɔɔ. ²⁶ Nvá léé ní o tíi ó lé, o lɔ, a wée ní díko ó sé dí a Dhyénje o mán. ²⁷ A wée kiti téeke ó sé o dí a mán, ke mansɔɔ ale léé mɔɔn Dhyénje ó lé. ²⁸ Áa a mánfɛe, a kénan káwakoya. Wáati lɔ yáa sé, su min núu kábulu ólu lɔ ólu bé yáa a kómankan nɔ myén. ²⁹ Í yáa kúun. Mínnu tée kóbbɛe kéla, olu yáa kúun ke síin héle ó sɔɔ. Kóyoongebhaa ólu yáa kúun kiti ó kanman.

³⁰ Né té sé ké fosi ké nɛe mán. Née min myénnan Ala fé, née kiti téele ké kéɔan ni ó lé le. Né yé kiti ó téenin née. Ke mansɔɔ né té ngbú sao ó kéla fɔ né cébhaa ó sao ó.»

Enza nɛ a yée kó fɔla ké gbé Yawudhyaa ólu yé

³¹ Enza nɛ fɔ kó: «Ní a tée ké ké né ngbú léé nɛe kó fɔla, keni kó mínnu fɔla nɛe man o lɔ te tinɔan lé.

³² Waa mɔɔn gbée léé né séeya ladila. Álee min nɔɔla nɛn kó ó lɔ, óo tinɔan gbú lé lé. ³³ A te wée mɔɔn ólu bhyáa Yaya mán ké a mánɔanke. Aa tinɔan o fɔ a yé né yé kó ó lɔ.

³⁴ Né manko te Adamandhye nɔ ye séeya lá. Waa ni o kóman o fɔla le ké áa kisi. ³⁵ Yaya é ké óyoo laman, íi mín namaannan ke aa kéen lábho a céman. Áa sɔn ké í nisɔdhyaa a yé kéɔnɔan ó fé wáati dɔɔnɔn ngɔɔnɔn.

³⁶ Sísan, séeyaman gbée é móo, séeyaman mín nɔan bwó Yaya tá ó lé. Nvá é bháala mínnu dí né mán, ní mínnu kéla, ó léé yáala óo Fá o léé né cé. ³⁷ Nvá míin nɛ, o wɛe né séeya ladi. Waa ále man sɔn ké a saaninkan nɔ lɔmyen, óni a man yé í nánla. ³⁸ A yé kóman ó siilaa té a yóso ó lɔ, ke mansɔɔ a wée min bhyáashaa, a lánin ndé ó lá. ³⁹ Áa Ala yé Kitabu ó kalanan gbútuuke ke mansɔɔ áa í milila ko a yáa nánmanɔan wéebhɛe ó sɔɔ o kaa nɔ kóɔn. Kéke o Kitabu olu né lé kofɔla. ⁴⁰ Waa a lo ndé fé ké lá né lá ke nánmanɔan ó sɔɔ.

⁴¹ Né yé kunnanwee ó sɔɔ ó, o mán bhó Adamandhye nɔlu fé. ⁴² Ní a lɔ, né gbú o a lɔ nɔo Ala man dí á yé. ⁴³ Ni nan nvá Ala lé tɔ lá, waa ále man sɔn né mán. Ni mɔɔn lɔ kénan a yée tɔla nín, a yáa sɔn ó mán. ⁴⁴ Áa sé ke lá né lá dí lé? Ále min núu a yé kunnanwee nɔ sɔɔla Adamandhye nɔlu fé, sannin áa ó níin Ala kée nvé. ⁴⁵ A kénan í míli ko né lé káa a yáyí kiti téele nɔ lá nvá nánkɔ le! A yáyibhaa óo Musa lé le, áa a yé lá min nga. ⁴⁶ Ni a lanin ndée ke Musa lá tinɔan in ne, a téenán lá né lá. Ke mansɔɔ Musa é né lé kofɔ a yé séwe ó kɔɔnɔn. ⁴⁷ Aa mín nzéwe, ní a man lá o lá, née min nɔɔla, a káa sé ke lá o lá dí lé?»

Enza nɛ búlu ó láshaaya la ké á dí mɔɔn wáa lóo mán

Matiyu 14.13-21; Maki 6.30-44; Luka 9.10-17

⁶ O kwó, Enza nɛ tinnin Galile bhá o nán dɔ ó man, min é kíila kó Tibeliyadi bhá ó. ² Yaman bá é i bhyáa a kwó ke mansɔɔ a tée káwananngo óni tɔɔmansii mínnu kéla ke yangalotɔ ólu lákénya í tée o yéla. ³ O lɔ, Enza ni a yé kaamɔɔndhye nɔlu í yée tii ó ka ké i síi yé. ⁴ O sán ó lɔ Hóɔɔnɔli o nánlagbe o te wée sunɔan, min nɛ Yawudhyaa ólu yé féti ó lé.

⁵ Enza nɛ mánfɛeli ké, tó aa yaman bá ó nantɔ o yé a saala. Enza nɛ fɔ Filipu yé kó: «Filipu, án ngée tée sunman nza mín ké a dí yaman míin mán?» ⁶ Enza nɛ o kóman o fɔ le ké Filipu lɔswaan. Nɔɔnɛ, ale te káa min ngé, a tée ó lɔ.

⁷ Filipu é a yawi ko: «Wéegbannan déniye kenmen fyáa búlu o taa bhólike yáanin ke ké kó dɔɔnɔn ndɔɔnɔn ne káa dí í bé man.»

⁸ Enza jén kaamwondhaye Andele, Simon Piyeli bhádhyemannje o, óo fɔ a yé kó: ⁹ «Káweenin nɔ é yánun búlu lóo ni wɔ́ dhyé nvyaa é o bhóo. Waa ó káa mínneen le ján yaman bá miin man?» ¹⁰ Enza jé fɔ a yé kaamwondhaye njólu yé kó: Áa mɔ́n ólu lásii. Í tee ywáa min nɔ́n Bín nɔ́ tee sháa ó ywáa ó ló. Ó lɔ́ í í síi, ce ólu tee mɔ́n wáa lóo si bhóla. ¹¹ Enza jé búlu ólu tá ké bálika bhó Ala yé, mɔ́n mínnu tee yénɔ́n ke a lótaa ólu la. Aa wɔ́ ólu ke cé. Í bé é súnman nzwɔ́ fɔ ké wasa. ¹² Mɔ́n ólu béé Fá mínngɛ, Enza jé fɔ a yé kaamwondhaye njólu yé kó: «Áa súnman ó tó ó bé ládhye ké a sí kénan í ló cáan.»

¹³ O lɔ́, íi búlu lóo tó ólu ce ké see tá ni fyáa lafa ó tɔto ó lá. ¹⁴ Mɔ́n ólu ó káwako ó yé mínngɛ, ólu kó: «Tinjan in ne Célabá min ngákan kénan dínjan ló, o léé nin!» ¹⁵ Waa, Enza jé a lɔ́gbɛ ko íi fé ké ále myáan ké a lásii mansaya lá mínngɛ, aa bhó í céman ke í kwósee ké í yéé tii ó ka í kéenan.

Enza jé táaman ké lá jí ó ka

Matiyu 14.22-33; Maki 6.45-52

¹⁶ Sú óo kwó mínngɛ, Enza jén kaamwondhaye njólu í yíi fɔ bhá lá ó lá. ¹⁷ Í í bhyáa kúun nɔ́lɔ́ ké táa Kapenamú bhá ó pan dɔ́ o mán. Sú o té wéé wɛé kwóla tó Enza ndé mán nán í saala bhá. ¹⁸ Fwéénba ló é bhyáa, bhá o tee máanmaanla. ¹⁹ Í tee wéé kilo lóo, wáman wɔ́lɔ́lɔ́ bweé kúun njó lé. Íi Enza ndáamantɔ́ o yé bhá ó ka kénan í yé kúun njó sáala. Íi sháan koyoongɛ. ²⁰ Wáa a fɔ í yé kó: «A kénan sháan né léé wé.» ²¹ Í tee fé ke Enza ndá, o ywáaninngɛ o ló kúun nɔ́o sé tíin njó man í táalaa o lɔ́.

Yaman óo Enza jéinnan

²² O lusɔ́gbɛ ó, ke yaman ó tó bhá ó panndɔ́ o mán, íi nan bhó a jánle kó kúun ngéé ne tee yé, kaamwondhaye njólu gbɛgbɛ léé lo ó kɔ́nɔ́n ké táa. Enza mán táa ní lé. ²³ Mantii óo bálika bhó Ala yé ke búlu ó lashaaya ké a dí mɔ́n ólu mán ywáa min nɔ́n, kúun nɔ́lu bhó Tibeliyadi kénan sé o ywáa ó ló. ²⁴ Yaman óo nan yé ko Enza ni a yé kaamwondhaye njólu sí té yé. O lɔ́, íi lo kúun njólu kɔ́nɔ́n ke táa Enza ywáa jéin Kapenamú.

Lóminfe míin jéanmanjan o díla mɔ́n man

²⁵ Íi táa a yé bhá ó pan dɔ́ o man mínngɛ, íi a mánjaanke kó: «Kaamwɔ́n, íi nan yánun wáati mínneen lé ló?»

²⁶ Enza jé í yawi kó: «Tinjan in ne ní fɔ́la a yé ngó, ní káwako mínnu ké a jánla, a tee né ywáa jéinnan o léelu kóɔ́n, waa áa né ywáa jéinnan le ké áa búlu sɔ́w ké ló ke Fá. ²⁷ A kénan bháala ké súnman míin twéenan ó kóɔ́n! Waa súnman min ndé cáannan, áa bháala ké ó lé kóɔ́n, min jé jéanmanjan o díla. O

lómin ó, mɔ́n Dhyénje ó yáa o di a mán. A Fá Ala wéé a yé Fáan o tɔ́mansií ó bhyáa a ka.»

²⁸ Íi a mánjaanke kó: «Án ngákan ké mínneen lé ké, ké Ala sao bháala o ke?»

²⁹ Enza jé í yawi kó: «Ala é min bhyáashaa, fɔ́ áa lá ó lá. O léé Ala sao bháala ó lé.» ³⁰ Ólu a mánjaanke kó: «Íi sé ke káwako mínneen le ké ke o yáa án nan, ké án ní lá í la? Í káa mínneen lé ké?» ³¹ Án nvá ólu maannin njó lɔ́ dhyé ó kɔ́nɔ́n, óyoo aa fɔ́ Ala yé Kitabu o ló jánminman kó: «A wéé lómin dí í mán ke bhó sáangboo ó ló.» ³² Enza jé fɔ́ í yé kó: «Tinjan in ne ní fɔ́la a yé ngó, min jé lómin dí a mán ké bhó sáangboo ó ló, ó té Musa lé. Nvá léé búlu bhéé o dí a mán ke bhó sáangboo ó ló. ³³ Ke mansɔ́ Ala é lómin min ndí, ke bhó sáangboo ó ló o léé jéanmanjan kwaa o lónan dínjan mɔ́n ólu ló.»

³⁴ Íi fɔ́ Enza jén kó: «Mantii ó, íi ó súnman njó dí án mán wáati bé.»

³⁵ Enza ngó í mán ko: «Né léé lóminfe njó lé min jé jéanmanjan ó díla mɔ́n mán. Mɔ́n mínngɛ nán né fé, kɔ́n táa ó tíi o myáan bhéé. Mínngɛ lá né lá, jéinɔ́n táa ó tíi o myáan bhéé. ³⁶ Ní fɔ́ a yé ngó, a wéé jé waa a té lála né lá. ³⁷ Ní nvá ké mɔ́n óo mɔ́n dí né mán, o yáa nán né fé, né mánfaa bhá o tíi o ló. ³⁸ Ní bhó sáangboo ó ló kénan dínjan ló njébháa ó sao ó ké o le kanman, ní o té né man nan ngbú sao ó kanman. ³⁹ Né cébháa ó sao ó mínneen lé le? A wéé mɔ́n mínnu dí né mán, né kénan tó ké o sí a túun. Ké ní í bé lakuun dínjan labha lo njó lá. ⁴⁰ Nvá sao o min né kó mɔ́n óo mɔ́n ké dhyénje o yé tó ke la a lá, kó ó tíi ó yáa jéanmanjan wéébhɛé ó sɔ́w. Né yáa ó lakuun labhano njó la.»

⁴¹ Kéta o wáati ó man, Yawudhyaa ólu tee í manko-mankomanla a yé ko ó ló, ke mansɔ́ a té wéé fɔ́ kó: «Lóminfe míin bhó sáangboo ó ló, oo ne le lé.»

⁴² Í tee fɔ́la kó: «O sán ó ló, Yusufu dhyénje Enza ndé a? Án ní a Fá lɔ́, án no njan a mán lɔ́! Óo sé ké fɔ́ sísan dí lé kó: «Ne léé bhó sáangboo ó lɔ́?» ⁴³ Enza jé kóman ó tá ké fɔ́ í yé kó: «Áa lákɔ́koman ó lábhyaa nɔ́n nje.

⁴⁴ Mɔ́n sí té sé ké nán né fé ní nvá míin njé o man o tíi o lánan ne man. Ní o tíi o kénan ne man, né yáa o tíi ó lakuun lónabha njó lá. ⁴⁵ A séwenin jé Céla ólu yé kitabu ólu kɔ́nɔ́n kó: «Ala yáa í bé ládhye.» Sísan, mɔ́n óo mɔ́n ke Fá o ta kóman o myén ké sɔ́n a tá ó mán, olu bé nánla né lé man. ⁴⁶ Mɔ́n sí ján man Fa Ala yé bha, fɔ́ míin bhó a fé yé kénan, ó lé wéé Fá Ala yé.

⁴⁷ Tinjan in ne ní a fɔ́la a yé ngó, ní mínngɛ lá né lá, ó tíi ó wéé jéanmanjan wéébhɛé ó sɔ́w. ⁴⁸ Né léé lóminfe njó lé min jé jéanmanjan wéébhɛé ó díla mɔ́n ólu mán. ⁴⁹ A Fá ólu maannin njó lɔ́ dhyé ó kɔ́nɔ́n, olu bé man sayake a? ⁵⁰ Waa lómin min jé bhó sáangboo ó ló, ní mínngɛ ó lɔ́, ó tíi o táa sayake fése fése.

⁵¹ Né lée lóminfe bhεe o lé min ηe bhó sáangboo ó ló. Ni mɔɔn min ngé ó ló, o tii o yáa tó í jánla wáati ó bé. Né káa lómin min ndí, ó lée né Fásisoo ó lé. Ní jée dila ké dínjan o waa sé ke jánmanjan ó ɔɔɔ.»

⁵² Yawudhyaa ólu tée jónɔn mánsɔɔɔla gbútuuke ke fɔ kó: «Míin ηé sé ké a Fásisoo ó dí án mán díi ké ló?»

⁵³ Óo ké mínnge, Enza ηé fɔ í yé kó: «Tinjan in ne ní fɔla a yé ngó, ní a mán mɔɔn Dhyénje o Fasisoo ó ló ké a yée ó min, a táa jánmanjan ó sɔɔ. ⁵⁴ Ni mɔɔn mínnge né Fásisoo ó ló ke né yée ó min, o tii o yáa jánmanjan wéebhεe ó sɔɔ, né yáa ó tii ó lakuun lón-abha ηo lá. ⁵⁵ Ke mansɔɔ né Fásisoo o lóminfemεe lé lé, né yée óo minifemεe lé lé. ⁵⁶ Ni mɔɔn mínnge né Fásisoo ó ló ké né yée ó min, né yáa tó ó tii ó fé, o tii o yáa tó né fé. ⁵⁷ Óyoo Fá o, mín ηé i janla, oo ne bhyáashaa, Fá o lée jánmanjan o di ne man, o bhóo o man, mínnge bhálo ne Fási o la, ó tii o yáa tó i janla ni ne lé. ⁵⁸ Lóminfe míin bhó sáangboo ó ló, o lée nin. A Fá ólu lómin min nge dhyé ó kóɔɔɔɔ, tó í béε sayake, né ni ólu tá ó té kéene. Ni mínnge o lóminfe ηo ló, o tii o yáa tó í jánla wáati ó bé.» ⁵⁹ Enza ηé mɔɔn ólu kala ni kóman míinnu lé *séebho* ηó kóɔɔɔɔ Kapenam o lée wé.

Enza jén kaamɔɔndhye ηo lólu í kwóseela

⁶⁰ O kóman ólu myennin ngwó, a yé kaamɔɔndhye ηólu shéeman ηé a lámyaan ké fɔ kó: «A yé kóman míinnu a gbée lé! Yéetii sé ké són ó man?» ⁶¹ Enza ηé a lo ηóo a yé kaamɔɔndhye ηólu í mankomankomanla a yé kóman o kóɔɔn mínnge, aa í mánjanke kó: «Ó kóman o wεε bháa a lo a? ⁶² Tó ni a ke mɔɔn Dhyénje ó yéetɔ o yé a tεε ywáa min nɔn kɔ ke táa yénɔn, a kaa ke díle o lo? ⁶³ Ní Sennenyannin ηó lée jánmanjan o díla mɔɔn man, ni ó té, ni a ke tó Fásisoo ó tá ó mán, o té fósi lé. Né wée kóman mínnu fɔ a yé, ó lée Ni óni jánmanjan o lé. ⁶⁴ Waa lólu é a céman mínnu té lála o kóman ólu lá.» Kanbiini kó ólu lámyaanwaati ó man, Enza ndée ó tii ólu lo. Mín ndé káa a lo mɔɔn ólu bhóo, a tée ó lo ké bhá. ⁶⁵ Enza ηé fɔ í kwó kó: «O lé kóɔɔn ní fɔla a yé ngó mɔɔn sí té sé kénan né man ni nvá man o sé o dí o tii o man.»

⁶⁶ Ke ta ó wáati ó man, a yé kaamɔɔndhye ηólu shéeman ηe í kwóseε, í té te bhyáala a kwó bhée. ⁶⁷ O ló, Enza ηé a yé céladhye ndá ni fyáa ólu mánjanke kó: «Álee lu wé, ale te fé ke táa a?» ⁶⁸ Simɔn Piyeli é a yawi kó: «Mantii o, án ngée tée yéetii kwá? Mɔɔn jánmanjan wéebhεe ó sɔɔla íle yé kóman ó léelu bhaaka ló. ⁶⁹ Án ngwénnin ηwéen lá i lá, án ηwéen lo ηóo ii Ala yé mɔɔn sénnenyannin ηó í lé le lé.» ⁷⁰ Enza ηé fɔ í yé kó: «Né le mán mɔɔn tá ni fyáa lóɔɔnɔn ηan? O bé kwó, mɔɔn kée ηé a céman min ηé Sotaannan mɔɔn lé.» ⁷¹ O kóman ó kúnngbaanin ndée Simɔn Sikaliyɔti dhyénje

Zudasi lé mán, ó min ndée kaamɔɔndhye ndá ni fyáa ó ló lé, min ndé káa Enza no mɔɔn ólu bhóo.

Enza bhádhye ηólu man la a lá

⁷ O kwó, Enza ηé Galile fán ηó lóyaala. A té té fé ke táa Zude fán ηó fé, ke mansɔɔ o ywáa ó lo Yawudhyaa ólu tée fé ké a Fáa. ² O bé kwó, Yawudhyaa ólu yé gbákɔɔɔii fėti o te wée sunjan ke bhá, ³ a lóɔnin ηólu fɔ a yé kó: «Bhó yánun ke táa Zude, ké ii káwako mínnu kela ke i ye kaamɔɔndhye ηólu a o yé. ⁴ Ní ii fé ké mɔɔn ólu a i lo, i kénan i yé kó ólu ké loo nɔn. Ii káwako ólu kéla jánminman, táa i yée yáa dínjan la.»

⁵ O wáati ó lo a bhádhye ηólu yéeman lá a lá. ⁶ Enza ηé í yawi kó: «Né yé wáati ó man sé bhá. Ale kwénnin, wáati o bé kápin álee lu mán. ⁷ Ale kwénnin ndé sé ke gbéya dínjan mɔɔn ólu yé. Waa né kwénnin ηan gbó í yé, ke mansɔɔ ii kóyoo mín ngela ní o le fɔla i ye. ⁸ Ále a táa o fėti ó man, né kwénnin mánfaa táa, ke mansɔɔ míin nan ke né yé wáati o le o man sé bhá.» ⁹ O kóman ólu fɔnin ngwá, aa tó Galile mala o lo.

Enza ηé mɔɔn ólu kalanan Gbakɔɔɔii fėti ó mán

¹⁰ Waa a bhádhye ηolu táanin ngwó fėti ó mán Jude, aa sháa ó tá, a man són ké mɔɔn lo a a yé. Aa táa lóo ne lo.

¹¹ Yawudhyaa ólu tée Enza ywáa jíninan fėti ke wáati ó ló. I tée fɔla kó: «Aa mín ne sa?» ¹² Mɔɔn ólu tée jónɔn mánsɔɔɔla gbútuuke a kóɔɔn. Lólu kó mɔɔnbhεe lée a lé, waa lólu kó yaman o kunnɔncaanbhaa lée a le.

¹³ Waa mɔɔn sí man sé ké ó fɔ i kánnanyεenin né, ke mansɔɔ i tée sháannan Yawudhyaa ólu jén.

¹⁴ Ke í tó fėti ó céman, Enza ηe táa Ala bhatobhomba ó kóɔɔn ké lámyaan ké mɔɔn ólu kála. ¹⁵ Yawudhyaa ólu káwakoya kóyoo ηo man, ii tée fɔla kó: «Áa ké díi ké ké lɔnikεbhaa lé tá, a lo mán kaa nge mɔɔn sí fé ó.»

¹⁶ Enza ηé í yawi kó: «Ní mɔɔn ólu kalanan kó mínnu lá, ó mán bhó né fé yé, óo bhó njébbhaa óle fé yé.

¹⁷ Mɔɔn míin fé ké Ala sao ó ké, o tii ó yáa a lo gbεe óo né yé kaa ηó bhóla Ala lé fé yé, wáman ni aa bhó ne gbú lé lo. ¹⁸ Mɔɔn míin ηé á yée kó fɔla, óo a gbú tándolaa lé jíninan. Waa míin a cébhaa ó kó fɔla, ké bwójan a lá o ka, ó lée tinjanfɔbhaa o lé, nánmaan fósi té ó tii o ye kóman ólu ló. ¹⁹ Musa lé man séliya ó dí a mán a? Waa a sí té ó seliya ó manfála. Mínneεn lé kóɔɔn áa fé ké né Fáa?» ²⁰ Mɔɔn ólu a yawi kó: «I lée Lámansatɔ lé lé. Yéetii é fé ké í Fáa?»

²¹ Enza ηé í yawi kó: «Né wée kawako kée né ke, o lé wée a bé kóɔnɔn bhá. ²² Musa é kéen ó seliya ó fɔ a yé waa a man í lámyaan Musa mán, aa i lámyaan án bhyéman ó léelu man. Sísan, aa a dhyé ηólu bhóla kéen lo *lɔnwεenlilo* ηo man. ²³ Ke mɔɔn bhó kéen lo *lɔnwεenlilo* ηo man, ni ó té Musa yé seliya ó cáannan, mínneεn le kóɔɔn áa mwénnenla né mán kó né wée mɔɔn

lákεεnya lɔnwεεnlilo ɲo man? ²⁴ A kénan mɔɔn o mán-
fεε ke a ye kíti o tεε, waa a ye kíti o téenin ɲán ke.»

Enza née Kísibhaa ó lé a?

²⁵ *Yeluzalemuka* lólu tée fɔla kó: «Í té ce míin né ɲiin-
nan ke íi a Fáa a? ²⁶ Áa a mánfεε ale léε kómanla bé
ɲanla ní í ló ndé fósi fɔla a yé. Bháa án ɲen ɲénmɔɔn
ólu wεε a ló sísan kó tinɲan in ne ale léε *Kílisi* ó lé a?
²⁷ Án ngwennin ɲan míin bhólaa o lɔ. Ke mansɔɔ ni
Kílisi ó kénan, mɔɔn mánfaa ó bhólaa o ló.»

²⁸ O sán ó lɔ *Enza* ndée mɔɔn ólu kalanan Ala bha-
tobhomba ó kóɔnɔn, aa i yawi kó: «Tinɲan in ne, aa
né lɔ, aa móláa o lɔ! Waa né man nan yée mán. Njéb-
haa ó léε tinɲan o tii ó lé, a man ó lɔ. ²⁹ Waa né ɲa a lɔ
ke mansɔɔ ní bhó ale lé fé yé, ale léε né cé.»

³⁰ O wáati ó ló, í tée fé ké a myáan, waa mɔɔn sí man
sé ke í bhóola a ká, ke mansɔɔ a yé wáati ó té mán sé
bhá. ³¹ O bé kwó, yaman ó céman, shéεman ɲé lá a lá,
ólu tée fɔla kó: «Ni Kílisi ó kénan wáati min nɔn, o yáa
káwako gbéelu ké ke tɪnmin ce míin ndá ó ka ɲan?»

Mɔɔn olu Ala bhatobhomba ó kunnansiibhaa olu bhyáala ké Enza myaan

³² Mɔɔn ólu tée Enza ɲen kó ó mankomankomanla
yaman ó céman fɔ ké táa bhyáa *Falizen* ɲólu tóo o
man. Ólu ni *faanlεεpansebhaa* olu kúndii ólu Ala bha-
tobhomba kúnnansiibhaa ólu bhyáa ko íi táa Enza
myaan. ³³ *Enza* ɲe fɔ yaman ó yé kó: «Wáati dɔɔnin ne
wée tó né káa mɪnngε ní a lé, ó kwó, né yáa ngwóssε
njébhaa ó fé yé. ³⁴ Á yáa né ywáa ɲiin ké kwée, a mán-
faa né yé. Ke mansɔɔ né kée tée ywáa min nɔn, a táa sé
ké táa yénɔn.»

³⁵ Yawudhyaa ólu tée fɔla ɲɔɔn ɲε kó: «Míin ngáa sé
ké táa ywáa mɪnneε le ló tó án ngáa a ywáa ɲiin ké
déε? Mɔɔn mínnu ɲénzennin yé *Geleki* ólu céman, a
kée tée o léelu fé ké síya gbéelu kála ɲan? ³⁶ A wée fɔ
kó: «Áa káa né ywáa ɲiin ké kwée, á mánfaa né yé,» óni
«né kée tée ywáa min nɔn, áa mánfaa sé táala yénɔn». O
kɔɔ oo mɪnneε lé?»

Enza ɲe Ní Sennenyandin ɲo laheli tála

³⁷ Súnmannalo féti ó lónabha ɲó lá, míin ɲé lómba ó
lé, *Enza* ɲé í ló ké fɔ yaman ó yé kó: «Ni jíminɔɔn é mɔɔn
mɪnnan, ó tii o wáa nan né man ké jí min. ³⁸ Ni mɔɔn
min ngé lá né lá, jí míin ɲáanmanɲan o díla o yáa wée
ke bhó o tii o yóso o lɔ óo bhá jí, óyoo a séwenin ɲé Ala
ye Kitabu o ló ɲanminman.» ³⁹ Mɔɔn mínnu káa lá a lá,
ólu yáa *Ní Sennenyandin* ɲó sɔɔ, a tée ó lé kó fɔla. Ní
Sennenyandin ɲó téman dí otun bhá ke mansɔɔ Enza
ndé man bwóɲan sɔɔ bhá.

Yaman ó í lótaanan Enza ngosɔn

⁴⁰ Lólu Enza ɲen kóman ólu myén mɪnngε, ólu tée
fɔla yaman ó céman kó: «Tinɲan in ne, míin née Célabá
ó lé.» ⁴¹ Lólu kó: «*Kílisi* o léε ni.» Waa lólu kó: «Kílisi o
kákan né ké bhó *Galile* le a? ⁴² A man fɔ Ala ye Kitabu o
ló kó Kílisi o káa bhó mansacε *Laula* bhóɔnɔ ɲo le ló a?
Óni ko a káa bhó *Betelemu* lé, min ɲe Laula wóo só o
lé.» ⁴³ Yaman óo i lɔtaan Enza ngosɔn o ɲan o le man.
⁴⁴ Mɔɔn lólu tée fé ké a myáan, waa ólu sí man sé ké í
bhóola a ká.

Yawudhyaa kúndii olu ye yósolagbeyaa o

⁴⁵ Ala bhatobhomba o kúnnansiibhaa ólu í kwóssε ké
táa *faanlεεpansebhaa* olu kúndii ólu, óni *Falizen* ɲólu
sáala. Íi í mánɲaanke kó: «Mɪnneε le kóɔn a mán nan
ni a lé?» ⁴⁶ Íi í yawi kó: «Hεε! Mɔɔn si man kóman bha
óo ce míin ni!» ⁴⁷ Falizen ɲólu i mánɲaanke kó: «Aa a
yéε lábhyaa tó áa a lánεεn ngeε? ⁴⁸ Án ɲen ɲénmɔɔn
ólu, wáman Falizen ɲólu céman, yéetií lá a lá? ⁴⁹ Yaman
min ɲwéεn la a lá, ólu man Musa yé seliya ólu ló! Olu
dáannin née.»

⁵⁰ Nikodemu míin táa Enza nvé ló nɔ la, tó áa Falizen
ɲo ló lé, óo fɔ kó: ⁵¹ «Ke kéεɲan ni án ɲen seliya ó lé, án
ni sé ké kíti bé mɔɔn lɔ ka ni an man o tii o lákan ɲó
lómyen bha ɲan? Ní a kéko ólu manlɔ bha ɲan?» ⁵² Íi o
yawí kó: «Ílee *Galileka* lé lé a? Ala ye Kitabu o mánfεε
céεne, i yáa yé kó Céla sí man bhó Galile.»

⁵³ [O kwɔ, béε i wíi kée ngée ke táa a bhóo lúman.

Musokaanngelaa ó yé kó ó

8 O kwó, *Enza* ɲé táa *Olivye* sun ɲo tii ó ka. ² Sɔɔ-
man jónan o la, aa í kwóssε kénan Ala bhatob-
homba ó kóɔnɔn. Yaman o tée nánla a sáala mɪnngε,
aa í síi tó ke í kála.

³ *Seliya kaamɔɔn* ólu ni *Falizen* ɲólu muso lɔ myáan
ɲɔnɔmɔɔnya kelaa ló kénan a lé yaman ó céman ⁴ ke En-
za mánɲaanke kó: «Kaamɔɔn, muso míin myaannin ɲé
ɲɔnɔmɔɔnya le mán ni ce ló lé. ⁵ Musa é fɔ Seliya ó ló kó,
án ni o muso súu ólu bwó káwaguun nan ké í Fáa. Ile
wé, ile kó díi lé?»

⁶ Íi Enza bwó ó kóman ó lá ké íi sé ké a myaan a gbú
lákan ɲo kóɔn. Waa Enza ɲe í bíin tó ké séweli ké lúu-
man a bhóokwεennin ɲó lá. ⁷ Íi tó a mánɲaankela
mɪnngε, Enza ɲe i wíi ké fɔ í yé kó: «Ni mɔɔn mɪnngε ke
a céman tó a mán yúumu ké kéene bhá, ó tii o waa
kawa jónan o lafii muso míin man.»

⁸ Aa wεε o fɔla mɪnngε, aa i bíin í kwó tó ké séweli ké
lúuman. ⁹ Oo fɔ í yé mɪnngε, kéta i bé ló kóɔnba ólu
mán ke yíi, í béε bhó a tɔɔfε kée ngée, ké táa, ké muso ó
kée ndo ni Enza ne, muso o lɔnin ɲe tó a lɔlaa kée ɲó
lɔ. ¹⁰ Enza ɲe i wíi, ké fɔ a yé kó: «Muso ó, í wεε táa min
ne? Mɔɔn sí mán kíti bé i ka ɲan?» ¹¹ Muso o a yawi kó:

«Mɔɔn sí, Mantii ó.» Enza ngó: «Né lo mánfaa kítí bé i ka. Táa, waa i kénan yúumu ké bhée.»]

Enza née dínɔan kéenɔan ó lé

¹² Enza ɔé kóman yaman ó yé í kwɔ kó: «Né lée dínɔan kéenɔan ó lé. Ní mɔɔn mínngɛ sɔn né mán, o tii o táa táamanke diwi o ló. A yáa tó kéenɔan o ló miin ɔáanmanɔan o díla a man.» ¹³ O ló, *Falizen* ɔ́lú fɔ a yé kó: «Í i yéé lé kó f́la sísan ngéé, tinɔan té i yé kóman ó ló.» ¹⁴ Enza ɔé í yawi kó: «Ní yéé le kó f́la, ní tinɔan lé f́la, ke mansɔɔ ní móláa o ló ké ndáalaa o ló. Waa ale mán né bhóláa o ló, a lo man ndáalaa o ló. ¹⁵ Ale kwén-nin ɔé mɔɔn ólu ta kiti o téela ké kéɔan Adamand-hyeɔan ó ló. Né té mɔɔn sí ta kítí téela. ¹⁶ Waa né ké kítí téé mɔɔn min nga, o kiti o lée tinɔan o lé. Ke mansɔɔ né kée ndé ó kéla. Nvá míin njé né ni o lée o kela. ¹⁷ A séwenin ɔé a yé seliya ó ló kó, ni mɔɔn fyáa ke ko min nzéeya ladi, ko o lée tinɔan o lé. ¹⁸ Ní yéé séeya ladi lá, óni Fá míin né cé, óo né séeya lé.» ¹⁹ Íi a mánɔan ke kó: «Í Fá óo mín?» Enza ɔé í yawi kó: «A mán né ló, a lo mán Nvá ló. Ní a téé né ló, a téenan Nvá ló.»

²⁰ Ywáa miin *Ala bhatobhomba* o kɔɔnɔn tó íi a kíila kó sɔɔta bhyáalaa o, aa kóman míinnu fɔ o ywáa ó lé ló, o sán ó ló a téé mɔɔn ólu kalanan. Mɔɔn sí man sé ké a myaan, ke mansɔɔ a yé wáati ó téman sé bhá.

Enza ɔé a táako o f́la a Fá tɔ́ fé

²¹ Enza ɔé fɔ yaman ó yé í kwɔ kó: «Né yáa táa, a yáa né ywáa ɔiin ké dése, a yáa sayake a yé yúumu ólu ló. Né kée téé ywáa min nɔn, a táa sé ké táa yé.»

²² O ló, Yawudhyaa ólu fɔ kó: «Kédhyaa aa a fé ké a yéé Fáa lé wé, ke mansɔɔ aa f́la kó ale kée téé ywáa min nɔn, kó án née táa sé ké táa yénɔn.»

²³ Enza ɔé í yawi kó: «Á lée lúukolo o tá mɔɔn le lé, waa née bhólá sangboo óle ló. Á lée dínɔan mɔɔn le lé. Waa, né té dínɔan mɔɔn lé. ²⁴ O le kóɔn ní f́la a yé ngó a yáa sayake a yé yúumu ólu ló. Né kó née min ne, ní ále mán lá ó lá, a yáa sayake a yé yúumu ólu ló.»

²⁵ O ló, íi a mánɔan ke kó: «Í lée yéetii lé?» Enza ɔé í yawi kó: «Kanbiini a lámayaan ó ló, ni mɔɔn mín né man ó fɔ ó lábhyaa. ²⁶ Kóman shéeman ɔé nvé ke fɔ a ye a ye ko ó ló, óni ké a yáayii. Né cébhaa ó lée tinɔantii ó ló, né wéé min myén ale lá, ní ó lé f́la mɔɔn ólu yé.»

²⁷ Í mán sé ké bhó a ɔánle kó aa a Fá Ala lé kó f́la í yé. ²⁸ O ló, Enza ɔé fɔ í yé kó: «Ní a ke mɔɔn *Dhyénje* ó kɔɔtanin ɔé wáati min nɔn, ní mín né, a yáa o ló, óyoo né té f́osi kéla yéeman. Nvá é ngála minnan, ní ó lé f́la. ²⁹ Mɔɔn míin né cé óo né fé. A mán né tó ngéenan, ke mansɔɔ min ɔan dí a yé, ní o lé kéla sán bé.»

³⁰ A téé kómanla cé mínngɛ, mɔɔn shéeman ɔé lá a lá.

Enza ni Yawudhyaa ólu ɔ́nɔn mánɔɔɔla

³¹ Yawudhyaa ɔenmɔɔn mínnu ló *Enza* nán, Enza ɔé fɔ olu yé kó: «Ní a ké né yé kóman ó labhato, ké aa ɔen *kaamɔɔndhye* nu lé tinɔan in ne. ³² O ló, a yáa tinɔan ó ló, o tinɔan ó lé káa a ké hóló ne.»

³³ Íi a yawi kó: «Án ni Bulaaman bhónzɔ né lé. Án man læ ké ké mɔɔn sí ye yɔ né. Ii sé ké fɔ díi kó án ngáa ké hóló né?»

³⁴ Enza ɔé í yawi kó: «Tinɔan in ne ni f́la a yé ngó, mɔɔn óo mɔɔn é yúumu kéla, o tii oo yúumu ó yé yɔ ne lé. ³⁵ Yɔ ɔé tɛ tóla a kúnndii ó yé lú o man san bé, waa a kúnndii ó dhyé ɔé tóla lú o man sán bé. ³⁶ Sísan, ni Ala Dhyénje ó ké a hólɔan, ké a wéé ké hóló láfanin ne.

³⁷ Ní a ló óyoo áa Bulaaman bhónzɔ ne lé. Waa né yé kóman ó té lónan a yóso ló, o le kóɔn áa né Fáalaa ɔiinnan. ³⁸ Né wéé min yé Nvá Ala fé yé, ní ó lé f́la a yé. Waa a wéé min myén a Fá lá, aa ó lé kela.»

³⁹ Íi a yawi kó: «Án nvá é Bulaaman lé lé.» Enza ɔé fɔ í yé kó: «Ní a Fá tééke Bulaaman lé, a téenan a ké kó olu ɔ́nɔn nge. ⁴⁰ Ní tinɔan kóman min myén Ala fé yé, né wéé ó bé fɔ a yé. Sísan áa né Fáalaa lé ɔiinnan, waa Bulaaman mán ó ɔ́nɔn nge. ⁴¹ Áa a Fá olu tá kéko ó lé kela.»

Íi a yawi kó: «An née té ɔ́nɔnmɔɔndhye ne lé! Fá kée née án móo o lée Ala lé.»

⁴² Enza ɔé fɔ í yé kó: «Ní Ala tééke a Fá lé, né ko téenan dhyáa a yé, ke mansɔɔ ní bhó Ala lé fé yé kénan. Né man nan yéeman. Ala lée né cé. ⁴³ Ní mínnu f́la a yé, mínneen la a té bhólá ó ɔánle? Ke mansɔɔ a té sónnan ké ɔén kóman olu lómyen. ⁴⁴ A Fá ó Sɔtaannan lé lé. A lo ɔé a fé ké ále sao o lé ké. Kabiini dínɔan lámayaan-waati ó man, ké mɔɔn ó ní o bhó, ó lée ké a sao ó lé. A man sɔn fése fése ké tinɔan ó fɔ, ke mansɔɔ tinɔan té a fe. Ní a ke kóman óo kóman fɔ, o bé kéla fwɔɔɔan lé lé, ke mansɔɔ, fwɔɔɔan lé a lé, a légbu lé lo ɔé fwɔɔɔan ó Fá lé. ⁴⁵ Né kwennin, née tinɔan ó f́la mínngɛ, o le kóɔn ló té lála né lá. ⁴⁶ A céman yéetii sé ké a f́kó né wéé yúumu ké? Né ke tinɔan ó fɔ a yé, mínneen lé kóɔn a té lála né lá? ⁴⁷ Mɔɔn mín ɔé Ala yé mɔɔn o lé, o tii ó Ala yé kóman o lómyennan. Á lée té Ala yé mɔɔn lú lé mínngɛ, o lé kóɔn a té sónnan ké né lómyen.»

Enza ɔan bwó Bulaaman le

⁴⁸ Yawudhyaa ólu a yawi kó: «Án ɔwéen min nɔɔ, tinɔan gbú lée o le. Ii Samalika lé lé, ii Lámansatɔ lé le.» ⁴⁹ Enza ɔé í yawi kó: «Né té Lámansatɔ lé lé, kunnanwee ɔé Nvá lé ta lé, waa áa a mán ké né kɔɔya. ⁵⁰ Ó yéé bé kwɔ, né té yéé ta kunnanwee ɔé ɔiinnan. Mɔɔn kée ɔé yé, míin bwóɔan dila né mán, tó ke kítí ó téé. ⁵¹ Tinɔan in ne ní f́la a yé ngó, ni mɔɔn mín ngé né yé kóman ó bháto, ó tii ó táa sayake fése fése!»

⁵² O ló, Yawudhyaa ólu fɔ a yé kó: «Sísan ngwennin, án ñwéen lɔ ñóo ii Lámansatɔ lé lé tinjan in ne! Bulaaman wée sayake, Céla ólu wée sayake. Ile kó ni mɔɔn mɔɔnngé íle yé kóman o bháto, kó ó tii ó mánfaa sayake fése fése!» ⁵³ Án Nvá Bulaaman min ñwéen sayake, ile a físa a o lé a? Céla ólu wée sayake, i léé í yé yacesiila yéne lé lé?»

⁵⁴ Enza ñé í yawi kó: «Ni né ke yéé tando, o tándoli ó taa fosi ñán. Nvá léé tandola. A kó, kó o min ñé a yé Ala ó lé.» ⁵⁵ Waa a lo mán a lɔ. Né kwénnin ñan a lɔ. Ni né ké fɔ ngó mán a lɔ, ké án bé wée ké kéene, ké né wée ké fwɔɔnɔfɔ lé. Wáa, ní a lɔ, ní a yé kóman ó bhátola. ⁵⁶ A Fá Bulaaman tée nisɔɔdhyaa o lɔ, ke mansɔɔ aa í míli kó a yáa né ta tée ó yé. A lo ñé a yé, o nisɔɔdhyaa óo a wasa.»

⁵⁷ Yawudhyaa ólu kó: «Ile sísa ó man sánjin bíloolu bhó bhá, i lo ngó ko ii Bulaaman yé!»

⁵⁸ Enza ñé fɔ í yé kó: «Tinjan in ne ní fíla a yé ngó, sannin Bulaaman a wóo, né tée yé.»

⁵⁹ O kóman olu kwɔ, íi káwaguun ñje kó í káa Enza bwó, waa aa í lóonaanke ké bhó Ala bhatobhomba ó kóɔɔɔɔ.

Enza ñé cefyoondɔ ló ñán lálala

9 Enza ndíminndɔ óo ce ló yé min ñe wóo fyóo ne. ² *Kaamɔɔndhye* ñólu Enza mánñaanke kó: «Kaamɔɔn, mɔɔnneen le kóɔɔn ce míin ñe wóo fyóoñan ló? Ale gbú ta yúumu ó kóɔɔn ñan, wáman a mwéénbhaa ólu ta o?»

³ Enza ñé í yawi kó: «Ale ta yáace o té, a mwéénbhaa ólu ta yáace o té. Wáa óo ké lé, ké Ala tá sébhaaya o waa yáa ale sɔɔɔɔ lál. ⁴ Tée óo máannan wáati min nɔn, án ngákan ke án ñjébbhaa o ye bháala ó ké o wáati o le ló. Ni sú o ké kwó, mɔɔn si té sé ke bháala ké bhée. ⁵ Ké né tó dínjan ló, né léé dínjan tá kéenjan ó lé.»

⁶ Enza ñé ó kóman ólu fɔ ké wée mɔɔnngé, aa í lájí bwó lúuman ké ó bhɔɔ dɔɔɔnin ñó lwée ké o gbóo cefyoondɔ ó ñán o man ⁷ ké fɔ a yé kó: «Táa i ñán o kwó Silowe jí jáan ó ló.» Silowe kɔɔ ó tɔɔ kó céladhye. Fyóondɔ ó taa i ñán o kwó yé, a kwóɔɔɔɔ ó, a tée yéli kéla.

⁸ A siɔɔɔɔn olu óni a lɔmaa mínnu tée a lɔ kó fáanlee kófɔ ó man, ólu nan a yé, íi fɔ kó: «Ce min ndéé í síila yánun ké délili ké, ó té míin ne a?» ⁹ Lólu kó ale léé wé. Lólu kó ale té o le, ko i bhónin ñé ñóɔnnan lé. Wáa ce ó kó: «Né léé wé.» ¹⁰ Íi a mánñaanke kó: «Tó, i ñán óo í lálala dí lé?» ¹¹ Aa i yawi kó: «Íi ce min ngíila kó Enza, ó léé bhɔɔ o lwée ké ó gbóo ñán ó man kó ndáa ñán o kwó Silowe jí ó ló. Ní taa ñán o kwó, né ñán óo í lálala.» ¹² Íi a mánñaanke kó: «Aa mín?» Aa í yawi kó mán lɔ.

Falizen ñólu fyóonje o kéenyanin ño manñaanke lál

¹³ Ce min ndéé fyóo né, íi ó myáan ké taa ó lé *Falizen* ñólu saala. ¹⁴ Waa Yawudhyaa olu yé *lɔnwéenlilo* ño lé tée wé *Enza* ñé bhɔɔ ó lwée ké ce ó ñán o lálala ó lo ño lé lál. ¹⁵ Falizen ñólu ce ó mánñaanke kó i ñán oo i lálala dí lé. Aa í yawi kó: «Aa bhɔɔ o lé gbóo ñán ó man, ní ñán o kwó, ní yéli kéla sísan.»

¹⁶ Falizen ñó lólu a fɔ kó: «O ce ó té lɔnwéenlilo ñó bhátola. O sán ó ló, a mán bhó Ala fé yé.» Waa lólu kó: «Yuumutɔ é sé ké káwako míin ñóɔn ngé a?» O ywáa ó ló, í yé kóman óo fwó ñóɔn ngwó tó íi i lɔta.

¹⁷ Íi ce ó mánñaanke i kwó kó: «Ce míin i ñán ó lálakanin, í léé mɔɔnneen lé fíla a yé kó o ló?» Aa í yawi kó: «Ce ó Céla lé lé.» ¹⁸ O bé kwó, Yawudhyaa ólu mán sɔn ké la a lálala kó ce ó tée fyóo né le kóɔ, fɔ íi a mwéénbhaa ólu kii ¹⁹ ke í mánñaanke kó: «A wóodhye née ce míin né a? Áa wóo fyóo né le a? Aa ké dii tó aa yéli kéla sísan?» ²⁰ A mwéénbhaa ólu í yawi kó: «Án ngwénnin a ló ñóo án dhyé née wé, a fyóondɔ léé wóo. ²¹ Waa a ñán ó lálakako ó, án ndé fosi ló o ló. Mɔɔn míin a ñán o lálala án ndé o lɔ, áa a gbú mánñaanke o lálala, dhyémuu té a lé bhée, aa sé ké ó ñánfɔ a yé.» ²² A mwéénbhaa ólu ó fɔ ke mansɔɔ i tée sháannan Yawudhyaa ólu ñén. I té wée bhye ló kó ni mɔɔn óo mɔɔn ké fɔ kó Enza née *Kílisi* o lé, kó ó tii o taa lo kaangebho ñó kóɔɔnɔn bhée. ²³ O kóɔɔn, a mwéénbhaa ólu fɔ ko íi a gbú mánñaanke, kó dhyémuu té a lé bhée.

²⁴ Ce min ndéé fyóo ne Falizen ñólu ce ó kii i kwó ké fɔ a yé kó áa Ala kunnanwee: «Án ni a lɔ ñóo i ñán ó lálalabhaa óo yuumutɔ lé lé. Tinjan o fɔ án ñén Ala ñánkɔɔ.» ²⁵ Aa í yawi kó: «Né kwénnin mán lɔ ni yuumutɔ léé a lé lé! Ní kó kéene lɔ, né tée fyóo né lé, waa sísan ní yéli kela.»

²⁶ Íi a mánñaanke kó: «Aa mɔɔnneen lé ké í lálala? Aa i ñán ó lálala dí lé?» ²⁷ Ce óo i yawi kó: «Ñwéen ó ñánfɔ a yé kóɔ, a mán í tóomanlɔ nɔn. Mɔɔnneen le kóɔɔn áa fé ké ó kóman kée ñó lómyen í kwó? Bháanin á léé fé ké ké a yé *kaamɔɔndhye* ne a?»

²⁸ Falizen ñólu a lámyaan ké ce ó ñeen, íi fɔ a yé kó: «Ile léé a yé kaamɔɔndhye ne. Án née kwénnin ñé Musa ta kaamɔɔndhye ne lé. ²⁹ Án ni a lɔ ñóo Ala é kóman Musa yé. Waa míin ni, án mán ó bhólaa ló.»

³⁰ Ce óo fɔ i yé kó: «Aa, ó léé káwako ó lé. A mán a bhólaa o lɔ waa a wée né ñán ó lálala. ³¹ Án ngwénnin ñan lɔ ñóo Ala té yuumutɔ ó yé bhátoli ó yawila. Wáa mɔɔn míin sháannan Ala ñén tó aa a sao ó kéla, aa ó lé yawila. ³² Án mán myén bhá kó mɔɔn míin wóo fyóoñan ló, kó ló wée ó ñán o lálala. ³³ Ni ce míin ndéman bhó Ala fé yé, a te mánfaa sé fosi kela.» ³⁴ Íi fɔ a yé kó: «Ile ké tá i wóowaati ó mán ile gbútuu o béé wóo

yúumu o lé lɔ, tó ii nán i lɔ yánun kó ii án ngálanan!» Ii a gbé ké a lábho kéenman.

Yéetii lú é fyóondɔ gbú o lé?

³⁵ Enza nɛ a myén ko í wée a gbé mínngɛ, aa nan a labhyɛ. Aa a mánɲaanke kó: «I wée lá *mɔɔn Dhyénje* ó lá a?» ³⁶ Cɛ ó a yawi kó: «Mantii ó, yéetii é wé, ké ní lá a lá?» ³⁷ Enza ngó: «I wée a yé ké bhá. Ale lée kómanla i yé nín.» ³⁸ Cɛ ó kó: «Né o. Wée lá i lá Mantii ó.» Aa i kúnmeɛn nókɛ Enza ngó.

³⁹ O kwó, Enza ngó: «Née nan dínɲan míin kɔn kíti o le kóɔɔn. O lɔ, mínnu ɲán té yéli kéla, ké olu ɲán o a í láka. Min núu yéli kéla, ké olu a ke fyóo ne.» ⁴⁰ *Falizen* mínnu tée ni a lé o ywáa ó ló olu a yé kóman ó myén, ii a mánɲaanke kó: «Án née fyóo né lé a?» ⁴¹ Enza nɛ í yawi kó: «Ní a tée ké fyóo né, yúumu té táa ké a man. Waa áa fɔla mínngɛ kó aa yéli kéla, o kóɔɔn, a hálakinin né wáati o bé.»

Sáa ólu mangbengbemaabhɛ é

10 Enza ngó: «Tinɲan in ne ní fɔla a yé ngó, ni mɔɔn min mán lo wée ó lá ó fé, fɔ ké í gbán ké lo Fán gbée fé, o tii óo so ne lé, so née wé. ² Waa min nɛ lónan wée o lá ó fé, ó tii o lée saa ólu mangbengbema ó lé. ³ Lá ó kunnansiibhaa óo lá ó láka a lé le yé. Saa ólu a kómankan nɔ myénnan, min núu a tá lé, aa ólu kíila í tɔɔla kée ngée ké bhó ni íle kéenman. ⁴ Ní a ké bhó ni a tá ólu bé lé kéenman ké bhá, aa i bhyáa i ɲén, tó saa ólu i bhyáa a kwó, ke mansɔɔ íi a kómankan nɔ lɔ. ⁵ I mánfaa bhyáa mɔɔn gbée kwó fése fése, waa i káa bwée o tii o ɲén ne, ke mansɔɔ i man a kómankan nɔ ló.»

⁶ Enza nɛ ó saanan ó lá í yé. Waa, i mán bhó o ɲánle.

Enza née saa ólu mangbengbemaabhɛ ó lé

⁷ Enza nɛ fɔ ikwɔ kó: «Tinɲan in ne ní fɔla a yé ngó, saa ólu lónan lá min nvé wée ó kóɔɔn, né lée o la o le. ⁸ Mínnuu nán né ɲén, olu béɛ so, óni benganikɛbhaa lé le. Waa saa ólu man a lómyɛn. ⁹ Né lée lonaa ó lé. Ní mɔɔn min ngé tɪnmin né fé ke lo, ó tii o yáa kisi. O yáa lo, ké bhó, ó lo yáa a yé súnman ó sɔɔ. ¹⁰ So nɔ kwénnin ndé nánla fósi kóɔɔn ní soɲan ní mɔɔn fáa ni cáanni ke tɛ. Née nan lé ké mɔɔn ólu a ɲánmanɲan o sɔɔ fɔ ké wasa.

¹¹ Né lée saa ólu mangbengbemaabhɛ ó lé. Sáa ólu mangbengbemaabhɛ oo a ní ó dila a yé saa ólu kóɔɔn. ¹² Wáa bháalakedhye míin bháala o kéla wée o kóɔɔn tó a tá té sáa ólu lé, ni ó ke wála ó nantɔ o yé, aa saa ólu tóla yénɔn lé, ké bwée. Tó wála óo saa olu láman láman myaan, tó ke saa ólu ɲénɲen.

¹³ Bháalakedhye nɔ bwéela le, ke mansɔɔ wéɛɲinmaa lée o lé, saa ólu hánmin ndé a lá. ¹⁴ Né lée saa ólu mangbengbemaabhɛ ó lé. Ní ɲén saa ólu lɔ, ɲén

saa ólu a kɔ. ¹⁵ O ló, ní Nvá lɔ, Nvá lo ɲan kɔ. Ni ní ó dila ɲén saa ólu kóɔɔn. ¹⁶ Saa gbéelu móo mínnu té wée míin ngóɔɔn. Fɔ ní nan ólu lé le. I yáa ngómankan nɔ myén. I bé yáa ké sée kée kɔn, óni mangbengbemaabhɛ kée ngwó.

¹⁷ Ní dí Nvá yé, ke mansɔɔ, née ní ó dila ke sayake tó ké a sɔɔ kokwaake. ¹⁸ Mɔɔn sí té se né ní ó bhóla, né gbú lée a dila. Sé é né yé ké a dí, sé lo nɛ né yé ké a tá í kwó. Ni o seliya o sɔɔ Nvá Ala lé fe.»

¹⁹ O kóman ólu nan Yawudhyaa ólu Fála ɲɔɔn nan í kwó. ²⁰ Í shéeman ndée fɔla kó: «Lámansatɔ lée wé, Fá lée a ló, an ni a lómyennan mínneɛn le kóɔɔn?» ²¹ Lólu kó: «A yé kóman ólu té Lámansatɔ kóman lé lé! Lá-mansatɔ ó sé ké fyóondɔ ó ɲán o láka a?»

Yawudhyaa ólu í bá Enza kɔn

²² Ala bhatobhomba ó ɲánlagbe ó tée kéla *Yeluzalɛmu* sa nɔo sa, nénneɛnba ko wáati ó ló. ²³ Ala bhatobhomba o lona ó ywáa míin kíila kó *Swemannan* yé gbáta ó Enza ndée yáala yáala lá yé. ²⁴ Yawudhyaa ólu táa a lámiin tó ké a mánɲaanke kó: «Ii wáati mínneɛn lé mánkɔɔn tó ké tinɲan o fɔ án ɲén? Ni ké ké óyoo ile lée *Kílisi* o lé, o fɔ án ɲén ké á gbé.» ²⁵ Enza nɛ í yawi kó: «Né wée ó fɔ a yé ké bhá, waa a té lála né lá. O bé kwó, ní ko mínnu kéla Nvá tɔɔla, o béɛ né séeya ládila. ²⁶ A té lála né lá ke mansɔɔ ále té ɲén saa sée ó ló. ²⁷ Ní ɲén saa ólu ló, ólu ngómankan nɔ myénnan, olu bhyáala ne kwó. ²⁸ Né lo nɛ ɲánmanɲan wéɛbhɛ ó dila í mán. Í táa hálaki fése fése, mɔɔn sí té sé ké í bwási móo lɔ. ²⁹ Nvá é mín dí né mán, o a bwó fé nɔ bé lé. Mɔɔn si lo ndé yé míin sé ké fé kɔ bwási Fá o bhóolɔ. ³⁰ Né ni Nvá é kéene lé.»

³¹ Yawudhyaa ólu i wii íkwɔ ké káwaguun nɔlu cɛ ko í káa a bwó. ³² O lɔ, Enza nɛ fɔ í yé kó: «Né wée kóbhɛ shéeman nge Nvá bhaaka lɔ, áa ólu yé. Áa fé ké né bwó o mínneɛn le kóɔɔn?» ³³ Yawudhyaa ólu a yawi kó: «Án mán fɔ ngo án ngáa i bwó kóbhɛ kenin nɔ léelu kóɔɔn nɛ, waa án ní fé ké í bwó i kéko kée ne kóɔɔn, ke mansɔɔ i wée Ala tɔɔ o cáan. Ke mansɔɔ ile Adamandhye nɔ, í lée i yéekɛla Ala lé!»

³⁴ Enza nɛ í yawi kó: «A séwenin yé a yé seliya o Kitabu ó kóɔɔn ko Ala ko: *Áa bhátófe néelu lé.* ³⁵ Ala yé kóman o tée fɔla mínnu yé a tée olu kíila ko bhátófe. Án ni lɔ nɔo min nɔwéɛn sewe Ala yé Kitabu o kóɔɔn o té sé ke yéɛman, ³⁶ Nvá é mɔɔn mín bhó ké a cé dínɲan ó kóɔɔn, a kó ó mánko: «I wée Ala tɔɔ o cáan.» Ke mansɔɔ né wée fɔ ngó ní Ala Dhyénje le. ³⁷ Ni á ké ké ndé Nvá tá kó olu kéla, a kénan lá né lá. ³⁸ Wáa ní ó kéla, o bé kwó, a té lála né lá. Sísan, ní bháala mínnu kéla, áa lá olu lá, ké áa sé ké lɔ nɔo né ni Nvá é kéene.»

³⁹ O ló, í tée fé ké a myáan íkwɔ wáa aa i yéɛ bwási í bhóo.

⁴⁰ Yaya té wée mɔɔn bātize ó lámyaan *Zuluden* bháji ó kwóman ywáa min nɔn, Enza né i kwósee íkwɔ ké taa tó o ywáa ó ló. ⁴¹ Mɔɔn shéeman né taa a sáala. Í tée fɔla kó: «Yaya kwénnin mán káwako fósi ké, wáa aa min nɔɔ ɔe miin njan kó ó ló, o bé wée ké tinjan lé.» ⁴² Mɔɔn shéeman né lá Enza nan o ywáa ó ló.

Laza ta sáyako ó

11 Ɔe ló yangalotɔ tée Betani a tɔɔ kó Laza, Mwenyamu ni a bhádhymuso Mati ye só ó lá. ² Ale Mwenyamu léé látikɔɔ o bwó Mantii Enza nzé njo ka tó ké a kúnzhe ó ta ké a jɔsi, óle bhádhymannje Laza lé témanggenen. ³ A bhádhymuso fyáa olu mɔɔn bhyáa ké taa fɔ Enza jén kó: «Mantii ó, i twáanva mánnngenen.» ⁴ Enza né í yé kóman ó myén mínngɛ, aa fɔ kó: «Yan-galo míin ndé a sáta lé, waa óo ké le ké Ala a i kunnan-wee óni Ala Dhyénje o á tando.» ⁵ Mati, ni a bhádhymuso o, óni Laza ko tée dí Enza jén. ⁶ Waa aa Laza ye yangalo kó ó myén mínngɛ, a tée ywáa min nɔn, aa tée fyáa ké yénɔn íkwɔ. ⁷ O kwó, aa fɔ a yé *kaamɔɔndhye* nólú yé ko: «Án ni án ngwósee *Zude mala* ó ló.» ⁸ A yé *kaamɔɔndhye* nólú fɔ a yé kó: «Kaamɔɔn, Yawudhyaa ólu tée fé ké í bwó káwaguun nan yénɔn o mán myén bhá, ii fé ké án ní án ngwósee yénɔn a?» ⁹ Enza né í yawi kó: «Léle tá ni fyáa le té tée kée njo kóɔnɔn a? Mɔɔn min ngé ké táaman kéla tée ló, o té i sénanta la, ke mansɔɔ aa yéli kéla tée ó bhaaka ló, ¹⁰ wáa, ni mɔɔn ló ké ké táaman kéla sú o ló, óo í sé-nanta la le, ke mansɔɔ a té yéli kéla.» ¹¹ O kóman ó bé fɔnin njo kwó, aa fɔ í yé kó: «Án nd-wáanva Laza wée sunnɔɔnke, waa né kée tée a lákuun.» ¹² Kaamɔɔndhye nolu fɔ a yé kó: «Mantii ó, ni a wée sunnɔɔnke, ó kɔɔ ó tɔɔ kó a yáa kéenya.» ¹³ Enza ndée Laza ye sáyako ó lé fɔla, waa *kaamɔɔndhye* nólú tée i milila kó a tée kómanla sunnɔɔn gbú lé ka. ¹⁴ O kwɔ, Enza né fɔ ké gbé i yé kó: «Laza wée sayake, ¹⁵ né ke kébheeya o yénɔn, ó léé dhyáa né yé, óle kóɔn, ké aa sé ké í yéesii ne lá. Án ndáa a fé yé.» ¹⁶ O ló, Tomasi min ndóɔ kó Fyaanin, óo fɔ *kaamɔɔndhye* njo tó ólu yé ko: «Án ndáa yénɔn ké án bé a sayake jɔɔn nvé.»

Enza née nánmanjan o lé

¹⁷ Enza né nan mínngɛ Betani, oo ké ké Laza sú ó te wée tée náannin ké kábulu ó kóɔnɔn. ¹⁸ Betani ni *Yeluzalemu* ɔe ó té te tinminnan kilo sawa ka. ¹⁹ Yawudhyaa shéeman ndé wée taa Betani ké íi Mati ni Mwenyamu yéesii i bhádhymannje o ye sáyako ó ló. ²⁰ Mati o a myén mínngɛ kó Enza né nánla, aa taa a labhye. Oo ké ké Mwenyamu síinin né bhó njo kóɔnɔn. ²¹ Mati é fɔ Enza jén kó: «Mantii ó, ní i tée ké yánun, né bhádhymannje o té mánfaa sayake. ²² Wáa yáanin ní né lánin né a lá kó ile ke fé njo fé ngófɔ Ala yé, a yáa o

dí i man.» ²³ Enza né a yawi kó: «I bhádhymannje ó yáa kúun.» ²⁴ Mati é fɔ a yé íkwɔ kó: «Ní a lɔ njo a yáa kúun dínjan labhalo njo la.»

²⁵ Enza né fɔ a yé kó: «Né léé su ólu lákuunnan, ni ní ó dila, ni mɔɔn min ngé lá né lá yáanin o tíi o ké sayake, o yáa nánmanjan. ²⁶ Óni mɔɔn óo mɔɔn ké ké í jánla, ni a lánin né né lá, a taa sayake fése fése. I lánin yé o lá a?» ²⁷ Mati é a yawi kó: «ɔɔn Mantii ó, né lánin yé o lá kó ile léé *Kílisi* o lé, Ala Dhyénje, min ngákan kénan dínjan ló.»

Enza né kási lá Laza ye saya o kóɔn

²⁸ Aa ó kóman ólu fɔ ké wée mínngɛ, aa taa a lóɔmu-so Mwenyamu kii lóonɔn ké fɔ a yé kó: «Kaamɔɔn ó wée nan, áa i kíila.» ²⁹ Mwenyamu é ó myén mínngɛ, aa í lateeya ké í wii ké taa Enza nzáala. ³⁰ O wáati ó lɔ *Enza* ndéman lo só ó kóɔnɔn bhá. Mati é a labhye ywáa min nɔn, a tée ó ywáa o le ló. ³¹ Yawudhyaa mínnu tée ni Mwenyamu lé bhó njo kóɔnɔn ké a yéesii, ólu a yé mínngɛ ké a wée í lateeya ke i wii ké bhó, ólu i bhyáa a kwó. I tée í milila kó a kee tée kábulu ywáa o le ló ké kásike.

³² Enza ndée ywáa min nɔn Mwenyamu é nan sé o ywáa o lɔ mínngɛ ke a yé, aa í kúnmeen nókɛe a kɔɔ ké fɔ a yé kó: «Mantii ó, ni ile téeke yánun, né bhádhymannje o té mánfaa sayake.» ³³ Enza né ale ni Yawudhyaa ólu kasitɔ o yé mínngɛ, oo a nílafin, ké a hákii o nánmin. ³⁴ Aa í mánjaanke kó: «Áa a su lo ywáa mínneen lé ló?» I kó: «Mantii ó, nan ii taa a ywáa ó mánfe.»

³⁵ Enza né kásike. ³⁶ O lɔ, Yawudhyaa mínnu tée yé, ólu fɔ kó a twáanva gbú lé tée a lé lé. ³⁷ Waa lólu fɔ kó: «Ale min wée fyóo njo nán olu láka, a te té sé ké a ké ké Laza kénan sayake a?»

Enza né Laza lakuunnan

³⁸ Enza níla é fín íkwɔ, aa taa kábulu ywáa ó lɔ. Kábulu ó tée káwa jáan lɔ lé ló, íi káwagbuba ló lé ta ké a latuun. ³⁹ Enza né fɔ kó íi káwagbuba ó bhó kábulu ó lá lá. Ɔe min wée sayake, ó bhádhymuso Mati é fɔ a yé kó: «Mantii ó, a swáan wee bhó sísan, ke mansɔɔ a sú ó lonin njeen tée náannin bhɔ.»

⁴⁰ Enza né fɔ a yé kó: «Né mán a fɔ i yé ngó ni lánanya é í ló, ngó í yáa Ala ta sébhaaya ó yé a?»

⁴¹ Íi káwagbuba ó bhó yé, o kwó Enza né í nán láyee sáman ké fɔ kó: «Nvá, ní bálíka bhóla i yé ke mansɔɔ i wée né yawi. ⁴² Ní lɔ njo ii né yawila wáati ó bé, wáa ní ó fɔla le ké mɔɔn mínnu né lámiin nan, olu a lá a lá kó ile léé né cé.»

⁴³ Aa ó kóman o fɔ ké wée mínngɛ, áa í kánnanwii ke fɔ kó: «Laza, í wii ké bhó!»

⁴⁴ Laza min ndé wée sayake, óo kúun ké bhó kábulu ó ló. Féngbe téen njo míninminin ndée a bhóo óni a se njo

man, óni ke féngbe ló tá ke a kún ño mánsili o lá. Enza ñé fɔ mɔɔn olu yé kó: «Áa a fwée ké aa táa.»

Mɔɔn olu fé ké Enza nváa

Matiyu 26.1-5; Maki 14.1-2; Luka 22.1-2

⁴⁵ Yawudhyaa mínnu té wée nan Mwenyamu fé yé, olu Enza ñen kókenin ñó yé mínnge, olu shéeman ñé lá a lá. ⁴⁶ Wáa lólu táa *Falizen* ñólu fé yé, Enza ñé kó min ngé, ke ó lóɔɔ í yé. ⁴⁷ *Faanlɛɛpansebhaa* olu kúndii ólu ni Falizen ñólu ñɔɔɔ ke, ké fɔ kó: «Án ngáa mínnɛn lé ké? Ke mansɔɔ ce miin ñé káwako shéeman ngéla. ⁴⁸ Ni án ngé a tó yé ni a ké táa ñén, mɔɔn bé yáa la a lá, o bhóo ó mán, *Lomenka* ólu yáa nan ké án ñén ywáa sɛnnɛnyanin ñó cé óni ké án síya o lábe.»

⁴⁹ Mɔɔn kée ndée í céman min ndóɔ ko Kayife ó lé tée *faanlɛɛpansebhaa olu kúndiiba* o lé o sá ñó la, óo fɔ í yé kó: «Ále man fósi lɔ. ⁵⁰ Ale mán lɔ kó mɔɔn kée ngákan ke sayake yamaan ó kóɔɔn ké án ndá síya o bé kénan hálaki, kó o waa físa a?» ⁵¹ O kóman ó mán bhó a gbú lɔ, o sá ñó la, ale lé tée *faanlɛɛpansebhaa* olu kúndiiba ó lé, a tée célayakoman lé fɔla kó Enza ngákan ké sayake Yawudhyaa ólu síya o kóɔɔn. ⁵² O té te kéla i yé síya gbéegbɛe ó kóɔɔn, waa Ala dhyé ñólu mínnu ñénnzennin yé, ké aa sé ké ólu ládhye.

⁵³ Ke a ta o lo ño man, Yawudhyaa kúndii olu bhye a mán ko í káa a Fáa. ⁵⁴ A te té sɔnnan ké táa Yawudhyaa ólu céman bhée. O lé kóɔɔn Enza ñé táa dhyé ó Fán nɔ fé só ló lá min ndóɔ kó Efalayimu. Ale ni a yé *kaamɔɔndhye* ñólu tó o ywáa ó ló.

⁵⁵ O wáati ó ló, Yawudhyaa ólu ta *Hólɔɔnanli* o ñánlagbe ló ñó té wée sé. Mɔɔn shéeman ndée bhóla sódhɛnin ñólu la kénan *Yeluzalemu* ké i yé sɛnnɛnya ké kéeɓan ní í yé laanan óle. ⁵⁶ Mɔɔn olu tée Enza ywáa ñiinnan. Ke í tó Ala bhatobhomba ó kóɔɔn, ñi fɔ ñɔɔn ñén kó mínnɛn wée ke, bháa a mánfaa nan féti miin man an? ⁵⁷ *Faanlɛɛpansebhaa* olu kúndii ólu ni Falizen ñólu té wée tó ñɔ sii kó ni mɔɔn mínnge Enza ywáa lɔ, ko ñi a ywáa yáa í lá, ké ñi táa a myáan.

Mwenyamu é látikɔɔ bwónan Enza nzé nga

Matiyu 26.6-13; Maki 14.3-9

12 Tée wóɔɔ le té wée tó ke *Hólɔɔnanli* o ñánlagbe ó a se, Enza ñé táa Betani, Laza feso a té wée min nzayakenin nákuun. ² O ywáa ó lɔ, ñi Enza nváannan ke. Mati lé tée súnman ñó dila i mán. Laza tée lóminkebhaa ólu céman. ³ Mwenyamu é látikɔɔ sɔɔn gbée ñó litili tálanje ta. Aa ó bwó Enza nze ñó ka, ké wée ké a kúnzhe o ta ké a se ñó jósi, látikɔɔ o swáan óo bhó ñó myáan. ⁴ Zudasi Sikaliyɔti, min ñe Enza ñen *kaamɔɔndhye* ñó ló le, ó min ngáa a lo bhóolɔ, óo fɔ kó: ⁵ «Mínnɛn le kóɔɔn an man látikɔɔ miin nvéle? An ndée nan wéegbannan ngenmen sáwa sɔɔ a lɔ, an ndée se ke o wée o dí bhóokoo ñólu mán.» ⁶ A tée ó kóman ó

fɔla lé cé, ñɔɔɔ Fáannda ñólu hínnɛn té te a lɔ, waa so né tée a lé. Ale lé tée í yé wée ó mala lá, ni wée min ngé di a man kó aa o mala, aa ó ke a yé ta le. ⁷ Waa Enza ñé fɔ a yé kó: «Muso ó tó héle lɔ, a wée látikɔɔ ó ké né ka, né sú lo ngó o le kóɔɔn. ⁸ Ále ní bhóokoo ñólu yáa ké kéene yánun wáati o bé lɔ, wáa né ní ále táa ké kéene yánun wáati o bé lɔ.»

Yawudhyaa kúndii ólu fé ke Laza Fáa

⁹ Yawudhyaa ólu shéeman ndé wée myén kó Enza ñé Betani mínnge, ñi a lámayaan kénan yénnɔn, í té te nánla Enza ngée ngóɔɔn, wáa i tée nánla Enza ni Laza le kóɔɔn, a té wée min nákuun su ñolu céman. ¹⁰ O lɔ, *faanlɛɛpansebhaa* olu kúndii o fɔ kó Laza kákan né ké fáa. ¹¹ Ke mansɔɔ Laza lé kóɔɔn Yawudhyaa ólu shéeman é bhó í kwó ké lá Enza nan.

Enza ñé lónan Yeluzalemu

Matiyu 21.1-11; Maki 11.1-11; Luka 19.28-40

¹² O lusɔɔɔbe ó, yamanba min ndée nánla féti ó man, ólu myén kó Enza ñé nánla *Yeluzalemu*. ¹³ ñi gáanimbuu ólu tée ké bhó ké táa a labhye, í tée gbáanan ké fɔ kó:

«*Ozana* mɔɔn min ñé nánla Mantii o tóɔla, tando é ó yé, *Izalayeli* ye mansace ó.»

¹⁴ Enza ñé sofɛenin gbée ñɔ sɔɔ ke i yé ó ka óyoo a fɔnin yé Ala ye Kitabu ó lɔ ñánminman kó:

¹⁵ *Siyɔn dhyémuso*¹ a kénan sháan, í yé mansace ó nantɔ o mánfɛe nin, a síinin yé sofɛenin gbée ño kwóɔ.

¹⁶ O kó ó ké wáati ó lɔ, *kaamɔɔndhye* ñólu mán bhó o ñánle, waa Ala é Enza bwónan mínnge, í hákii é tó yíila o ka kó ó kóman ólu té wée séwe ale lé kóɔɔn. O lé wée ké a yé.

¹⁷ Enza ñé Laza min ngii ké lábho kábulu ó kóɔɔn, ke lákuun ke bhó sú olu céman, oo ke mɔɔn mínnu ñánla, olu o séeya o ladi. ¹⁸ Yaman tée a labhyenan ke mansɔɔ í tée myén kó a wée ó káwako ké.

¹⁹ *Falizen* ñólu tée fɔla ñɔɔn ñén kó: «Áa a mánfɛe a té sé ké fósi ké ce miin nan bhée, mɔɔn bé léé í bhyáala a kwó.»

Geleki lólu fé ké Enza yé

²⁰ *Geleki* lólu té wée nan féti ó mán ké ñi Ala bháto.

²¹ Olu táa Filipu fé yé miin bhóla Betisayida, *Galile* mala ó lɔ, ké a déli kó: «Ngáamɔɔn, án ni fé ké Enza ñé.»

²² Filipu é táa o fɔ Andele yé, í fyáa ó bé táa o fɔ Enza ñén. ²³ Enza ñé í yawi kó: «*Mɔɔn Dhyénje* ó kákan ké bwónan sɔɔ wáati min ñɔn, ó lé wée sé ní. ²⁴ Tinpan in ne ní fɔla a yé ngó, ni sí ó mán twée lúukolo ó lɔ, a le

¹ *Ala bhatobhomba ó lónin ndée tii mínnge Yeluzalemu, o lé tó tée kó Siyɔn. O le kóɔɔn lólu tée Yeluzalemu kiila ko Siyɔn.*

kée née tóla, waa ni a ké twée, aa i fée, ó lo aa sé ké dhyé nzhéeman ngé. ²⁵ Mɔɔn min ní o waa dí a yé, ó tii o yáa ɔɔn a ní o lo, waa ni mɔɔn min ndé a ní ó yacesi-ila dínɔn miiin nɔn, ó tii o yáa a ní ó sɔɔ ko kwáa ke, ke jánmanɔn wéebhée ó sɔɔ. ²⁶ Ni mɔɔn miiin fé ké bháala ké né yé, o tii o kákan ne ke bhyáa né kwó, née ywáa min nɔn, né yé bháalakédhye nólú káa ké o ywáa o le ló. Ní mɔɔn miiin nge bháala ké né yé, Nvá yáa bwóɔn lá ó tii o ka.»

Enza nje a sayako o fɔla

²⁷ «Sísan né ní ó tɔlɔnin yé, né káa miiinneen lé fɔ? Nvá, nween fɔ ngó ii né bwási ó wáati ó tɔlɔya ó mán a? Wáa né nankun nólú lée wé. ²⁸ Nvá, i gbú tɔɔ ó a bwóɔn!» O wáati ó yé lo, kómankan nɔ é bhó sángo-boo ó ló, ké fɔ kó: «Né wée a bwóɔn, né yáa wée ké a bwóɔn íkwá.»

²⁹ Yaman min ndée yé, ó lólú fɔ kó sá né wée péle, lólú kó malɛka ló lée kóman a yé.

³⁰ Enza nje fɔ í yé íkwá kó: «Áa kómankan min myén, o man ké né kóɔn, óo ké ale lé kóɔn. ³¹ Sísan dínɔn kítitee wáati ó wée sé, dínɔn kunndii ó yáa gbé ké a lábhɔ. ³² Né kwénnin, né kɔ ke tá ké bhó lúukolo o ka wáati min nɔn, né yáa mɔɔn ólu bé sánman kénan nvé.»

³³ A tée a gbú ta sayakeseɔn ó lé fɔla ó kóman ó ló. ³⁴ Yaman óo fɔ a yé kó: «Án nween myén seliya ó lo kó Kílii ó káa tó yé né kúdeyi, ile lo nje a fɔla dí lé kó mɔɔn Dhyénje ó kákan né ké i kɔ tá? Yéetii é Mɔɔn ó Dhyénje lé?» ³⁵ Enza nje í yawi kó: «Kéɔnɔn óo a céman sánni dɔɔnin nje. Ó kéɔnɔn óo a céman wáati min nɔn, áa táamanke o kéɔnɔn ó ló, ké sú o kénan kwó ké bháa a lo, ke mansɔɔ mɔɔn min nje táaman kéla diwi ó lo, ó tii o té a táalaa o loɔn. ³⁶ Kéɔnɔn óo a céman wáati min nɔn, áa lá a lá o wáati o lo, ké áa ké kéɔnɔn o dhyé nu lé.» Enza nje wée ó kóman ólu fɔla i yé miiin nge, aa bhó i céman ké táa, áa í lóonaanke i mán ywáa já nɔn.

Yawudhyaa ólu man lá Enza nan

³⁷ Enza nje káwako shéeman ngé i jánla, ó bé kwó Yawudhyaa ólu man la a lá. ³⁸ O ján ó man, Céla Ezayi é kómanba min nɔn, ó wée ké. Aa fɔ kó:

«Mantii ó, yéetii wée lá án jén kóman ó lá? Mantii ó wée a yé sébhaaya ó yáa yéetii lá?»

³⁹ I té te sé ké la a lá kún minnan, Ezayi é ó fɔ kó:

⁴⁰ «Aa í ké fyóo ne ké í yóso o lágbeya

ké í kénan yéli ke í ján ólu lá.

Ké i kénan bhó kó jánle í yóso o lo.

Ké í kénan i kwóse Ala man,

ké ní í lákɛnya.»

⁴¹ Céla Ezayi é ó kóman ó fɔ ke mansɔɔ a te wée Enza jén nólɔya ó yé, o lo aa kóman ale lé ká.

⁴² O bé kwó, Yawudhyaa kunndii ólu shéeman nje lá a lá, waa Falizen nólú jénnzhaanɔn ó kóɔn í te te sún-nan ke o fɔ gbé lo, i tée sháannan kó i káa i tá bhó kaangebho ngo ó lo. ⁴³ Ke mansɔɔ Adamandhye nólú a i tando i manko tée óle lá ké tinnin Ala ta ó ka.

Enza jén kóman o lé káa kíti bé mɔɔn ka

⁴⁴ Oo ké miiin nge, Enza nje kóman Fáan lá kó: «Ní mɔɔn min ngé lá né lá, ó tii o man lá né kéenan, waa Ala miiin ne cé, a wée lá o le lá, ⁴⁵ óni mɔɔn min ngé né yé, o tii o wée njébbhaa ó yé. ⁴⁶ Ní nan dínɔn ló óyoo kéɔnɔn, ké mɔɔn óo mɔɔn ké lá né lá, o tii ó kénan tó diwi ó ló. ⁴⁷ Ni mɔɔn min ngé né ta kóman ó myén, ni a man sún ke ó bháto, a té kó né lée ó tii o ye kíti o téele, ke mansɔɔ mán nan ké Adamandhye nólú yé kíti tée, wáa ní nan lé ké íi kisi. ⁴⁸ Mɔɔn min ngé í bá né ló tó a man sún jén kóman ó man, o tii o yé kítiteebhaa óo yé, nween kaa min nɔn, o lé káa ó tii o ye kíti o tée dínɔn labhano nólú la. ⁴⁹ Né man kóman yéeman, wáa Nvá miiin ne cé kénan, né kákan ké kaa miiin fɔ, ó lée ó fɔla né yé. ⁵⁰ Ni á lo nólú jánmanɔn wéebhée óo sɔɔla o kaa nólú lé bhaaka ló. O lé kóɔn nvá é kó ólu fɔ jén jánminman, né lo nje fɔla cé né.»

Enza nje a yé kaamɔɔndhye nólú se nje mánkwola

13 A tó té wée tó tée kée ké Hólɔnli jánlagbe o á sé, Enza ndée lo nólú ale bhówaati ó wée sé dínɔn lo ké táa a Fá Ala fé yé. Á tá mɔɔn miiin tée dínɔn ló, ólu tée dí a ye, óni ólu ko é dhyáa a ye fɔ ké táa sé a lá nje man.

² Ke ale ni a yé kaamɔɔndhye nólú tó lóminke o la, óo ké ké Sɔtaannan wée Enza yánva ko o miliya o lo Simɔn dhyénje Zudasi Sikaliyoti yóso o ló ke bhá. ³ Enza ndée lo kó a Fá wée ko ó bé lo ale bhóo, óni ko ale lée bhó Ala fé yé, a kákan né ké í kwóse Ala fé yé íkwá. ⁴ Enza nje i wii ké bhó súnman nólú kunnan ke a yé déekeba ó bhó, ké Fáani gbé lo tá ké i césii ó lá. ⁵ O kwó, aa jí ke tása lo kóɔnɔn, ké lámayaan ké a yé kaamɔɔndhye nólú se nje mánkwó, tó a césiinin ndée Fáani minnan, ke ó ta ké í se nólú jsi.

⁶ Aa sé Simɔn Piyeli mán miiin nge, Piyeli é fɔ a yé kó: «Mantii ó, ile lé káa né se nólú mánkwó a?» ⁷ Enza nje a yawi kó: «Ní ko min ngéla nín, ile té bhóla ó jánle kwáalenin, wáa kwóla, i yáa bhó ó jánle.» ⁸ Piyeli é fɔ a yé kó: «ɔn-ɔn, ile mánfaa né se nólú kwó fése fése!» Enza nje fɔ a yé kó: «Ni né mán ile se nólú kwó, i mánfaa i tá nín nje sɔɔ né bhóo.» ⁹ Simɔn piyeli é fɔ Enza jén kó: «Ee o bhóo o mán, Mantii o, i kénan i lánge nze nólú kée nólú man, waa móo óni ngún nólú kwó.» ¹⁰ Enza nje fɔ a yé í kwó kó: «Mɔɔn min wée wée í kwóla, o tii o manko té kwóli lá bhée fɔ ké í se nólú lé mánkwó, ke mansɔɔ a Fási ó sénnenyannin yé ké bhá. Ále gbénin yé, waa a bé

ko té.»¹¹ מַכְנַח min ndé káa a lo מַכְנַח ólu bhóo, a téé ó tii lo. O lé kósokh a kó ko: «A bé gbénin ndé.»

¹² Aa wée a yé kaamwondhaye njólu se njo mánkwola mínngé, aa a yé faani ólu tá ke a lo tó ké i síi lómin ó mán ikwo tó ké fɔ i yé kó: «Né wée ko min ngé a yé nin, aa wée bhó ó pánle a?»¹³ Áa né kílla kó kaamwóni Mantii ó, ó bhyénin yé, ke mansokh ni ó lé lé.¹⁴ Né min njé a yé Mantii óle óni a Kaamwóni o lé ni né wée a sé njo mankwó, a léelu kákan né ké njón nze mánkwó céne.¹⁵ Né wée ó ké ke ó pán yáa a lá. Né wée fé min ngé a yé, áa ó njón ngé a mawonwóni ólu yé.¹⁶ Tinpan in ne ní fɔla a yé ngó, bháalakedhaye njó man bwó a kunndii o lé, wáman *céladhaye* njó man bwó a cébhaa ó lé.¹⁷ Ni a ke ó ko ólu lo, ní a ké ó ko ólu ké, nisodhyaá oo a yé.¹⁸ Ndé kómanla a bé yé lé. Né wée mínnu lótonmón, ni ólu lo, wáa míin fɔ Ala ye Kitabu ó lo, fɔ o wáa ké. A fɔnin njé kó: «Min ndéé lóminkela ni né, ó lé wée i wíi né kanman.»¹⁹ Ní o fɔla a ye sísan sánni o kéwaati o waa sé, ké o ké ké ló minnan, né kó ni min ne, ké áa la ó lá kó ni ó lé lé.²⁰ Tinpan in ne ní fɔla a yé ngó, mawonwóni mínngé í pán síi né ta *céladhaye* njo kó, ké o tii o wée í pán síi né lé kó wé. Ni mawonwóni mínngé í pán síi né kó, ké o tii o wée í pán síi né bhyáashaa bháa ó lé kó wé.»

Enza njé a yánva ko ó fɔla

Matiyu 26.20-25; Maki 14.17-21; Luka 22.21-23

²¹ Enza njé wée ó kóman ólu fɔla mínngé, a hákii óo panmin, aa fɔ kó: «Tó ní fɔ a yé tinpan in né ngó, a kée ngéenan yáa yánva.»²² *Kaamwondhaye* njólu téé njón mánfela, í téman lo óyoo a káan mawonwóni min man.²³ Kaamwondhaye njólu céman, min ngo téé dí Enza njén koyoonge, ó síininndéé a tóofe.²⁴ Simón Piyeli é kóman í bhóola ó yé, kó áa a mánnaanke mawonwóni min ngo yé.²⁵ O kaamwondhaye njóo i Fáan Enza manshaafe, ké a mánnaanke kó: «Mantii ó, oo yéetii le?»²⁶ Enza njé a yawi kó: «Né káa búluguun míin nzu ké a dí mawonwóni min man, ó lé.» O lo, aa búluguun njó su ké a dí Simón dhyénje Zudasi Sikaliyoti mán.²⁷ Aa búluguun njó dí sán min nwon, ó wáati ó lé yéé ló Sotannan é lo Zudasi yóso o ló. Enza njé fɔ a yé kó: «Íi fé ké kó mínngé, i lá-teeya ké ó ké.»²⁸ Kaamwondhaye mínnu téé lómin kela ni Enza ne aa o kóman o fɔ kún minnan ólu sí man o lo.²⁹ Lólu téé í milila kó Enza njé fɔla Zudasi yé lé kó aa i mankoyafe njo sa féti ó kanman, wáman kó aa táa fé njo dí Fáannda njólu mán, ke mansokh ale lé téé i yé wéemalabhaa ó lé.³⁰ Zudasi é ó búluguun njó myáan ké o ló, áa wée o lókan mínngé, aa í wíi ké bhó, oo ké ké sú ó wée kwó.

Enza njé tó ngwaa dila

Matiyu 26.31-35; Maki 14.27-31; Luka 22.31-34

³¹ Zudasi é bhó ténmen, Enza njé fɔ kó: «Sísan ngwénin mawonwóni *Dhyénje* ó wée bwónan sók, Ala lo wée

bwónan sók a bhaaka ló.³² [Ni Ala wée bwónan ó sók ale kósokh,] Ala lo yáa ké ké aa bwónan ó sók, a táa myén ke o bwónan o la an nga.³³ Né dhyé njólu, ní ni ále wáati dónin le kósokh cé. O kwóshaafe, a yáa né ywáa njíin. Ní fɔ Yawudhyaá ólu yé pánminman ngo a mánfaa sé táala ndáalaa ó ló, ní ó kó kée njó lé fɔla a yé ikwo.

³⁴ Ní tó ngwaa dila a mán: Áa dhyáa njón njén. Óyoo Áa dhyáa né ye pán min mán, áa dhyáanwónen cé.³⁵ Ni a ké dhyáanwónen, mawonwóni ólu bé yáa lo njó lo kó a wée ké né yé *kaamwondhaye* né.»

Enza ngo Piyeli yáa fɔ ko a man ale lo

Matiyu 26.31-35; Maki 14.27-31; Luka 22.31-34

³⁶ Simón Piyeli é Enza mánnaanke kó: «Mantii ó, i kee téé mín?» Enza njé a yawi kó: «Né kee téé ywáa min nwon, i té sé ké bhyáa né kwó ké táa o ywáa ló ó sísan, waa kwóla, i yáa sé ké bhyáa né kwó.»³⁷ Piyeli é fɔ a yé ikwo kó: «Mantii ó, mínneen la né té sé ké bhyáa i kwó kwáa lé nín? Nóbhyenin yé ke ní ó dí i kósokh.»³⁸ Enza njé a yawi kó: «I lóbhyenin yé ké í ní ó dí né kósokh nján? Tinpan in ne tó ní fɔ í yé ngó, lónan njo táa kóman bí, ké í mán fɔ sísan sawa ke bhá kó i mán né lo.»

Enza née sháa o lé ke táa Fá o mán

14 Enza njé fɔ a yé kaamwondhaye njólu yé kó: «A hákii ó kénan pánmin. Áa lá Ala la, áa lá né la.² Sílaa shéeman njé Nvá ye bhó njó kósokh, ni ó té, né té mánfaa fɔ ngó né kee téé ywáa lóbhye a yé.³ Ni né ké táa ó lóbhye ké wée, pánan ngwósee kénan a tá ke táa ni ale, ní ywáa ó min nwon, ké áa ké yénwon.⁴ Ní táa ywáa min nwon áa o sháa ó ló.»⁵ Tomasi é fɔ a yé kó: «Mantii ó, án mán i táalaa ó ló, án ngáa ké díi ké a sháa ó ló?»⁶ Enza njé a yawi kó: «Né léé sháa ó lé, tinpan ó lé, óni pánmanpan ó lé. Mawonwóni sí té sé nánla Fá o mán ni a man tinnin né man.⁷ Ní áa né ló, a yáa Nvá ó lo, sísan a yéé wée a lo, a lo njwéen a yé.»

⁸ Filipu é fɔ a yé kó: «Mantii o, i Fá ó yáa án nan, ó yáa án bhó.»⁹ Enza njé fɔ Filipu yé kó: «Né wée wáati já nge ní ále, ó bé kwó, ile man né lo njan Filipu? Ni mawonwóni min pán ké lá né ka, ó tii o wée Fá o yé, mínneen le kósokh ii fɔla kó: «Í Fá yáa an nán?»¹⁰ I lánin ndé lá kó ní Nva o lo a, óni ko Fa o né lo a? Ní kóman mínnu fɔla, ndé ó fɔla yéeman, né ni Nvá míin kéene, né ni ó léé dhyela ke o bháala o ke.¹¹ Áa lá né lá, née Fá o lo, Fá o lo njé né lo. Ní a man lá né ta kóman ó lá, ní kó mínnu kela áa lánan ólu kósokh.

¹² Tinpan in ne ní fɔla a yé ngó, mawonwóni min ngé lá né lá, ó tii o yáa sé ké né yé kó ólu njón ngé. A yáa kó lólu ké mínnu a bwó né tá ólu lé, ke mansokh ní táala Fá Ala fé yé.¹³ A ke fé njó fé ngófé né tóla, né yáa o ké, ké

bwóŋan o a lá Fá o ka, a Dhyénje ó bhaaka ló. ¹⁴ Ní a ke fé ńóó fé ngóƒó né tóola, né yáa o ke.»

Enza ńé Ní Sennenyandin ńó díko o fíla

¹⁵ «Ni né ké dhyáa a yé, a yáa né yé tó ńolu bháto. ¹⁶ Né yáa Fá Ala déli ke áa dhyémanbhaa gbéé di a mán, ké o a ké ni ale lé sán bé. ¹⁷ O lée Ní Sennenyandin ńó lé, míin Tinŋan o yáala. Dínŋan mɔɔn ńóu té sé sɔn-nan a man ke mansɔɔ í té a yéla, í mán a lo. Álee kwén-nin ŋan a lo, ke mansɔɔ aa ní ále, a yáa í síi a kóɔnɔn. ¹⁸ Mánfaa a kée bhyáandin ndó óyoo féela lu, né yáa ngwósee kénan a saala. ¹⁹ Sannin wáati dɔɔnin nje dínŋan mɔɔn ńóu mánfaa né yé bhée, waa ále yáa ńé. Ke mansɔɔ ni ńánla, óo ló, ále yáa tó í ńánla. ²⁰ O ló ńó la, a yáa ló ńóó né lée Fá o lo, kó álee ne lo ko née ále lo.

²¹ Mɔɔn min ńwéén né ta kóman ó myén tó ké a bháto, né kó a dí o tíi o lé ye. Né kó ké dhyáa mɔɔn min ńen, o tíi o ko yáa dhyáa Nvá Ala yé, o tíi o ko yáa dhyáa né ye íkwɔ ké ńéé yáa a lá.»

²² Zudasi, Zudasi sikaliyɔti o te, óo ƒo Enza ńén kó: «Mantii ó, mínnéen la i káa i yéé yáa án gbéegbee o la tó í mánfaa í yéé yáa dínŋan mɔɔn ńóu la?» ²³ Enza ńé a yawi kó: «Né kó á dí mɔɔn min ńen, o tíi o yáa né ta kóman ńóu bháto, o tíi o ko yáa dhyáa Nvá o yé íkwɔ, án ńáan nan o tíi o fé ké tó ní ále. ²⁴ Né kó man dí mɔɔn min ńen, o tíi o té né ta kóman ńóu bhátola. Áa kóman min myénnan né lá, o té né gbú ta kóman lé, waa Fá míin myáashaa, óle tá kóman yé. ²⁵ Né wée o kó ó bé ƒo a yé ké ndó a céman. ²⁶ Waa dhyémanbhaa ó, min yé Ní Sennenyandin ńó lé, Fá o káa min bhyáa ndó la, ó yáa a kála kó ó bé lá, óni né wée kó mínnu ƒo a yé, a yáa a hákii lábhyaa ó bé ká.

²⁷ Ngéé té yé, waa ní héle o tóla a ye, ní ńen héle o díla a man, né te ó díla a mán óyoo dínŋan mɔɔn ńóu a díla ténmen ne, o le kóɔn, a hákii ó kénan ńáanmin, a lo ngénan sháan. ²⁸ A wée myén né lá ke bhá kó ngeé té yé, o kwó ngáa ngwósee kénan a sáala. Ní ngé dhyáa a yé, áa i nisɔɔdhyaa, ke mansɔɔ ní táala Fá o sáala, o a bwó né lé. ²⁹ Nwéén ó ƒo a yé sísan, sannin o ké wáati o wáa sé, o ké ke wáati mínnɔn, ké áa lá né lá. ³⁰ Ké tá bí man, né mánfaa kóman shéeman nɔɔ a yé bhée, ke mansɔɔ dínŋan míin kunndii óo nánla. A yé kó o lo té sé né lá. ³¹ Wáa dínŋan mɔɔn ńóu kákan né ké lo ńóó Fá o a dí ńén, o ló, a wée min nɔɔ né yé, ní ó lé kéla. Áa í wii ke án ní bhó yánun.»

Enza ńó ale lée lézennzun ńó lé

¹⁵ Enza ńé ƒo íkwɔ kó: «Né lée lézennzunmee ó lé, Nvá lée seenkebhaa ó lé. ² A bhóo mínnu té i dhyé ngéla, a yáa ńóu téé ke ńóu bhó yé. A bhóo mínnu i dhyé ngéla, a yáa ńóu bhóo mensen ńó bhó yé ne, ké aa sé ké dhyé nzhéeman ngé ké tinnin síŋan jónan

ó ka. ³ Ále wée sennenyaa ké bhá né yé kóman o kóɔn ní o min nɔɔ a yé. ⁴ Áa í gbénnennin ndó né man óyoo né gbénnennin yé a man ńánminman. Yilibhoo téenin ńó té sé ké tó i kéenan ké i dhyé ngé i yéé mán ni a nɔɔnɔn ndé lézennzun ńó man; o ńán kée ńó man, ní a man í gbénnennin ndó né mán, a táa sé ké fósi ké Ala yé. ⁵ Né lée lézennzunmee o lé, ále lée a bhóo ńóu lé. Mɔɔn min ngé i gbénnennin ndó né mán, né gbénnennin ńaanke o tíi ó mán, o tíi ó yáa sé ké kóbheé shéeman nge Ala yé, ke mansɔɔ ni né sɔɔbu té, ale té sé ké fósi ké i yéé mán. ⁶ Ni mɔɔn min man i gbénnennin né mán, o tíi ó wée ké óyoo yilibhoo téenin, íi a láfii kéenman aa já, íi a tá ké a síi tála aa ńéén. ⁷ Ní a ké i gbénnennin ndó né mán, óni né ta kóman ńóu ké tó a kóɔnɔn, áa fé min nvé, áa ó kóƒo a yáa o sɔɔ. ⁸ Ni a ké kóbheé shéeman ngé, o lé káa ké tó Nvá é bwóŋan sɔɔ, óni álee ké né ta kaamɔɔndhye né. ⁹ Ngo a dí Fá o ye ńánminman, áa dí né ye cé né. Áa tó ó dhyáaŋɔɔnya kée ńó lo. ¹⁰ Ní a ke né yé tó ńólu mánfa, a yáa tó né ta dhyáaŋɔɔnya o lo, óyoo née Nvá ye cé ńóu mánfa ńánminman ké tó a yé dhyáaŋɔɔnya ó lo.

¹¹ Né wée ó kó ńóu ƒo a yé ké áa nisɔɔdhyaa o sɔɔ né fé, óni ké a yé nisɔɔdhyaa o waa i lafa.

¹² Né ta tó ńó lée nin, áa dhyáaŋɔɔŋen óyoo á ko a dí ne yé ńán min mán. ¹³ Ke i yéé ní ó dí i twáanva ńóu kóɔn, bhyáaŋɔɔnya gbéé té yé min ŋan físaá óle.

¹⁴ Ale lée né twáanva ńóu le, ní mínnu fíla a yé ni a ke o ke. ¹⁵ Né táa a kii bhée ngó bháalakedhye ńólu, ke mansɔɔ bháalakedhye ńó té a kunndii o ye kó ńóu kéla a mán. Né yáa a kii ngó ndwáanva ńóu, ke mansɔɔ né wée fé min myén Nvá lá, né wée ó bé yáa a lá. ¹⁶ A té óo ale lée né lɔɔnɔn, né lée ále lɔɔnɔn ké a bhyáa ké áa táa kóbheé shéeman ngé ¹ kóbheé min núu myénnan ké a ke fé ńóó fé ngóƒo Fá o yé né tóola, a yáa ó dí a mán. ¹⁷ Née min nɔɔla a yé bhádhye ńólu óle míin ne: «Aa dhyáaŋɔɔŋen.» »

Enza ni a ye kaamɔɔndhye ńólu man dí dínŋan mɔɔn ńóu yé

¹⁸ «Ní a ké yé kó áa gbó dínŋan mɔɔn ńóu yé, áa lo ńóó né lée gbóya i ye jónan. ¹⁹ Ní a tééke dínŋan ta le, a téenan dhyáa dínŋan mɔɔn ńóu ye, waa ale té dínŋan ta le. Né lée álee lɔɔnɔn ké a bhó dínŋan mɔɔn ńóu céman, ó lé kóɔn, áa gbó dínŋan mɔɔn ńóu yé. ²⁰ Aa í hákii tó né ta kóman míin nɔn. Ndé wée ƒo a yé ngó bháalakedhye ńó man bwó a kunndii o lé. Ni í wée né tólo, í káa ale tólo céne. Ni íi né ta kóman ńóu bháto, í yáa ale ta kóman ńóu bháto ²¹ Í yáa ó bé ké a lá né le kóɔn ke mansɔɔ í man né cébhaa ó lo. ²² Ní né téman nan ké kóman í fé, kiti té táa bé í ka í yé yúumu o kóɔn, waa kwáalenin í yé yúumu ó té sé ke i mankoto bhée. ²³ Né ke gbóya mɔɔn min ńén, nvá yáa gbóya o

¹ Aa ƒo gelekikan ńó ló kó ké aa í dhyé ngé óyoo yíi ńóu.

tii o yé. ²⁴ Mɔɔn gbée mán sé ké kó mínnu ké, ní né téman nan ó ɔ́ɔn ngé í céman, í yé yúumu o té mánfaa ké i man, waa sísan íi ó bé yé, o bé kwɔ́, né ní Nvá á gbó í yé. ²⁵ Waa kóman min fɔ́nin yé í yé seliya o sɛwe ó kɔ́ɔnɔ́n, fɔ o tée i lafa le. Aa fɔ kó: *Né wée gbóya í yé ké kún ndé a lá.*

²⁶ Né káa dhyémanbhaa min nzɔ́ Fá o fé ké o cé a mán, *Ní mín nɛ Tinɔ́n o tii ó lé, ni a kénan wáati min nɔ́n, a yáa né kófɔ a yé.* ²⁷ Ále, ále yáa né kófɔ, ke mansɔ́ ále tée ni né lé ké tá né ta bháala ó lámayaan o man.»

16 Né wée ó kó ólu bé fɔ a yé ké a kúnɔ́n kénan cáan ké lánanya o kénan bhɔ a bhóo. ² Í yáa a gbé ke a lábho kaangebho nɔ́lu kɔ́ɔnɔ́n, wáati lɔ́ yáa sé, mɔ́n mínnu káa a Fáa, olu yáa í míli ko í wée kóbhé lé ké Ala yé. ³ Í yáa o bháala súu ólu ké ke mansɔ́ i man Nvá lɔ́, í lo mán né lɔ. ⁴ Ni ó kó ólu fɔ́la a yé ké, o wáati ólu ké sé, áa a bhyáa a hákii lɔ kó né té wée ó fɔ a yé kɔ́.

Né mán ó fɔ a yé a lámayaan ó lɔ, ke mansɔ́ né tée ní ále.

Ní Sennenyantin nɔ́ nankun nɔ́

⁵ «Sísan ní táa njébbhaa ó saala, ále lɔ té né mánɔ́ankela kó ní táa mín. ⁶ Waa a hákii ó wée nannin ne ye kóman olu kóɔn. ⁷ Wáa ní tinɔ́n lé fɔ́la a yé. Ni táala a léelú kóɔn, ní né mán táa, dhyémanbhaa o táa nan a mán, waa ni né ké táa, né yáa a bhyáashaa a mán. ⁸ A yáa a yáa dínɔ́n mɔ́n olu lá ko í wée fii yúumu ólu lɔ óni téepanko ólu lɔ, óni Ala yé kítiko ólu lɔ. ⁹ Míin nan ké yúumu ó lé, í wée fii ke mansɔ́ i mán lá né lá. ¹⁰ Míin nan ke téepan ólu lé, í wée fii, ke mansɔ́ ní táala Fá o fé yé, a táa ne yé bhée. ¹¹ Míin nan ke kítiko ó lé, aa a yáa í lá kó Ala wée kítí tée dínɔ́n kúndii ^I ó ka ké bhá. ¹² Kó shéeman nɛ né fé ke fɔ a yé, waa a té sé ke bhɔ ó bé nánle sísan. ¹³ *Ní Sennenyantin* min é Ala yé tinɔ́n ó yáala mɔ́n olu lá, ní ó kénan wáati min nɔ́n, a yáa a bhyáa tinɔ́n sháa ó bé ka, ke mansɔ́ a táa kóman a gbúlu bhaaka lɔ. Wáa a ké fé nɔ́o fé myén, óni kó mínnu káa ké, a yáa ó fɔ a yé. ¹⁴ Ní Sennenyantin nɔ́ yáa bwóɔn lá né ka, ke mansɔ́ a ké fé min myén né lá, a káa ó lé fɔ a yé. ¹⁵ Fé míin Fá o tá le, o béé ne tá le, o lɔ ní fɔ́la ngó Ní Sennenyantin nɔ́ ké fé min myén né lá, a káa ó lé fɔ a yé.»

Kaamɔ́ndhye nɔ́lu ye nilafin nɔ́ yáa yéeman ke ke nisɔ́dhyaa lé

¹⁶ Enza nɛ fɔ a ye kaamɔ́ndhye nɔ́lu ye ko sannin wáati dɔ́ɔnin nɛ a táa ne yé bhée, wáati dɔ́ɔnin nɔ́ kwɔ́ a yáa wée ké ne yé. ¹⁷ A yé *kaamɔ́ndhye* nɔ́lu tée ɔ́ɔn mánɔ́ankela kó: «Aa fé ké mínnɛn lé fɔ án nɛn? Kó sánni wáati dɔ́ɔnin nɛ a táa yé, wáati dɔ́ɔnin nɔ́ kwɔ́ an

^I *Dínɔ́n kúndii min ngo fɔ́nin é yánun, o léé Sɔ́taannan lé.*

náan wée ké a yé. A kó í kwɔ́ kó né kee tée Fá Ala sáala. ¹⁸ Íi fɔ kó: «Wáati dɔ́ɔnin nɔ́ kɔ́ oo mínnɛn lé? Án ngwennin man bhɔ o nánle.» »

¹⁹ *Enza* ndé wée lɔ nɔ́o íi fé ké ale mánɔ́anke mínnɛ, aa fɔ í yé kó: «Áa ɔ́ɔn manɔ́ankela né yé kóman ó kɔ́ o lé mán an? Néé fɔ mínnɛ ngo sánni wáati dɔ́ɔnin nɛ a táa né yé, óni kó sánni wáati dɔ́ɔnin nɛ ikwɔ́ a yáa ne yé. ²⁰ Tinɔ́n in ne ni fɔ́la a yé ngó, a yáa kásike fɔ ké mánywaankan nɔ́, waa ké dínɔ́n mɔ́n olu nisɔ́dhyaa o lɔ. A níla yáa fín, wáa a yé nilafin nɔ́ yáa yéeman ké ke nisɔ́dhyaa le. ²¹ Ní muso ó ké ke tin nɔ́ man wáati mínnɔ́n, a ní ó tɔ́lɔ lé, ke mansɔ́ a yé tɔ́lɔyawaati ó lé wée sé, wáa ni a ké wée wóola, a té i mílila o tɔ́lɔyáa ó mán bhée dhyé nɔ́ sɔ́ o nisɔ́dhyaa ó kóɔn. ²² A nilafinnin nɛ sísan, wáa náan a yé ikwɔ́, o wáati ó lɔ a yáa í nisɔ́dhyaa, mɔ́n sí táa sé ké ó nisɔ́dhyaa ó bhɔ a bhóolɔ.

²³ O ló nɔ́ lá, a táa né mánɔ́anke fósi lá bhée. Tinɔ́n in ne ní fɔ́la a yé ngó, ni a ke fé nɔ́o fé ngófɔ Fá Ala yé né tɔ́lɔ, a yáa o dí a mán. ²⁴ Fɔ kénan sé bí mán, a mán fósi kófɔ Ala ye né tɔ́lɔ bhá. Aa kófɔlɔ ké, a yáa sɔ́lɔ ké, ké a yé nisɔ́dhyaa o waa í lafa.»

Enza née séɔ́ɔbhaa ó lé

²⁵ «Ní kóman a yé sáanan lú lɔ, wáati lɔ yáa sé, né mánfaa kóman a yé sáanan ólu lɔ bhée, waa né yáa Fá o kófɔ a yé kóman gbénin nú lɔ. ²⁶ O ló nɔ́ lá, a yáa Fá Ala déli né tɔ́ lá, waa mán fɔ a yé ngó né yáa a kófɔ Fá o yé ale kóɔn né, ²⁷ A léé ko wée dhyáa Fá Ala gbú ye, ke mansɔ́ minnan ne wée dhyáa a léé ye, yáanin a wée la a lá kó ní bhɔ Ala lé fé yé. ²⁸ Néé bhɔ Fa Ala fé yé kénan dínɔ́n ó lɔ, sísan ní bhóla dínɔ́n lɔ ke táa Fá o fé yé.»

Enza nɔ́wéen sé ɔ́ɔ dínɔ́n ka

²⁹ A yé *kaamɔ́ndhye* nɔ́lu fɔ a yé kó: «ɔ́ɔn, sísan, íi kóman gbénin nɔ́la án nɛn, i té kómanla án nɛn saanan lɔ bhée. ³⁰ Sísan, án ni lɔ nɔ́o íi kó ó bé lɔ ké bhá, ke mansɔ́ yáanin mɔ́n mán í mánɔ́anke a kóɔnɔ́nko o la, íi ó lɔ. O lé kóɔn án ní lá a lá kó íi bhɔ Ala le fé yé.» ³¹ *Enza* nɛ í yawi kó: «A wée lá né lá sísan an? ³² Sísan, wáati lɔ́ yáa sé, o wáati o yéé wée wée séla, a yáa nɛnɛn, bé ni a táalaa, ké né kée ndó, wáa né mánfaa tó ngéenan ke mansɔ́ Fá ó ni né lé. ³³ Ní ó fɔ a yé ké áa tó ni né lé ké héle sɔ́. Ke a tó dínɔ́n lɔ, nilafin née a ka, wáa áa í lɔ́ja, né wée sé sɔ́ dínɔ́n ka ké bhá.»

Enza nɛ Ala délila a gbú yé

17 *Enza* nɛ ó kóman ó fɔ ké mínnɛ, aa í nán láyee sáman ké fɔ kó: «Nvá o, wáati ó wée sé íi bwóɔn lá i Dhyé nɔ́ ka, ké né a bwóɔn lá ile ka, ² ke mansɔ́ i wée sébhaaya o dí a man ke i síi Adamandhye

ηolu kunnan, ké jáanmanjan wéebhεε ó dí a yé mɔɔn ólu bé mán í wée mínnu dí a mán. ³ Jáanmanjan wéebhεε ó kɔɔ ó lée ko ke ile lo, ile kée míin Ala bhéebhεε ó lé, óni ké Enza *Ngílisi* lo, ii min njé. ⁴ Né wée í bwójan lúukolo ó ka, i té wée bháala min dí né mán, né wée o bé ké ke wée. ⁵ Sísan Nvá o, nɔɔbya min ndée né ka i tɔɔfe jónan ké dínjan man la bhá, ó bwójan o dí né man.»

Enza ηé Ala délila a ye kaamɔɔndhye ηolu ye

⁶ «Íi mɔɔn mínnu lɔɔnɔmɔɔn ké í bhɔ dínjan mɔɔn ólu céman ké í dí né mán, né wée í tɔɔ yáa ólu lá. Í tée í tá le, i té wée í dí né mán, ólu wée í yé kóman ó labhato.

⁷ Sísan í wée a ló kó i wée fé mínnu dí né mán, kó ó béé bhɔ íle lé ló, ⁸ ní kóman mínnu myén ile lá ni o lé fɔ í ye í lo ηwéen la o lá, í wée bhɔ a jánle céene kó ni bhɔ ile lé ló, í wée la a lá kó íle lée né cé.

⁹ Né té í délila dínjan mɔɔn ólu bé yé lé. Waa i wée mínnu dí né mán, ni i délila o léelu yé, ke mansɔɔ í wée ké í tá le. ¹⁰ Fé ηóo fé ηé né tá le, óo ile tá le lé, fé min no ηé í tá le, oo né tá le le, né tá bwójan oo lɔnan íle léelu man. ¹¹ Né té dínjan lo bhée. Waa ílee lúu dínjan ó lo, né lo ηé táala ile sáala. Fá Sénnyanin ηo, ní i délila ii i mala i tɔɔ ó bhaaka lo. Ii tɔɔ ó mín dí né mán, ké ii ké kéene óyoo né ni í lée kéene jánminman. ¹² Né tée ni íle mínngε, ni í bé mala i ye sébhaaya o lo, ii sébhaaya min ndí né man. Ni í bé mala í sí man túun, fɔ min náteenin ndée túunnin ó kanman. Oo ké le ke míin séwe i yé Kitabu ó lo, o tée i lafa.

¹³ Sísan ni ngwɔsεεla i fé yé, ni ó kóman ó fɔ í ye dínjan lo, ké ii né yé nisɔɔdhyaa láfanin ηó sɔɔ. ¹⁴ Né wée i yé kóman o fɔ i ye, o lo í wée gbóya dínjan mɔɔn ólu yé, ke mansɔɔ i té dínjan tá lé, óyoo né te dínjan tá lé jánminman. ¹⁵ Né té í délila ngó íi i tá ké í bhɔ dínjan lo, wáa íi i lataan Sɔtaannan o man. ¹⁶ Í té dínjan tá lé óyoo né té dínjan tá lé jánminman. ¹⁷ Ii i sénnyenya i yé tinjan ó bhaaka lo. I yé kóman ó lée tinjan o le. ¹⁸ Ii né bhyáashaa dínjan lo jánminman, o ján kée ηó mán née i bhyáashaala dínjan ó kɔɔnɔɔ. ¹⁹ Ni yée díla i man í kóɔn, ké íle a ke ile tá lé tinjan in ne.»

Enza ηé Ala délila lánanbhaa olu ye

²⁰ «Né té í délila olu gbεεgbεε yé lé, wáa mínnu káa lá né lá í yé kóman ó bhaaka lo, ni i délila o léelu yé, ²¹ ké i bé a ké kéene. Fá o, óyoo í lée né lo tó née í lée lo jánminman. Ile a ké kéene cé ní án ne, ké dínjan a lá a lá kó ile lée né bhyáashaa.

²² Ii bwójan min ndí né mán, né wée ó dí í man, ké ii ké kéene óyoo án nin kéene jánminman. ²³ Ni tó í fé, óyoo íi né fé jánminman, ké ii bhye ké ké kéene, ké dínjan mɔɔn ólu a lo ηóo ile lée né bhyáashaa óni kó í ko a dí i yé óyoo né ko a dí i yé jánminman.

²⁴ Nvá Ala, i wée mínnu lɔɔnɔmɔɔn ke í dí né mán, ní fé ké ni ywáa min nɔɔn, í lée a ké o ywáa ó lo, i wée nɔɔbya min na ne ka, ké íi sé ké o nɔɔbya o yé, ke mansɔɔ i wée dhyáa i ye kabiini jónan jónan sannin dínjan a lá.

²⁵ Nvá Ala, ile min ndéenin yé, dínjan mɔɔn ólu mán ile ló, né a i ló. Nen kaamɔɔndhye míinnu a ló ηóo ile lée ne cé. ²⁶ Né wée ke tó í wée i tɔɔ o lo, óni ngáa i tɔɔ o yáa í lá íkwɔ, ké né a dí í yé jánminman, o dhyáaηɔɔnya o jɔɔn ηan ké i yóso ó lo, óni né a ké í yóso ó ló.»

Enza myaanko ó

Matiyu 26.47-56; Maki 14.43-50; Luka 22.47-53

18 Enza ηé wée ó kóman ólu fɔla mínngε, ale ni a yé kaamɔɔndhye ηólu táa Sedɔnɔn kwɔ ó kwɔman, yíitu lo tée ó ywáa ó lo, ii lo o kɔɔnɔn. ² Zudasi, min ngáa a yánva, ó tée ó yíitu ó ywáa o lo, ke mansɔɔ Enza ni a yé kaamɔɔndhye ηólu tée jɔɔn ladhyanan yénɔn wáati shéeman nɔɔ. ³ *Faanlεεpansebhaa* olu kúnndii ólu ní *Falizen* ηólu Ala bhatobhomba kúnnaansiibhaa lólu ní swaasi lólu bhyáashaa. Zudasi é bhyáa i jén ké táa, lámán ni káa lámaannin ηólu ní kéekefe ηólu tée í bhóo. ⁴ Kó mínnu té káa ké, Enza ndée ó bé lo mínngε, aa í mangbaa i la ké fɔ í yé kó: «Áa yéetii ywáa jíninan?» ⁵ Íi a yawi kó Enza *Nazaletika* ó. Enza ηé fɔ í yé kó: «Né lée nin.» Zudasi, min ndée a lónan mɔɔn ólu bhóo, ó tée ní íle. ⁶ Enza ηé fɔ í yé mínngε kó: «Né lée nin,» swáasi ólu táa í kwɔla ke i bé lúuman. ⁷ O kwɔ, aa í mánjaanke íkwɔ kó: «Aa yéetii ywáa jíninan?» Íi a yawi kó Enza *Nazaletika*. ⁸ Enza ηé fɔ í yé kó: «Né wée fɔ a yé ngó né lée nin. Ni áa né lé ywáa jíninan, áa míinnu tó yénɔn ké íi táa.»

⁹ Enza ηé ó fɔ ké a té wée kóman min nvo, ó tée i lafa. Aa fɔ kó: «Íi mɔɔn mínnu dí né mán, o sí mán túun.»

¹⁰ Simɔn Piyeli é a ye fá ηó bhɔ a foo ηo lo, ké *faanlεεpansebhaa olu kúnndiiba* ó yé bháalakedhye ηó bhóobhεε tóo o tée a man. O bháalakedhye ηó tɔɔ tée kó Malikusi. ¹¹ O lo, Enza ηé fɔ Piyeli yé kó: «Í yé fá ηo ló a foo ηo lo. Fá o tɔɔbya min látεε né yé, i té fé ké o wáa sé né man an?»

Ii táala ni Enza ne Fáanlεεpansebhaa ólu kúnndiiba ó fé yé

Matiyu 26.57-58; Maki 14.53-54; Luka 22.54

¹² Swaasi sée óni í kúnndii óni Ala bhatobhomba kúnnaansiibhaa ólu, Yawudhyaa ólu té wée mínnu bhyáashaa, olu *Enza myáan* ké a sili. ¹³ Ii táa ni Enza né Anen fé yé, Kayife bhyáanje lé tée ó lé, Kayife lé tée *faanlεεpansebhaa olu kúnndiiba* ó lé o wáati ó lo.

¹⁴ Ale Kayife lé té wée fɔ Yawudhyaa ólu yé kó aa físaá ké mɔɔn kée ηan sayake mɔɔn bé kóɔn.

Piyeli é i lámangbeya ko ale man Enza ɔ̀nɔ̀

Matiyu 26.69-70; Maki 14.66-68; Luka 22.55-57

¹⁵ Simɔ̀n Piyeli ni *kaamɔ̀ndhɔ̀* gbée tée wée í bhyáa *Enza* ngwó. *Faanlɛpansebhaa olu kúnndiiba* ó tée o kaamɔ̀ndhɔ̀ nɔ̀ lɔ̀, óni *Enza* nɔ̀ lo fáanlɛpansebhaa ólu kúnndiiba ó yé lú ó kóɔ̀nɔ̀n. ¹⁶ Waa Piyeli é tó lú ó lona ó lá kéenman. *Faanlɛpansebhaa olu kúnndiiba* ó tée kaamɔ̀ndhɔ̀ min nɔ̀, óo i kwósee ké bhó muso min ndée lú ó kunnansiila ke kóman o yé, aa Piyeli lalo. ¹⁷ Bháalakedhɔ̀ músoman min ndée lonaa ó kunnansiila, óo fɔ̀ Piyeli yé kó: «Ile tée ce míin nɛn kaamɔ̀ndhɔ̀ nɔ̀ lo le a?» Piyeli nɔ̀ a yawi kó: «Né tée ó ló lé.» ¹⁸ Bháalakedbhaa ólu ní swáasi ólu tée wée tá lamaan lú ó kóɔ̀nɔ̀n, ke mansɔ̀ nɛnɛn tée wée ké, í síininndée tá ó fé. Piyeli lónin ndée í céman ke a yée lágban.

Faanlɛpansebhaa ólu kúnndiiba oo Enza mánɔ̀ankela

Matiyu 26.59-66; Maki 14.55-64; Luka 22.66-71

¹⁹ *Faanlɛpansebhaa olu kúnndiiba oo Enza* mánɔ̀anke a yé *kaamɔ̀ndhɔ̀* nɔ̀lú ní a yé kaa nɔ̀ mán. ²⁰ *Enza* nɔ̀ a yawi kó: «Née kóman mɔ̀nɔ̀n ólu yé gbé ló, née mɔ̀nɔ̀n ólu kála *séebho* nɔ̀lú kóɔ̀nɔ̀n óni Ala bhatobhomba ó kóɔ̀nɔ̀n, *Yawudhyaa* ólu bée nɔ̀n nadhyela ywáa mínnu lɔ̀, né mán fósi fɔ̀ lóonɔ̀n. ²¹ Mínnɛn la ii né mánɔ̀ankela ó lá? Mɔ̀nɔ̀n mínnu tée né lómyennan ii olu mánɔ̀anke ni fé min nɔ̀, íi ó ló.» ²² *Enza* nɔ̀ o kóman ó fɔ̀ mínnɔ̀, swáasice ló é a tóo cé, ké fɔ̀ a yé kó: «Íi faanlɛpansebhaa olu kúnndiiba ó lé yawila cé nɔ̀n?» ²³ *Enza* nɔ̀ fɔ̀ o swáasice ó yé kó: «Ni né wée kómanyoo ne fɔ̀, ii né yé kóman ó yóonlana ó fɔ̀. Ni ó tée, mínnɛn la ii né gbasila?» ²⁴ Anen é a silinin nɔ̀ tó ké a bhyáashaa faanlɛpansebhaa olu kúnndiiba Kayife mán.

Piyeli é i lámangbeyala i kwó ko ale man Enza ɔ̀nɔ̀

Matiyu 26.71-75; Maki 14.69-72; Luka 22.58-62

²⁵ Óo ké ké, Simɔ̀n Piyeli é a yée lágban lá tá ó fé. Lɔ̀ é fɔ̀ a yé kó: «Ile tée a yé *kaamɔ̀ndhɔ̀* nɔ̀ lɔ̀ le a?» Piyeli é í lámangbeya kó: Né tée í ló lé. ²⁶ Piyeli tée wée *faanlɛpansebhaa olu kúnndiiba* ó yé bháalakedhɔ̀ min ndóo kée ndée mán *Enza* myáanwaati ó lɔ̀, ó bhádhɔ̀mannɔ̀ ló é fɔ̀ Piyeli yé kó: «Né mán í yé yíitu ó lɔ̀ ni *Enza* ne a?» ²⁷ Piyeli é fɔ̀ íkwɔ̀ kó ale mán a lɔ̀. O ywáaninngɛ nɔ̀ lɔ̀, lónan nɔ̀o kóman.

Pilati é sháa dila kó ke Enza nváa

Matiyu 27.1-2,11-14; Maki 15.1-5; Luka 23.1-5

²⁸ O kwó, íi bhó ni *Enza* ne Kayife fé yé ké táa ni ále, yamaantii o kúnndii o min ndóo ko Pilati yé lú ó kóɔ̀nɔ̀n. Oo ké sɔ̀ɔ̀jonan o man. I mán sɔ̀n ké lo lú ó kóɔ̀nɔ̀n

nɔ̀n, ké i kénan í yée lánɔ̀n ké kéeɔ̀n ni laanan ó lé, ké íi sé ké *Hólɔ̀panli* o nánlagbe súnman nɔ̀ ló.

²⁹ *Pilati* é bhó ké táa í saala ké í mánɔ̀anke kó: «Aa ce míin ngélela mínnɛn lé kóɔ̀n?» ³⁰ Íi *Pilati* yawi kó: «Ni a tɛman koyoonge, án ndé táa a myáan kénan ale í sáala.» ³¹ O lɔ̀, *Pilati* é fɔ̀ í yé kó: «Áa á myáan ke táa ni ale a gbúlu ta kítitɛlaa o lɔ̀ ké kéeɔ̀n ni *Yawudhyaa* ólu ye seliya ó lé.» Íi *Pilati* yawi kó sháa mán dí ílee mán ké mɔ̀n Fáa.

³² Míin bée ké ké *Enza* ndé wée a sáyako ó fɔ̀ nánminman, fɔ̀ ó tée í lafa.

³³ *Pilati* é lo lú ó kóɔ̀nɔ̀n ké *Enza* ngíi ké a mánɔ̀anke kó: «Ile léee *Yawudhyaa* ólu yé mansace o le a?» ³⁴ *Enza* nɔ̀ a yawi kó: «Ó kóman óo bhó íle gbú lé lálɔ̀ a? Wáman ii ó myén mɔ̀n léelu lá?» ³⁵ *Pilati* é a yawi íkwɔ̀ kó: «Née *Yawudhyaa* le lé a? I yé síya óni í yé *faanlɛpansebhaa* olu kúnndii ó léelu nan ni ile né saala, íi mínnɛn lé ke?» ³⁶ *Enza* nɔ̀ a yawi kó: «Né yé *Mansaya* ó tée dínɔ̀n míin ndá lé. Ni né yé mansaya ó téeke dínɔ̀n tá lé, né yé mɔ̀n ólu tɛnan kée ké né kóɔ̀n, ké *Yawudhyaa* kúnndii ólu kénan né myáan, wáa né yé *Mansaya* ó tée dínɔ̀n míin ndá lé.» ³⁷ *Pilati* é fɔ̀ a yé kó: «Ílee mansace lé le á?» *Enza* nɔ̀ a yawi kó: «Ile léee ó fɔ̀la kó née mansa lé. Kénan dínɔ̀n ló ké tinɔ̀n ó fɔ̀. Ni wóo ó lé kóɔ̀n, mɔ̀n óo mɔ̀n é tinɔ̀n sháa ó ka, o tíi ó né ta kóman o lómyennan.» ³⁸ *Pilati* é fɔ̀ a yé kó: «Mínnɛn léee tinɔ̀n ó lé?»

Yawudhyaa olu ko ké Enza nváa

Matiyu 27.15-31; Maki 15.6-20; Luka 23.13-25

Pilati é ó kóman ó fɔ̀ ké wée wáati mínnɔ̀n, aa bhó ke táa *Yawudhyaa* olu kwó kéenman, ké fɔ̀ í yé kó: «Né mán ce míin nváa kún yé. ³⁹ Waa a lo wée ké laanan le a bhóo ní mɔ̀n kée lábhyala a yé *Hólɔ̀panli* o nánlagbe o mán, áa fé ké ní *Yawudhyaa* ólu yé mansace ó lé lábhyaa a?» ⁴⁰ Íi gbáa kó: «ɔ̀n-ɔ̀n, i kénan ce míin lábhyaa, wáa ii Baanabasi lé lábhyaa.» Kéeeke Baanabasi tée mɔ̀n Fáabhaa lé le.

Pilati é sɔ̀nnan Enza nváako ó man

19 *Pilati é Enza* ndí kó íi a gbasi gbénɔ̀n la.

² Swaasi ólu nɔ̀wɛn nɔ̀ ke mansayagɔ̀ ne, ke o bíin a kúnnan, ké pepahu nánlaywe nɔ̀ bhyáa a kannan, ³ tó ké í mangbaa a lá ké fɔ̀ a yé kó: «*Yawudhyaa* ólu yé mansace ó, án ni í fola!» I tée a tóo cé céla.

⁴ *Pilati* é bhó kéenman íkwɔ̀ ké fɔ̀ *Yawudhyaa* ólu yé kó: «Áa í tóomanlɔ̀ ngáa bhó ni ale kéenman ke mansɔ̀ né man ce míin nváa kún yé.» ⁵ *Enza* nɔ̀ bhó kéenman mínnɔ̀, nɔ̀wɛn nvúla ó síininndée a kúnnan, óni pepahu ywé nɔ̀ tée a kannan. *Pilati* é fɔ̀ *Yawudhyaa* ólu yé kó: «Ce ó léee ni.»

⁶ *Faanlɛpansebhaa* olu kúnndii ólu ni í yé mɔ̀n ólu a yé mínnɔ̀, íi lámayaan ké gbáa kó: «A gbáan yíi ó

mán! A gbáan yíi ó mán!» Pilati é fɔ́ í yé kó: «Ále gbú a a myáan ké a gbáan yíi ó mán, né kwénnin mán fáa kún nzí yé a lá.»

⁷ Yawudhyaa ólu fɔ́ kó: «Séliya é án bhóo, án jén seliya ó ló an ngákan né ké á Fáa, ke mansɔɔ a wée a yée ké Ala Dhyénje le.» ⁸ Pilati é ó kóman ó myén mínngé, aa sháan gbútuuke. ⁹ Aa í kwósee ké lo ké Enza mánjaanke kó: «Ii bhó mín?» Waa Enza mán a yawi. ¹⁰ Pilati é fɔ́ a yé kó: «I té né yawila a? I mán lɔ́ kó néesé ké í lábhyaa a? Wáman ké í gbáan yíi o man an?» ¹¹ Enza nḡ a yawi kó: «Sé míin i yé ké a yáa né lá, i mán ó sɔɔ i yéeman, Ala léé o sé o di í mán, ó bhóo ó mán, mɔɔn min nḡ né lo í bhóo, ó tíi o lé wée yuumuba ke ké t́nmin ile ka.»

¹² Pilati é o kóman ó myén mínngé, a tée ján j́inman a man ké Enza nábhyya, wáa Yawudhyaa ólu tée gbáanan kó: «Ni i ké a bhyáa, i té Lomu mansace ó twáanva lé bhée. Ke mansɔɔ mɔɔn míin a yéekela mansa lé, o tíi ó i wílla mansace *Sezali* lé kanman.»

¹³ Pilati é ó kóman ólu myén mínngé, aa bhó ni Enza ne kéenman ké táa á lásii kítiteela ó ló, míin lalaa ni káwaguun nḡ lé tó a tɔ́ kó Gabata Ebulukan nḡ ló. ¹⁴ O lé tée *Hóljanli* o jánlagbé ó lábhano nḡ lé. Téegban wáati ó ló, Pilati é fɔ́ Yawudhyaa ólu yé kó: «Áa a yé mansace ó mánfée.» ¹⁵ Wáa íi a yawi kó: «A Fáa! A Fáa! A gbáan yíi ó mán!» Pilati é fɔ́ í yé kó: «Ní a yé mansace ó gbáan yíi ó mán an?» Faanlɛpansebhaa olu kúnndii ólu a yawi kó: Mansace gbée té án móo Sezali kwó. ¹⁶ O lɔ́ Pilati é Enza no í bhóo ko íi táa a gbáan yíi ó mán, ii a myáan ké táa a gbáan yíi ó mán.

Enza gbáanngó ó yíi ó man

Matiyu 27.32-44; Maki 15.21-32; Luka 23.26-43

¹⁷ Enza nḡ a *gbáanji* o tá. Ii táa sé ywáa lólɔ́ min ndó kó Kunngɔngoo ywáa, íi o kiila Ebulukan nḡ lɔ́ kó *Goligota*. ¹⁸ O ywáa ó ló, íi a gbáan yíi ó mán ní mɔɔn fyáa gbée le, kée ndée a bhóobhɛkɔɔ, kée ndée a bhóonwaan ngɔɔ, *Enza* ndée i céman.

¹⁹ *Pilati* é fɔ́ í yé ko íi séweli ké yíifɛn nɔ́ ka ké ó gbáan Enza gbáanji o kúnnon sáman, a séwɛnin ndée kó: «Enza *Nazaretika*, Yawudhyaa ólu yé mansace ó.» ²⁰ Yawudhyaa shéeman nḡ ó séwe ó kála, ke mansɔɔ Enza gbáannin ndée ywáa min nɔ́, ó ywáa ó tée Yeluzalemu tɔ́fɛ le, óni o kóman ó séwɛnin ndée Ebulukan ne ló, óni látɛnngan nɔ́, óni *gelekikan* nɔ́. ²¹ Yawudhyaa olu yé *faanlɛpansebhaa* olu kúnndii ólu fɔ́ Pilati yé kó a kénan a séwe kó «Yawudhyaa ólu yé mansace ó.» Wáa aa séwe kó «Cɛ míin ngó ale léé Yawudhyaa ólu yé mansace ó lé.» ²² Pilati é fɔ́ í yé kó ale wée wée min nzéwela, kó o wée wée ó séwela.

²³ Swáasi ólu Enza gbáan ké wée wáati min nɔ́, íi a yé Faani ólu *lítaa* síilaaman náannin lé, í bé ni í tá fá. O kwó, íi a yé pepahu ó tá, káanaa té té á la ke tá saman fɔ́ lúuman, ²⁴ swáasi olu fɔ́ nɔ́n jén kó: «Án ngénan a

yé faani o Fála, án ní tatalike a káa ké mɔɔn min ndá lé, ó á ló.» Oo ké ké míin fɔ́ Ala yé Kitabu ó lɔ́, ó tée i lafa. A kó:

I wée né yé Fáani ólu lítaa nɔ́n nje,
I wée tatalike tó ké né yé déekeba ó tábhaa ó ló.

Swáasi ólu ó lé ké.

²⁵ Enza wóobhaa, ní a wóobhaa lóomuso, ni Kilopasi muso Mwenyamu, ni Mwenyamu Magidalaka, olu lónin ndée Enza gbáanji ó tɔ́fɛ. ²⁶ Enza nḡ a wóobhaa, ni yé *kaamɔɔndhye* nó yé, min ngó tée dí yé, í tée nɔ́n ndófɛ. Aa fɔ́ a wóobhaa yé kó: «Maan, i dhyé nḡ lée nin.» ²⁷ O kwó, aa fɔ́ *kaamɔɔndhye* nḡ yé kó: «I wóobhaa lée nin.» Kéta ó wáati ó mán, *kaamɔɔndhye* nḡo táa ni a wóobhaa le a fé yé.

Enza nzaya ó

Matiyu 27.45-56; Maki 15.33-41; Luka 23.44-49

²⁸ O bé kenin nḡ kwó, *Enza* ndée lɔ́ nḡo kó o bé wée í lafa, óni ké míin fɔ́ Ala yé Kitabu ó lɔ́, o wáa ké, aa fɔ́ kó: «Jíminnɔɔ é nan.» ²⁹ Láa ló tée yé, min Fánin ndée lézen-nji kuunnin nḡ ló. Lɔ́ é fu tá ke ó bhyáa lézen-nji kuunnin nḡ lɔ́, ké a sili izɔpu ¹ bhóolɔ́ mán, ke ó láyɛe ké a mangbaa Enza na ó ló. ³⁰ Enza nḡ lézen-nji kuunnin nḡ lɔ́manfɛe mínngé, aa fɔ́ kó: «Kó ó bé wée í lafa.» O kwó, aa í kún mánbiin lúuman, tó á Ní o bhɔ́.

Swási ló é Enza nzɔla a kóɔkɔ

³¹ Oo ké *Hóljanli* féti o jánsiilo nḡ lé lá, Yawudhyaa ólu tée sháannan kó mɔɔn mínnu gbáannin nḡ, ko ólu su ó kénan tó *gbáanji* ó man ké sé *lɔnwɛnlilo* nḡ man, o *lɔnwɛnlilo* nḡ tée lomba lé le ke t́nmin ndɔ́ olu ka. O lɔ́, íi táa *Pilati* déli, kó aa sháa di í mán ké mɔɔn miin nu sé ólu lókeengɛe ke í su ó láyii ké bhó yé. ³² Swáasi ólu nan kóyoongemaakée mínnu gbáannin ndée yíi o man á tɔ́fɛ o kée nzé ólu kee, ké kée ndɔ́ ó ta ó kee. ³³ Íi sé *Enza* mán mínngé íi a yé óo a wée sayake ké bhá, o ló, i man ale se nḡolu kee bhée. ³⁴ Wáa swásice kée nḡ a kóɔkɔlaa ó sɔɔ tanman o lá, yée óni jí ó lée wée ke bhó.

³⁵ Mɔɔn míin o yé ó lée o séeya ládila, óni a yé séeyaman óo tinjan lé lé. A lánin yé a lá, kó aa min nɔ́la, kó oo tinjan lé lé, ké ále a sé ké la a lá. ³⁶ O kó ólu béé ké, ké míin fɔ́ Ala yé Kitabu ó lɔ́, ó tée i lafa. Aa fɔ́ kó: «A kóoguun nḡ sí mánfaa kee.» ³⁷ Aa fɔ́ Ala yé Kitabu ó lɔ́ kó: *Ii min nzɔ́, í yáa ó mánfée.*

Enza nzúlongo ó

Matiyu 27.57-61; Maki 15.42-47; Luka 23.50-56

³⁸ O kó ólu béé ké ké wée wáati min nɔ́, Yusufu min ndée bhóla Alimate, ó tée *Enza* jén *kaamɔɔndhye* ne loo nɔ́, ke mansɔɔ a tée sháannan Yawudhyaa ólu

¹ *izɔpu*: Óo bí nzwáan dhyáanin né lé míin féenan bhó nḡ mán óni kawa olu mán.

jnën. Oo taa Enza nvée ó kófo *Pilati* yé, Pilati é sháa di a man, aa nan Enza nzú ó láyii ké bhó yíi ó man. ³⁹ Nikodemu miin taa Enza nzaala ló nɔ sú ló, óo nan látikɔɔ swaan dhyáanin ne min paanmynnin ndéé ni *miili* ni alowesi ¹ le, min ndéé séla kilo bísawa ló. ⁴⁰ Yusufu ni Nikodemu é Enza nzú ó tá ke Fáani gbé o míninminin a man óni ke latikɔɔ náanmynnin ɲo bwó a ka, ké kéeɲan ni Yawudhyaa ólu yé sú lóɲan óle. ⁴¹ Enza gbáannin ndéé yíi o man ywáa min nɔn, yíitu ló tée yé. Kábulu kwáa ló tée ó kóɔnɔnɔn, mɔnɔn si téman sútaa ó kóɔnɔnɔn bhá. ⁴² Íi Enza nzú lo ó kábulu ó lé kóɔnɔnɔn, ke mansɔɔ Yawudhyaa ólu tée lonwɛɛnlilo ɲó lóbhyye-nan, óni kábulu ó ywáa tée sún.

Enza ngúunngo ɲó

Matiyu 28.1-8; Maki 16.1-8; Luka 24.1-12

20 Kookɔɔ ló ɲó sɔɔ jónan ó man, Mwenyamu Magidalaka é i wíi sɔɔ jónan ó man, ké kéen o mán bhó céene bhá, aa taa kábulu ywáa ó lo, aa taa sɔɔ ké káwagbuba ó té kábulu ó lá lá bhée. ² Aa i kwóɛɛ bwée lé kénan Simɔn Piyeli ni *kaamɔɔndhye* ndó ólu saala, min ngo tée dí *Enza* ɲén. Aa fo ólu yé kó: «I wée Mantii ó sú ó lábho kábulu ó kóɔnɔnɔn, án mán a lo ɲóo i wée a bhyáa ywáa mín nɔn.»

³ Piyeli ní *kaamɔɔndhye* nɔ é bhó ké taa kábulu ywáa ó lo. ⁴ I mɔnɔn fyáa oo bwéeta ɲɔnɔn nvé, wáa *kaamɔɔndhye* ndó oo sé lateeyanin ndéé ké tinnin Piyeli ka, ale léé sé kábulu la ó lá jónan. ⁵ Aa i kún mánbiin ké mánfeli ké kábulu ó kóɔnɔnɔn ké Fáani gbé ólu bhyáanin ɲé, wáa a mán lo. ⁶ Simɔn Piyeli é sé mínngɛ, oo lo kábulu ó kóɔnɔnɔn, aa Fáani gbé ólu yé lúuman. ⁷ I té wée Faani min miinngɛ Enza ngúnnan, ó miinngɛnin ndéé ké bhyáa i láman, o bhyáanin ndé te Fáani gbé dɔ o ka. ⁸ *Kaamɔɔndhye* ɲó miin sé jónan, óo lo kábulu ó kóɔnɔnɔn, óo ó bé yé, aa lá a la. ⁹ Oo ke ké, min ndé wée fo Ala yé Kitabu ó lo Enza ngúunngo ó lo, i té mán bhó ó ɲánle bhá. ¹⁰ *Kaamɔɔndhye* nvyaa ólu í kwóɛɛ ké taa lúman.

Enza ɲé í yéé yáala Mwenyamu Magidalaka la

Matiyu 28.9-10; Maki 16.9-11

¹¹ Waa Mwenyamu lónin ɲé tó kéenman kábulu o lafe ni kási lé. Ké a tó kási ó lá, aa í kúmanmbiin ké mánfeli ké kábulu ó kóɔnɔnɔn. ¹² Aa malɛka fyáa yé Fáani gbé é í kannan, í siininndéé *Enza* nzú ó láláa ó lo. Kée nziininndéé a kún ɲó láláa ó lo, kée ɲó tée a sé ɲó láláa ó lo.

¹³ Malɛka ólu a mánɲaanke kó: «Muso ó, mínngɛen kóɔnɔn ii kási lá?» Aa í yawi kó: «Lólu wée né yé Mantii ó sú ó tá ké bhó a láláa ó lo, né mán lo í wée a bhyáa ywáa min nɔn.»

¹ *alowesi: Óo bhwée swáan dhyáanin nó lé le, ii mín bhóla yíi lólo. Yawudhyaa ólu tee sú ólu fási ó múunna o le la, ké i lóbhyye sutaali ó kanman.*

¹⁴ Ké tó ó kóman o la, aa í kwóɛɛman, ke Enza nónin ɲé, wáa a té mán lo kó Enza née wé. ¹⁵ Enza ɲé a mánɲaanke kó: «Muso ó, mínngɛen le kóɔnɔn ii kási? Ii yéetii ywáa ɲíinnan?» Mwenyamu tée a yéla óo yíitu o tii o léé wé, Mwenyamu é fíla Enza ɲén o lé kó: «Ee Mantii o, ni ile léé a tá, ii a bhyáalaa ó fo ɲén ɲáan taa a tá.» ¹⁶ Enza ɲé a kii kó: «Mwenyamu!» Aa í yéeman, ké fo Enza ɲén Ebulukan ɲo lo kó: «Alabuni,» ó kɔɔ ó kó *kaamɔɔn*. ¹⁷ Enza ɲé fo a yé kó: «Í kénan né lómyaan, ke mansɔɔ né mán yéé Fá o fé bhá, wáa taa né bhádhye ɲólu fé yé, ké fo í ye kó ni yéela Nvá o fé yé, miin a Fá lé, ní taa ɲén Ala ó fé yé, miin a yé Ala o lé.»

¹⁸ Mwenyamu Magidalaka é taa *kaamɔɔndhye* ɲólu saala, ké fo í yé kó: «Né wée Mantii ó yé,» a wée miin né fo né yé.

Enza ɲé í yéé yáala a yé *kaamɔɔndhye* ɲólu la

Matiyu 28.16-20; Maki 16.14-18; Luka 24.36-49

¹⁹ O lo ngée ɲó ywáa ó lá, min ndéé lówoocɛ o ó lámayaan lo ɲo le, Yawudhyaa ólu ɲénnzhaanɲan ó kóɔnɔn, *kaamɔɔndhye* ɲólu tée bhó min ngóɔnɔnɔn, ii ó lá ólu sɔɔ lakeli ó lá. Ke lá ólu sɔɔnɔn ndó, *Enza* ɲé nan ké í ló í céman ké fo í yé kó: «Héle o waa ké a yé.» ²⁰ Ké tó o kóman ó lá, Enza ɲé a bhóo olu ni a kóɔkɔɔlaa ó yáa í lá. *Kaamɔɔndhye* ɲólu Mantii o yé mínngɛ, í nisɔ é dhyáa koyoonge. ²¹ Enza ɲé fo í yé íkwɔ kó: «Héle o waa ké a yé. Né Fá é né cé ɲánminman, née álee céla ó ɲán kée ɲó lé mán.» ²² Aa ó kóman ólu fo ké wée wáati min nɔn, aa í láfweɛn ké í ka ké fo í yé kó: «*Ní Sen-nyanin* ɲo waa tó a fé. ²³ A ke mɔnɔn óo mɔnɔn ta yúumu yafa, o tii ó ta yúumu o yáa yafa, waa a man mɔnɔn min ndá yúumu yafa, o tii ó tá yúumu o taa yafa.»

Tomasi ni Enza

²⁴ *Enza* ndé wée nan *kaamɔɔndhye* ɲólu saala wáati mínɔnɔn, Tomasi min ɲé kíila kó Fyaanin, tó a tée *kaamɔɔndhye* ndá ni fyáa ólu ló lé, ó té te yé.

²⁵ *Kaamɔɔndhye* ndó ólu fo a yé kó íle wée Mantii ó yé. Waa Tomasi é fo í yé kó: «Ni né man pónɔn nɔn ó yé a bhóo o lo, ké móokwɛɛnnin ɲó lo ó jáan ó lo, ké a lo a kóɔkɔɔlaa tá ó lo, mánfaa lá o lá.» ²⁶ Lóɔkun ngée ɲo kwó, Enza ɲén *kaamɔɔndhye* ɲólu tée bhó ɲó kóɔnɔnɔn íkwɔ, o ló ɲo lá, Tomasi tée ní íle. I té wée lá o bé sɔɔ lakeli ó lá, o bé kwó, Enza ɲé nan i lo í céman ké fo í yé kó: «Héle o waa ke a yé.» ²⁷ O kwó, aa fo Tomasi ye kó: «I bhóokwɛɛnnin ɲo mangbaa ya ii a bhyáa móo o lo ké a mánfɛɛ, i bhóo lo ngóɔkɔɔlaa ó lo, i kénan síka ó kwɔ, waa ii lá né la.» ²⁸ Tomasi é fo a yé kó: «Né yé Mantii óni ɲén Ala ó!» ²⁹ Enza ɲé fo a yé kó: «I wée né yé, o lé kóɔnɔn í wée lá a lá. Mɔnɔn mínnu mán né yé, óni í wée la né lá, nisɔdhyaa é ólu ye.»

Yaya yé Kitabu miin nzéwe kún nǝ

³⁰ Enza nǝ káwako shéeman gbéelu ké a yé *kaamwǝndhye* nǝlu nánla, mínnu mán séwe Kitabu miin ngwǝnngwǝ. ³¹ Waa mínnu séwe, olu séwekun nǝ léé nin, ké aa sé ké la a lá kó Enza née *Kílisi* o lé, Ala Dhyénje ó, ní a ké lá o lá, a yáa nánmanǝnan wéebhǝe ó sǝw a tǝw ó bhaaka lǝ.

Enza nǝ í yéé yáala a yé
kaamwǝndhye wóonvyaa lá

21 O kwǝ, Enza nǝ í yéé yáa a yé *kaamwǝndhye* nǝlu la íkwǝ, Tibeliyadi bhá o tǝwǝ. ¹ Aa í yéé yáa nánminman, ó léé nin. ² Simwǝn Piyeli ni Tomasi min ndǝw kó Fyaanin nǝ, óni Natanayeli ké bhǝ Kana, *Galile* mala ó la, óni Zebede dhyé nǝlu, óni Enza nǝn kaamwǝndhye nǝ mǝwǝ fyáa gbéé, í tée nǝwǝ nvé. ³ Simwǝn Piyeli é fǝ í yé kó: «Ngéé tée yǝw myáan láa la.» Í fǝ a yé kó: «Án ngéé tée ni ile.» Í taa lo kúun nǝ kǝwǝnngwǝ, íi ó sǝw ó bé ké í man yǝw sǝw.

⁴ Kéén óo bhǝ mínnge, Enza nǝ nan bhála ó lá, wáa kaamwǝndhye nǝlu té mán a la. ⁵ Enza nǝ fǝ í yé kó: «Ée! Káwee nǝlu, yǝw é a bhóo a?» Íi a yawi kó: «Wǝn-wǝn.» ⁶ Aa fǝ í yé kó: «Áa jǝ ó láfii kúun nǝ bhóobhǝe kǝwǝ, a yáa yǝw sǝw.» Íi jǝ o láfii yénwǝ, í gbú tǝ tǝ sé ké í yé jǝ ó sánman yǝw ó shaayakoyoo nǝ mán. ⁷ Kaamwǝndhye min ngó tée dí Enza nǝn, óo fǝ Piyeli yé kó: «Mantii ó léé wé!» Ké tá Simwǝn Piyeli a o myén kó Mantii léé wé, aa a yé Fáani ó tá ké a lo ké tó í yíla jí ó lǝ ké taa, ké mansǝw a té wéé Fáani o bhǝ. ⁸ Kaamwǝndhye ndǝ ólu tée nánla ni kúun nǝ le í tée jǝ ó sanmannan a Fánin ndéé yǝw lá, ké mansǝw í ywáa témannja bhá káan nǝ la, í cǝ ó tée sé ké metele kenmen bhǝ. ⁹ Ii bhǝ kúun nǝ kǝwǝnngwǝ ké í sé bhyáa lúuman wáati min nǝwǝ, íi tá lamaannin nǝwǝ yé tó yǝw lánin ndéé ta o man, óni búlu. ¹⁰ Enza nǝ fǝ í yé kó: «Áa yǝw mínnu sǝw kwáalenin, áa nan ó láman né.»

¹¹ Simwǝn Piyeli é lo kúun nǝ kǝwǝnngwǝ, ké jǝ o sánman kénan ale bhá káan nǝ lá. A Fánin ndéé yǝwǝbaba kenmen ni bíloolu ni sawa lé lá, jǝ ó Fákoyoo nǝ mán yǝw ó la, jǝ o mán Fála o bé kwǝ. ¹² Enza nǝ fǝ í yé kó: «Áa nan án ní lǝminke.» Kaamwǝndhye nǝ sí mán sé ké a mánǝanke kó: «Ilee yéetii lé?» I tée la nǝwǝ Mantii ó léé wé. ¹³ Enza nǝ í mangbaa ké búlu ó tá, ké a la dí í man, aa yǝw ó dí í man. ¹⁴ O léé ké Enza nǝn sáwǝnngwǝ óle ké í yéé yáa a yé kaamwǝndhye nǝlu la ké taa a kúun nǝ mán ké bhǝ su ólu céman.

I Tibeliyadi bhá ó léé Galile bhá ó lé.

Enza ní Piyeli

¹⁵ Íi wéé lǝmin ké ó la mínnge, Enza nǝ fǝ Simwǝn Piyeli yé kó: «Yaya dhyénje Simwǝn, ní dí í yé ké tǝnmin mínnu ka nǝn?» Simwǝn é a yawi kó: «Wǝn Mantii ó, íi gbú a la nǝwǝ íi dí nǝn.» Enza nǝ fǝ a yé kó: «Í yáaki tó nǝn kaamwǝndhye nǝlu la, óyoo saamangbengbema o o í yáaki tóla saa nǝlu la nánminman.» ¹⁶ Aa fǝ a yé sínan fyáanngwǝ ó la kó: «Yaya dhyénje Simwǝn, né kó a dí í yé a?» Piyeli é fǝ a yé kó: «Wǝn Mantii ó, í gbú o á la nǝwǝ íi dí nǝn.» Enza nǝ fǝ a yé kó: «Í yáaki tó nǝn kaamwǝndhye nǝlu la, óyoo saamangbengbema o o í yáaki tóla saa ólu la nánminman.» ¹⁷ O kwǝ, aa fǝ a yé a sínan sáwǝnngwǝ ó la kó: «Yaya dhyénje Simwǝn, né kó a í di yé a?» Piyeli níla é fín ké mansǝw Enza nǝ a mánǝanke fǝ sínan sawa kó: «Né kó a dí í yé a?» Aa a yawi kó: «Mantii ó, í gbú á kó ó bé la, íi la nǝwǝ í kó a dí né yé.» Enza nǝ fǝ a yé kó: «Í yáaki tó nǝn kaamwǝndhye nǝlu la, óyoo saamangbengbema o o í yáaki tóla saa ólu la nánminman.» ¹⁸ «Tinǝn in ne ní fǝla í yé ngó, í tée káwee ne wáati min nǝwǝ, í tée í yéé césii. Taa la tée ké í la ywáa mínnngwǝ, í tée tála o ywáa o lé la. Wáa í ké ké cǝbakwǝ le wáati mínnngwǝ, í yáa í bhóo ó lǝwii mǝwǝ gbéé yáa í césii, ké taa ni ile ywáa lǝlǝ í té fé ké taa ywáa mínnngwǝ.» ¹⁹ Piyeli káa sayake nánminman ké bwǝnngwǝ dí Ala man, a tée fé ké ó lé fǝ a yé. O kwǝ, Enza nǝ fǝ a yé kó: «Bhyáa né kwǝ.»

Kaamwǝndhye min ngo tée dí Enza nǝn

²⁰ Piyeli é í nán yéeman, *kaamwǝndhye* min ngó tée dí Enza nǝn koyoonge, aa ó yé, min ndéé wéé í Fáan ké í lá Enza nǝn zísí ó ka lǝminke wáati ó lǝ, ké a mánǝanke kó: «Mantii ó, yéetii káa í lo bhóo lǝ?» ²¹ Piyeli é ó yé mínnge, aa Enza mánǝanke kó: «Míin nǝwé, Mantii ó, mínnngwǝ lé káa ké ó la?» ²² Enza nǝ fǝ a yé kó: «Ni née fé ké ale a tó yé fǝ né a ngwǝsǝe kénan, ile ta mínnngwǝ léé ó la? Ile kwénin, ile a bhyáa né kwǝ.» ²³ O kóman ó búubhǝe bhádhyanman olu céman ko o kaamwǝndhye nǝ mánfaa sayake bhéé, wáa Enza mán fǝ kó kaamwǝndhye nǝ mánfaa sayake. A kó: «Yáanin ni née fé ké aa tó yé fǝ né a ngwǝsǝe kénan, ile ta mínnngwǝ léé ó lǝ?»

²⁴ O kaamwǝndhye nǝ léé ó kó ó fǝla an nǝn, ale léé ó ko olu séwe. Án ni a la nǝwǝ a yé kóman ólu tinǝn le lé.

Kúun no nǝ

²⁵ Enza nǝ kó shéeman gbéelu ké, ní ó bé kée ngéé ndéé séwe, né man la a lá nǝwǝ ó Kitabu séwenin nǝlu téeenan sóo dínnan kǝwǝnngwǝ.